

SOCIO-KULTURNÍ ANIMACE

a její uplatnění v komunitní sociální práci

Jan Hloušek a kolektiv

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Projekt č. CZ.03.2.63/0.0/0.0/17_071/0007718
Využití socio-kulturní animace jako inovativního nástroje komunitní sociální práce

SOCIO-KULTURNÍ ANIMACE

a její uplatnění v komunitní sociální práci

Jan Hloušek a kolektiv

Tato publikace je určena pro:

- sociální pracovníky, kteří realizují komunitní projekty;
- sociální pracovníky, kteří se věnují práci se skupinou;
- studenty sociální práce, sociální pedagogiky a příbuzných oborů;
- všechny, kdo hledají nové přístupy a cesty, jak lépe pracovat s uživateli sociálních služeb;
- vzdělavatele a tvůrce studijních programů v rámci terciálního vzdělávání;
- odborníky a vědce, kteří se zabývají teorií sociální práce.

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Projekt č. CZ.03.2.63/0.0/0.0/17_071/0007718
Využití socio-kulturní animace jako inovativního
nástroje komunitní sociální práce

Publikace je výstupem projektu „Využití socio-kulturní animace jako inovativního nástroje komunitní sociální práce“ spolufinancovaného Evropskou unií, reg.č. CZ.03. 2. 63/0.0/0.0/17_071/0007718.

KATALOGIZACE V KNIZE – NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Hloušek, Jan a kolektiv

Socio-kulturní animace: a její uplatnění v komunitní sociální práci/ Jan Hloušek a kol. -- 1. vydání -- Hradec Králové: Občanské poradenské středisko, o.p.s., 2020. -- 254 stran.

Anglické resumé

Obsahuje bibliografii

ISBN 978-80-86701-13-4 (brožováno)

* 364-785.24 * 316.734:005 * 364-78-154 * (048.8:082)

- sociální práce se skupinou
- animace kultury
- komunitní práce
- kolektivní monografie

364-1/7 Druhy sociální pomoci a služeb [15]

Recenzovali:

prof. PaedDr. Peter Jusko, Ph.D.

doc. PhDr. PaedDr. Kamil Janiš, CSc.

Mgr. Michal Trousil, Ph.D.

Mgr. Martina Macurová

Vydalo Občanské poradenské středisko, o.p.s.

Redakce Zuzana Hloušková

1. vydání

Socio-kulturní animace a její uplatnění v komunitní sociální práci

© Občanské poradenské středisko, o. p. s., 2020

Text © Hloušek Jan, Hloušková Zuzana, Hůlková Veronika (hlavní autoři)

Text partial © Dostálková Veronika, Kozová Nikola, Obrovská Veronika, Smutek Martin, Montez

Mário (autoři dílčích částí), 2020

Obálka a ilustrace © Jaroslav Svoboda

Sazba © Marie Svobodová

ISBN 978-80-86701-13-4

ISBN 978-80-86701-14-1 (pdf)

Obsah

Úvod	5
1 Co je socio-kulturní animace a k čemu je dobrá?.....	9
1.1 Vymezení pojmu socio-kulturní animace	9
1.2 Historický kontext socio-kulturní animace	11
1.2.1 Lidová kultura a lidové vzdělávání	11
1.2.2 Zrození socio-kulturní animace.....	13
1.3 Geografické rozšíření socio-kulturní animace.....	15
1.4 Hodnoty, cíle a paradigmaty socio-kulturní animace	20
1.5 Role animace v komunitní sociální práci	25
1.5.1 Přínosy animace v sociální práci.....	25
1.5.2 Vývoj komunitní sociální práce a první projevy animace	27
1.5.3 Prostor pro animaci v současném pojetí komunitní práce	32
2 Jak se socio-kulturní animace dělá?.....	38
2.1 Modely intervence	38
2.1.1 Vzdělávací model intervence.....	38
2.1.2 Sociální a komunitní model intervence	41
2.1.3 Kulturní model intervence.....	45
2.1.4 Eklektické modely	50
2.2 Pasivní a aktivní animace.....	51
2.3 Role a cíle socio-kulturního animátora	53
2.4 Techniky socio-kulturní animace	57
3 Co musí socio-kulturní animátor znát a umět?.....	63
3.1 Základní činnosti socio-kulturního animátora.....	63
3.2 Profese socio-kulturního animátora.....	67
3.3 Komunikační dovednosti animátorů.....	73
3.4 Manažerské dovednosti animátorů	79
3.5 Vzdělávání socio-kulturních animátorů.....	83
3.6 Profesionální růst animátorů.....	87
4 Jak se dá socio-kulturní animace uplatňovat ve skupině?	94
4.1 Animace při práci se skupinou.....	94
4.1.1 Skupinové vědomí a dynamika	94
4.1.2 Typologie a styly vedení skupin.....	100
4.2 Přednášky a výukové aktivity	103
4.3 Workshopy.....	110
4.4 Zájmové kluby	117
4.5 Svépomocné skupiny	123
4.6 Artefiletika a muzikofiletika	127

5	Jak se dá socio-kulturní animace uplatňovat v komunitě?	134
5.1	Realizace komunitních projektů	134
5.2	Participace	137
5.3	Užívání veřejného prostoru	141
5.4	Komunitní dobrovolnictví	148
5.5	Kulturní akce	155
5.6	Obnova tradic	162
5.7	Aktivita solidární ekonomiky	168
5.8	Budování sebevědomých komunit	189
6	O projektu aneb Může být kavárna sociální službou?	194
6.1	Popis projektu	194
6.2	Realizace projektu	201
6.2.1	Sběr dat k vytváření metodiky	202
6.2.2	Vytváření metodiky	203
6.2.3	Workshopy a pracovní setkání socio-kulturních animátorů	205
6.2.4	Pilotní ověřování metodiky	207
6.2.5	Evaluace dopadů – pozice socio-kulturního animátora	208
6.2.6	Evaluace dopadů – klienti komunitní klubové kavárny	210
6.2.7	Publikace výstupů	212
6.3	Dopady projektu	213
6.3.1	Evaluace dopadů na sociální pracovníky (animátory)	213
6.3.2	Evaluace dopadů na účastníky aktivit	216
	Závěr	225
	Summary	226
	Profily autorů	227
	Seznam použité literatury	229
	Seznam příkladů dobré praxe	242
	Příloha – Výběr z katalogu prací	245

Úvod

Vážení čtenáři,

dostává se vám do rukou publikace, která je výsledkem dvouletého projektu s názvem Využití socio-kulturní animace jako nástroje komunitní sociální práce. Nutno podotknout, že tomuto projektu předcházelo několik dalších let hledání, studia a experimentování a v širším slova smyslu také půl století trvajících vývoj této metody v celé řadě zemí.

Socio-kulturní animace jako metoda reaguje na problém nedostatku inovativních řešení v komunitní sociální práci s cílovou skupinou osob sociálně vyloučených, resp. sociálním vyloučením ohrožených. Těmto osobám sice již pomáhá několik typů sociálních služeb, ale převážně na principu individualizace přístupu k uživateli, a tedy se opírají především o metody sociální práce s jednotlivcem. Využitím potenciálu komunity pro sociální začleňování se zabývají zcela výjimečně, ačkoliv řada odborníků na akademické i vládní úrovni vnímá zmocňující emancipační potenciál komunitní práce jako jeden z možných efektivních nástrojů přispívajících k sociálnímu začleňování výše uvedených osob.

Důvodů můžeme společně s Milanem Kinkorem (2013) identifikovat hned několik, vezme-li v úvahu historický kontext vývoje ČR. Lidé u nás jsou nedostatečně připraveni řešit společně problémy, už proto, že mají z dob minulých negativní zkušenosti se zneužíváním potřeby podílet se na životě místní komunity. Reakcí na tuto ideovou manipulaci je logicky pasivita a uzavření se do individuálního konzumu. Lidé očekávají, že problémy za ně vyřeší někdo jiný a tento mylný dojem ještě podporuje zautomatizované fungování úřadů, které je nastavené na „řízení lidí“ spíše než podporu participace. Svou roli tu samozřejmě hraje také omezené množství finančních prostředků a chybějící legislativní i organizační podmínky pro systémová opatření v zavádění komunitní práce. Práce s komunitami u nás nemá tradici a v rámci vykonávané sociální práce jsou nedostatečně posilovány primární sociální struktury (rodina a komunita) a vytváří se tím závislost na sekundárních sociálních strukturách, jako jsou instituce sociálních služeb a sociálního zabezpečení. Konzervování tohoto stavu napomáhá paradoxní situace, na kterou upozornil už Martin Potůček (2016), kdy občané na jedné straně kritizují rozbujelý byrokratický aparát a zároveň na straně druhé přenechávají vlastní aktivitu veřejné správě jakožto strukturám k tomu kompetentním.

Je-li jedním z cílů sociální práce emancipace jednotlivce, je nutné tuto změnu realizovat v kontextu prostředí. A zde přichází ke slovu komunitní práce. Jenže komunitní práce se u nás zatím využívá pouze v romských komunitních centrech, ve vyloučených lokalitách nebo v terapeutických komunitách pro osoby se závislostí na omamných látkách. Ačkoli je komunitní práce zahrnuta do minimálních standardů vzdělávání sociálních pracovníků, výuka je na většině VŠ/VOŠ jen teoretická a neotevívá studentům možnost proniknout do praktického využití této metody. Komunitní práci se učitelé věnují v průměru daleko méně než jiným metodám práce. Zrání komunitního pracovníka předpokládá jak vzdělání a znalosti, tak zkušenost z praxe a další supervizní doprovázení. Jen málo odborníků je schopno poskytovat další podporu a supervizi v komunitní práci, protože je málo těch,

kteří s ní mají přímou zkušenost. Čeští odborníci se učili komunitní práci především stážemi v zemích, kde se komunitní práce vyvíjí již více než sto let, jako jsou například Velká Británie, USA, Holandsko, aj. Potřeba zavést specializaci či studijní zaměření sociálních pracovníků na komunitní práci je předmětem řady současných odborných diskusí (viz třeba článek *Role sociálního pracovníka v komunitní práci v Sešitu sociální práce 2/2015*). O tom, že současní absolventi oboru sociální práce nemají dostatečné kompetence v oblasti komunitní práce, svědčí i vlastní zkušenosti autorů z výběrových řízení na příslušné pracovní pozice.

Tento trend není ojedinělý jen v Česku. V druhé polovině dvacátého století začalo velmi ubývat komunitních sociálních pracovníků v USA, zároveň vzrůstal zájem o individuální (mikro) sociální práci. Počet mikro-sociálních pracovníků tedy na konci minulého století velmi převyšoval počet komunitních sociálních pracovníků. Při bližším zkoumání vyplynulo několik příčin tohoto stavu. Jednak je to klima už na školách, kde dle výzkumů panuje doslova nepřátelství studentů mikro-sociální práce vůči studentům komunitní sociální práce. I zde je pouze mizivé procento učiva zaměřeno na komunitní sociální práci. Pro získání licence musí studenti komunitní sociální práce projevovat dovednosti v mikro sociální práci. Studenti také volí mikro-sociální orientaci kvůli lepšímu následnému uplatnění. Drtivá většina sociálních služeb je totiž provozována neziskovými organizacemi nebo veřejnou správou, která preferuje „péči“ před „prevencí“. Studenti, kteří chtějí dělat komunitní sociální práci, mají ztížené podmínky pro hledání adekvátních pracovních pozic, často si ani nejsou vědomi možností, které by jako komunitní sociální pracovníci mohli využít.

Zvrátit tento trend bude trvat delší dobu a vyžaduje to širší pojmový a metodologický aparát, který bude reagovat na lokální kontext výkonu sociální práce. Potřeba je více teorie opřené o praxi a více praxe přinášející nová témata a nové poznatky pro rozvoj teorie. Snažili jsme se na tento nedostatek reagovat tím, že jsme hledali nástroj již dostatečně vyvinutý a odzkoušený, a zároveň českému prostředí ne zcela neznámý. Uvědomovali jsme si totiž, že zavedení nového prvku do tak robustního a konzervativního systému, jako jsou sociální služby v ČR, bude úkol nesnadný, a to i přesto, že MPSV jako garant rezortu k inovacím vyzývá a dílčím způsobem je i podporuje. Systém registrace, financování a kontroly sociálních služeb však působí zcela opačně. Socio-kulturní animace se nám jevila jako ten správný nástroj, který bylo ovšem nutné uchopit novým způsobem.

V české sociální práci se totiž socio-kulturní animace sporadicky objevuje, ale především ve smyslu aktivizace, snahy po oživení a plnějším prožívání života, případně jako nástroje k podpoře kvality života člověka s omezením. My však doufáme, že animace by se podobně, jako je tomu v jiných zemích, mohla stát vhodnou metodou využitelnou mnohem šířeji v praxi českých sociálních pracovníků. Chceme v této knize představit animaci jako možný model práce v sociální oblasti a upozornit na ty stránky animace, které by mohly být obohacením pro práci v sociálních službách i v českém prostředí. Socio-kulturní animace reaguje podle řady portugalských autorů (Lopes, Galinha, Loureiro, Pérez in Vilardouro, 2014) na několik nově se ukazujících společenských potřeb, a sice na potřebu zvýšení náplně volného času, potřebu vzdělání a celoživotního učení a na potřebu zmenšit nárůst kulturní propasti mezi sociálními vrstvami.

Při studiu jsme se s animací jako nástrojem pro práci v komunitě setkali v Portugalsku, kde jsme v rámci akademické spolupráce několikrát navštívili vysokou školu pedagogickou v Coimbre (ESEC). Zde jsme měli možnost vidět animátory v reálné praxi i to, jak vypadá jejich teoretická příprava a vzdělávání. Potenciálem této metody jsme byli nadšeni.

Ze spolupráce s akademiky z ESECu se posléze zrodil projekt komunitní klubové kavárny ClubCafé Pessoa, kterou jsme pojmenovali symbolicky pro významném portugalském filozofovi a básníkovi Fernadu Pessoaovi. Slovo „pessoa“ také v překladu znamená „člověk“, čímž jsme chtěli poukázat na to, že v centru zájmu naší kavárny není zákazník, ale především člověk. A to člověk zasazený do sociálního, kulturního a environmentálního kontextu. Naše kavárna se stala jakýmsi sociálním reaktorem, kde jsme realizovali pilotní ověřování jednotlivých částí metodiky socio-kulturní animace.

Výsledek držíte v rukou. Publikace je určena především osobám, které se socio-kulturní animací již zabývají, nebo uvažují, že by tuto metodu ve své práci využili. Je určena také studentům oborou sociální práce v bakalářském a magisterském stupni a akademickým pracovníkům. Zkrátka všem, kteří se zabývají rozvojem komunity, prací se skupinami a nebojí se inovací. Publikace je rozčleněna na 6 kapitol, ve kterých se postupně dozvíte, co to socio-kulturní animace je a k čemu je dobrá, odkud se vzala a z čeho vychází, co musí socio-kulturní animátor umět a znát, jak se animace uplatňuje při práci ve skupině a v komunitě a jak se může uplatnit v rámci sociální služby. V příloze najdete také přehled profesí, ve kterých se dají prvky socio-kulturní animace v ČR uplatnit.

Kapitoly jsou dále členěny na subkapitoly a v rámci subkapitol se text člení na další, na sebe logicky navazující celky. Tyto celky jsou označeny symbolem lupy, ozubeného kola a spojených postav. Text označený symbolem lupy obsahuje teoretická východiska a definice. Text označený symbolem ozubeného kola obsahuje techniky a postupy, popisy metod a nástrojů. Text označený symbolem spojených postav obsahuje příklady, inspiraci a způsoby konkrétní realizace. Tím, že je socio-kulturní animace na iberškém poloostrově velmi rozšířená, využívali jsme příklady především odtud. Inspiraci jsme čerpali od praktiků i akademiků, se kterými jsme se v Portugalsku při studiu metody setkávali. To ovšem neznamená, že se příklady dobré praxe nenajdou i jinde. Příkladů najdeme v knize rovnou stovku a jsou vždy doprovázeny ilustracemi. Texty ohraničené rámečkem obsahují zajímavé myšlenky, důležité informace, nebo upozornění, které by čtenáři neměly uniknout.

Rozhodli jsme se přiklonit k používání varianty pojmu „socio-kulturní animace“, protože se v této podobě již v české odborné literatuře vyskytuje, oproti „sociokulturní“, která se užívá méně. Text je napsán na první pohled genderově nevyváženě. Nejedná se o chybu, ale o záměr. Z pragmatických důvodů jsme se rozhodli nevyužívat u podstatných jmen oba gramatické rody současně, ale pouze maskulinum v roli neutrálního gramatického rodu. Takže tam, kde se píše o socio-kulturním animátorovi, myslí se tím jak animátor muž, tak animátorka žena. Věříme, že nám tento postup odpustíte, a že vám tato kniha přinese poučení i inspiraci.

Jan Hloušek a kolektiv

The background features two overlapping, rounded, triangular shapes pointing towards the right. The front shape is a dark grey, and the back shape is a lighter grey. The text is positioned on the dark grey shape.

Co je socio-kulturní animace a k čemu je dobrá?

1 Co je socio-kulturní animace a k čemu je dobrá?

JAN HLOUŠEK, MÁRIO MONTEZ, VERONIKA HŮLKOVÁ

1.1 Vymezení pojmu socio-kulturní animace

Slovo „animace“ pochází z latinského „anima“ (= duše), ke které se pojí ekvivalent „život“, a proto slovo animace představuje **oživování**, naplnění životem nebo také probuzení a nadšení. „*Animace dává lidem život, motivuje je k aktivitě, formuje vztahy, dává možnost podílet se na vytváření lepší společnosti*“ (Kurki in Kalcheva, 2016, s. 204). Animace je nejen „oživením“, ale i „naplněním životem“ nebo též „duchem“ (Opaschowski, 1979, s. 52). Zebrowski opisuje termín animace blízkými pojmy, jako jsou „mobilizace“ či „energetizace“. Animovat pro něj znamená vnášet život, rozpohybovat, podněcovat, zapalovat, motivovat k vlastním aktivitám. Animace má iniciovat člověka k aktivní účasti na společenském dění, ale zároveň vybízet k práci na sobě v rámci „*permanentní kultivace*“ (Zebrowski in Siostrzonek, 2008, s. 22).

Původní francouzský pojem „L'Animation Socioculturelle“ s sebou nese mnoho významů, protože obsahuje více než jednu hlavní myšlenku: animace + sociální + kulturní (Gillet, 1995; Ander-Egg, 2012; Trilla, 2004). Termín byl vytvořen na myšlence „dát život“ socio-kulturním kontextům. Význam slova „*animus*“, tj. živý, spojený s pohybem nebo dynamikou, přináší dvojité etymologický výklad „živý“ a „oživlý“ (Ventosa, 2002). Animované karikatury, japonské anime nebo anglické slovo „animal“, označující pohybující se bytosti, jsou

snadnými příklady tohoto druhého významu. Když se „anima“ spojí se slovem „akce“, stává se „animací“ a dává nám jasnou představu o tom, co má přinést: dát nebo podpořit život v nějakém procesu. V případě socio-kulturní animace přináší myšlenku dát život sociálním skupinám, dynamizovat jejich kultury, založené na lidských vztazích a schopnostech.

Označení „socio-kulturní animace“ se ovšem využívá pro pojmenování celé skupiny praktik a činností, jejichž rozmanitost je tak široká, že jediná uznatelná definice by snad ani nebyla možná. Gillet dokonce hovoří o „*neuchopitelné definici*“ socio-kulturní animace (Gillet, 1995, s. 25). Její koncepce vychází z mnoha oborů, zkušeností a vizí. Jeden z prvních pokusů definovat socio-kulturní animaci pochází z tzv. glosáře základních termínů (Glossaire des Terms Utiles: Projet d'Animation Socioculturelle), který byl v roce 1976 sestaven Radou Evropy. Vysvětluje animaci jako metodologii používanou k vyvolání změn v chování lidí a skupin, kterou lze použít v rámci rozmanité škály cílů, od těch obecných, jako je sociální transformace, po objektivnější, jako návrh určité činnosti. Tento přístup zahrnuje myšlenkové kategorie jako: akce, sociální praxe, metoda, technika, nástroj, proces, program, sociální funkce a faktory úspěchu. Jedna z komplexnějších současných definic představuje socio-kulturní animaci jako „*soubor sociálních technik, jejichž cílem je na základě participativní pedagogiky podporovat dobrovolné praktiky a činnosti, které se za aktivní účasti lidí*“

odehrávají ve skupině nebo komunitě, projevují se v různých oblastech socio-kulturních aktivit a podporují rozvoj a kvalitu života.“ (Ander-Egg, 2012, s. 96). Ander-Egg tedy vnímá socio-kulturní animaci jako sociální „technologii“ (Ander-Egg, 2012, s. 91–97). Německý pedagog Horst Opaschowski animaci chápe jako „nedirektivní podněcování a podporu, která umožňuje aktivitu, uvolňuje kreativitu, podporuje vytvoření skupiny a usnadňuje účast na kulturním životě“. (Opaschowski in Kaplánek, 2013, s. 31). Pro Gilleta a další francouzské animátory, resp. teoretiky socio-kulturní animace, představuje spíše politickou sociální akci. Vlivem Saula Alinského se animace začala více orientovat na organizaci komunity. Alinsky byl americký komunitní organizátor a přišel s myšlenkou „radikálního“ sociálního pracovníka, když animoval komunity, aby se tvůrčím a radikálním způsobem vyrovnal s útlakem a znevýhodněním. Přesto socio-kulturní animace vždy respektuje kulturní potřeby, osobní a sociální rozvoj. Podobně vyznívá i pojetí katalánského autora Jaumeho Trilly: „Soubor akcí prováděných jednotlivci, skupinami nebo institucemi v komunitě a na určitém území s cílem podpořit mezi svými členy postoj aktivní účasti na procesu jejich vlastního sociálního a kulturního rozvoje.“ (Trilla, 2004, s. 26).

Všechny definice nás přivádí ke třem dimenzím, které podporují činnost socio-kulturní animace: sociální, kulturní, vzdělávací. **Sociální dimenze** se zabývá lidskými vztahy, sociálními potřebami, komunitou, posilováním nebo budováním kapacit, sociální transformací, lidskými právy, sociální prací, sociálními službami a myšlenkou rovnosti. **Kulturní rozměr** přistupuje k antropologickému konceptu kultury, který zahrnuje návyky, znalosti, zákony, morálku,

umění atd., jakož i koncepty demokracie a demokratizace kultury. Zabývá se přístupem všech lidí ke konvenční kultuře, příp. validací subkultur v dominantní společnosti (Trilla, 2004). **Vzdělávací dimenze** otevírá cesty, kterými lidé a komunity získávají vědomí o problémech, jež je ovlivňují, a o způsobech jejich řešení. Tato dimenze zahrnuje myšlenku vzdělávání jako procesu celoživotního učení a týká se kritického myšlení, pedagogiky, neformálního vzdělávání, autonomie, hodnot a výchovy.

Multidisciplinárnost socio-kulturní animace

Socio-kulturní animace využívá od svého počátku znalosti a postupy z celé řady ostatních, zejména společenských věd (např. sociologie, antropologie, filozofie, geografie, pedagogiky) a nově také psychologie, regionalistiky, ekonomie a některých přírodních věd. Kromě teoretického základu sdílí metodologii s celou řadou profesí a oborů, jako je sociální práce, sociální pedagogika, andragogika, tělesná výchova a sport, umění, management, informatika, komunikace a marketing, historie, právo, politologie apod. Tento bohatý rámec zdrojů vytváří pestrý soubor postupů a příležitostí pro socio-kulturní intervenci a zároveň také

vyžaduje velmi široké, diverzifikované a důkladné vzdělávání profesionálních animátorů. Patří do něj nejen rozvoj znalostí a dovedností multidisciplinárního charakteru, ale i jistá životní zkušenost. Často jsme se přesvědčili, že „člověk některé věci nepochopí, dokud si na ně nesáhne.“ (Hloušek, 2019).

1.2 Historický kontext socio-kulturní animace

Animace má v současnosti mnoho podob a přístupy k ní jsou rozmanité (Dudová, Kaplánek, Macků, 2011). Vzhledem ke svému politickému a sociálně reformnímu charakteru byla animace již od počátku (konec 19. století) primárně zaměřena na komunitní práci s dospělými. Historicky lze hovořit zejména o dvou „zakladatelských“ tradicích socio-kulturní animace, francouzské a latinskoamerické, přestože obě vychází z koncepce lidového vzdělávání, vyvinuly se svou vlastní cestou. Tato historická roztříštěnost je i jedním z důvodů, proč animace nemá zcela jednotný koncept. Zatímco pro některé autory (např. Kaplánek, 2013) je animace metodou neformální výchovy mladých lidí, pro jiné (del Mar, 2006) jde o participativní metodu sociální výchovy ve smyslu „education social“ jako celosvětově rozšířené podoby profesionální sociálně výchovné práce a pro další (Morata, 2012) jde o metodu komunitního rozvoje, k níž se přikláníme i v této metodice.

1.2.1 Lidová kultura a lidové vzdělávání

Socio-kulturní animace je poměrně starým konceptem, který vychází z představy, že řešení sociálních otázek je vázáno na oživení kulturního života širokých vrstev obyvatelstva. Zpočátku se rozvíjela

zejména ve Francii, kde sehrála významnou politickou a kulturní roli v procesu tzv. „demokratizace kultury“. V 60. a 70. letech byla socio-kulturní animace chápána jako kulturní vedení, které zahrnovalo opatření na podporu a šíření kultury. Její hlavní role byla viděna v kulturním rozvoji společnosti. To mohlo být naplněno hned dvěma způsoby: Prvním bylo šíření kultury jako společenského statku k těm vrstvám populace, které k ní neměly běžně přístup, druhým pak bylo situovat se do tzv. „kultury lidu“ jako do různorodých projevů zkušenosti jednotlivců a skupin a vytvářet podmínky pro jejich svobodné vyjádřování (Lorencová, 2017). V prvním případě šlo o způsob práce, jehož prostřednictvím byly realizovány projekty a aktivity organizací dětí a mládeže, které měly umožnit, aby se mladí lidé dostali do kontaktu s různými kulturními nabídkami. Ve farnostech a sdruženích působily skupiny mladých lidí jako animátoři, kteří se věnovali činností ve volném čase s mladšími dětmi (del Mar, 2006). Kromě široké nabídky volnočasových aktivit dětem a mládeži však měl animátor důležitou funkci zprostředkovatele kultury. Klíčové bylo přiblížit kulturu všem vrstvám populace pod heslem „kultura pro všechny“. **Lidová kultura** (kultura lidu) je založena na meziosobních vztazích tváří v tvář a odpovídá místním zvláštnostem. Často jde o kulturu sociálně „znehodnocenou“, neboť je vlastní těm skupinám a sociálním třídám, které nemají politickou moc, nemá tedy pravomoc určovat normy mimo svůj omezený dosah. Má sice schopnost určité sebeorganizace, ale je neustále vystavena tlaku na změnu a přizpůsobení, tak aby byla redefinována podle zájmů dominantní kultury. V rámci kriticky pojaté francouzské socio-kulturní animace se setkáváme s pojetím lidové kultury, která je v opozici

jak k oficiální, dominantní kultuře („vysoké“ či „akademické“), tak kultuře tzv. „masové“. Dominantní kultura má normativní charakter, zavádí vzory v oblasti umění, práva, víry, ekonomiky, určuje pravidla života, má moc rozhodovat a těší se prestiží. Masová kultura vzniká jako vedlejší produkt oficiální kultury ve chvíli jejího úpadku. Je založena na standardizované produkci a spotřebě a na neosobních vztazích. Vzhledem k tomu, že masová kultura nemá schopnost originálního vyjádření a vnitřní sebeorganizace, jde o pseudokulturu, která je určena těm vrstvám populace, které nemají přístup do vyšších pater dominantní kultury (Lorencová, 2017).

V socio-kulturní animaci začala být kultura lidu chápána jako „kontrakultura“. To umožnilo vnést do odborného i veřejného diskursu témata, která byla na okraji zájmu. Jako důležité se ukázaly takové kategorie jako „třída“, „generace“, „věk“, „gender“, „jazyk“, „etnikum“, „sociální skupina“, to umožnilo postupem doby uvažovat o rozmanitých subkulturách či alternativních kulturách také u dětí, dospívajících a mladých lidí. Socio-kulturní animace působila jak proti masové kultuře, s její uniformitou, hodnotovou banálností, skrytou ideologičností a orientací na konzumentství, jimiž bylo možno manipulovat široké vrstvy obyvatel, tak proti kultuře dominantní, která ignorovala každodenní zkušenost a vědění obyčejných lidí a nechávala tak stranou (činila nevýznamnou) jejich kulturu (Lorencová, 2017).

Nástrojem tohoto působení se stalo tzv. **lidové vzdělávání**. Lidové vzdělávání představuje syntézu praxe a pedagogicko-politické reflexe sociální skutečnosti a jeho hlavním dopadem bylo uskutečnění sociální změny. Téma sociální změny se vyskytuje u severoamerických

sociologů A. Giroux a P. MacLarena, dále také např. v komunitní psychologii nebo v akčním modelu komunitní sociální práce a je bezprostředně spojeno se zmocněním (empowerment) skupin a komunit. „Empowerment“ odráží zájem předat vedení sociálního života jednotlivcům, skupinám a komunitám přičemž se primárně mění způsob, jakým se zachází s hodnotami účastníků a jak se pracuje s kulturní diverzitou. Cílem již není, aby se lidé přizpůsobovali hodnotám pracovníků nebo většinové společnosti, ale jde o společné hledání možností pro jednání a reflexi, které umožní obnovit nebo předat vedení vlastního života nezávisle na předem daných hodnotách a přesvědčeních (Musitu, Buelga, 2004). Nejde tedy o žádné přiblížení oficiální kultury lidovým vrstvám, ale spíše o podporu způsobu, jakým se mohou lidé aktivně podílet na tvorbě kultury vlastní. Pojem „lidové vzdělávání“ se dnes užívá pro rozmanité podoby vzdělávání a osvěty lidových vrstev ve většině zemí světa (Francii, Polsku, Rusku, České republice atd.).

Procesy lidového vzdělávání lze charakterizovat následujícími znaky (Mejía, Awad, 2003.):

- jde o činnost založenou na jednotě jednání a poznání;
- cílem intervencí je vždy transformace sociální skutečnosti;
- intervence nemají spontánní či živelný charakter, jde o plánovité a organizované procesy, pro které je třeba vybírat anebo nově vytvářet vhodné nástroje, zejména pak takové, které umožní přenést vzdělávání do bezprostředních, každodenních aktivit lidí.

Lidové vzdělávání v Latinské Americe

Lidové vzdělávání lze chápat jako politický projev i jako osvobozující praxi, která měla podnítit již téměř rezignující chudé lidi, smířené s nedobrymi podmínkami vlastní existence, ke komunikaci, kooperaci, kritice a reflexi sociální skutečnosti a zmocnit je k odvaze přijmout odpovědnost za vlastní život. Tyto myšlenky najdeme i v odnoži lidového vzdělávání (*educación popular*) v Latinské Americe, které se tam rozvíjelo pod heslem „Všichni máme kulturu“. V Latinské Americe se lidové vzdělávání inspirovalo zejména myšlenkami brazilského pedagoga P. Freira a jeho kritikou tzv. „bankovního“ vzdělávání, jehož prostřednictvím jsou vkládány do hlav lidí hotové a nekritizovatelné vzdělávací obsahy, které vyjadřují a prosazují klíčové hodnoty vládnoucí vrstvy společnosti. Toto uvědomění přimělo některé pedagogy vč. Freireho k tomu, aby opustili klasickou školu a začali rozvíjet jiné vzdělávací modely, které by byly blíže každodennímu životu lidí a které by braly v potaz zkušenosti širokých lidových vrstev a jejich vědění. „Vzdělávat sociálně pedagogicky“ znamená ve Freirově duchu rozvíjení kritického vědomí jako formy vztahu subjekt – svět. Jde o otevřený postoj vůči poznání skutečnosti a sebe sama, v důsledku

jde o posílení schopnosti lidí nepřebírat pasivně sociální realitu jako jednu pro vždy danou a nezměnitelnou (Krichesky, 2011). Ve Freirově koncepci lze tedy lidové vzdělávání charakterizovat jako antiopresivní pedagogickou praxi (tzv. pedagogika osvobození), která má vést k uvědomění si vlastní životní situace a odmítnutí kulturních a sociálních stereotypů, umožňujících reprodukovat sociální nerovnost (Freire, 1972).

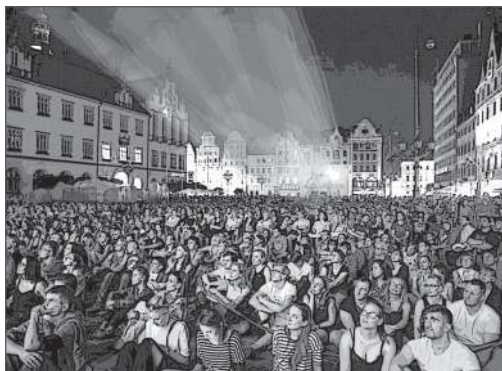
1.2.2 Zrození socio-kulturní animace

 Ezequiel Ander-Egg (argentinský filozof a konzultant UNESCO) a Jean-Claude Gillet (francouzský sociolog a animátor) poukazují na skutečnost, že pojem „animace“, v tom smyslu, jak se používá dnes, byl vytvořen už v roce 1945 francouzským právním dokumentem o lidovém vzdělávání. Ve Francii se již v roce 1960 uskutečnil První národní kongres socio-kulturní animace a Francie byla také první zemí, kde se institucionalizovalo a profesionalizovalo vzdělávání socio-kulturních animátorů (Ander-Egg in del Mar, 2006). Socio-kulturní animace v praxi se blížila latinskoamerickému modelu lidového vzdělávání dospělých a anglosaskému modelu sociální akce jako jedné z možných metod komunitního rozvoje. Jedna z raných definic francouzské socio-kulturní animace říká, že jde o „akce, při kterých se setkávají lidé, kteří sami určují jejich obsah ve vztahu ke svým sociálním a kulturním cílům, akce, které probíhají v mimopracovním čase – v rodině, městské a venkovské komunitě, při sportu atd. Animace v tomto smyslu znamená snést kulturu z jejich výšin a spojit ji s fenomény každodenního života.“ (Labourie in del Mar, 2006, s. 74). Jiné zdroje (např. Rémi Hess) odkazují na existenci „animátorů“ ve Velké Británii a USA od konce 19. století. Tento

termín se však ve Francii stal zcela běžným a zavedl společenskou praxi jako odpověď na zrychlenou urbanizaci západní Evropy (Gillet, 1995). Poté se tato praxe rozšířila do Belgie, Španělska, Itálie a Portugalska. Zatímco Francie procházela sociálním chaosem, který v květnu 1968 vedl k lidovým povstáním, požadujícím sociální spravedlnost, rovnost a demokracii, ostatní země, jako je Portugalsko a Španělsko, byly stále pod fašistickou diktaturou. V USA zase vzkvétala nová sociální hnutí (hippies, punk, hnutí Black Power). Na vlně poválečné rekonstrukce se začaly vyžadovat nové přístupy k občanství. Obyvatelstvo se stěhovalo, aby uteklo před chudobou či válkami a hledalo nové příležitosti a svobodu. Lidé prchali do zemí jako Francie, Německo, USA nebo Kanada. Ti, kteří zůstali, migrovali aspoň z venkovské chudoby do městského prostředí a očekávali lepší pracovní místa a životní styl. Masivní migrace vytvořila ve městech masivní příměstské oblasti, které nebyly připraveny na takové množství lidí. Technologická revoluce začala nahrazovat pracovní místa lidí. Předměstské oblasti se staly typické mnohými rušivými jevy, označenými jako „*městská krize v důsledku psychopatologie městského života*“ (Ander-Egg, 2012, s. 38). Na druhou stranu právě příměstské zóny jsou místa plného lidského potenciálu pro demokratičtější a participativnější společenství.

Tyto skutečnosti vyvolaly potřebu základní infrastruktury ve městech a čtvrtích a nové profese k oživení lidí. V 70. letech 20. století vypracovala Rada pro kulturní spolupráci Rady Evropy několik studií a zpráv o postupu socio-kulturní animace a představila ji širší politické scéně v Evropě. V této fázi byla animace považována pouze za užitečný nástroj rozvoje znevýhodněných komunit západní Evropy. Běžně se chápala jako

celoživotní vzdělávací praxe (Lopes, 2008), nebo jako metoda na podporu místních kultur, příp. přístupu zranitelných skupin ke konvenční kultuře.

Animace kultury v Polsku

Animace kultury se jako vzdělávací metoda i vědní disciplína ustanovila v Polsku v reakci na makroekonomické změny v 80. letech 20. století, které s sebou přinesly i šíření nového modelu „elitářské kultury a umění“. Tato indoktrinační snaha měla povznést polskou společnost k selektivně vybraným hodnotám a formovat vkus, estetiku a kulturní vzory. Animace kultury naopak do výběru obsahů i jednotlivých prvků zapojuje samotné recipienty a umožňuje zachovat kulturní identitu společnosti, komunity i jednotlivce, u kterého předpokládá přítomnost „kulturní inteligence“. Animátoři proto kulturu lidem neinterpretují, ale prezentují ji v nejrůznějších kontextech (Siostrzonek, 2008). Využívají svých vědomostí, dovedností, charismatu a díky svému nadšení a zápalu, vtahují okolí do společenského a kulturního dění. Velmi často jsou animátory učitelé výtvarné výchovy nebo dokonce samotní umělci jakéhokoli druhu, kteří využívají svých uměleckých schopností, nadání a osobních

charakteristik k tomu, aby druhým pomáhali skládat, navrhovat, tvořit, hrát apod. Zdrojem animace v tomto prostředí je sociální pedagogika a pedagogika kultury. Rozlišuje se tu mezi konceptem animace kultury a socio-kulturní animací (Kargul in Hajduk, 2013). S prvními ideály animace v polském prostředí se pojí tvůrkyňe sociální pedagogiky Helena Radlińska, jež s animací spojuje sociální dimenzi (Hajduk, 2013). Je významnou autorkou koncepce „žité“ pedagogiky, která zasahuje celou osobnost člověka, založené na víře v možnost „transformovat sociální prostředí lidskými silami“. Osoba, která v praxi používá animační metody, se zde nazývá „animátorem kultury“ (Hajduk, 2013). Animace kultury je spojována s funkcemi, jako je tvořivost, šíření kultury, kulturní a sociální kritika. Sociální rozměr pak naplňuje funkce integrační, adaptační, vzdělávací, rekreační, inovativní či regulující společenský život (Jedlewska in Hajduk, 2013). Animace kultury má dnes pevné místo v systému humanitního vzdělávání a vyučuje se jako samostatný obor téměř na všech polských univerzitách. Kultura je vnímána jako stabilizující nástroj i jako alternativa, jak se orientovat v nově utvářené multikulturní společnosti se všemi jejími průvodními jevy. Animace kultury představuje proces akulturace a harmonizace „staré“ kultury s novými hodnotami, normami, vzorci chování, událostmi i kulturními artefakty (Jankowski in Siostrzonek, 2009).

1.3 Geografické rozšíření socio-kulturní animace

Současná západní krize a vzestup silné segregace, xenofobní a neoliberalní politiky přináší s sebou větší potřebu humanismu, solidarity a zodpovědnosti. V řadě zemí socio-kulturní animace přináší lidem uvědomění si sebe sama, motivuje je k jednání a účasti, pozvedá hlasy a sny těch nejzranitelnějších a utlačovaných, ať jsou kdokoli. Geografické rozšíření socio-kulturní animace přináší různé přístupy, porozumění a postupy, v závislosti na každém kontextu a jeho sociálně-politických potřebách. Očekávání univerzálního porozumění a uplatňování stejné sociální praxe vůči různým sociálním skupinám, které mají různé socio-kulturní podmínky, ani není možné.

Za kolébkou socio-kulturní animace můžeme považovat **Francii**, kde se stala způsobem oživení demokratických hodnot, které byly potlačeny v důsledku okupace a válečného utrpení. Animace se zaměřovala hlavně na francouzskou mládež za účelem volnočasových aktivit prostřednictvím „maisons des jeunes et de la culture“ (mládežnická a kulturní centra), příp. „centres sociaux“ (sociální centra) nebo „maisons de quartier“ (komunitní centra). Rozlišují se zde až čtyři typy sociálně-kulturních animace: individuální, sociální, kulturní a vzdělávací. Individuální socio-kulturní animace má za cíl stimulovat projev člověka směrem k nasazení své schopnosti změnit prostředí a okamžité okolnosti. Sociální variace socio-kulturní animace vede k větší účasti na veřejném životě prostřednictvím organizací schopných poskytnout řešení konkrétních problémů a potřeb veřejnosti. Posiluje se tak pocit sociální a osobní identity. Pod kulturní animací si lze

zahrnout podporu kolektivní a individuální kreativity jako alternativy pasivní spotřeby. Vzdělávací rozměr sociálně-kulturní animace se snaží budovat demokratické návyky a způsoby jednání, které zužují pozornost lidí na nutnost získání kvalitního vzdělávání pro úspěšný osobní rozvoj (Ander-Egg, 2012). Dnes metoda socio-kulturní animace představuje ve Francii celou řadu aktivit, usilujících o to, aby byl každodenní život přesouván do mezikulturního prostředí (Soulet, 1997). Animátor je samostatné povolání, přičemž může být vykonáváno v různých sociálních, kulturních a vzdělávacích institucích (Mignon in Foth, 2006). Socio-kulturní animace je zde známá především jako masové vzdělávání. Klade důraz na rozvíjení personálních kvalit a kapacit a probíhá v mládežnických centrech, sociálních centrech, ubytovnách pro mladé pracovníky, prázdninových centrech,

venkovských ubytovnách aj. Animátorem tu může být dobrovolník, profesionál, vedoucí, koordinátor nebo specializovaný instruktor (Moulinier, 1980). Je pro něj připravený propracovaný systém vzdělávání, které probíhá s co nejširšími možnostmi v praxi a pod mentorským dohledem.

Jednou ze zemí, kde se socio-kulturní animace rozšířila jako běžný nástroj práce sociální práce, je **Španělsko**. V sedmdesátých a osmdesátých letech 20. století se zde usoudilo, že rolí animátora je aktivizovat skupinu, přinášet nápady, získávat pro ně klienty. V té době se převážně užíval výraz animátor. Postupně však pojem „animátor“ nahradilo označení „facilitátor“, a to v souvislosti prosazováním tzv. partnerského modelu sociální práce v devadesátých letech 20. století. Socio-kulturní animaci tu vnímají jako skupinu sociálních praktik, které mají

za cíl stimulovat iniciativu a sociální participaci komunity v procesu jejího vlastního rozvoje a globální socio-politické dynamiky. Jejím cílem je podporovat trvalé hodnoty, ale zároveň být součástí změny, ukazovat směr participace, být katalyzátorem vítaných iniciativ a podporovat život v komunitě. Socio-kulturní animace se tady snaží porozumět co nejvíce svému okolí a působit tak, aby vyvolala změnu situace k lepšímu, ale vždy za podmínky aktivní participace osob a společenství, na které chce působit. Zaměřuje se hlavně skupinu osob seniorského věku a komunitu jako celku. Hlavními myšlenkami socio-kulturní animace je rozvoj komunity a sociální spokojenosti. Mezi socio-kulturní facilitátory se zde řadí pracovníci streetwork, pedagogové volného času, aktivizační sociální pracovníci (Hrodková, 2008). Socio-kulturní animátor je považován za společenského agenta, který zavádí socio-kulturní animaci ve skupinách na základě jednotné akce, kdy jeho úkolem je budovat pozitivní komunikaci mezi lidmi z komunity (Silva, Moinhos, Trindade, Conde, Pocinho, 2017).

V **Portugalsku** je vývoj socio-kulturní animace úzce spjat s tzv. karafiátovou revolucí, která v roce 1974 ukončila totalitní režim zavedený Salazarem. „Animujte lidi“ je heslo z písně „O que faz falta“ od portugalského revolučního zpěváka Zeky Afonsa. Zpívá se v ní: „O que faz falta é animar a malta“ (= To, co potřebujeme, je oživit lidi), a to se právě stalo mottem postrevolučního období demokratizace a budování nového společenství. Socio-kulturní animace zde představuje zásadní nástroj učení a větší sociální integrace. Zlepšuje socializaci, rozvíjí iniciativního ducha, integruje, podporuje autonomii a samostatné rozhodování a umožňuje být v neustálé interakci se společenským (socio-kulturním) prostředím. Stimuluje lidi

k získávání základních sociálních, kulturních a vzdělávacích dovedností. (Trindade, Conde a Pocinho, 2017). Dělá to především prostřednictvím neformálního vzdělávání, které posiluje vzdělávací potenciál jedince, ačkoliv ten není přímo vyučován (Canário in Trindade, Conde a Pocinho, 2017) a s pomocí animace vytváří tréninkový prostor ve společnosti. Cílem takové animace je umožnit „modifikaci“ jednotlivců (změnu některých jejich postojů), rozvoj jejich dovedností a přispívat tak ke společenským změnám (Barbosa in Trindade, Conde a Pocinho, 2017). Portugalští animátoři pracují především s minoritami, mládeží a seniory.

Socio-kulturní animace je ve **Velké Británii** metodou, jež se zasazuje o integraci lidí do společnosti a o jejich participaci na společenském životě (Debesse, Mialaret in Kalcheva, 2006). Akcentuje více kulturní dimenzi a socio-kulturní animaci vnímá jako způsob, jak rozvíjet kreativitu a jak vyjádřit emocionální reakci pracujících na politické a ekonomické otázky. Určité postupy umění, zejména tanec, divadlo a dramatizace, se začaly uplatňovat ve školním vzdělávání, při práci s mládeží i v rámci veřejně prospěšných prací (Smith in Foth, 2006).

Socio-kulturní animace ve **Finsku** vytváří podmínky, díky kterým se mohou lidé aktivně podílet na rozvoji komunity, do které patří. Animaci tu vnímají ve třech rozměrech: jako osobní rozvoj (vzdělávací rozměr), jako podporu skupiny a společenství, aby zvýšily své aktivity (sociální rozměr), a jako rozvoj kreativity prostřednictvím různých výrazových forem (kulturní rozměr). V rámci sociálního rozměru pak animace slouží jako nástroj emancipačního společenského hnutí, příp. hnutí sociálního odporu, jehož cílem je probudit v lidech participaci a napomoci tomu, aby rozuměli své roli v této

době a místě, a hledali své životní cíle skrze kolektivní historii lidstva (Kurki in Kalcheva, 2016).

Socio-kulturní animace nebo někdy též „animace lokální společnosti“ v **Polsku** má na zřeteli rozvoj celé společnosti a má formu občanské participace. Člověka vnímá jako celistvou osobu a vidí v něm příležitosti na zvýšení kvality života v daném prostředí, vč. duchovního probuzení celého společenství. Animace se orientuje hlavně na regionální rozvoj venkovských oblastí. Je považována za aktivizátora společenských sil nacházejících se v prostředí, jež umožňují změny, a to zejména změny ekonomické, kulturní a společenské, díky kterým je možný rozvoj komunity. Nabízí strategie, jak pomoci lidem v hledání ztraceného smyslu života a vytvořit vhodné podmínky pro seberozvoj v rámci lokálního prostředí. Animace je tu metodou integrace a spoluúčasti. Jejím cílem je „*adaptace na nové formy společenského života*“ (Nobis, 1999, s. 85). I když se socio-kulturní animace věnuje především rozvoji skupin, dostává se i jedinci individuálního uspokojení v podobě projevů solidarity, filantropie, altruismu a kooperace. Animace tak představuje cestu k „*obraně jednotlivce před osamocněním, existenciální izolací, před negativními důsledky průmyslové společnosti*“ (Zebrowski, 2003, s. 58), a to tak, že vytváří jedincům příležitosti k opětovnému nabytí důvěry v lidskou společnost i sebe sama. Vyvolává v nich stav partnerství v interpersonálních vztazích a umožňuje prožívání kolektivních emocí.

Animátor vidí dál než běžný účastník kulturních akcí. Pracuje s nevyužitým lidským potenciálem, s nepodněným prostředím a se zapomenutými artefakty. (Siostrzonek, 2009, s. 33).

Podstatou socio-kulturní animace v **Bulharsku** je integrace, participace a identita, které se zasazují o propojení lidí z různých sociálních vrstev, čímž se podporuje naplňování smyslu jejich životů. V rámci skupinových a komunitních aktivit je cílem socio-kulturní animace rozvíjení komunikace a strukturalizace společenského života, a to skrze motivování členů komunity k tomu, aby přispívali k rozvoji svého sociálního prostředí a vytváření možností účastnit se dialogu (Kalcheva, 2016). Sociálně-kulturní animace jako společensky významný jev se používá ve všech sférách lidské činnosti, i v oblastech, jako je sport a turistika, a postupně nachází své místo a získává na významu u bulharské veřejnosti a v rámci sociálních procesů. Animace je uznávána a podporována v oblastech jako je vzdělávání, kulturní aktivity a aktivity v oblasti volného času (Kalcheva, 2016).

Na **Ukrajně** představuje socio-kulturní animace specifický model společenských a kulturních aktivit, které organizuje speciálně proškolený animátor, profesionál nebo dobrovolník, přičemž všichni využívají aktivizační výukové metody (Mambekov in Kalcheva, 2016).

Ve **Švýcarsku** a **Belgii** se profese animátora stala jednou z profesí sociálních služeb. V procesu profesionalizace ztratila animace do určité míry své dosavadní funkce, jako je podpora mezilidských vztahů a pomoc při zvládnání každodenního života, a zaměřila se více na zkvalitnění a rozšíření nabídek animačních metod a technik s cílem obstát v tržní konkurenci kulturních nabídek. Cílem nově zdůrazňované kulturní funkce animace je totiž všeobecné zkvalitnění a rozšíření kulturních aktivit (Kaplánek, 2013).

Jiným příkladem využití kulturní funkce animace jsou společenské a kulturní festivaly

Rock Eisteddfod v **Austrálii**, které kombinují choreografii, scénografii, hudbu a tance k animaci nejen mládeže, ale i rodičů, učitelů a širší komunity. Animace tu motivuje lidi a příslušníky společenství kreativně vyjádřit se prostřednictvím umění, které se tak stává odrazem jejich sociální reality (Foth, 2006).

V **Itálii** fungují v rámci vymezených lokalit kulturně-osvětová střediska a sami obyvatelé se na demokratickém principu rozhodují, co je zapotřebí realizovat. Iniciativa socio-kulturních animátorů pak reaguje na tyto definované lokální potřeby, přičemž akcentuje i zodpovědnost každého účastníka rozhodovacího procesu. Paralelní větev kulturní animace (animazione culturale) funguje jako pedagogický koncept, spojený zejména s psychologem a pedagogem M. Pollem, který jej vyvinul ve spolupráci se salesiánem R. Tonellim na základě salesiánské tradice výchovné práce s mladými lidmi. Koncepce kulturní animace akcentuje určité antropologické a teologické postuláty: člověk je viděn jako bytost, která se musí náročným způsobem dobírat k sobě samému, neboť podstata lidství je zahalena tajemstvím. Je však také bytostí historickou, která potřebuje řídit a plánovat svůj život a objevit jeho smysl na základě zvoleného životního projektu. Dále je bytostí kulturní, která se vyjadřuje prostřednictvím symbolů, jejichž význam si musí nejdříve osvojit. Také je bytostí nekonečně svobodnou a zároveň omezenou, která může konat dobro, ale je potřebná osvobození (vykoupení). Díky silné vazbě na křesťanskou tradici se pak tato kulturní animace stává spíše součástí pastorační práce (Lorencová, 2017).

V **Německu** se rozvinula animace volnočasově-kulturní (Freizeitkulturelle Animation). Představitelem tohoto typu animace je německý pedagog W. Opaschowski,

kteřý chápal zpočátku animaci jako metodu kulturní práce s širokými vrstvami populace (Kulturelle Breitenarbeit). V Opaschowského pojetí má animace přispívat zejména k formování volnočasové kultury jednotlivců tak, aby byl volný čas využíván zralým a kulturně hodnotným způsobem. V této souvislosti je zdůrazněn jak kompenzační (odpočinkový), tak preventivní a integrační aspekt mimoškolní výchovy. Volnočasová animace u dětí a mladých lidí je založena na využití potenciálu skupiny a na principu dobrovolnosti (del Mar, 2006). Nabízí především takové aktivity, které vzbuzují v dětech a mladých lidech potěšení a chuť zúčastnit se jich, ale také jsou zdravé, kreativní a výchovné. Znamená to, že směřují k formování takového životního stylu a takových návyků, které podpoří maximální rozvoj sociálního a osobnostního potenciálu mladých lidí (Lorencová, 2017).

Socio-kulturní animace v Brazílii

V Brazílii byla socio-kulturní animace i mezi profesionály dlouho vnímána především v souvislosti s hrou a zábavou, sportem a rekreací. Sváděl k tomu mylný výklad toho, co se myslí onou „animací“. Navíc zde byly i pojmy „rekreace“ a „zábava“ vnímány jako synonyma a animátory zde měli jenom za profesionální

„baviče“. Pravda je, že se díky tomu uplatnilo hodně odborníků z oblasti tělesné výchovy a cestovního ruchu v rozvoji a koordinaci volnočasových aktivit (ve sportovních klubech, kulturních centrech, v parcích, náměstích) ve velkých brazilských městech. Za tímto účelem byla také založena služba Worker Recreation Service (SRO), která v šedesátých letech 20. století akcentovala pouze rekreaci a volný čas, postupně se však snažila i o uplatnění socio-kulturních praktik (i bez použití tohoto termínu). Zásadním způsobem k tomu přispěly kurzy Joffta Dumazediera, profesora, výzkumného pracovníka a francouzského sociologa Centra National de la-ertz Scientifique, který navštívil Brazílii v letech 1962 a 1963 a předával manažerům SRO nové pohledy a zkušenosti. Proškolil celou řadu odborníků pracujících v dělnických rekreačních střediscích, roztroušených po celém předměstí Rio de Janeiro, a učil je, jak participovat na územním rozvoji a tvorbě komunitních programů. Následné průkopnické iniciativy pracovníků SRO ovlivnily pohled na sociální služby i obchodní vztahy. Aktivita animátorů se rozšířily z oblasti volného času i na kulturu a také na sociální výchovu, založenou na skutečných principech socio-kulturní animace (Rodrigues, 2015).

1.4 Hodnoty, cíle a paradigmatata socio-kulturní animace

V současném diskurzu existuje poměrně široká shoda na základních **hodnotách**, na kterých je socio-kulturní animace postavena. Jsou to: participace, společenské akce, vzdělávání, demokracie, kultura a empatie.

Socio-kulturní animace usiluje o demokratické zapojení lidí do procesu rozvoje a sociální transformace. Mobilizuje tak zdroje, propaguje svědomitost, buduje kapacity a rovné příležitosti, posiluje lidská práva, podporuje kreativitu v pozitivním přístupu a očekává od svých aktérů a partnerů angažovanost. Vzdělávání se zde ve svém širším smyslu zabývá ideou „kritického svědomí“, skupinovou a komunitní prací a posiluje rozmanitost jako princip obohacení jednotlivce. Hodnoty související s kulturou zahrnují úctu ke každé kultuře, životnímu prostředí a kulturnímu dědictví (tradici). Empatie je základem úspěšné komunikace a budování sítí. Tento axiologický rámec vymezuje metodologii socio-kulturní animace, kterou lze použít v praxi sociální práce. Animace usiluje o naplnění těchto cílů (Siostrzonek, 2008, s. 45):

- **Vzdělávání** – podpora otevřenosti, inspirativnosti, schopnosti prožívání, reflexe, spolurozhodování, schopnosti motivovat druhé, radosti z objevování.
- **Komunikace** – podpora sociální percepce a empatie, schopnosti kontaktu, bourání předsudků a kulturních bariér, možnosti diskuze a porozumění, schopnost přihlížení a naslouchání.
- **Integrace** – podpora přijímání sociálních rolí, vědomí sounáležitosti, porozumění skupinovým procesům, schopnosti interakce, podpora kooperativní činnosti, vytrvalosti, zodpovědnosti, sociální pomoci.
- **Participace** – podpora iniciativy, schopnosti sdělovat vlastní názor, schopnosti přijímat kritiku, toleranci, připravenosti k argumentaci, organizační schopnosti, angažovanosti, kolektivní prožívání.
- **Enkultura** – podpora a usnadnění vřazování jedince do společnosti prostřednictvím kultury.

- **Individuace** – podpora nabývání individuálních charakteristik a budování vlastního personálního světa člověka, jeho celistvosti a koherence, tvorby hodnotové struktury člověka.

„Mohlo by se dát, že potřebujeme, aby nějaký génius vymyslel nové náboženství, životní filozofii a názor na svět, který by byl hodnověrný a přijatelný na sklonku dvacátého století a jehož prostřednictvím by každý jedinec pocítoval, že svět jako celek i jeho život mají smysl. Nepotřebujeme nové náboženství ani novou Bibli. Potřebujeme nový prožitek a zkušenost – nový pocit, co je být JÁ.“ (Watts, 1996, s. 89).

Tak, jako u většiny vědních disciplín, tak i u socio-kulturní animace se postupně hledaly silné teorie, či **paradigmata**, které vytváří její teoretické a metodologické základy. Bylo potřeba se vyrovnat se skutečností, že socio-kulturní animace vznikla syntézou z různých disciplín, přístupů, pracovních postupů a metod, což hledání sjednocující teorie značně ztěžovalo. Na těchto předpokladech vystavěl José Caride svůj model založený

na Habermasově diskurzu o problému znalostí v sociálních vědách. Caride rozlišuje tři hlavní perspektivy: „První má za úkol zachovat společnost tak, jak je: animační systém, který vyvíjí, je přirozeně strukturovaný, hierarchický. Druhým je transformace společnosti prostřednictvím rozvoje sociálních vztahů, jejímž výsledkem je vazba na systém animace zaměřený na inter-individuální komunikaci. Třetí usiluje o transformaci ekonomických a sociálních struktur prostřednictvím rozvoje rozhodování, svědomí a odpovědnosti.“ (Caride, 1997, s. 50–51). Tyto perspektivy a jejich různé strategie, poznatky a metodologie odpovídají třem paradigmátům: technologickému, interpretačnímu a dialektickému. Tato tři paradigmata nelze pojímat odděleně a zároveň je nelze vnímat jako konkurenční. Z podstaty samotného pojetí paradigmát jsou de facto „nesouměřitelná“, protože poskytují natolik rozdílný pohled na svět, že není možné hodnotit jedno paradigma na základě jiného. Následující tabulka obsahuje porovnání tří paradigmát socio-kulturní animace ve snaze poukázat, jak se tato paradigmata vyrovnávají s chápáním sociální reality, znalostí, reflexe a akce.

	Sociální realita	Znalost	Reflexe	Akce
Technologické paradigma	Vnější Obecná Jedinečná Unikátní Vertikální Nadčasová	Očekávání Pozitivistická Instrumentální <i>Orientuje se na ZNALOST</i>	Provokace	Omezení Postupná Individuální Usměrňující Technicistní Optimalizující
	<i>Socio-kulturní animace jako sociální technologie</i>			
Interpretativní paradigma	Okamžitá Partikulární Subjektivní Pluralistická Horizontální Synchronní	Aktivity Hermeneutická Fenomenologická <i>Orientuje se na ZKUŠENOST</i>	Výzva	Pokyn Objevující Skupinová Symbolická Diskursivní Kreativní
	<i>Socio-kulturní animace jako sociální interakce</i>			
Dialektické paradigma	Kontextuální Holistická Dialektická Komplexní Cyklická Diachronická	Potřeby Konstruktivistická Sociálně-kritická <i>Orientuje se na VĚDOMOST</i>	Konflikt	Nárok Objevující Komunitní Postojová Zkušenostní Transformativní Emancipační
	<i>Socio-kulturní animace jako politický proces</i>			

Zdroj: Caride in Lopes, 2008, s. 73

První je tzv. **technologické paradigma**, někdy také označované jako racionální. V tomto paradigmatu je socio-kulturní animace vnímána jako kulturní inženýrství a sociální realita považována za nevyhnutelnou perspektivu. Integrace člověka je chápána podle vize založené na filozofických principech homeostázy, jež definuje kulturu jako technologii, která se snaží řešit nejrůznější problémy. Socio-kulturní animace přináší akademické znalosti (vědu), které mají instrumentální a racionální využití při sociální

intervenci. Účastníci socio-kulturních aktivit dostávají nebo konzumují sociální, kulturní a vzdělávací služby.

Toto paradigma je identifikováno těmito znaky:

- rozlišuje mezi událostmi a hodnotami;
- vše musí být zachyceno tak, jak je, a ne tak, jak by to někdo chtěl;
- kultura je prezentována ve vertikální dimenzi a užívá se spolu s intervencí, aby nás učila socializaci;
- znalosti jsou postulovány kognitivní rigiditou, vyžadující vědeckou objektivitu;

- podporuje hledání know-how;
- vytváří příklad instrumentálního chování a činností zaměřených na dosažení dříve definovaných cílů;
- teorie, znalosti, postupy a techniky musí být spojeny s praxí, která zaručuje účast lidem jako výsledek formálního přijetí práv a povinností, vycházejícího ze zásad svobody a rovnosti.

Pomocí tohoto paradigmatu a socio-kulturní akce se vytváří soběstačnost jedince. Zároveň se však obhazuje intervence, pokud je akce závislá na kulturní technologii, zprostředkovaná technokratickým modelem, ve kterém odborníci podmiňují akci (Caride, 1997).

Druhé paradigma je definováno jako **interpretativní**, někdy též fenomenologické nebo hermeneutické. Je založeno na myšlence socio-kulturní animace jako mediační metody, s teorií jako základem pro reflexi zkušeností a znalostí lidí k pochopení kontextu, ve kterém se jedná. Účastníci sice konzumují sociální, kulturní a vzdělávací služby, ale na procesu se podílí jako partneři. Toto paradigma socio-kulturních znalostí a jednání staví animaci na následujících předpokladech:

- Sociální realita je vytvářena a udržována prostřednictvím symbolických interakcí a norem chování, které jí dávají zvláštní význam, současně je pluralitní a proměnlivá.
- Prostředí je diverzifikováno v kontextech, které získávají smysl s vývojem každodenního života, s normami a situacemi, které vznikají při setkávání a interakci s ostatními, což je výzvou považovat sociální realitu za živý a dynamický psycho-sociální scénář, kde do hry vstupuje nespočet faktorů a motivací.
- Svět je mezi lidmi, nikoli mimo ně. Představuje prostor, v němž se snaží vyjádřit své touhy a schopnosti.

Caride chápe toto paradigma jako techniku tlumočení textů a zkušeností založenou na analýzách odvozených z biblické exegeze. Tato paradigmatická koncepce se obvykle objevuje s označeními, mimo jiné: „fenomenologický“, „symbolický“, „hermeneutický“, „mikroetnografický“ (Caride, 1997, s. 54–56). Ve svém historickém vývoji je tento model ovlivňován několika autory a myšlenkovými proudy a je úzce spojen s filozofií, uměním a celou řadou perspektiv odvozených ze společenských věd, zejména z antropologie, psychologie, sociologie. Možné trendy, které určují meze využití tohoto paradigmatu, zahrnují následující koncepty: kontextové chápání Schleiermachera, hermeneutický kruh Diltheye, fenomenologie Husserlovy existence, Heideggerova filozofie a Gadamerovy teze „rozumění“, Ricoeurova textová interpretace, Meadův symbolický interakcionismus, etnometodologické přístupy (Blumer, Schutz, Mehan a Greefield). Poznání vychází z jednání, akce je zase regulována kognitivním schématem. Přijetí tohoto principu nás vede k touze „znát“, a to se váže na „vědět, jak být“, což je výrazné z hlediska požadavků, které danou akci řídí. Člověk je vnímán jako protagonista, který naplňuje pojem „plného života“, kde jsou rovnost a svoboda přijímány a vykonávány v trvalém vztahu s ostatními, přičemž posílení soudržnosti skupiny je implicitní. Socio-kulturní animace představuje významnou možnost v podpoře a rozvoji sociálních interakcí. K tomu musí být kultura významná pro ty, kteří v ní žijí a interpretují ji. Musí to být „jejich“ kultura, naučená a kultivovaná různými praktikami, aby se každý jedinec cítil zvaný. Animace není chápána jako prostředek k dosažení cíle, ale jako cíl sám o sobě, který je schopen zlepšit význam a dosah jakékoli kultury, včetně jejího vytváření, šíření a veřejného hodnocení. Je založena na postojích podporovaných interaktivním

procesem a zdůrazňuje svůj obraz animace jako kulturní „formace“, idealizované a praktizované ke zlepšení života jednotlivce i skupiny. V naší realitě je interpretativní paradigma socio-kulturní animace promítnuto ve zkušenostech a praktikách asociativního hnutí, dobrovolnictví a některých sociálních institucí, jako je např. škola (Caride, 1997). Toto paradigma tak vykresluje model socio-kulturní animace, který dává smysl zážitkům a situacím vyplývajícím z lidské interakce. Jako nezbytný atribut vyžaduje socio-kulturního animátora v roli mediátora, specialisty a problematizátora akcí, který má intervenci v pozadí všech svých snah. V tomto modelu je socio-kulturní animace ve své podstatě vnímána jako formativní.

Dialektické paradigma, také někdy označované jako kritické nebo konstruktivistické, považuje socio-kulturní animaci za politický proces k posílení postavení lidí s cílem demokratizace. Vnímá poznání jako dialektický proces, postavený na historickém a politickém vztahu. Účastníci jsou animováni, aby vytvořili nové postupy a sociální transformaci. Toto paradigma považuje socio-kulturní animaci za způsob realizace kulturní demokracie a je inspirováno kritickými a socio-kritickými proudy, který využívají kulturní praxi k realizaci hlubokých změn ve společnosti. Vychází z teoretických příspěvků od autorů počínaje Kantem přes Hegela až po Marxe a rozšiřuje se do frankfurtské školy. Podporuje znalosti a porozumění praxi i vědě, které vytvářejí dialektický princip vycházející z boje protikladů, usilující o sociální praxi, která vyjadřuje znalosti, reflexi a činy. Nejde jen o to, „jak dělat“, nebo „vědět, jak být“, ale v první řadě je nutné poznat sebe sama jako spoluvůrce historie. V rámci tohoto paradigmatu se teorie zaměřuje na získání politicko-sociálního uvědomění a jejím konečným záměrem je realizace participativní demokracie, za předpokladu,

že historický vývoj je budován kvalitativní změnou (transformací) tam, kde se vytváří sociální blahobyť pro všechny (Lopes, 2008).

Neviditelná animace

Postupy socio-kulturní animace spočívají v procesech, které nejsou vždy pevně vymezeny. Společným znakem ve všech pojetích animace je ale role animátora, jehož hlavním úkolem je objevovat a uvolňovat skrytý potenciál u jednotlivců a skupin. Když taková osoba „animuje“, znamená to, že vnáší a probouzí nadšení, nebo vytváří podmínky pro realizaci nápadů a podnětů členů skupiny. Často to dělá, aniž by se nutně nazývala animátorem (Dudová, 2018). Když se tedy ptáme na to, jak správně animaci dělat, animátoři by mohli odpovědět: *„Jsme tam, čteme atmosféru a pak jednáme (nebo ne). Později to vyhodnotíme.“* (Montez, 2019, s. 357). Animátoři se řídí univerzální metodou, kde je akce prostředkem k dosažení jiných cílů, ať už se jedná o procesně nebo projektově orientovanou akci. Vždy však ctí principy a hodnoty socio-kulturní animace, vytvářejí znalosti ze zkušeností a po skončení celého procesu zůstanou „neviditelní“. Účastníci často po splnění úkolu, na kterém skupina pracovala, obviňují animátory, že nic nedělají. Paradoxně se domníváme, že se jedná o nevyšší uznání dobré práce socio-kulturního animátora.

1.5 Role animace v komunitní sociální práci

Komunitní práce může reagovat na celou řadu problémů v místní komunitě. Komunitní přístup vede odborníky k zamýšlení nad tím, jaké jsou životní podmínky lidí, např. v oblasti bydlení, zaměstnání, lékařské péče, dopravy, možnosti využití volného času. Komunitní práce usiluje o žádoucí změnu životních podmínek v místní komunitě ve všech těchto různých aspektech. Může se jednat o pomoc se začleněním menšiny, zlepšení životního prostředí, rozvoj sociálních služeb, zlepšení dostupnosti veřejné dopravy, zlepšení možnosti kulturního využití, výstavbu dětských hřišť a sportovišť pro využití volného času atd. Rozsah působení socio-kulturní animace je široký a dynamický a o jeho hranicích panuje stále odborná debata. Pokud se socio-kulturní animace v 70. letech 20. století zaměřovala na proces společenské transformace a demokratizace, tak v 21. století se už jedná o profesionální práci v institucionalizovaných kontextech. Proto je ten správný pravý čas začít chápat socio-kulturní animaci jako nástroj či způsob práce, který používají ostatní sociální profesionálové, jako jsou sociální a komunitní pracovníci. Postupy socio-kulturní animace mohou být využity při práci s rozmanitými účastníky všech věkových skupin a typů, ve veřejných institucích, projektech a programech, soukromých ziskových i neziskových organizacích, letních táborech, sousedských zařízeních, kulturních a sportovních centrech, a dokonce i v kybernetickém prostoru (Viché, 2014).

1.5.1 Přínosy animace v sociální práci

Současná sociální práce se opírá o tři paradigmatata, která se utvořila během 20. století. Zřejmě nejužívanějším je tzv. **poradenské paradigma**, kdy se profesní profil sociálního pracovníka opírá především o znalost legislativy, činnost veřejné správy a další informační vybavenost. Pomoc klientům probíhá zejména formou poskytování kvalitního poradenství, podpory osobnostního růstu, posilování sociálních vazeb, rozvojem komunit. Vedle toho se můžeme setkat také s **terapeutickým paradigmatem**, kdy sociální pracovník vychází především ze znalostí psychologie, příp. pedagogiky. Důležité je posilování psychosociální pohody klientů a sociální práce je tudíž spíše terapeutickou intervencí do oblasti osobních vztahů a prožívání. Třetí paradigma si klade za cíl reformu společnosti, proto je nazýváno **reformním či kritickým paradigmatem**. Sociální práce má přispívat ke zvyšování podílu lidí na změnách společenských institucí a procesů. Opírá se o postuláty sociologie a politologie (Šťastná, 2016).

V praktické sociální práci se všechna paradigmatata prolínají. Sociální pracovníci volí ten či onen přístup podle charakteru cílové skupiny a problému, který potřebují řešit. Stále častěji se však setkávají s rezistencí či nízkou spoluprací svých klientů. Musí hledat nové cesty k pochopení jejich motivů a k mobilizaci vnitřních sil. Už francouzský koncept sociálně-kulturní animace (*l'animation socio-culturelle*) akcentoval interpersonální stránku sociálních vztahů a zdůrazňoval osobnostní dimenze působení sociálních pracovníků k lepšímu pochopení a zvládnutí sociálních vztahů. Vložit „ducha“ znamená vložit (novou) kvalitu. Animace proto není jen nějakým povzbuzením k žádoucí aktivitě, nástrojem

k oživení situace nebo k obveselení, myšleno je zde oživení v hlubším smyslu. Animace má člověku pomoci objevit a uvolnit to, co je mu vlastní, také jeho skrytý potenciál a kreativitu, včetně schopnosti směřovat k určitým cílům a hodnotám.

Pojem „animace“ se u nás v oblasti sociální práce objevuje nejčastěji ve smyslu „aktivizace“, tj. oživení v celkovém přístupu k uživateli sociálních služeb ve snaze o zintenzivnění prožitku každodenního života (Jurečková, 2003). Animace v tomto smyslu přispívá k tomu, aby běžně poskytované služby mohl klient přijímat způsobem, který je mu blízký. To stimuluje jeho potenciál k provozování aktivit a zvyklostí, které si v průběhu života osvojil, anebo k nim cítí spontánní náklonost (Musil, Kubalčíková, Hubíková, 2006). Pojetí animace ve smyslu aktivizace se objevuje především v souvislosti s péčí o seniory. Animační přístup má zde za cíl zkvalitnění života, podporu důstojnosti a individuálního životního konceptu s respektem k osobním preferencím a sociálním rolím člověka v postproduktivním věku (Bužgová, 2015). Animace se také využívá během péče o osoby, které jsou dlouhodobě v nepříznivém stavu, kdy přispívá k podpoře smyslu a kvality života člověka s omezenou životní perspektivou.

Sociální pracovník mnohdy zastává velmi důležité místo v životě svých klientů a stává se pro ně významnou osobou. Ve své ideální podobě pak klade výkon socio-kulturní animace na sociální pracovníky, uplatňující její postupy, značné nároky. Od animátorů je očekávána vysoká míra kreativity i značné osobní nasazení, aby dosáhl s pomocí animace žádoucích efektů. V rámci „oživování“ jedince během určité aktivity, která má na něj, celou skupinu či komunitu určité dopady, dochází u k tomu, že:

- zaktivizuje se a začne se pravidelně účastnit společenského a kulturního života (ať už aktivně, kdy něco sám realizuje či pasivně, kdy je pouze na aktivitě přítomen);
- získá možnost najít si nové přátele, známé různých generací a pravidelně se s nimi setkávat;
- má možnost se pravidelně neformálně vzdělávat, získávat kontakty a nepropadat tak sociálnímu vyloučení a dezinformaci;
- získá pocit sounáležitosti, přijetí, potřebnosti, důležitosti, důvěry;
- získává motivaci ke změně svého života, inspiraci, doporučení;
- získává možnost být oceněn, seberealizovat se, vyjadřovat se;
- získává možnost nápomoci při seberealizaci;
- získá možnost být součástí tolerantního společenství, ve kterém jsou si všichni rovni.

Animace a zákon o sociálních službách

Vztah komunitní práce k zákonu č. 108/2006 Sb., o sociálních službách je přinejmenším ambivalentní. Zákon pojímá sociální služby velmi rigidně a ze své podstaty nedovoluje rozvoj jiných, než v zákoně výslovně uvedených typů služeb. Komunitní práce jako

taková do nich zařazená není. To je jeden z důvodů, proč komunitní práce nemůže být v ČR systémově realizovaná a naráží zejména na systém financování, který je vázaný na registrované typy sociálních služeb. Sociální služby jsou financované převážně z veřejných zdrojů a ty jsou přísně cílené. Jakákoliv odchylka od zavedených postupů směrem ke komunitní práci, pokud se nemaskuje za režim „terénní sociální služby“, zvyšuje riziko ztráty dotace na sociální službu. Ani samotná socio-kulturní animace není v zákoně přímo zmíněná, přesto animační přístup odpovídá zásadám uvedeným v § 2, odst. 2, které musí být uplatňovány při poskytování sociálních služeb. Ucelený koncept socio-kulturní animace lze proto uplatnit v těch službách, jejichž cílem je aktivizace osob z cílové skupiny s účelem zapojení do běžných životních aktivit a kontaktů s ostatními lidmi. Těmto podmínkám nejvíce odpovídá typ služby definovaný v § 65 a § 66 zákona o sociálních službách – Sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením nebo pro rodiny s dětmi. Mezi základní činnosti při poskytování této služby patří zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, dále sociálně terapeutické činnosti a pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí. Kombinace animačního přístupu a komunitní sociální práce umožňuje využít potenciál komunity při zkvalitňování života jedinců. Nabízí se také blízkost animace s jinými typem služby, a to se Sociální rehabilitací, která je definovaná v § 70 zákona o sociálních službách jako: „*soubor specifických činností směřujících k dosažení samostatnosti, nezávislosti a soběstačnosti osob, a to rozvojem jejich specifických schopností a dovedností, posilováním návyků a nácvikem výkonu běžných, pro samostatný život nezbytných činností*

alternativním způsobem, využívajícím zachovalých schopností, potenciálů a kompetencí.“ Může se poskytovat formou terénní i ambulantní a má vést k zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, pomoci při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí, k realizaci výchovných, vzdělávacích a aktivizačních činností a také k nácviku dovedností pro zvládnutí péče o vlastní osobu, soběstačnosti a dalších činností vedoucích k sociálnímu začleňování. Dle našeho názoru tato definice nabízí hodně prostoru pro uplatnění socio-kulturní animace, pokud nebude vnímána jako služba poskytovaná pouze mentory sociální rehabilitace v individuální práci s jedním klientem, ale využije ony „alternativní způsoby“ a „aktivizační činnosti“. Tím ovšem nechceme říci, že prvky socio-kulturní animace nejdou uplatňovat i u jiných typů služeb, jako jsou nízkoprahová centra pro děti a mládež, domy na půli cesty, azylové domy, chráněná bydlení, domovy pro seniory, stacionáře, centra denních služeb nebo střediska rané péče.

1.5.2 Vývoj komunitní sociální práce a první projevy animace

Počátky komunitní práce jsou tradičně spojovány se jménem anglického vikáře Samuela Barnetta, který v roce 1884 založil v Londýně první „dům denních služeb“ tzv. **settlement** s názvem Toynbee Hall. Byl zaměřený na práci s chudými obyvateli a poskytoval jim sociální péči, zdravotní pomoc a vzdělávání. Záhy po jeho vzoru začaly vznikat další settlementy. Na konci 19. století fungovalo v Británii asi 30 settlementů, převážně v univerzitních městech (Popple, 2015). Na Barnettovu práci navázala Jane Adams, která založila v Chicagu settlement zaměřený

na práci s přistěhovanci různých národností. Dostal jméno Hull House na památku po svém původním majiteli. Zdejší pracovnice (pracovaly zde především ženy) se pokoušely se o inovativní sociální, vzdělávací a umělecké programy, konaly se tu kurzy o literatuře, historii, umění, workshopy v domácích činnostech (jako je šití), koncerty, bezplatné přednášky o aktuálních otázkách, kluby pro děti i dospělé. Hull House představuje první příklad **užití animačních technik** v komunitní práci. Už v roce 1911 se tento settlement rozrostl na 13 budov, o rok později přibyl country club a letní tábor. Do 1920 vzniklo po celé zemi 500 takových domů. Zakladatelé settlementů prosazovali myšlenku, že pro poznání života chudých je třeba mezi nimi také žít. Z tohoto důvodu byly settlementy zakládány přímo v chudinských čtvrtích, pobývali v nich zejména univerzitní studenti (Gojová, 2006). Settlementy usilovaly o nápravu životního prostředí, ve které viděli základ pro další možné změny, zejm. o zlepšení hygienických zařízení, kanalizaci, vytváření hřišť pro děti a zlepšení špatných bytových podmínek. Za důležité bylo považováno učit chudé hodnotám středních vrstev, protože v tom byla spatřována podmínka jejich sociálního vzestupu. Sociální pracovníci (příp. dobrovolníci z řad studentů, tzv. friendly visitors) z těchto domů zvali jedince, aby se účastnili aktivit, programů a služeb, které jim měli napomoci vyrovnat se s osobní obtíží. Navštěvovali chudé rodiny a podporovali je v soběstačnosti. Soustředili se také na práci s neformálními skupinami a vůdčími osobnostmi. Tito pracovníci chápali skupiny jako důležitou součást při zmocňování lidí. Propagovali cestu používání sociálních, diskuzních nebo úkolových skupin pro formování vztahů v komunitě a řešení běžných problémů (Stebner, 2003).

V první polovině 20. století dochází k **rozšiřování komunitní práce**, protože nastávají situace, kdy nestačí pracovat jen s jednotlivcem nebo rodinou, a je třeba pracovat s širším kontextem (s neformálními skupinami, formálními i neformálními autoritami v komunitě), což je právě doménou komunitní práce (Kinkor, 2013). Ve znamení „opouštění kanceláří“ se sociální pracovníci vydávají za klienty do jejich přirozeného prostředí. Zejména v USA se rozvíjí sociální práce v prostředí chudinských ghatt. Je zavedena případová práce, tedy pomoc jedincům, především lidem, kteří trpěli chudobou, a také imigrantům bydlícím ve slamech či mladým mužům, kteří nemohli najít práci (Brueggemann, 2006). Postupně vznikají první **svépomocné skupiny** (od třicátých let fungují např. anonymní alkoholici – skupina, která se rozrostla po celém světě). V době hospodářské krize byli komunitní sociální pracovníci povoláváni do politiky pro tvorbu programů na ochranu rodin, které krize postihla.

Po druhé světové válce dále vzrůstala potřeba pečovat o osoby a rodiny s finančními problémy, osoby s fyzickým znevýhodněním a osoby s vývojovými problémy (Brueggemann, 2006). V padesátých letech 20. století se objevují první ucelené **teorie komunitní práce**. Průkopnickou studii z roku 1959 vymezuje Eileen Younghusbandová komunitní práci jako třetí metodu sociální práce – vedle individuální a skupinové (Poppo, 2015). V roce 1955 byla založena americká asociace sociálních pracovníků (National Association of Social Work), která oficiálně uznala případovou a skupinovou sociální práci jako dvě metody sociální práce. Teprve v roce 1962 byla k těmto metodám připojena také komunitní sociální práce.

Šedesátá léta 20. století bývají označována za období „krize demokracie“, dochází k rychlému rozvoji komunitní práce v rámci snah o **reformu společnosti**. Šedesátá léta jsou také obdobím vzniku velkých sociologických teorií (např. etiketizační teorie). Vzniká hnutí za duševní zdraví, které si klade za cíl minimalizovat počet pacientů v psychiatrických léčebnách. Následkem toho dochází v USA k velkému propouštění pacientů do jejich přirozeného prostředí. Úkolem komunitních pracovníků se stává příprava komunity na tento krok a jejich přijetí včetně zajištění potřebných služeb ambulantní formou. Komunitní sociální práce v šedesátých letech zastávala spíše radikální postoje, zatímco individuální a skupinová sociální práce se více identifikovala jako případová práce klinického terapeuta. Metody práce se zúžily na dvě – případová (klinická) a komunitní sociální práce.

Sedmdesátá léta 20. století jsou v komunitní práci ve znamení **solidarity** se skupinami žijícími ve špatných podmínkách. Svět je ovlivněn ropnou krizí i krizí sociálního státu. Jako jedno z možných řešení se objevuje tzv. komunitní (sociální) ekonomika (zejména ve Francii a Německu), která reaguje na kritiku sociální práce za to, že jen spotřebovává finanční prostředky vytvořené v soukromém sektoru a přerozdělované v rámci daní (Skovajsa, 2010). Dochází ke specializaci sociální práce podle jednotlivých cílových skupin, těžištěm komunitní práce se stává **rozvoj komunity**. Komunitní sociální práce se posunula nad rámec původní definice a rozvíjela se jako sociální plánování, komunitní rozvoj a komunitní organizace.

Zdi společnosti

V sedmdesátých letech se animátoři ve Velké Británii pokoušeli zmobilizovat lidi s různými dispozicemi, schopnosti, psychologickými problémy do aktuální výtvarné tvorby. Cílem těchto animátorů bylo pomáhat lidem, aby byli odpovědnější za kvalitu vlastního života a hlavně si uvědomili vlastní tvůrčí potenciál. Tvořili proto společně díla velkých rozměrů, tzv. zdi, umístěné převážně na vnějších stěnách budov. Tyto „zdi společnosti“ byly projektovány jako umělecký výraz členů dané lokální společnosti. Malíř-animátor plnil roli poradce, někdy působil jako katalyzátor skupinových aktivit. Zajímavý příklad „zdi“ byl realizován z ručně malovaných keramických dlaždic, které byly umístěny na zdi místní školy. Akce se zúčastnilo přes 350 lidí a celá koncepce byla společným projektem místní sociální umělkyně a obyvatel sídliště v Birminghamu. Jejím přesvědčením bylo, že umění má být zpřístupněné všem lidem jak během realizace, jak při recepci, protože umožňuje rozvoj prvotního kreativního cí-tění, podporuje vědomí vlastních sil a psychologického potenciálu a zároveň napomáhá integraci skupiny. Umění ve veřejném prostoru usiluje o sblížení všech forem a výrazů umění, o spolupráci mezi profesionálními umělci a amatéry, o spolupráci mezi etniky

v multikulturní společnosti, o podporu a rozvoj jak tvůrčích jedinců, tak recipientů (tedy obyvatel sídliště). Dnes bychom zřejmě použili pojem „street art“, který si velmi často zachovává svůj sociální rozměr.

Osmdesátá léta 20. století v komunitní práci charakterizuje utváření sousedské solidarity a snaha o řešení vztahu mezi „státem“ a „ulicí“, kde se pro komunitní pracovníky nachází hlavní pole působnosti. Východiskem jejich práce se stává **sociální analýza**. V této době dochází k odlišení komunitního pracovníka (profesionál disponující patřičnými zkušenostmi, dovednostmi i formálním vzděláním) od komunitního aktivisty (člověk z místní komunity přebírající aktivitu v řešení místních záležitostí). Do popředí se dostávají sociální problémy nízkopříjmových skupin. Velmi často se jedná o problémy spojené s nezaměstnaností v důsledku úpadku tradičních průmyslových odvětví a krachu velkých podniků, které často představovaly zdroj příjmů pro celé lokality i města. Stoupá význam **občanské participace**, objevují se první komunitní nadace, sdružující finanční dary jednotlivců určené na řešení problémů místního charakteru, které do té doby byly chápány jako úkoly veřejné správy (Šťastná, 2016).

Devadesátá léta 20. století jsou charakteristická odklonem od velkých teorií a orientací na každodenní život lidí. Vzniká koncepce „živého světa“, která se zaměřuje na **každodenní život**, vyzdvihuje důležitost subjektivního chápání světa, v němž má jedinec vždy možnost volby (Hartl, 1997). Do popředí se tlačí problémy u tzv. neorganizovaných skupin dětí a mládeže, které obvykle nereagují na institucionalizované volnočasové nabídky, uplatňující pedagogické postupy založené na kontrole. Objevují

se proto nové způsoby práce a koncepce práce s dětmi a mladými lidmi žijícími svoji každodennost „mimo zdi“ tradičních výchovně vzdělávacích institucí (Klíma, 2004. U nás se pro ně užívá pojmenování „kontaktní“ či „nízkoprahová“ práce s dětmi a mladými lidmi, v Německu se označuje jako „mobilní práce s mládeží“ nebo také „otevřená práce s mládeží“ (Böhnisch, Meinchmeier, 1987). Vznik nízkoprahových či mobilních konceptů práce s mladými lidmi sahá hluboko před 2. sv. válku v USA, kde se rozvíjely v podobě streetworku. V Německu se objevily v 60. letech minulého století s rozmachem velkých sídlištních komplexů. Dnes jsou uznávanou metodou práce s ohroženou mládeží a rozšířily se do mnoha zemí vč. České republiky (Lorencová, 2017).

V současnosti dochází k **renesanci komunitní práce**. Do komunitní práce pronikají nové otázky spojené s globalizací, migrací a demografickými změnami. Rostou sociální rozdíly mezi životem bohatých a chudých. Komunitní pracovníci musí vyrovnávat tlak sociální politiky, směřující k redukci výdajů na sociální podporu. Dochází k privatizaci služeb původně garantovaných státem. V souvislosti s nepředvídatelným rozvojem technologií a důsledky požadavků na vrtkavý ekonomický růst se hovoří se o tzv. rizikové společnosti. Ta vede i k velké individualizaci životů a životních drah, v níž je patrná hlavně orientace na výkon a individuální řešení různých problémových situací (Šťastná, 2016). Státy západního typu přestávají mít dostatek peněz na zjištění blahobytu pro všechny a řešení problémů je ponecháváno na jednotlivých komunitách a společenstvech. Hlavní úloha současné komunitní práce je vnímána jako **posilování lokálních komunit** k zájmu o jejich prostředí a další osud. Po pádu komunistických režimů začaly být

aplikovány prvky komunitní práce i v zemích bývalého Východního bloku, a to za značné personální a finanční zahraniční podpory. Život v komunitách ovlivňují nejen dopady ekonomiky, ale i důsledky deregulace veřejné správy. Objevují se radikální protesty proti konzumní společnosti a hromadění majetku (squatterství), ekologické blokády a také nový fenomén v podobě ochrany před teroristickými útoky (Šťastná, 2016).

Oblast komunitní práce se stává prostorem pro uplatnění makrosociálního a reformního (kritického) přístupu, zároveň však musí hledat nástroje k „oživení“ samotných komunit, které trpí značnou **pasivitou obyvatel**. Lidé dávají přednost životu v soukromí a málokdy se zajímají o to, co se děje kolem nich. Stane se tak až v případech, že se cítí ohroženi (např. ohlášením dopravní stavby či umístěním spalovny nebo azylového domu v jejich sousedství). Lidé či skupiny žijící v lokalitách prosazují různé (a někdy i protichůdné) zájmy a lze jen těžko mluvit o nějakém „společném zájmu komunity“. Navíc věří, že každý se má hlavně starat o svou práci a „měnit svět“ má někdo jiný. Nebo se naopak setkali s tím, že o jejich angažovanost stejně nikdo nestojí a už je dávno o věcech rozhodnuto. Špatným příkladem jsou i pokusy tzv. zdánlivé participace, kdy jsou lidé nějak manipulováni, nebo je jim místo skutečného zapojení do rozhodovacích procesů nabídnuta „kvaziterapie“, tedy jakási forma „*útěchy bez možnosti ovlivnit řešení problémů*“ (Šťastná, 2016, s. 40). Právě tady leží před socio-kulturní animací velká výzva, aby s těmito negativními jevy pomohla.

Animace totiž může být významným principem pro opětovné navázání aktivního vztahu mezi kulturou, každodenním životem, komunitou a celou společností. Metodami animace

se vytváří podmínky pro oživení všech „statických“ prvků. Je založena na povzbuzování a motivování lidí k hledání „vlastní životní cesty“ k odpovědnému a vědomému výběru hodnot a způsobů, jak realizovat svoji svobodu a autonomii (Siostrzonek, 2008).

Příklady podpory komunitní práce v ČR

V České republice je vzhledem k její politické historii rozvoj komunitní práce spojen až s devadesátými léty 20. století. V roce 1996 vznikla národní síť Center pro komunitní práci, která pomáhá komunitnímu organizování, a to prostřednictvím šesti regionálních zastoupení: Cpkp střední Morava, Cpkp jižní Čechy, Cpkp západní Čechy a Cpkp střední Čechy, Cpkp Moravskoslezský kraj a Cpkp východní Morava. Společnou vizí je spokojená komunita, ve které veřejná správa spolupracuje s občany na udržitelném rozvoji místní komunity, a společně se podílejí na zkvalitňování života občanů. Pracovníci Cpkp ve své práci vycházejí především z principů participativní demokracie, občanské společnosti a Místní agendy 21. Za významné zahraniční finanční pomoci byla v roce 1998 založena iniciativa CPSI (Community Partnership Support Initiative – Podpora partnerství v komunitách). Tento projekt trval do roku 2001 a napomáhal vzniku a utváření různorodých partnerství na místní úrovni. Budoval platformu několika desítkám nestátních neziskových

organizací, které působily v oblasti komunitního rozvoje pro sdílení myšlenek, názorů, zkušeností důležitých pro rozvoj partnerské spolupráce v komunitě, a poskytoval jim přímou metodickou a finanční pomoc. Jednalo se o spolupráci českých nadací – nadace VIA, nadace Partnerství a Komunitní nadace Euroregionu Labe s americkými nadacemi Open Society Fund Praha a The Charles Stewart Mott Foundation na podporu komunitních projektů v ČR. V roce 1994 vzniklo i Sdružení pro komunitní práci (KOPRA), které realizovalo komunitně orientované projekty, poskytovalo zájemcům metodickou pomoc a vydávalo až do roku 1998 Časopis pro komunitní práci. Jmenovat se dají i další organizace, které se významně podílí na realizaci komunitních projektů a aktivit (např. Český Západ, Agora, Cheiron T, Centrum komunitní práce Ústí nad Labem, Vzájemné soužití, o. p. s. Eurotopia aj.). V současné době funguje v každém větším městě komunitní centrum, nebo jeho funkce plní zástupně jiná organizace (knihovna, škola). Díky štědré podpoře z evropských fondů stále vznikají další komunitní centra zejména na obcích, kde se dynamicky rozvíjí výkon sociální práce.

1.5.3 Prostor pro animaci v současném pojetí komunitní práce

Komunitní práce je jednou z metod sociální práce. Sociální práci lze rozdělit z hlediska míry intervence na tři úrovně: mikropraxe neboli přímá práce s jednotlivcem, mezzopraxe zahrnující práci s rodinou a jinými malými skupinami a makropraxe věnující se práci s komunitou a změnám v sociální politice (Gojová, 2006). Do **makropraxe** jsou počítány komplexnější úrovně činností, přesahující

práci individuální a skupinovou (Matoušek, 2003). Spadá sem:

- řízení organizací,
- kontaktní a koordinační práce s organizacemi,
- projekty týkající se velkých místních společenstev,
- navrhování, řízení a hodnocení systému sociálních služeb,
- iniciativy ovlivňující místní, regionální a státní sociální politiku.

Brager a Specht označují **komunitní práci** jako metodu, ve které jsou „jednotlivci, skupiny a organizace zapojeni do plánované činnosti s cílem ovlivnit společné problémy. Komunitní práce napomáhá rozvoji společenských institucí a zahrnuje dva důležité procesy: plánování a organizování.“ (Brager, Specht, 1991, s. 268). Cílem komunitní práce je sociální změna na úrovni místního společenství. Problémy jednotlivců a skupin jsou řešeny v kontextu zdrojů místní komunity. Komunitní práce rozšiřuje možnosti lidí ovlivnit, co se s nimi děje, propojuje práci jednotlivých zařízení poskytujících sociální služby, zapojuje tedy jak formální organizace, tak neformální skupiny a místní občany. Podle Platformy pro podporu implementace komunitní práce v ČR je komunitní sociální práce „*metodou participativního dosahování komunitou definovaných společných cílů v místech, kde lidé žijí, prostřednictvím vyhledávání, využívání a tvorby potřebných zdrojů. Obecným cílem komunitní sociální práce je zisk schopností a možností plně realizovat občanská práva a povinnosti (tzv. zplnomocnění) a zaměřuje se stejně tak na změnu vnitřních (intrapersonálních) limitů jako na odstranění vnějších (sociálních) bariér.*“

Komunitní sociální práce musí naplňovat 3 základní znaky:

- vlastnění/držení cíle (komunita definuje společné cíle a potřeby, komunita je expertem)
- vlastnění procesu a výsledků (komunita určuje priority, proces a postupy)
- participace (komunita se aktivně účastní řešení)

Metodu komunitní práce můžeme chápat jako proces, díky kterému můžeme lidem pomoci, aby společnou aktivitou účinně řešili problémy celé komunity, a zkusili tak zkvalitnit životní podmínky, ve kterých se nacházejí (Matoušek, 2003). Tento proces potřebuje profesionálního pracovníka, který bude v průběhu tohoto snažení v komunitě přítomen a bude jí v jejím snažení nápomocen. Při práci s jakoukoliv komunitou je nezbytné respektovat její biologické, etnické, sociální, ekonomické, kulturní a jiné zvláštnosti obyvatel komunity. Měli bychom mít na zřeteli péči o komunitu jako o společenství, tedy péči o každodennost lidských vztahů členů komunity.

Pojmy „komunita“ i „společenství“ můžeme v určitém smyslu považovat za synonymní, jak možná vyplývá z překladu slova „communio“ (z latiny *communio* = společenství, vzájemné přijímání), ale jistý rozdíl tu je. Ve společenství jde více o to, jaký celek utváří. Hlavní hodnotou **společenství** je vlastní setkání tady a teď. Naproti tomu komunita akcentuje spíše vývoj a zacílenost setkávání. Vytváří strukturu, která má zajistit bezpečí, trvání a dosahování cílů. Do péče o komunitu proto patří péče o komunitní řád a zacílenost, tedy mít na zřeteli pravidla soužití a způsob, jak tato pravidla přispívají ke společným cílům. Při práci s komunitou je důležité především uvědomované členství v komunitě. V socio-kulturní animaci taktéž vidíme společenství

lidí a dáváme mu rozměr skupiny či komunity tím, že předem vydefinujeme nějaká pravidla, nebo necháme definování pravidel na členech společenství. Věříme, že osobní blahobyt neboli „skutečné svobody“ (tj. to, co lidé dokážou a jsou), jsou výsledkem společného procesu (Alkire, Deneulin, 2009). Členové komunity si vybírají způsob k dosažení schopností, které z nich učiní „agenty vlastního rozvoje“, což znamená, že sledují cíle, kterých si sami cení a dávají jim význam. Sociální práce by měla brát individuální pohodu jako výchozí bod pro budování kolektivního blaha, založeného na myšlence, že jedinec se může mít dobře, jen pokud se má dobře i ten druhý. To poukazuje na roli komunitního rozvoje a socio-kulturní animace jako metody, jak „*zapojit lidi do širšího procesu budování společenských vztahů, sebeuvědomění a konfliktů, které tento proces přirozeně doprovází*“ (Richelle, 2013, s. 209–224). Socio-kulturní animace se často prezentuje jako akce, nástroj, energie, která tento proces vývoje podporuje. Nelze ale vidět animaci jen jako prostou akci. Je to výsledek úmyslného plánovaného procesu, který má být v určitém čase a prostoru vybaven odpovídajícími zdroji a objektivními činnostmi, a přispívá k širšímu, hlubšímu politickému a morálně stanovenému procesu. Pro uplatnění animačních přístupů nabízí komunitní sociální práce široké pole působnosti.

„Kritická úvaha o působení socio-kulturní animace nás v současnosti vybízí k obnově dobrovolnictví a být otevřený změnám, směrem k praxi, která zahrnuje centrální osy animace: samostatnost a rozvoj.“
(Lopes, 2008, s. 94).

Podle Matouška (2003) **postupy komunitní práce** mají **čtyři fáze**: 1) zjišťování a analýza potřeb, 2) plánování, 3) implementace a 4) hodnocení. Kvalitní zjišťování a analýza potřeb snižuje riziko, že aktivisté, kteří se snaží o změnu v místní komunitě, se nebudou zabývat skutečnými problémy, jak je vnímají příslušníci komunity (místní obyvatelé, představitelé místní samosprávy, neformální vůdci komunity). Komunitní pracovník může využít různé způsoby, jak tyto problémy najít (sociologické a psychologické techniky, expertní rozhovory, SWOT analýza, anketa mezi obyvateli aj.). Následuje fáze, v níž se na základě stanovených potřeb formulují cíle a ty poté slouží jako základ k vytvoření projektů. V projektech se plánuje způsob zapojení komunity, dalších institucí a také finanční pokrytí projektu. V období implementace, neboli přímé činnosti, komunitní pracovník stimuluje spolupráci všech subjektů, které jsou zapojeny do projektu a monitoruje naplňování stanoveného plánu. Klade důraz na komunikaci s veřejností, která zahrnuje např. okolní obyvatelé, úřady, média atd. Dobré vztahy s veřejností mají vliv na úspěch akce, protože mohou přimět samosprávu k participaci na projektu. Závěrečné hodnocení pak zjišťuje, nakolik projekt naplnil vytyčené cíle a do jaké míry byl efektivní (Matoušek, 2003). Podle Navrátila (2001) tyto činnosti probíhají ve dvou fázích, obsahově se však překrývají s pojetím Matouškovým.

Existují však jiné přístupy. Např. pojetí komunitní práce podle L. Schuringy (2007) se opírá o tzv. **trojfázový model**. Ten zachycuje proces, kterým prochází celá komunita od započetí sociální změny až do ukončení procesu způsobem komunitní práce z trochu jiného pohledu. Klíčovým pojmem tohoto modelu je „komunitní výbor“, který představuje

zástupce komunity, kteří mají důvěru místních obyvatel, a je jimi respektován. Umí také správně označit potřeby komunity, naplánovat cíle a postupy k jejich dosažení, které poté představí a dostatečně vysvětlí komunitě. Synonymem k tomuto pojmu jsou slova jako akční tým nebo iniciační skupina. Zformování komunitního výboru je podle Schuringy jeden z předpokladů úspěšného pokračování komunitní práce (Schuringa, 2007). Jednotlivé fáze tohoto modelu vypadají následovně:

1. fáze: Zapojení se

V začátcích komunitní práce potřebuje cílová skupina profesionála, který najde a vybuduje elity v jejím středu, naučí ji novým řešením problémových situací. Pomáhá také komunitě monitorovat změnu, která se v ní bude dít (Taylor-Ide, Taylor, 2002). V průběhu této etapy komunitní pracovník (nebo organizace) musí navázat vztah s komunitou, ustanovit komunitní výbor, iniciovat schůzky celé komunity, rozpoznat priority, zjistit potřeby komunity a realizovat první malý projekt. Nejprve komunitní pracovník hledá přirozené autority komunity, díky kterým bude lépe komunikovat s jejími obyvateli. Měl by v komunitě najít takové přirozené autority, které přesvědčí ke spolupráci a u nichž docílí toho, aby ho zásobovaly nápady přímo z komunity. Měl by vyjadřovat respekt k problémům cílové skupiny a za pomoci autorit z komunity způsobovat svoje nápady potřebám komunity (McCannon, Berwick, Massoud, 2007). Před ukončením první fáze by měla cílová skupina uskutečnit jeden až tři menší projekty, které reagují na identifikované problémy obyvatel komunity (Schuringa, 2007).

2. fáze: Rozšiřování organizace

V této etapě jsou některé z aktivit, které nově vznikají, tzv. samosprávné (organizované jen členy komunity). V průběhu této fáze

se komunitní výbor učí získávat informace od členů komunity, plánovat činnost a stimulovat obyvatele komunity k činnosti. Probíhá také hledání tzv. malých lídrů, kteří nemusí být členy výboru komunity, ale mohou se starat o samosprávné aktivity. Život v komunitě se začíná zaměřovat také na kontakt s okolím a snaží se okolním institucím a úřadům prezentovat svou činnost. To vede k situaci, kdy se na zlepšení situace v komunitě nepodílí pouze její členové, ale změna probíhá i díky místním úřadům a organizacím (Schuringa, 2007).

3. fáze: Získávání nezávislosti

V tomto období by se měla ustálit dobrá organizační struktura. Komunitní pracovník již naučil členy komunity svobodně vyjadřovat své myšlenky a přebírat iniciativu k různým druhům úkolů a aktivit. Výbor komunity dostává zcela nový rozměr. Přebírá roli komunitního pracovníka. Znamená to, že přebírá veškeré činnosti, které měl komunitní pracovník původně na starosti. Dalším cílem této fáze je naučit komunitní výbor nezávisle lobovat u místních úřadů a institucí (Schuringa, 2007).

„Jestliže komunita sama identifikuje své vlastní problémy a implementuje svá vlastní řešení, bude mnohem více ochotná udržet to, čeho dosáhla.“
(Schuringa, 2007, s. 26)

V současné praxi se můžeme setkat dokonce s **pěti etapami** komunitní práce, se kterými pracuje i tato metodika a podrobně se jim věnuje v kapitole 5. Všechny modely mají mnoho společných rysů. Na začátku je vždy zjišťování potřeb, analýza místních problémů, orientace v sociální struktuře dané komunity. To, jaký „vstup“ do komunity

iniciátoři změn (komunitní pracovník, animátor) zvolí, se pak odráží na dalším vývoji a výsledcích celého úsilí.

Participativní video

Tato animační technika je založena na zapojování skupiny nebo komunity do formování a vytváření vlastního filmu na téma, které je zajímavé. Dovoluje nahlédnout do prostředí, kam by se někdo z vnějšího prostředí dostával jen obtížně. Jde-li nám o zjišťování údajů o klientech sociální práce v jejich přirozeném prostředí, abychom lépe porozuměli jejich problémům, příčinám vzniku nepříznivé sociální situace či kontextu, který k dané situaci vedl či ji stále podmiňuje, musíme se vyhnout vlivům, které by mohly způsobit zkreslení. Přirozené prostředí může být narušeno už samotnou přítomností sociálního pracovníka, přestává být přirozené a mění chování i názory klientů. Pokud se navíc jedná o prostředí, které bývá obvykle uzavřené a osobám zvenčí jinak nepřístupné (např. specifické komunity), může být jakékoliv zkoumání téměř neuskutečnitelné. Přesto stojí před sociální prací tyto nové výzvy stále častěji a naléhavěji, zejména v souvislosti s jejím působením v multikulturní společnosti, potýkající se s řadou etnických, generačních i ekonomických konfliktů. V tomto kontextu

se můžeme zmínit o „*kulturně citlivé sociální práci*“ (Grey, Coates, Bird, 2008, s. 97–106), která zohledňuje skutečnost, že každá komunita má trochu jiné představy o tom, co je pomoc a jak by měla být předávána. Participativní video pak můžeme vnímat jako skupinovou či komunitní aktivitu, která rozvíjí schopnosti zapojených osob natočit sám sebe a svět kolem a vytvořit svůj vlastní videofilm (Shaw, Robertson, 1997). Uplatnění participativního videa obsahuje celkem tři základní aspekty: kreativní využití technologie (video kamery, mobilního telefonu), musí se jednat se o skupinově orientovanou činnost (komunitní) a členové komunity se podílejí na zpracování výsledného videa (kameramani, střihač, herci apod.).

Základní myšlenkou je, že natáčet video je jednoduché a snadno dostupné, a je to skvělý způsob, jak přimět lidi, aby se společně zajímali o problémy, pojmenovávali je, mluvili o nich, nebo jen prostě byli kreativní a vyprávěli příběhy. Film v současné době znamená pro řadu výzkumníků z humanitních oborů, historiky, sociology a antropology nejen způsob dokumentace kulturních a společenských jevů a procesů, ale vzhledem ke svým jedinečným kvalitám v procesu interpretace slouží i v samotném poznávacím procesu zkoumané reality. Film skýtá prostor pro nejrůznější symbolizace a formulování myšlenek a postojů, které jsou jinými způsoby reprezentace nesdělitelné. Zároveň však bývá jeho sdělení všeobecně srozumitelné a přispívá k pochopení zobrazovaného problému bez nutnosti jeho racionalizace jazykovými prostředky (např. formou písemného textu). Tento aspekt otvírá cestu k využití filmu i v komunitní práci, založené na principu participace, kdy je vhodné vtáhnout občany do celého procesu. Tento etnomimetický přístup tak nabízí různým sociálně vyloučeným

či jinak znevýhodněným skupinám stát se hybatelem sociálních procesů, dosahovat socio-kulturních změn na základě vlastních rozhodnutí a nepodléhat pouze představám institucí, organizujícím a prosazujícím své strategie a plány. Tento proces může pomoci skupině nebo společenství přijmout opatření k vyřešení svých vlastních problémů, a také sdělit své potřeby a představy těm, kdo rozhodují. Jako takové může být participativní video velmi účinným nástrojem pro zapojení a mobilizaci marginalizovaných skupin lidí, kterým pomůže realizovat jejich vlastní formy trvale udržitelného rozvoje založeného na místních potřebách (Lunch, Lunch, 2006).

Techniku participativního videa poprvé využil filmař Colin Low, který v 70. letech 20. stol. umožnil 5 tisícům obyvatel v rybářském společenství na ostrově Fogo vyjádřit se prostřednictvím filmu k nejpalčivějším problémům s nezaměstnaností a odbytí úlovků. Osvědčila se také při mapování české krajanské komunity v jihoportugalském Algarve, která čítá cca 60 smíšených česko-portugalských rodin, a to v rámci projektu „Vývoj a podpora multidisciplinárního vědeckého výzkumného týmu pro studium současné rodiny“, realizovaného v letech 2012–2015 Univerzitou Hradec Králové (Hloušek, 2013). Díky využití participativního videa se podařilo získat mnohem plastičtější pohled na zkoumanou realitu, zejm. na výchovné styly a artefakty upevňující vztah k vlasti, aniž by bylo nutné narušovat soukromí účastníků a vstupovat do jejich domácností. V závěrečném skupinovém vyhodnocení účastníci také společně dospěli k poznání, že právě díky natočenému videu si uvědomili svůj vztah k Česku a význam sounáležitosti krajanského společenství pro jejich každodenní život.

The image features a white background with two overlapping, abstract grey shapes. The top shape is a light grey, rounded triangle pointing downwards. The bottom shape is a darker grey, rounded shape that is wider on the left and tapers to the right, resembling a speech bubble or a stylized arrow. The text is centered within the darker grey shape.

Jak se socio-kulturní animace dělá?

2 Jak se socio-kulturní animace dělá?

JAN HLOUŠEK, ZUZANA HLOUŠKOVÁ, VERONIKA HŮLKOVÁ

Socio-kulturní animace se sestává z mnoha postupů, jež motivují a spouštějí tvůrčí potenciál. Cílem je realizace kreativních akcí, integrace, duchovní růst, probuzení touhy po poznání, touhy po vytvoření přirozené kultury, která bude podporovat kulturní a společenskou činnost (Hajduk, 2013). Ačkoliv zatím neexistuje žádná sjednocující teorie animace, můžeme u všech přístupů najít shodná východiska, jako vytváření skupin a lokální pospolitosti, integrace, aktivita a spoluúčast, mezilidská komunikace, motivování ke kreativitě, zaměření na člověka a na jeho tvůrčí potenciál a duchovní hodnoty. Inspirační zdroje pro způsob, jakým animaci dělat, pak hledá v aktivní pedagogice, humanistické psychologii a sociologii malých skupin (Siostrzonek, 2008).

2.1 Modely intervence

 Socio-kulturní animace je velmi významný společenský jev, jenž se projevuje ve všech sférách lidské činnosti a lze ho podporovat zejména skrze oblast vzdělávání, volný čas a kulturní aktivity (Kalcheva, 2016). Z toho vychází celá řada autorů, kteří formulují vlastní modely a paradigmaty. Určitý prvek univerzálnosti lze spatřit v dělení metod socio-kulturní animace podle tří modelů intervence (Ander-Egg, Pérez in Vilardouro, 2014):

- vzdělávací (orientované na motivaci k celoživotnímu učení, rozvoj komunitní dynamiky, optimalizace osobních zdrojů, odborné vzdělávání, kompenzační vzdělávání,
- sociální a komunitní (participace, asociativismus, zlepšení vztahů, místní rozvoj);

- kulturní (rozvoj kreativity, výrazu a kulturní nebo umělecké tvorby).

2.1.1 Vzdělávací model intervence

Socio-kulturní animace byla vždy spojena s oblastí dalšího vzdělávání, vzdělávání dospělých, neformálního vzdělávání, lidovým vzděláváním, vzděláváním volného času (Osório in Trindade, Conde a Pocinho, 2017). Je to metoda kulturní výchovy, jež se zaměřuje na vzdělávání v nejširším slova smyslu (Jedlewska in Hajduk, 2013), a která je vázaná na rozvoj komunity (Simpson in Smith, 1999, 2009). Vzdělávání jako společenský fenomén podporuje mezilidské a společenské vztahy, a proto *„musí existovat důvěrný vztah mezi výchovným a sociálním, protože vzdělání je podmínkou moderní společnosti a vzdělávací činnost je nástrojem socializace. Právě v této interakci, mezi společností a vzděláváním, může socio-kulturní animace vytvářet procesy pro účast komunit a lidí.“* (Lopes, 2008, s. 93). Vzdělávací animace povzbuzuje zapojování lidí do nepřetržitého učení a sdílení jejich znalostí, čímž se začleňují do sociální reality určité skupiny lidí ze specifického prostředí (Ander-Egg in Kalcheva, 2016). Animace také usiluje o změnu postojů jedince a o rozvoj jeho dovedností (Barbosa in Trindade, Conde a Posinho, 2017).

Pokud bychom měli shrnout vzdělávací rozměr animace, můžeme použít toto přísloví: „Řekni a já zapomenu, nauč mě a já si vzpomenu.“ (Franklin in Foth, 2006)

Z pohledu socio-kulturní animace se tento model opírá o princip **komunitního vzdělávání**, jež se snaží motivovat lidi k tvůrčí činnosti a k tvůrčímu životu, kdy se snaží lidi inspirovat k různým formám života (Jedlewska in Hajduk, 2013). *„Je to stimulace duševní, fyzické a emoční oblasti lidského života, která se snaží o rozšíření zkušeností, díky kterým lze dosáhnout vyššího stupně seberealizace, sebevyjadřování a povědomí o příslušné komunitě, kterou ovlivňují“* (Simpson in Smith, 2009). Komunitní vzdělávání pracuje na aktivizaci lidí a usiluje o *„dosažení změny v určité struktuře mezilidských vztahů prostřednictvím vzdělávání členů celého systému.“* (Hartl, 1997, s. 110). Popple (2015) člení komunitní vzdělávání na reformistické (integrace specifických skupin pomocí pro ně adekvátního vzdělávání) a radikální (podpora kritického vědomí u nižších společenských vrstev). Model komunitního vzdělávání není možné chápat pouze jako rozvoj jedinců nebo malé skupiny, jedná se o vzdělávání v širším slova smyslu, kdy je cílem rozvoj kritického myšlení, zvyšování tolerance, překonávání odporu ke změně u celé dostupné populace (komunity).

Socio-kulturní animace se pak prostřednictvím různých forem vzdělávání zasazuje o zlepšení socializace, rozvoj iniciativního ducha, podporu autonomie a získání sociálních, vzdělávacích a kulturních dovedností jedince (Trindade, Conde a Pocinho, 2017). Vzdělávací animace se realizuje v institucích, jako jsou např. vzdělávací centra, knihovny, školy, domovy mládeže, rekreační střediska, tábory aj.

Socio-kulturní animace nabízí zejména neformální vzdělávání, kdy jedinec není přímo vyučován, ale jeho samotná účast na aktivitě podporuje jeho vzdělávací potenciál (Canário in Trindade, Conde a Pocinho, 2017).

Auly třetího věku v Santiagu de Compostela

Od devadesátých let pod záštitou místní univerzity probíhají pod záštitou Univerzity třetího věku, zvané „auly“, které do programů zapojují sociální práci a socio-kulturní animaci. Zaměřují se na aktivizační a mezikulturní programy a kurzy informatiky. Konají se na mnoha místech po celé Galicii a mají různou podobu dle regionálních potřeb. Účast si hradí účastníci sami, pokud patří do skupiny sociálně slabých, je jim kurzové v rámci solidarity odpuštěno. Možnost celoživotního vzdělávání je předpokladem pro udržení znalostí a schopností stárnoucích osob a seniorů. Vzdělávání nejen ovlivňuje duševní pohodu, ale posiluje také nezávislost a přispívá k sociální integraci. Cílem je poskytnout vzdělávání po celou dobu života, v souladu s potřebami a zájmy každého člověka. U seniorů je také kladen důraz na vyrovnávání se s novými poznatky a informačními technologiemi. Co je však na tomto vzdělávání nejdůležitější, je zplnomocňování účastníků tím, že spoluutvářejí podobu těchto aul. Všechny kurzy, semináře a akce vznikají z jejich přání, připomínek a návrhů za podpory profesorů, sociálních a aktivizačních pracovníků, animátorů, studentů, dobrovolníků apod.

Neformální vzdělávání vnímáme jako intencionální vzdělávání organizované pod vedením lektora (může jím být profesionál, nebo sám animátor, ale i dobrovolník bez odborného pedagogického vzdělání). Neformální vzdělávání musí být z pohledu účastníků otevřené a dobrovolné. I přes svou neformálnost představuje strukturovaný vzdělávací proces s předem vymezenými cíli. Neformální vzdělávání zahrnuje např. aktivity jednotlivců, semináře, kurzy, které mají reagovat na neustále měnící se společnost a mají doplňovat formální vzdělávání, zejména v oblasti jednání či chování, kterou se běžně nezabývá (Lopes, Galinha a Loureiro in Vilardouro, 2014).

V systému vzdělávání je neformální vzdělávání zařazeno do dalšího (nepovinného) vzdělávání (continuing education, further education), tzn. že následuje po absolvování počátečního vzdělávání. Dělí se do tří typů: zájmové vzdělávání, občanské vzdělávání a další profesní vzdělávání. Pro účely vzdělávací animace se využívá především zájmové a občanské vzdělávání. **Zájmové vzdělávání** dospělých „vytváří širší předpoklady pro kultivaci osobnosti na základě jejích zájmů, uspokojuje vzdělávací potřeby v souladu s osobním zaměřením. Dotváří osobnost a její hodnotovou orientaci a umožňuje seberealizaci ve volném čase. V souladu s rozmanitostí lidských zájmů je i jeho obsahová orientace velmi široká. Zahrnuje problematiku všeobecně vzdělávací, kulturní, etické, filozofické, náboženské, zdravotnickou, sportovní apod.“ (Palán, 1997, s. 135).

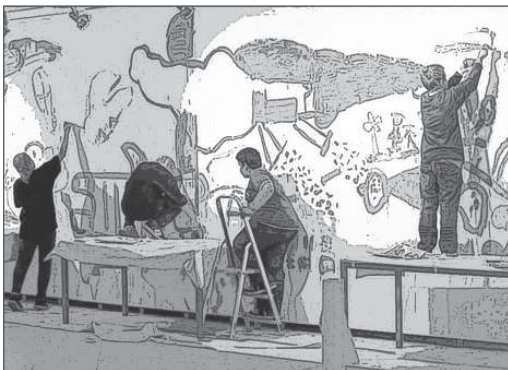

Zájmové vzdělávání slouží k uspokojování osobních zálib nebo k získání individuálně motivovaných znalostí. Může mít výrazně utilitární charakter spojený např. s tím, že získané kompetence se uplatňují v profesi či nejbližším sociálním prostředí,

např. v rodině. Toto vzdělávání obvykle uspokojuje potřeby, které nejsou saturovány prostřednictvím jiných typů vzdělávání. V zájmovém vzdělávání je respektována autonomie jedince, individuální motivace a osobní zaměřenost. Zájmové vzdělávání tvoří souhrn výchovně vzdělávacích, poznávacích, rekreačních a dalších systematických, krátkodobých, ale i jednorázových činností a aktivit, směřujících k naplnění volného času. Je to prostor, v němž je vzdělávací model intervence hojně uplatňován.

Občanské vzdělávání vytváří širší předpoklady pro kultivaci člověka jako občana, pro jeho adaptaci na měnící se společenské a politické podmínky, slouží k dotváření socializace a občanské hodnotové orientace. Zahrnuje problematiku etickou, estetickou, právní, ekologickou, všeobecně vzdělávací, zdravotnickou, tělovýchovnou, filozofickou, náboženskou, politickou, občanskou a sociální (Palán, 1997). Občanské vzdělávání se zakládá na pluralitě názorů, stejně tak jako na kritickém myšlení a politické svéprávnosti občanů, nepřipouští se indoktrinace, kontroverzní témata se prezentují z více různých úhlů pohledu a podporuje se především rozvoj samostatného myšlení občanů. Hlavním cílem občanského vzdělávání je tudíž rozvinout u účastníků takové kompetence, které jim jako odpovědným občanům umožní vytvořit si vlastní politický náhled na svět.

Mezi hodnoty, které se vážou ke vzdělávání v rámci socio-kulturní animace, patří svoboda, sdílení znalostí, učení prostřednictvím jednání a socializace (Baba in Trindade, Conde a Pochinho, 2017).

Pedagogika utlačovaných

Jedná se o koncepci brazilského pedagoga Paula Freireho (1921–1997), která je známá jako „pedagogika utlačovaných.“ Reagovala na útlak chudých, kterým byl zamezován přístup ke společenským diskusím a participaci ve společnosti, což Freire nazýval „kulturou ticha“. Příčinu spatřoval v tradičním vzdělávání, kdy školský systém sloužil k pouhé reprodukci stávajícího sociálního řádu (Remsová in Janebová, 2014). Nový koncept vzdělávání byl postaven na dialogu, který naopak utlačované zplnomocňuje. Vyučující a studující se navzájem učí, poznávají, zkoumají, přemýšlejí aj. Klíčovou roli hrálo pojmenování problémů a jejich následná analýza, díky které si vzdělávání lidé uvědomí jejich příčiny a mohou je pak lépe řešit (Šenkyřík in Janebová, 2014). Metodou práce bylo např. užívání slov typických pro jazyk a zkušenost obyčejných lidí jako „generátorů“ významů, od nichž se odvíjel další proces učení. To umožnilo brát dospělé takové, jací jsou, s vlastní kulturou odpovídající jejich prostředí, tradicím, zvyklostem, věděním a zkušenostem, a zvýšit tak jejich sociální sebeúctu. Často negramotní lidé tak sami sebe začali vidět jako osoby, jejichž vědění je sociálně významné, a proto mohou hrát důležitou roli ve změně svých životních podmínek.

2.1.2 Sociální a komunitní model intervence

Sociální fungování představuje akcentovanou dimenzi života člověka a patří k základním lidským potřebám. Socio-kulturní animace uspokojuje lidské potřeby, čímž zabraňuje sociálním patologiím. Lidé získávají možnost kontaktu a komunikace v sociálně-kulturních zařízeních, která jim nabízejí aktivní účast na kulturním a společenském životě a předcházejí tím sociální exkluzi (Kalcheva, 2016).

Ander-Egg uvádí, že cílem sociální a komunitní animace je zlepšit kvalitu života jednotlivců a skupin (Ander-Egg in Vilardouro, 2014). Kvalita života je výsledkem interakcí několika faktorů, mezi nimiž jsou za podstatné považovány sociální, zdravotní, ekonomické i enviromentální podmínky. V rámci konceptu kvality života je vyzdvihována potřeba realizace originálního životního stylu, podněcování příležitostí pro rozvoj mezilidských vztahů, vytváření podmínek pro různé volnočasové aktivity.

Cílem animace v rámci sociálního a komunitního modelu intervence (stejně jako sociální práce) je **sociální inkluze**, která představuje zapojení jednotlivců nebo vyloučených skupiny do společnosti, díky čemuž mohou získat či obnovit společenskou akceptaci a komplexní integraci, tedy integraci občanskou, sociální, ekonomickou a politickou, jež jim umožní participovat na společenském životě (Šťastná, 2006). Integraci vnímáme jako proces, kterým jednotlivci v dané společnosti zdravě fungují, aniž by se nutně vzdali své kultury a své víry. Tento proces se týká všech členů populace, dětí, adolescentů, dospělých i seniorů, z nichž každý může poskytnout příspěvek k sociálnímu životu. V mnoha zemích už není integrace pouze otázkou státu, týká se celé komunity a zahrnuje účast všech jejích členů. Animace se stává pro

jedince smysluplnou a žádoucí v jejich sociálním životě, pokud jim umožňuje realizaci ve společnosti (Hajduk, 2013). Animace se proto zabývá o participaci lidí na společenském životě skrze vytváření podmínek, díky kterým se mohou lidé aktivně podílet na životě komunity (Kurki in Kalcheva, 2016).

Komunitu s této souvislosti chápeme jako „skupinu jednotlivců, kteří mají společné zájmy nebo žijí ve stejné lokalitě.“ (Gojová, 2006, s. 14). Sdílení lokality nebo zájmu je určující znakem komunity, můžeme proto hovořit o dvou typech komunit: **území** (někdy též sídelní či ekologická) a **sociální**. Komunitu tedy můžeme chápat buď jako lokalitu, a to při splnění podmínek sdíleného pocitu loajality a vytvoření místní sociální sítě, nebo jako komunitu zájmů, kde se jedná o sdílení myšlenek či cílů. Popple (2015) připojuje ještě třetí typ, a to komunitu lidí, kteří sdílejí společný problém nebo životní podmínky. Hartl (1997) chápe komunitu jako souhrn osob v určitém prostoru, přičemž tyto osoby v něm vykonávají každodenní aktivity a tvoří jakousi autonomní jednotku (občanská komunita). V tradici západních zemí je komunita vymezena hranicemi geografickými, politickými, ekonomickými nebo sociálními, přičemž stojí na pilířích jako: sdílené hodnoty, zájmy, kulturní dědictví i problémy. Důležitou úlohu také zastává vzájemná pomoc samotných členů komunity, díky které se dostává pomoc jak jednotlivci, tak i skupině, což napomáhá ovlivňovat či měnit osobní, skupinové a komunitní problémy (Brown in Smith, 1999, 2009).

Podstatou socio-kulturní animace je integrace, participace a identita, které se zasazují o propojení lidí z různých sociálních vrstev, čímž se podporuje naplňování smyslu jejich životů.

Společné aktivity v Nantes

Ve francouzském městě Nantes se v rámci socio-kulturní animace konají integrační aktivity za pomoci místních lidí, kteří se podílejí na realizaci různých skupinových aktivit v podobě společných výletů či prázdninových pobytů, čímž podporují rozvoj sousedství a solidarity. Pozornost se zaměřuje především na znepokojující situace hrožící stigmatizací (neúplné rodiny, izolovaní lidé). Řada zdejších socio-kulturních projektů podporuje také zapojování občanů do rozvoje města, vč. navrhování urbanistických řešení. Výsledkem jsou stanovené podmínky pro postup další výstavby, spolurozhodování obyvatel a možnosti redefinice správy území na úrovni okrsků a čtvrtí.

Pro animaci je zajímavé pojetí komunity podle Kinkora, který je definuje na základě **společné přítomnosti** – společně sdílené místo, společná situace a na základě společné budoucnosti (nebo společně očekávané budoucnosti) vyznačující se sdílenými plány, vizemi, které chtějí její členové v budoucnu realizovat (Kinkor, 2013). Psychologické vymezení pak zavádí **komunitu terapeutickou** jako typ organizace, v níž jsou odstraněny vztahy nadřízenosti a podřízenosti

– účastníci a personál – a díky tomu je mezi nimi dosahováno lepší komunikace a spolupráce. **Výcviková komunita** je společenstvím osob, které bylo vytvořeno za konkrétním účelem, jakým může být např. sebezpoznání, rozvoj sebevědomí, nácvik dovedností apod., představující společenství osob, které ve společném prostoru vykonávají každodenní aktivity. Uváří se přirozeně, samovolně.

Animace může efektivně napomáhat při utváření těchto komunit, příp. „oživovat“ již zavedené standardy a stereotypy fungování. Pracuje-li s komunitou územní (s venkovskou obcí, městskou částí, s vyloučenou lokalitou aj.), její postupy a nástroje obohacují komunitní práci a komunitní rozvoj. Častěji však **pracuje se skupinami**, které se utvářejí buď jednorázově, nebo mají dlouhodobější účel (a mohou se stát komunitami sociálními). Výhoda této formy socio-kulturní animace spočívá v poskytnutí prostoru, ve kterém lze využívat nabízené příležitosti a získat tak šanci uplatnit své nápady, k jejichž realizaci se lidem v komunitě dostává prostřednictvím profesionálů, popř. dobrovolníků (Hartl, 1997).

Animace nabízí jedinci tréninkový prostor ve společnosti, které mu umožňuje překonat různé bariéry skrze pomoc, podporu, přijetí, kontakt, aj. od socio-kulturních animátorů, díky kterým může následovně lépe fungovat ve společenském a kulturním prostředí. V průběhu realizace aktivit je klíčové, aby byl lidem poskytnut dostatečný čas, díky kterému se mohou vypořádat s potencionálními problémy, jež mohou jejich účast doprovázet. Za velmi důležité se považuje také to, aby v průběhu aktivity panovala vzájemnost a prostor k diskusi (Hartl, 1997).

Čtenářský klub

Klub funguje v ClubCafé Pessoa více než 5 let a zasazuje se o zapojování jedinců do nepřetržitého poznávání, vzdělávání a sdílení skrze literaturu. Literatura zde představuje nástroj, díky kterému je možné jedince přirozeně zapojit do skupiny. Znalost tématu podněcuje jedince ke vyjádření svých názorů, dojmů a usnadňuje mu zapojení se do diskuse. Aktivita probíhá formou poloorganizovaného setkání: nejprve se hodnotí přečtená kniha, pak následuje volná diskuse, nakonec se volí kniha na příště a také osoba, která vybírá tipy pro volbu na příštím setkání podle zvolených pravidel skupiny, upřesňuje se termín setkání. Uplatňován je nástroj aktivizace – účastníci se střídají v tom, kdo připraví tipy na knihy (a z nich se pak podle preferencí skupiny volí ta, která se bude číst). I v tom je určitá přidaná hodnota, např. se tím účastníci učí akceptovat hlasování většiny a přijímat výsledek dohody. Účastníci si mohou navíc z každého setkání odnést velké množství informací o knižních novinkách a o tom, co čtou a jaké témata zajímají i ostatní účastníky. U této aktivity je četba důvodem, díky kterému účastníci mají možnost pravidelně se setkávat na bezpečném místě s lidmi,

kteří mají stejný koníček, a svojí účastí vystupují z případného osamocení, izolace z důvodu jiné sexuální orientace nebo duševního onemocnění. Mezi účastníky se postupně také utvářejí přátelské vazby a setkání se pak netýkají pouze četby knih, ale začleňuje se „úvodní kolečko“, v němž může každý účastník vypovědět, jak se mu daří celkově v životě, s čím se potýká, co se od minulého setkání změnilo. Aktivita má velkou přednost v tom, že nelze „vyčerpát téma“, umožňuje kontinuitu a je možné do ní zapojit kohokoliv z komunity, čímž může vzniknout prostředí umožňující propojení jedinců různých generací.

Pro zajištění příležitosti k aktivitě a seberealizaci může sloužit dostatečně velké **komunitní centrum**, které umožní jak angažovanost, zapojení, ale také prostor pro relaxaci. Doporučuje se dbát na to, aby prostory komunitního centra a jeho vybavení odpovídaly dané kultuře a měly populární design, za nevhodné lze považovat prostory připomínající školní prostory či strašidelné prostory (Simpson in Wadhwa, 2000). Animátor v takovém případě vytváří příjemný prostor, ve kterém je možné přirozeně navázat komunikaci a podřizuje tomu i rozmístění nábytku, aby bylo funkční a variabilní, mohlo se přizpůsobovat různým aktivitám a netvořilo žádnou komunikační bariéru. Vhodné je i vyčlenění zcela volně dostupných veřejných prostorů, příkladem mohou být přilehlé zastřešené plochy pro konání trhů, trávení volného času, prodej či konzumace i občerstvení, nebo jako umělecké zázemí.

Komunitní centrum São Cirilo

Komunitní centrum São Cirilo se nachází v centru města Porto a je určeno pro tuzemské i zahraniční osoby, které se dostaly do tíživé situace. Cílovou skupinou jsou cizinci, lidé bez domova, lidé hledající práci, lidé bez podpory rodiny. Centrum bylo otevřeno na začátku roku 2010. Organizace využívá ve velké míře pomoci dobrovolníků, a také dárců a patronů. Zaměřuje se především na posilování lidských a rodinných vztahů. Dále pomáhá lidem v produktivním věku a v období sociální nestability (např. při ztrátě zaměstnání). Komunitní centrum dbá velmi na uspořádání prostoru, kterému se hodně věnují. Místnosti centra jsou světlé a velké, využívají především bílou barvu. Nábytek je taktéž světlého rázu. Pozitivní působení prostoru na lidi jim lépe umožňuje s nimi pracovat. Mají k dispozici volně otevřenou společenskou místnost, kde jsou umístěny televize a gauče. Dále je zde knihovna, prostor s počítači pro vyhledávání na internetu.

Odděleny jsou místnosti pro terapii, místnost s léky a kanceláře. Dostatek prostoru jim dává kapacitu pro různé animační aktivity s různými cílovými skupinami paralelně, nebo zapojit i pohybové a herní techniky.

2.1.3 Kulturní model intervence

Animaci lze realizovat také s pomocí různých forem tvůrčího vyjádření, příkladem může být film, fotografie, hudba, video, literatura (Freidus, Hlubinka in Foth, 2006). Socio-kulturní animace v tomto modelu intervence usiluje o to, aby si lidé uvědomili své potřeby a aby si v rámci společenství určili prostředky, s pomocí kterých je naplní (Jarvis, Wilson, 2002). Vytváří tedy lidem příležitosti ke kulturní činnosti, dává jim možnost **sebevyjádření uměleckými a kulturními prostředky**, ale bez tlaku na výkon, bez poučování. „*Animace se orientuje na rozvoj potlačeného, zanedbaného nebo latentního potenciálu jednotlivců, malých skupin a komunit.*“ (Contessa in Smith, 2009). Jejím záměrem je, aby byl všední život pestrý, aby podněcoval k přemýšlení a vědomí, díky čemuž umožňuje jedinci najít sama sebe (Hajduk, 2013). V některých zemích působí tzv. propagační agentura, jejímž úkolem je prostřednictvím různých propagačních zdrojů, jako je lokální rádio, veřejný rozhlas, noviny aj., informovat veřejnost a snažit se využívat každou příležitost pro pořádání festivalů, pouličních večírků, sportů, karnevalů aj. (Simpson in Wadhwa, 2000). Kulturní animace nabízí především smysluplné využívání volného času, čímž jedince integruje do společnosti a přispívá ke kvalitě jeho života (ENOA, 2007).

Literární animace ve Fundação Lapa do Lobo

Zdejší animátor Rui Fonte je knihovník, který se zasazuje o sblížování komunity prostřednictvím literatury. Velmi úspěšné je předčítání, po kterém následuje diskuse, nebo čtení pouze části knihy s účelem rozvíjet u účastníků, či společné mapování lokálních povídek, pověstí, díky čemuž mohlo posléze vzniknout společné dílo s názvem „O lobo da lapa“ s podtitulem „Kniha kolektivní paměti místních obyvatel“. Jako animační techniku animátor využívá různé literární soutěže např. v podobě psaní článků do čtvrtletních komunitních listů, kdy pro motivaci využívá perspektivu seberozvoje, možnost získat uznání, patriotismus aj. Jednou z pozoruhodných aktivit této nadace je také iniciativa „Canteiro das Palavras“, která spojila různé generace v osobním závazku ke slovu, zemi a přírodě. Uskutečnila se v rámci literárního festivalu ELOS, konaném každoročně u příležitosti Světového dne knihy. Festival se zaměřuje na posílení čtenářských návyků různými aktivitami a obsahuje např. kulinářské divadlo, výstavy, soutěž ve čtení, literární procházky, recitaci a čtení ukázek, setkání s autory, workshopy, literární vlak, knižní veletrh, besedy, workshopy, koncerty aj. Zapálený animátor přišel během posledního ročníku s iniciativou, která doplnila tento

bohatý program o několik animačních prvků. Na všech místech, kde se festival konal, bylo možné číst básně o stromu a kreslit něco, co se týká země, a také si zpívat originální píseň „Canteiro das Palavras“, přičemž účastníci mohli měnit text písně a tvořit nové rýmy. Druhý prvek spočíval v psaní literárního poselství na zvláštní listy se semeny, která účastníci následně zasadili. Přijali tak na sebe závazek pečovat o slova, zalévat je a doufat, že je uvidí rozkvést a růst a že za několik týdnů se budou moci projít květinovými záhony ze „slov“ a vidět, jak básně a kresby zaseté šťastným společenstvím posilují spojenectví mezi zemí, knihou a lidskou bytostí.

Volnočasová animace nebo animace volného času je dnes vyučována v rámci pedagogiky volného času nebo na školách zaměřených na cestovní ruch. Pravděpodobně představuje nejznámější formu animace, se kterou se setkávají návštěvníci v přímořských letoviscích, v obchodních centrech, na slavnostech a festivalech. V anglosaském pojetí je v součásti volnočasové animace vytváření příležitostí pro zábavu dětí, jako jsou dobrodružné parky, hřiště, outdoorová centra, apod. Za animací volného času si ale nemůžeme představovat jakoukoliv aktivitu, která zabaví děti nebo dospělé. Cílem volnočasové animace má být zprostředkováním silného zážitku a motivace k činnosti nebo zájmu i mimo animační program. Smyslem je pozitivně ovlivňovat duchovní a tělesný vývoj osobnosti v dobře sladěném poměru mezi jejími schopnosti (talentu) a potřebami (Vážanský, Smékal, 1995).

Animace ve spojení s kulturou usiluje o **integrovanou osobnost**, která si je vědoma odpovědnosti za svá racionální a emocionální jednání, včetně všech jejich důsledků.

Animace nabádá člověka k odpovědnosti za smysl a kvalitu vlastního života a za životní běh ostatních lidí. Další možností, jak lze integraci a aktivní participaci podpořit, je komunitní umění na ulici, v podobě povozných divadel, tance, her, možnosti vyjádřit se na dlažbě ulice svou tvorbou, malbou na stěnách (Simpson in Wadhwa, 2000). Mnoho animátorů využívá ve své práci divadelní postupy.

Divadlo utlačovaných

Na Freireho koncepci pedagogiky utlačovaných navázal brazilský divadelní režisér a spisovatel Augusto Boalo, který skrze socio-kulturní animaci vedl jedince k umění nahlížet sám na sebe, a to v rámci tzv. Divadla utlačovaných (Smith, 1999, 2009). Divadlo se v 70. letech zasazovalo o hromadné vzdělávání nejchudší společenské vrstvy, kdy herci v průběhu představení hráli každodenní chování lidí se zaměřením na ztvárnění jejich potřeb, vášní, snů, výhledů do budoucnosti, problémů aj., a to za doprovodu kladení různých otázek, díky kterým vzbuzovali u diváků kritické myšlení a dialog. Diváci se tak stávají tzv. spectators, tedy aktivními diváky-herci, kteří tak mohou sdílet své názory a návrhy na řešení různých problémů, díky čemuž divadlo slouží jakožto alternativní, zábavný nástroj k řešení konfliktů (Centrum divadla utlačovaných, 2015).

Prioritou kulturního modelu intervence není změna společnosti a kultury, ale spíše zachování a rozvoj tradičních hodnot, příp. jejich inovace. Jejím cílem je **enkultura**, kterou můžeme chápat jako osobní a svobodné přijetí (zvnitřnění) hodnot, jež daná společnost vyznává. Logicky se pak ideální cílovou skupinou kulturní animace stává dospívající generace, která se v určité fázi socializace potýká právě s přijetím hodnot společnosti, obecně vyznávané kultury a od ní se odvíjející vlastní role. Tento model animace se pak často pohybuje na hranici kultury a výchovy. Autorem jednoho z výrazných směrů kulturní animace, která pracuje s cílovou skupinou mládeže, je psycholog Mario Pollo. Na základě vlastní zkušenosti jak s francouzskou animací, tak s výchovnou metodou salesiánů, společně s Riccardem Tonellim vyvinul vlastní směr animace, který vnímá kulturní animaci jako způsob života a postoj vedený láskou k životu. Pod pojmem „láska k životu“ si představuje víru v možnost rozvoje každého jedince i společnosti jako celku. Užívá pojem „progetto della vita“, což znamená něco jako „jasná životní perspektiva.“ Jde o to, aby člověk věděl, odkud přichází a kam směřuje.

Kulturní animace podle Pollova pojetí se opírá o čtyři výchovné principy:

1) **zralé přijetí světa mládeže.** Animátor musí mít schopnost hledat odpovědi na hraniční otázky života a zejména pochopení vlastní role v procesu enkultura.

2) **utváření vztahů mezi vychovatelem a skupinou.** Animátor by měl prokázat vztahovou a komunikační kompetenci, včetně víry v dobré jádro, které je skryté v každém člověku a které by měl pomáhat objevovat a rozvíjet.

3) **rozvoj skupiny jako výchovného prostředí.** Animátor v tomto případě poskytuje

účastníkům prostor k tomu, aby mohly probíhat interakce ve skupině, a sám aktivně zasahuje do procesu vývoje skupiny tak, aby se stala pozitivně formujícím prostředím.

4) **empiricko-kritický model plánování.** Animátor se pokouší o aplikaci principů strategického plánování na výchovný proces, což znamená, že při plánování výchovného procesu musí vycházet ze skutečné, empiricky popsané situace cílové skupiny.

Takto pojatá kulturní animace se opírá o antropologické základy a myšlení židovských a křesťanských filozofů, z nichž si Pollo vybírá některé univerzální prvky lidství. Návaznost tohoto směru kulturní animace na křesťanskou teologii můžeme vidět zejména v důrazu na potřebu osvobození (vykoupení) člověka a na **vzájemnost výchovného vztahu** mezi animátorem a mladým člověkem. Silné sepětí s tímto pojetím kulturní animace má i výchovná metoda zakladatele Salesiánů Dona Boska. Giovanni Bosco (1815–1888) byl italský katolický kněz, který se přes 40 let věnoval nedirektivní výchově dospívajících chlapců z chudých rodin. Cíl své výchovné práce formuloval stručně: „*Vychovat poctivé občany a dobré křesťany.*“ Právě on se zmiňuje o klíčové roli vychovatelské lásky, a to ve smyslu biblického agapé, a označované jako „laskavost“ (amorevolezza). Tato „laskavost“ předpokládá propojení lásky efektivní (praktické) s láskou afektivní (citovou, přátelskou) a je vlastní vychovatelům, kteří své povolání chápou jako poslání. U nás se pokoušel vnést salesiánské animační přístupy do českého katolického prostředí Michael Martinek, který shodně pokládal animaci za proces formování mladého člověka k osobní zralosti, což je podněcováno vychovatelem na základě osobního vztahu.

Salesiánská střediska mládeže

Většina salesiánských institucí (nejznámější jsou salesiánská střediska mládeže) realizuje jak výchovné, tak sociální programy. Těžištěm těchto programů jsou oratoře a kluby, které pracují na principu otevřenosti (v rámci sociálních služeb mluvíme o „nizkoprahovosti“). Pracovníci salesiánských zařízení při tom do značné míry vycházejí z metod individuální sociální práce, avšak pro práci s otevřenou skupinou návštěvníků středisek rozvíjejí vlastní animační metody a techniky, založené na výchově „svědomí“, přičemž mravní normy, k nimž salesiáni vychovávají, vycházejí z židovsko-křesťanské tradice dekalogu a přikázání lásky k Bohu a k bližnímu. Jejich posláním je totiž podporovat mladé lidi, aby si našli takový životní program, který nebude jenom o pouhém povrchním uspokojení, ale dá jejich životu smysl. První oratoř měla charakter internátní školy. Dnešní salesiánské oratoře se zaměřují především na volnočasové aktivity, sportovní či umělecké (tělocvičny, venkovní hřiště, hudebna, tvořivé dílny), doplněné duchovním programem. V rámci oratoře mají účastníci možnost volného pohybu a vybírají si tu činnost, která je jim blízká. Oratoř je vnímána jako prostor pro hry, sport a zábavu, ale současně

i pro navazování a prožívání blízkých vztahů. Je charakteristická spontánností, domáckostí a laskavostí, ale i výchovou k hodnotám, ohleduplností a plnění pravidel. Účastník je postupně veden k tomu, aby si svůj volný čas dokázal sám organizovat. Při oratořích je kladen důraz na přátelskou atmosféru, pocit bezpečí a osobní přístup. Pracovníci vedou účastníky k tomu, aby objevovali své „nadání“ (schopnosti, možnosti) a dále je rozvíjeli. V rámci oratoře má účastník možnost požádat sociálního pracovníka či animátora o rozhovor. Tím se oratoře přibližují principům nizkoprahových zařízení pro děti a mládež.

Kulturní model animace hledá podporu také v zavedených kulturních zařízeních (knihovny galerie, divadlo, orchestr), která jsou oslovována, aby animaci šířili. Animace kultury si klade za cíl lidem pomáhat porozumět vlastnímu kulturnímu prostředí či poznávání jiných kultur a vést je tak k multikulturní toleranci. V anglosaském prostředí se animace kultury vyskytuje pod názvem „community arts“. V posledních letech se rozvíjí různé modely animace kultury, především galerijní a muzejní animace či animace kulturně historického dědictví, příp. animace průmyslového dědictví. Pomocí animačních programů galerií a muzeí tak má návštěvník možnost konfrontovat svůj bezprostřední zážitek a postoj s názory ostatních diváků i odborných lektorů. **Galerijní animace** se řadí k tzv. smíšeným doprovodným programům, kombinujícím složku teoretickou, při které účastník programu pasivně přijímá určité množství informací, a složku praktickou, kdy účastník pomocí zprostředkování určitého zážitku své teoretické poznatky upevňuje a zároveň je obohacuje o osobní prožitek a reflexi.

Podstatu galerijní animace tvoří tedy oživující činnosti, které jsou prostředkem, jak nenásilnou, aktivní formou účastníkovi přiblížit, vysvětlit a pomoci prožít vystavené dílo. „*Galerijní animace chápaná jako výtvarná akce, může velmi unikátně otevírat možné dimenze pro lidskou komunikaci vůbec. Ať už je to forma hry, experimentu, verbální či neverbální komunikace, vizuální, akustická, pohybová a další formy komunikace a interakce, sdělování a sdílení. Vedle této podstaty a spolu s ní je galerijní animace v neposlední řadě ojedinelou možností osobního přístupu k umění a především k zážitku umění.*“ (Svátková, 2007, s. 38). Je to jiný kontakt s výtvarným dílem, který účastníky vede prostřednictvím zážitku k možnostem bohatšího poznání a k získávání nových zkušeností, a to na základě průvodce, který kombinuje formu pracovních listů a metodických pokynů návštěvníkovi pomáhají získávat znalosti a zprostředkovávat umění zážitkem.

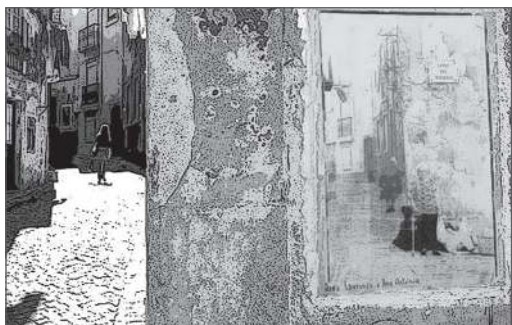

Animace kulturně historického dědictví bývá pojímána jako jeden ze způsobů péče, prezentace, popularizace a zprostředkování většinou hmotného dědictví určité země, oblasti, města či místa. Je nejčastěji úzce spjata s metodami památkové péče, kulturním managementem, art managementem. V anglosaském prostředí se rozlišují přístupy ke zprostředkování kulturně historického dědictví na metody interpretační a animační. Zatímco interpretace je chápána jako „*vzdělávací aktivita zaměřená na odhalování hlubších významů a vztahů prostřednictvím původních objektů, bezprostřední zkušenosti a ilustrativních prostředků*“, animace pracuje s citovou stránkou konzumenta a směřuje k motivačním a zážitkovým programům (Tilden, 1957).

Z pohledu konzumenta historického dědictví je základním produktem **prožitek**, který návštěvník muzejní galerie či objektu památky získává, od niterného duchovního naplnění po pocit relaxace a zábavy. Může však vést i k získání nových informací, znalostí či dovedností, fixovaných v podobě vzpomínek a asociací. Cílem animace není pouze poskytnout momentální prožitek či informaci, ale právě umožnit návštěvníkovi, aby se zkušenost z návštěvy promítla do nějaké formy dlouhodobého, trvalého přínosu, aby se zhodnotila v rozvoji jeho osobnosti, kreativity, abstraktního uvažování, vizuálního vnímání (Pechová, 2011). Animace proto představuje komplex aktivit, které zprostředkovávají nějaké téma či oblast kulturně historického dědictví, jako jsou informační panely, mapy, turistické stezky, besedy, přednášky, apod. V rámci této animace lze uvažovat i o možnostech uplatnění principu galerijní animace mimo zdi výstavních institucí, tj. o uplatnění jejích principů na složky umění, které jsou běžnou součástí našich životů, jako jsou architektura, architektonické památky, umění ve veřejném prostoru a další složky kulturně historického dědictví včetně poloh duchovních.

Streetartový projekt „Pocta“

Na zlepšení sousedských vztahů měl vliv streetartový projekt „Pocta“, který v soustavě uliček Escadinhas de São Cristóvão ve čtvrti Muraria (Lisabon, Portugalsko) vytvořila britská fotografka Camilla Watson. Fotografie umístěné na fasádách zdejších domů osobitým způsobem mapují život původních obyvatel čtvrti a navzájem seznamují obyvatele zdejších domů. Portréty vznikly ve snaze zmírnit kriminalitu a zvýšit bezpečí komunity. Autorka projektu vycházela z přesvědčení, že soused souseďa neokrade a lidé, když znají tvář druhého, jsou si blíže. Nyní fotografie zachovávají tváře původních starších obyvatel, aby se tak udržovala paměť tohoto místa a metaforicky spojovala jejich cestu se skutečnými ulicemi. Když se projekt začal realizovat, neopravovala se tato čtvrt už víc než 200 let. Stěny byly plné děr a prasklin – a v domech žilo víc starších lidí než jinde, takže obyvatelé vlastně stárli spolu se starými budovami – a srostli v jedno a to samé. Fotografie na stěnách se tak staly součástí žitého každodenního světa a vytvořily „galerii“ pod širým nebem, kterou denně navštíví mnoho kolemjdoucích. Celá čtvrt Muraria je zdobena tradičním streetartovým uměním, které umožňuje seberealizaci zdejších obyvatel. Zde můžeme vidět, že sdílení venkovního společného prostoru odráží

komunitní způsob života. Zdejší obyvatelé se nebojí si venkovní prostor přivlastnit a seberealizovat se zde skrze výtvarné umění, hudbu, výzdobu v podobě typických portugalských kachliček, lahví od vína, zdobením stromu či výzdobou květinových záhonů.

2.1.4. Eklektické modely

V návaznosti na modely intervence se pak u modernějších autorů můžeme setkat s dalším dělením modelů animace, které jsou založené na různé kombinaci univerzálních prvků. Např. Smith má tyto tři základní modely animace: kreativně-expresivní, socio-kulturní a volnočasový. **Kreativně-expresivní model** se zakládá na prostředcích sebevyjádření, jako je hudba, tanec apod. a jeho cílem je především navození radosti ze sdílení s ostatními a ze společného uměleckého zážitku. Hodí se především pro práci s dětmi a mládeží, příp. v komunitních či nízkoprahových cenrech a centrech volného času. Vedle toho **socio-kulturní model** animace se zaměřuje na ovlivňování psychického, tělesného a emocionálního stavu osob žijícím na určitém území, v určitém společenství, a vede především k získávání zkušeností a zážitků, které člověku umožní dostat se na vyšší úroveň seberealizace a uvědomění si sounáležitosti ke společenství, jehož je součástí a které může sám ovlivňovat a utvářet. **Volnočasový model** animace se pak soustředí na utváření příležitostí pro smysluplné trávení volného času a rekreaci, takže sem můžeme zahrnout aktivity volnočasových či sportovních center, dětských knihoven a spadá sem i práce animátorů v turistických střediscích (Smith, 2011).

Jiné dělení nabízí Kaplánek, který rozlišuje pro animaci dvě východiska: jako přístup v sociální práci a jako pedagogickou metodu. První z typů se pak ještě rozpadá na sociální

animaci jakožto komunitní práci zaměřenou na rozvoj seberealizace a sebe prezentace jedince ve skupině, a na animaci socio-kulturní, jejímž cílem je umožňování sociální participace na kulturním a společenském životě. Animace jako pedagogická metoda má také dvě podsložky, a sice volnočasovou animaci v rámci pedagogiky volného času a kulturní animaci.

Kaplánkově pojetí animace z pohledu komunitní práce tvoří i východisko této publikace, přestože lze často v příkladech dobré praxe vysledovat i využití přístupů pedagogických a uměleckých. Animace tak překračuje zažité hranice „čisté“ sociální práce a představuje most mezi různými disciplínami. Právě tento eklektický přístup se však ukazuje jako neefektivnější, pokud budeme člověka vnímat jako bytost sociální a kulturní a akceptovat, že i příčiny problémů, které mu ztěžují fungování ve společnosti, mají tuto obojetnou povahu a působí jako spojené nádoby. Při výběru konkrétního modelu animace v praxi se přikláníme ke Kaplánkově kritériu cílového zaměření: je-li cílem rozvoj participace, použijeme sociálně kulturní model; pokud nám jde víc o předávání hodnot, volíme model kulturní animace (Kaplánek, 2009, s. 100).

2.2 Pasivní a aktivní animace

Pasivní animace představuje poskytování služeb, díky kterým zasazujeme neaktivního jedince do společenského života, čímž ho „oživujeme“ (Smith, 2009). Animaci lze také rozdělit na aktivní a pasivní. **Aktivní animace** považuje lidi za participující činitele, kdy úkolem animátora je pomoci jim najít

svůj smysl, k čemuž využívají pozorování interakcí mezi nimi a jejich životním prostředím. Animace je aktivizátorem společenských sil nacházejících se v prostředí, jenž umožňuje změny, zejména změny ekonomické, kulturní a společenské (Kargul in Hajduk, 2013). Podle Gilleta můžeme socio-kulturní animaci rozdělit do dvou směrů: Hot animace, kde animace představuje faktor transformace a socializace, a Cold animace, kde animace představuje „*úložiště sociálních standardů*“ (Gillet in Kalcheva, 2016). **Hot animace** reaguje na dominantní společenský systém a jeho útlak, a proto jí lze považovat za společenské hnutí usilující o osvobození. Tento směr animace vytváří různé činnosti, v rámci kterých mohou lidé získat stejná práva a možnosti. Cílem je probudit v lidech participaci díky které budou lépe rozumět současné době a místu, ve kterém se nacházejí, neboť každodenní život lidí je považován za velmi důležitý (Kurki in Wallenius, 2009). Příkladem takové hot animace mohou být akční skupiny. Animátoři se nejdříve zaměřují na zjišťování nespokojenosti lidí a poté vytvářejí akční skupiny, jež následovně realizují různé protesty (např. proti veřejné dopravě, cenové politice supermarketů aj.) (Simpson in Wadhwa, 2000). **Cold animace** je pak považována za nástroj udržení společnosti, pro kterou je důležité ekonomické a spotřební hledisko. Animátoři realizují různé činnosti s dobrým záměrem, ale jakoby „nevidí“ omezení, která ve společnosti panují (Kurki in Wallenius, 2009).

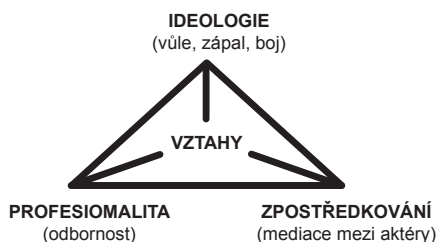
Rozdíly v obou přístupech si lze demonstrovat na 7 konstantních prvcích, které se podílejí na utváření prostředí, v němž se animace realizuje (viz tabulka na str. 52). Konstantní prvek uvádí, jakým směrem se řídí jedinci z komunity či skupiny.

ELEMENTY SOCIO-KULTURNÍ ANIMACE

Konstantní elementy	Studený svět	Horký svět
<i>Aktivity</i>	<i>Dělán trochu toho a tamtoho</i> (aktivity socio- kulturní animace se řídí osobním zájmem účastníků, což podporuje jejich aktivizaci)	<i>Holistické aktivity</i> (aktivity mají hlubší směr, jejich motorem je solidarita vůči skupině, povzbuzování k výzkumu, ke spolupráci, ke službám, a snaha o zvedání povědomí o možnostech změny)
<i>Účastníci</i>	<i>Agenti profese</i> (účastníci jsou pouze agenti a organizace, které určují pravidla prostřednictvím vzdělání)	<i>Nezávislí aktéři</i> (účastníci socio-kulturní animace jsou ti, kdo vytvářejí akce, včetně animátorů i animovaných)
<i>Čas</i>	<i>Krátkodobé programy</i> (čas je omezený a řídí se programem a jeho nejlepším naplněním)	<i>Dlouhodobé projekty</i> (dává účastníkům odpovědnost při vytváření akce, čas je zde zaměřen na budoucnost)
<i>Instituce</i>	<i>Omezené, pevné</i> (instituce jsou pevné, svázané pravidly a mají omezené možnosti)	<i>Flexibilní, konstruktivní</i> (instituce vykonávají i tvořivá činorodá opatření)
<i>Sociální vztah</i>	<i>Socializace</i> (animace usiluje o socializaci jedince, aby dokázal fungovat ve společnosti)	<i>Integrace</i> (animace usiluje o zasazení jedince do společnosti, ve které má stejná práva a možnosti a může na ní participovat)
<i>Strategie</i>	<i>Konsenzus</i> (strategie myšlení je založena na pasivitě a konsensu, je postavena na již existujících, pevných základech)	<i>Konflikt</i> (strategie usiluje o změnu, a proto se zaměřuje na kritiku společnosti a následovně budování kritického povědomí, které může vyústit v akci vedoucí ke změně)
<i>Filozofie</i>	<i>Technologická praxe</i> (filozofie studeného světa vidí praxi deterministicky a materialisticky a zaměřuje se na hledání co největšího užitku, blaha, prospěchu)	<i>Teorie spirálové praxe</i> (filozofie konstruuje činnosti, které zahrnují neustálý dialog mezi teorií a praxí)

 Gillet také přichází s dalším dilematem socio-kulturní animace, když se snaží se o dialektické smíření protikladů, totiž se smíření ideologie a profesionality. Vychází totiž z toho, že v animaci existují dva různé přístupy: **konkrétní animace**, která očekává od animátora především odbornou zdatnost (profesionalitu) a je zaměřena na realizaci atraktivních aktivit a na jejich výsledek, a **abstraktní animace**, která se snaží především poskytovat prostor pro kreativitu, pro sdílení symbolických hodnot a pro vytváření sociálních svazků. Pokud se mají propojit oba principy (ideologie a profesionalita), je nutné zapojit třetí princip – a tím je dle Gilleta **princip zprostředkování**, tedy úsilí o mediaci mezi společnostmi se svými pravidly, zákonitostmi a setrvačností a skupinou, případně jednotlivci, kteří požadují změnu. Jelikož zde hrají velkou roli vztahy (nejen ty mezilidské, ale i politické), jsou to právě ony, které se stávají jedním pólem animace. Proto můžeme vnímat animaci také podle následujícího schématu:

Spojnice mezi základnou, tvořenou z ideologie, profesionality a mediace, a vrcholem, který symbolizuje sociální a politické vztahy, představují tři tendence animace, které by podle Gilleta (2000) měly zůstat v rovnováze:

- 1) racionální zaměření – spojení profesionality a politických a společenských vztahů,
- 2) utopie – spojení ideologie a politických vztahů,
- 3) zprostředkovací strategie – zaměření mediace na sociální a politické vztahy.

2.3 Role a cíle socio-kulturního animátora

 Animátor motivuje členy komunity, aby sami přispívali k rozvoji svého sociálního prostředí, aby vytvářeli možnosti k dialogu, je katalyzátorem, hybatelem, iniciátorem. Základní prací socio-kulturního animátora je neustálá snaha o autonomii a emancipaci lidí, u kterých lze shledat životní rezignaci a pasivitu a kteří jsou zranitelní. Pracuje s nimi na rozvoji jejich postojů (sebeúcty), posílení původu jejich společenství, aktivity, podporuje jejich participaci. Z hlediska komunitní sociální práce lze podle švýcarského modelu KOSSA rozeznat v kauzalitě činnosti animátora tři role: návrhář, prostředník a organizátor. Animátor je nejprve **návrhářem** (concepteur), tím, kdo je schopen na základě analýzy situace vytvořit koncepci práce se skupinou (komunitou). V připravovaných projektech musí jasně formulovat cíl a reálně stanovit možnost skutečné změny situace skupiny. Dále animátor vystupuje jako **mediátor** (mediateur), zprostředkující činitel podporující informovanost, kreativitu, komunikaci a porozumění na všech úrovních a mezi všemi aktéry animačního procesu. Konečně je také **organizátorem** (organisateur), jenž má ve své zodpovědnosti střednědobé i krátkodobé strategické i operační plánování, naplnění rozpočtu a koordinaci týmu specializovaných či dobrovolných spolupracovníků (Kaplánek, 2013).

Při organizaci aktivit vychází animátor ze zájmů a potřeb účastníků aktivit, kterými jsou zejména znevýhodněné a osamělé skupiny lidí v komunitě. Jestliže je jeho cílem zlepšit kvalitu života lidí, musí tak činit

prostřednictvím různých sociálních, kulturních či profesionálních alternativ (Tridode in João Marron 2011). Opaschowski pojmenovává působení animátora jako „empowerment“ a myslí tím podporu lidem, aby byli schopni měnit prostředí, v němž žijí, přijímat zodpovědnost a řešit konflikty (Opaschowski, 1979). Úlohou animátora není tvořit, ale vytvářet podmínky pro to, aby se jiní stali tvůrci nové sociální reality. Širší definici animátora uvádí také Leon Dyczewski, zdůrazňující empatický přístup a pedagogický cíl. Animátorem je ten, který *„doplňuje znalosti, životní zkušenosti a dovednosti, s nimiž přichází do kontaktu, stimuluje jejich zájmy, odhaluje nové ideály a vzorce života, vede dialog o možnostech a způsobech uspokojení odhalených a dosud skrytých kulturních potřeb. Jasně vidí nový a lepší život, a tyto vize miluje, ale lidi miluje ještě více. Přijímá je, jak jsou, v naději, že mohou být lepší. Respektuje všechny projevy jejich dobré vůle, projevuje sebedmenší zájem o to, co je u nich nové a lepší, podporuje jejich úsilí o lepší život. Metoda jeho práce není ovládat lidi, ale mobilizovat síly, které jsou v nich spící. Hodnota jeho činnosti se tolik neprojevuje v tom, co vymýšlí a dělá, ale v čem nachází potenciál u lidí, se kterými pracuje.“* (Dyczewski, 1993, s. 209). Animátor by tedy měl být schopen vytěžit pozitivní potenciál, skrytý v každém člověku, ve který musí věřit, jinak by nebyl schopen pracovat s problémovými jedinci.

Vztah mezi animátorem a lidmi, s nimiž pracuje, by měl být partnerský, animátor by neměl vystupovat z pozice moci, přitom by měl akceptovat sociální role mezi ním a skupinou (komunitou). Snaha o tuto „rovnost“ vždy naráží na přirozenou asymetrii tohoto vztahu, která spočívá jak v rozdílnosti sociálních rolí, tak v rozdílu věku, hodnocení situací apod. Základním znakem profesionálního vztahu animátora je **oprávněnost**

(autenticita). Jeho vztahy k lidem, s nimiž se stýká a pracuje, nemohou být pouze „maskou“, kterou na sebe vezme v pracovní době a po jejím skončení ji odloží. Od animátora se vyžaduje skutečný zájem o člověka a touha přispět k jeho všestrannému rozvoji. Pokud přijmeme Gilletovo pojetí animátora jako „profesionála sociálních vztahů“, bude jeho úkolem také podpora vztahů mezi členy skupiny (komunity) a rozvoj vztahů ve vlastním týmu (Kaplánek, 2013).

Jednou z jeho klíčových rolí vzhledem k cílům socio-kulturní animace je právě **katalyzátor změny**. Tu animátor podle Žebrowského vyvolává tím, že spontánně oživuje prostředí, stimuluje touhu po znalostech, ovlivňuje vývoj různých zájmů, chápe a oceňuje důležitost vzdělání v životě jednotlivce, který si je vědom vlastní sociální role (Žebrowski, 1987). Bez ohledu na oblast, ve které animátor pracuje, je jeho práce bezpochyby dynamická a kreativní. Je to člověk, který nenápadně inspiruje druhé, aby podnikli užitečné kroky a iniciativy pro zlepšení svých životů. Animátor pracuje s motivacemi lidí, aby u nich vyvolal zejména změnu v jejich sociálním fungování. Motivovat ke změně je možné v případě, že jsou splněny tři základní podmínky, kdy jedinec:

1. musí chtít,
2. být schopen (= překoná osobní limity jako např. psychiku, rodinné překážky aj.)
3. být připraven (= překoná situační limity jako je např. vzdělání).

Člověk tedy musí změnu chtít, musí ji být schopen (mít k tomu předpoklady a podmínky) a musí na ni být ve správný okamžik připraven. V takovém rozpoložení může člověk na aktivitu přijít, nebo se do něj dostane až animací, tj. úsilím animátora. Ten však musí citlivě rozpoznat, zda jsou všechny tři podmínky splněny (někdy člověk chce, ale je příliš zatížen problémy a překážkami z okolí, nebo aktuálně

není v dobré kondici, bojuje s nízkým sebevědomím či mu prostě téma aktivity nesedlo). Animátor je v této situaci v roli „katalyzátoru“, prvotní pobídka je na něm, což neznamená, že poskytuje nějakou přímou pomoc on sám (což není v určitých případech vyloučeno), ale zapojuje celou skupinu.

Každý člověk, který se chce změnit, prochází až šesti fázemi motivačního vývoje. Na animátorovi je, aby správně rozpoznal, ve které fázi se právě jedinec nachází, a podle toho zvolil vhodnou formu intervence, aby se jedinec mohl posunout do další fáze. Ty vypadají následovně:

Fáze před uvažováním – v tento moment člověk nemá zájem nic změnit, pouze se nějaké aktivity účastní a pociťuje z aktivity ne/libost. V rámci této fáze nemá cenu mu nic nabízet. Pokládání otázek typu, co by chtěl vidět či udělat příště, jsou pro něj v tento okamžik zátěžové. Hovoříme s ním pouze o tom, o čem chce on sám a naše případné otázky, dotazy jsou zaměřené pouze na jeho téma. Animátor si musí dát pozor, aby jeho vyptávání nezískalo charakter „výslechu“ nebo „sociální kontroly“. Jde o to, abychom u jedince nenarušili jeho komfortní zónu. Pokud by se tak stalo, jedinec by zřejmě cítil nátlak, odpověď by se vyhnul a zřejmě už žádnou další aktivitu nenavštívil. Jeho motivace ke změně by byla ztracena. Aby k tomu nedošlo, musí animátor vytěžit motivační potenciál k nastavení vztahového pole. To se stává z:

- **Empatie** (porozumění) - díky empatii ze strany animátora si jedinec uvědomí, že mu animátor rozumí.
- **Kongruence** (autentičnost, pravdivost) – zajistí, že prostředí, ve kterém se jedinec nachází, je pro něj bezpečné.
- **Akceptace** – zajistí jedinci pocit, že může být sám sebou, že je přijímán takový, jaký je.

Teprve nyní je člověk připraven posunout se do další fáze.

Fáze zvažování – na základě ne/libosti jedinec sám zvažuje, že by měl něco dělat jinak, a racionálně přemýšlí o této změně. V této fázi mu může animátor představit nabídku možností pomoci, jak lze kým změny dosáhnout, příp. ho vybavit nějakými materiály (letáček, vizitka, přihláška na kurz apod.)

Fáze rozhodnutí – pro jedince představuje určitý „bod zlomu“, kdy je patrné, že se rozhodl pro změnu. Potřebuje však ze strany animátora ujištění, že se rozhodl dobře. Nejde o to hodnotit, k čemu se návštěvník rozhodl, ale povzbudit ho v naději, že mu změna přinese pozitivní dopady v životě a že na překážky, které bude muset překonat, není sám.

Fáze akce – v rámci této fáze začne člověk dělat určité věci „jinak“, byť jen malé krůčky. Např. že se rozhodne navštěvovat určité aktivity, začne vypomáhat s organizací komunitních aktivit, začne se zapojovat do diskuse, začne realizovat své vlastní aktivity aj. V této fázi se odehrává změna uvnitř něj. Má snahu něco změnit, hledá možnosti seberealizace. Od animátora očekává povzbuzení, posilování motivace, oceňování prvních malých úspěchů.

Fáze udržení změny – tato fáze představuje pro jedince okamžik, v rámci kterého si ověřuje, zda je mu akce v rámci uskutečněné změny příjemná, zda ho naplňuje, zda mu něco přináší. Pokud ano, tak se z dočasné změny stane změna trvalá, pokud ne, může nastat relaps. Úkolem animátora je pomoci s tímto hodnocením, zřejména se shrnutím pokroků, srovnáním stavu před a po změně, a také s uvědoměním, že vnímání sebe sama po změně je nové a vyžaduje trpělivost, než si jedinec na svou novou situaci zvykne a přijme ji za svou integrální součást.

Fáze relapsu – v této fázi člověk dospěje k tomu, že mu změna nevyhovuje, a proto se

vrací do původního módu chování. Nemusí to vždycky znamenat „prohru“, prostě jenom zjistí, že tohle nebyla správná cesta. S pomocí animátora může příště zkusit jinou. U některých jedinců bude motivace k nově změně vyžadovat značné úsilí, protože ztratil špatnou zkušeností důvěru v efekt změny. Je na animátorovi, aby jim vysvětlil, že se jedná o přirozený proces, kterým si projde každý, a že to nemá vzdávat. Fáze relapsu však bývá někdy rychlá a vede až k porušení podmínky, že jedinec změnu chce. V té chvíli je už snažení animátora vesměs bez užítka a musí dát jedinci čas, aby získal nový impulz pro rozhodnutí něco změnit.

Každopádně by si měl animátor dávat pozor na to, zda lidem nepodsouvá své vlastní názory o tom, co je pro něj užitečné (a neohrožuje tak pole „akceptace“). Vycházejme z toho, že člověk sám ví nejlépe, co je pro něj užitečné (nezaměřujeme se tedy pouze na aktivní animaci, ale i na tu pasivní, která jedinci také přináší užitek, a sice: relax, kontakt, možnost být s osobou blízkou, osobní prožitek, kdy se cítí dobře, a proto přijde znovu aj.). Animátor také nesmí být netrpělivý a dávat lidem dostatek prostoru a času na jejich fázi zvažování. Častým úskalím animátorů je schopnost posunout jedince do fáze zvažování a neustrnout jenom v pozitivním vztahovém poli, kdy se sice podaří navodit atmosféru „přátelství“, ale dál se už nepokročí. A zase naopak, vhodně zvolené intervence ze strany animátora mohou proces změny výrazně zefektivnit, posílit či urychlit.

Animace jako mise

„Je důležité přiblížit se k druhému, proniknout do jeho prostoru a jeho světa a nechat se jím vést, porozumět tomu, co je za každým gestem nebo postojem, porozumět jazyku druhého a dát najevo, že komunikujeme opravdově. Tím získáváme důvěru a vytváříme nezbytné spojení, které nám umožňuje být přítomni a sledovat, jak každý z lidí svým vlastním způsobem a z vlastního podnětu navrhuje a určuje svou vlastní cestu. Svou práci chápeme jako misi. Máme schopnost naslouchat, a tak trochu i přebírat vinu za utrpení druhých, především těch nejchudších, bez domova, osamělých. Důstojnost života není jen o zaručení přístupu ke zboží a službám. Otevřeně také vypovídá o situacích, se kterými se tyto lidé setkávají, dává jim hlas a svěčuje roli protagonistů sebe sama, vybízí je k účasti a poskytuje jim podmínky pro rozhodování o jejich vlastním životě. Díky snaze, kterou každý z nás animátorů vyvíjí, a schopnosti do hloubky poznat realitu, v níž tyto lidé žijí a s kým jsou ve styku, jsme schopni provést realistický, efektivní a kvalifikovaný zásah, aby se jejich životy zlepšily.“ (João Marrana, animátor z praxe, Lisabon, leden 2014, překlad Z. Hloušková).

2.4 Techniky socio-kulturní animace

 Socio-kulturní animace využívá různé techniky k aktivizaci jedince, které vedou zejména k jeho integraci do společnosti, vzdělávání, seberozvíjení, solidaritě, smysluplnému trávení volného času. Animační techniky mohou být spojené také se vzděláváním, solidaritou a odpočinkem.

Smyslem vzdělávací aktivity určené pro dospělé účastníky je naplnění jejich **vzdělávacích potřeb**, tedy určitého deficitu jejich znalostí nebo dovedností, které mají význam pro jejich pracovní nebo osobní život (Armstrong, 2002). Při plánování vzdělávacích aktivit tedy musíme především zjistit tyto vzdělávací potřeby a teprve na základě nich stanovit jednotlivé parametry připravované vzdělávací akce. K těm patří především stanovení cíle, resp. cílů vzdělávací aktivity, jejího obsahu, metod (a to včetně těch animačních), pomůcek a způsobu hodnocení, samozřejmě lektorské zajištění a časový finanční a plán. Především na zjištěných vzdělávacích potřebách a stanovených cílech pak záleží, zda bude zvolen **přístup hloubkový**, kdy je účastníkům předáváno pouze malé množství informací, které přispívají k hlubšímu vhledu do problematiky, nebo **přístup povrchový**, v rámci kterého je účastníkům předáváno velké množství informací, ale mají spíš orientující charakter (Skalková, 2007).

Klíčovým krokem je volba cílů vzdělávání, které jsou podkladem pro tvorbu obsahu vzdělávání. Tento obsah by měl být tedy jednak v souladu se vzdělávacími potřebami účastníků a stanovenými cíli, zároveň by měl být také přiměřený počtu, věku a složení účastníků, vědecky správný a aktuální, praxí ověřený a s praxí propojený, pokud možno alespoň z větší části ihned využitelný, logicky uspořádaný, systematický,

strukturovaný a diferencovaný podle důležitosti: co účastník musí znát, co by měl znát a co by mohl znát (Dvořáková, 2013). Stanovení cílů, tedy očekávaných a zamýšlených výsledků, kterých mají účastníci vzdělávací akce dosáhnout, má tři základní efekty:

- jsou vodítkem pro účastníky, motivují je, poskytují jim jistotu ohledně toho, co se v rámci této vzdělávací akce naučí, co si osvojí;
- jsou základem pro stanovení obsahu, forem, metod, pomůcek, časové dotace vzdělávací akce;
- umožňují velmi jednoduše a efektivně posoudit, tím, že nějakým způsobem změříme míru jejich naplnění, zda vzdělávací akce splnila svůj účel, tedy zda byly saturovány zjištěné vzdělávací potřeby účastníků, zda u nich bylo dosaženo nějaké změny apod.

 Socio-kulturní animace nemá specifické techniky. Animátor používá techniky v závislosti na konkrétní situaci tak, aby byly pro danou činnost co nejlépe vhodné. Podle cílů a charakteru akce volíme konkrétní **vzdělávací techniky**, a to buď klasické frontální, nebo interaktivní (participační, aktivizační), při nichž jsou aktivní především účastníci, což více odpovídá i principům animace. Chce-li animátor v rámci práce se skupinou podnítit jedince k výměně názorů, použije techniku diskuse či rozhovor, pokud chce podpořit poznání a porozumění, použije např. techniku hraní rolí. Chce-li podpořit rozvoj myšlení a kognitivních funkcí, volí techniky jako: brainstorming, brainwritting, tvorba myšlenkových map, technika „pětkrát proč“, sokratovské otázky, myšlenkové klobouky aj. Tyto techniky lze zařadit například na přednášky či diskusní kluby, workshopy, školení a konference. Realizace vzdělávací

akce je úzce spojena s osobností lektora, s jeho kompetencemi odbornými, metodickými, komunikačními a rétorickými, s jeho schopností nastavit a správně využít všechny parametry konkrétní vzdělávací aktivity, uplatnit vhodné techniky. S tím samozřejmě souvisí i odpovídající lektorské pomůcky. Dataprojektor, prezentace, interaktivní tabule a e-beamy jsou dnes už běžnou výbavou učeben, ale vždy je potřeba zvážit výhody a nevýhody využití takových pomůcek o ohledem na cíle socio-kulturní animace. V mnoha případech může být mnohem efektivnější použití obyčejné tabule, popř. flipchartu a fixů, než nejmodernější digitální techniky, která účastníky zažene do zóny pasivity. Zvolenou výukovou (animační) techniku v neposlední řadě také podporuje uspořádání místnosti. Pro aktivizační přístup se hodí uspořádání umožňující samostatnou práci a nerušenou diskusi účastníků (v rámci tzv. hnízd či úlů, v nichž mohou účastníci volně komunikovat mezi sebou). Obecně platí, že výukové prostory by měly být prostorné a odpovídající velikosti skupiny, aby se mohli všichni cítit příjemně. (Dvořáková, 2013).

Socio-kulturní animátor při vzdělávacích aktivitách působí jako podporovatel, konzultant přednášejícího, kterému může poskytnout přímou pomoc při zpracování tématu (tvorba prezentace, tvorba struktury přednášky, rozvoj prezentačních a komunikačních dovedností, trénink prezentace nanečisto aj.).

Diskusní klub Čaj o šesté

Aktivita, realizovaná v ClubCafé Pessoa již několik let, je založená na pravidelnosti (poslední pátek v měsíci) a různorodosti témat (náboženství, cestování, kultura, historie, literatura aj.) Animačním nástrojem je zde moderovaná diskuse v bezpečném, nediskriminujícím, otevřeném, tréninkovém prostoru, vyzývající jedince ke sdílení názorů, dojmů, poznatků, zkušeností aj. Důležité je také samotné téma, jež přitahuje zájemce z řad veřejnosti zejm. svou aktuálností (dění ve městě, státě i světě), celospolečenským uznáním, propojeností (např. historická témata, globální změny, ekonomika), tradicí (křesťanství a smysl svátků) aj. Samotná účast jedince na aktivitě představuje animaci (pasivní), neboť se neformálně vzdělává a sdílí s ostatními stejné prostředí a zájem. Aktivní animace představuje podíl na spoluvytváření programu a průběhu aktivity, získávání prostoru pro seberealizaci svých nápadů (vlastní prezentace na zvolené téma), možnost poskytnout zpětnou vazbu či šanci podněcovat ostatní ke změně (v komunitě, společnosti, městě). Důležitá je zde osoba socio-kulturního animátora, který podporuje dobrovolníka, jenž aktivitu organizuje a ujmá se role moderátora diskusí. Pro amatérské prezentátory

je také k dispozici písemný manuál Rádce dobrého prezentátora, který osobám bez zkušeností poskytuje návody a osvědčené tipy pro udržení kontaktu s posluchači, prvky pro oživení průběhu prezentace apod.

 Řada animačních technik se zaměřuje **na podporu solidarity**. Slovo solidarita má své kořeny v latině, konkrétně se jedná o adjektivum „solidos“, který v překladu znamená „plný, pevný či v celku“. Solidarita znamená obvykle „dobrovolnou společenskou soudržnost mezi rovnými, ochotu ke vzájemné pomoci a podpoře v rámci nějaké skupiny.“ (Petrušek, 1996, s. 1185). Je synonymem pro vzájemnou podporu, spoluúčast, soudržnost či porozumění jednotlivců a sociálních skupin. Člověk je solidární s nějakou skupinou, pokud ji podporuje a její úspěchy i neúspěchy pociťuje jako vlastní. Být solidární znamená neuvažovat o marginalizovaných či jiných skupinách obyvatelstva jako „o nich“, ale spíše jako „o nás“, snažit se pochopit nelehké situace, ve kterých se jedinci mohou nacházet, a více si všímat podobností a méně hledět na rozdíly jako sociální či zdravotní status, zvyky, náboženství, barva pleti apod. (Rorty, 1996) Moderní pojetí solidarity se opírá především o princip rovnosti příležitostí (či šancí), kdy dochází k vyrovnání životních možností pro všechny členy ve společnosti (Jandourek, 2001). Každý z nás je závislý na soužití s ostatními členy společnosti, není na světě jen sám pro sebe, ale je tu i pro druhé (Krebs, 2009). Měl by si být vědom své odpovědnosti při uskutečňování celospolečenské solidarity, která se ho bezprostředně týká – ať už v procesu figuruje jako plátce či uživatel – a uvědomit si, že tyto role se mohou snadno a v krátkém čase prostřídat.

 Techniky podporující solidaritu mohou představovat například bazárky, bleší trhy, sbírky, potravinové banky ale i prodejní výstavy a vernisáže. Úkolem socio-kulturního animátora je vyhledávání jedinců z cílové skupiny, které je potřeba podpořit, navázat s nimi kontakt a zrealizovat co nejvhodnější aktivitu, na které budou moci sami participovat a která jim přinese i prostor k sebe-realizaci, ocenění či uznání. Zároveň se jeho pozornost obrací ke komunitě, kterou podněcuje v zájmu o své okolí a dává jim příležitost přispět k řešení nějakého problému, ať už se týká znevýhodněných jedinců, skupin či celospolečenského jevu (bezdomovectví, duševní onemocnění, samota).

Prodejní výstavy

Tato aktivita, konaná v ClubCafé Pessoa v pravidelných cyklech, nabízí tvůrcům z komunity šanci sdílet s ostatními jak svou rukodělnou tvorbu (dekupáž, svíčky, háčkové a recy věci, bižuterie), tak svůj životní příběh (profil autora s fotkou je součástí instalace). Příprava výstavy probíhá vždy s podporou animátora, který zabezpečuje jak organizační, tak právní stránku věci (převzetí předmětů, označení předmětů, instalace výstavy, smlouva o komisioním prodeji) a motivuje autora k transparentní sebe prezentaci,

příčemž však respektuje jeho autonomii (zda se chce přiznat např. k nějakému zdravotnímu hendikepu či osobní tragédii). U vchodu je k dispozici návštěvnická kniha pro zpětnou vazbu od návštěvníků (ohlasy na předměty, prodejnost). Výstavky obvykle tvořily doprovodnou aktivitu celého programu kavárny a bylo úkolem animátora, aby návštěvníky motivoval k nákupu. Na akci upozorňoval také transparent na budově, takže lákal návštěvníky z řad široké veřejnosti.

 Animační techniky **zaměřené na relaxaci** přinášejí příležitost pro oddych, navození jiných myšlenek, odpoutání se od starostí, načerpání sil. Každý má v životě těžké období, kdy ztrácí víru i naději. Právě v tento okamžik potřebuje najít v sobě sílu pracovat sám na sobě, aby mohl v životě učinit pozitivní změnu. Relaxace je metoda, která „*podporuje fyzický a duševní klid, stejně tak udržuje optimální hladinu klidu a napětí z hlediska efektivnosti, tedy ani příliš nízkou, ani příliš vysokou v různých situacích, ve kterých se nalézáme.*“ (Cungi, Limousin, 2004, s. 11). Smyslem relaxační animace je poskytovat nové pozitivní impulzy, které povedou k celkovému pozitivnímu myšlení jako základu ke změně. Díky správné relaxaci se také zlepšuje fyzické a duševní zdraví, pracovní výkonnost a schopnost koncentrace.

 Předmětem relaxační animace jsou aktivity, které vedou k tzv. aktivnímu odpočinku, tj. činnosti, při níž zatěžujeme jiné funkce či orgány než při práci, která nás unavuje. Hlavním prvkem aktivního odpočinku bývá fyzická aktivita, ale může se jednat i o celou řadu jiných technik, které přivedou účastníky na jiné myšlenky. Mezi tyto aktivity zařadit herní aktivity (deskové hry, kvízy aj.), a dále čtenářské, filmové, kulinářské kluby,

výtvarné dílny, hudební a taneční setkání, setkání spojená s cvičením, degustační aktivity, vycházky, výlety aj. Rolí animátora přitěchto aktivitách může být: společník některého člena skupiny (komunity), přirozený člen skupiny, jenž se plně aktivity účastní, či lektor, který aktivitu vede.

Clube 60

Klub provozuje Portuguese Organization for Social Services and Opportunities (POSSO). V rámci svého poslání se snaží o zamezení izolace, rozvíjení nových zájmů a dovedností, podporu sebeúcty, příležitosti k přátelství a integraci do společnosti. Clube 60 je společenský klub, který slouží jako prostředek pro mnoho rekreačních a společenských aktivit, jako jsou vyhlídkové výlety, oslavy narozenin, společné obědy, tance, rozvoj umění a řemesel. Klub také nabízí pravidelné procházky se seniory, které realizují zaměstnanci a dobrovolníci komunitního centra, kteří prošli školením, jak procházky správně vést. Před zahájením chůze je nutné nejdříve učinit několik cviků pro zahřátí, následuje samotná chůze, která trvá 40–50 min, a závěr se orientuje na vychladnutí. Tyto procházky vedou ke zvýšení kondice, rovnováze, snížení bolesti a lepší náladě, která přichází spontánně třeba v podobě tance na ulici.

 Při práci se skupinou se můžeme setkat s mnohými technikami a metodami, jež mohou být spojené s **kreativitou**. Kreativita umožňuje nahlížení z různých úhlů pohledu, rozvíjí inovační a strategické myšlení (Horská in Chovancová, 2015). Podstatou kreativity je vynalézavost, která vede ke vzniku nového, originálního díla nebo myšlenky, popř. k tvůrčímu řešení problémů. To vyžaduje prostor pro tvořivé myšlení (divergenci), který lze pomocí animačních technik vytvořit a podnítit myšlenkový proces, z něhož vzejde množství nápadů a myšlenek. Animátor může podporovat rozvoj tvořivosti různé intenzity: spontánní (z náhlého vnuknutí), inovativní dané záměrnými úsilím o něco nového (novinky v běžné praxi), či inventivní (vědecké objevy, umělecká originalita). Využívá k tomu nástroje jako imaginace, intuice, představivost a fantazie (Maňák, 2001). Tvořivý proces má přímý dopad na restrukturalizaci a úpravu pohledu na svět. Jestliže se zadaný úkol střetává s naším světonázorem, dochází k interakci a ani jedna strana nezůstane nezměněna. Tento střet trvá, dokud není úkol splněn, dokud není zadání úkolu nazíráno z poněkud odlišného úhlu. Dosavadní světonázor musí prodělat mírnou či zásadnější změnu, aby bylo dosaženo nového souladu mezi všemi kognitivními složkami, ať to jsou myšlenky, přístupy, nebo vědomosti (Gabora, 2011).

 Mezi kreativní techniky lze zařadit například dramatizaci, brainstorming, skupinové a projektové vyučování, simulační hry, kritické rozbory či různé rozechřívací hry a tzv. ledolamky. V souvislosti s užíváním různých technik při práci se skupinou lze vyždvihnout zjištění, že pokud vedoucí skupiny využívá v průběhu aktivity více kreativních technik, je sice hodnocen účastníky za velmi schopného, ale u skupiny nemusí docházet

k výraznému pokroku (Yalom in Chovancová, 2015). Proto je vždy dobré zvážit, jaké aktivity a kolik jich do zvoleného časového rámce zařadit, aby bylo setkání účelné.

Ledolamka „Horse racing“

Aktivita je zaměřena na vytvoření příjemné atmosféry ve skupině, uvolnění a prolomení ostychu. V rámci této aktivity se účastníci postaví do kruhu, přičemž animátor je v roli hlasatele koňských dostihů. Ostatní představují „koně“ a napodobují jejich zvířecí pohyby:

- klus – mírné zvedání nohou a dotyky na stehna;
- běh – rychlé zvedání nohou a rychlé pohyby rukou o stehna;
- levotočivá a pravotočivá zatáčka – náklon těla do strany;
- překážka – výskok.

Uvedené pohyby animátor názorně předvede a posléze vyzve účastníky, aby se k němu připojili. Pro lepší imaginaci koňských dostihů vyzve několik účastníků skupiny, aby uvedli jméno svého koně. Posléze následuje „dostihový závod“, kdy animátor vykřikuje jména koní a typ pohybu, který všichni společně předvádějí.

**Co musí socio-kulturní animátor
znát a umět?**

3 Co musí socio-kulturní animátor znát a umět?

JAN HLOUŠEK, ZUZANA HLOUŠKOVÁ, VERONIKA HŮLKOVÁ, NIKOLA KOZOVÁ, VERONIKA DOSTÁLKOVÁ

Socio-kulturním animátorem se může stát ve své podstatě kdokoliv, neboť animace může být součástí i jiné profese (viz Příloha 1). Nejblíže k nim mají lidé, jejichž profese je spojena s kulturou, jako např. učitelé, sociální pracovníci, urbanisté, členové náboženské skupiny, místní státní úředníci, knihovníci, pracovníci muzeí aj. (Moulinier, 1980)

„Animace není povolání samo o sobě, ale nová, jiná funkce různých zaměstnání“ (Jean Hurstel in Moulinier, 1980, s. 104).

Profesionální animátor obvykle disponuje psychologickými schopnostmi, schopnostmi dobře s lidmi vycházet, animačními dovednostmi, zkušenostmi a kvalifikací (Moulinier, 1980). Můžeme se však setkat také s animátory, kteří se socio-kulturní animaci nevěnují profesionálně. Za animátora – dobrovolníka můžeme považovat osobu z široké veřejnosti, která realizuje různé činnosti, zasazující se o gramotnost, podporu diskuse a vzdělávání. Jsou to lidé z územní komunity, kteří své znalosti, dovednosti a informace ze své profese předávají druhým (učitelé, hudebníci, architekti aj.), čímž se zasazují o animaci, aniž by byli školenými animátory (Moulinier, 1980). Animátor realizuje celou řadu aktivit, které usilují o to, aby byl každodenní život přesouván do mezikulturního prostředí, přičemž nejvíce se soustředí na znevýhodněné osoby a sociální skupiny.

3.1 Základní činnosti socio-kulturního animátora

Profesionální animátor pracující v sociálních službách by měl (podle Kapláňka) zvládat tyto základní činnosti:

- navazování kontaktů;
- vytváření programu;
- péče o účastníky a dobrovolníky;
- organizace a správa zařízení;
- reakce na sociálně-kulturní politiku.

Navazování kontaktů se realizuje skrze zveřejněné nabídky, jež mají být volně přístupné všem. Pro navázání kontaktů je klíčové jevit o druhého zájem, což znamená poznat osobní svět jedince, ve kterém žije, pochopit jeho potřeby a přání, která mnohdy neumí jedinec sám popsat (Kaplánek, 2013).

Dalším úkolem animátora je vymýšlení témat pro různé aktivity, tvorba plánu, kdy se mají aktivity uskutečnit, jejich organizace (Kaplánek, 2012). Při vytváření programu je velmi důležité vycházet ze zájmů a potřeb účastníků těchto aktivit, kterými jsou zejména znevýhodněné a osamělé skupiny lidí v komunitě (Hartl, 1997). Socio-kulturní animátor se velmi často vyskytuje v roli organizátora, jenž se zasazuje o naplánování a uskutečnění aktivity, avšak její průběh nechává na samotných členech skupiny či komunity.

Animátor by měl lidem aktivně nabízet prostor pro realizaci vlastních aktivit, čímž v nich posiluje pocit důvěry v jejich schopnosti a dovednosti. Vzniká tak také příležitost pro rozvoj diskuse mezi jedincem a animátorem, v rámci které je možné získat přehled o tom, jak na sebe jedinec nahlíží, jaké má zájmy a na jakých aktivitách lze očekávat jeho účast.

Animátor motivuje členy komunity, aby sami přispívali k rozvoji svého sociálního prostředí, aby vytvářeli možnosti k dialogu (Kalcheva, 2016) a „*aby uvažovali o svých pocitech, zkušenostech a nápadech.*“ (Smith, 2009). Úkolem socio-kulturního animátora by mělo být také posilování svépomocných terapií a vzdělávání, kdy veškerá jeho činnost se má zaměřovat na lidské schopnosti, a to zejména na ty, které „*mohou být utvářeny a posilovány ovlivňováním sociokulturních podmínek a životního stylu.*“ (Hartl, 1997, s. 36).

Péče o účastníky a o dobrovolníky patří mezi další velmi důležitý aspekt, kdy úkolem socio-kulturního animátora je zodpovědnost a podpůrné vedení při realizaci jejich vlastních aktivit (Kaplánek, 2012). V rámci činností směřujících k dobrovolníkům je nutné, aby animátor vytvářel co nejatraktivnější prostředí, v rámci kterého je možné jim svěžit určité kompetence a úkoly, za které převzou zodpovědnost, což podporuje kontinuitu spolupráce. Animátor má vést a podporovat dobrovolníky tak, aby se v průběhu spolupráce „*cítily přijati, oceněni a respektováni.*“ (Kaplánek, 2012, s. 29).

Mezi důležitou agendu animátora také patří oblast managementu a administrativy, do které spadá: „*správa financí, péče o spolupracovníky a praktikanty, public relation*

a rozšiřování informací a propagace vlastních výsledků.“ (Kaplánek, 2012, s. 29).

Animátor se má také zasazovat o zdokonalování a rozvíjení opakujících se aktivit a samozřejmě také o jejich hodnocení (Kaplánek, 2012). Díky získaným podnětům se může vyvarovat dalších chyb nebo získat nápady pro další tvorbu aktivit. Zpětná vazba je nezbytností a slouží nejen pro jeho sebereflexi, ale i pro další animátory (v týmu, komunitě), aby se měli představit, co funguje a co ne.

Socio-kulturní animátor by měl umět zjišťovat podrobnosti o tom, proč se lidé aktivy zúčastnili, jak byli spokojeni, jak často program navštěvují či co by naopak udělali jinak.

Animátor se také orientuje v politických aspektech fungování komunity, kdy mezi jeho úkoly patří sledování a hodnocení vývojových trendů komunální či státní politiky se zaměřením na sociálně-kulturní problémy, na které se posléze snaží reagovat svou další činností (Kaplánek, 2012). Jeho úkolem je také provádět studie určitých situací, podpora iniciativy, která může přispět ke změně sociálního a kulturního kontextu, reflexe činností skupiny, podpora změny postojů, technická pomoc při realizaci činností, podpora v průběhu realizace činnosti, podpora pokračování a rozvíjení činnosti, mapování dynamických vztahů ve skupině nebo komunitě aj. (Larrázabal in Vilardouro, 2014).

Animátor se má dále zasazovat o budování pozitivního vztahu jak s jednotlivcem, tak i s celou skupinou či komunitou, o budování jednoty a intenzivní sblížení lidí. Musí umět pracovat s postoji, chováním a mentalitou jedince, skupiny i komunity (Ander-Egg, Larrázabal, Moinhos in Vilardouro, 2014).

Animátor se také zasazuje o podporu změny a rozvoj schopností jedince, aby se dokázal lépe přizpůsobit společnosti (Vilardouro, 2014).

Podle názoru Limbosy (1984) jsou hlavními ukoly animátora:

- provádět pozorování a analýzu, tj. že animátor musí prokázat kritické myšlení, aby dosáhl objektivitu a realističnosti;
- dělat z poznatků skutečné syntézy, nikoli jednoduché soupisy; rozlišovat v tom, co se říká a prožívá; dokázat prvky, které lze spojit, sestavit tak, aby vytvořily novou realitu; vylepšovat a obnovovat možnosti a perspektivy lidí.
- komunikovat ústně a písemně, protože ústní projev je jednoznačně privilegovaným prostředkem komunikace a sdělování toho, co lidé cítí nebo co si myslí; mít pod kontrolou neverbální stránku komunikace (gesta a řeč těla); připravovat zprávy, tj. vědět, jak psát texty, jak vytvářet analytické dokumenty, jak popisovat přehledně a srozumitelně návrhy aktivit;
- ovládat základní techniky, které jsou běžnou podporou jakékoliv animace, a to zejména v oblasti hudby, zpěvu, rytmu, dramatu, sportu, manuální činnosti, jako je malba, kresba, modelování a keramika, audiovizuální techniky, mediační techniky;
- koordinovat aktivity skupiny, příp. převzít vedoucí postavení v rámci skupiny;
- učit se spravovat aktivity a jejich finální stránku, znát sociální instituce a příslušnou legislativu.

M. Viché, na kterého se odvolávají také Quintas a Sánchez (1999), formuloval následující činnosti, které provádí socio-kulturní animátor:

- programovat a navrhovat procesy a činnosti;

- vést skupinu;
- poskytovat informace, které generují aktivity ve skupinách;
- nabízet zdroje, nápady a alternativy, aby skupiny mohly rozvíjet vlastní kroky;
- koordinovat činnost skupiny; zajistit soulad s navrhovanými cíli;
- sledovat a vyhodnocovat prováděné projekty, příp. vytvářet propojení mezi různými projekty, které se realizují na stejném území.

Martínez a Theytaz (2007) prezentují šetření P. Lalana z roku 1999, kdy byl učiněn závěr, že v rámci mnoha funkcí se vykonává více než 2300 úkolů, které určují komplexní práci animátorů.

Lalan (1999) se pokusil rozmanité agendy socio-kulturního animátora zpřehlednit tím, že formuloval katalog 18 funkcí a k nim příslušné úkoly, které by měl vykonávat:

- **Funkce sociálního a kulturního výzkumu:** určovat stávající trendy, analyzovat a formulovat nová očekávání, motivace, potřeby.
- **Funkce stimulování a motivace:** podporovat socio-kulturní iniciativy, vzbuzovat důvěru ve společenskou akce, nabídnout rovné příležitosti všem a sdílet vůdčí postavení.
- **Funkce katalýzy procesů dynamizace:** stanovit priority, rozvíjet tvořivost a poskytovat prostředky a nástroje pro plánování a propagaci aktivit.
- **Funkce vztahů uvnitř skupiny:** podněcovat výměnu názorů, seznámit se dobře s jedinci skupiny a podporovat jejich účast.
- **Funkce vztahů mezi skupinami:** přispívat ke kolektivnímu rozhodování, usilovat o to,

aby každá skupina převzala odpovědnost a věřila ve schopnosti skupiny.

- **Funkce programování:** tvořit a prezentovat projekty, které mají jasné cíle a vychází z potřeb, začleňovat mediální zdroje do programování.
- **Funkce hodnocení:** posuzovat rozhodnutí uvnitř skupiny; vyhodnotit socio-kulturní faktory, hodnotit realizaci projektu a vyhodnotit výsledky projektu.
- **Organizační funkce:** získávat lidské a materiální zdroje, definovat oblasti intervence a rozsah působnosti a přijímat rozhodnutí.
- **Funkce správy:** hovořit s institucemi, znát a žádat informace a získat podporu a dotace.
- **Funkce poradenství a technické pomoci:** vysvětlovat klíčová témata, rozvíjet procesy učení a samostatnosti, improvizovat a hledat řešení, usnadnit výměnu informací mezi subjekty v komunitě a veřejnou správu.
- **Funkce komunikace:** stimulovat dialog, dosáhnout svobodného vyjádření všech; vést rozhovor, který respektuje nápady a pravidla skupiny.
- **Funkce vzdělávání:** zaměřovat se na soužití a volný čas, oceňovat spolupráci s druhými, stimulovat u nich sebeúctu a autonomii.
- **Funkce poskytování služeb:** poskytovat přehled potřebných a dostupných zdrojů, účastnit se akcí v kulturních centrech; zajišťovat technickou infrastrukturu činností a jejich propagaci.
- **Funkce koordinátora:** sledovat zadané cíle; oslovovat zdroje a koordinovat činnosti.
- **Funkce propagace:** podporovat nové iniciativy a usnadnit jim interakci s úřady.

Navzdory všem těmto funkcím a dovednostem přinášejí nové trendy také nové povinnosti. „V současné době jsou různé oblasti, animátora socio-kulturních aktivit nelze pochopit, aniž by si uvědomil, rozdělení způsobené digitální společností“ (Serrano a Juárez, 2008, s. 599). Tito autoři tvrdí, že kyberkultura „posiluje dospělý kolektiv a je jedním z hlavních výzev socio-kulturní animátora“ (Garcia Serrano a Juárez, 2008, s. 600). V tomto smyslu je jednou z hlavních funkcí animátora také propojit, organizovat, vytvářet sociální sítě a posilovat sociální strukturu s využitím moderních informačních technologií.

Funkce socio-kulturního animátora v ASC v Hartfordu

Španělská organizace Application Support Center (ASC) realizuje různé tréninkové programy pro seniory směrem k zdravému vývoji a snaží se plně využít jejich potenciál. Vychází z myšlenky, že starší lidé jsou v životě úspěšnější, když identifikují a využívají své síly, schopnosti a přednosti. Také předpokládá, že lidé mají i ve vyšším věku schopnost růst a měnit se. Programy ASC zahrnují celkem 114 socio-kulturních center

pro seniory v madridské a barcelonské oblasti. Ve zbývajících komunitách poskytují podpůrné služby dalším 182 socio-kulturním střediskům pro seniory. Kromě toho zajišťuje program Outdoor Exercise, který probíhá v městských parcích a zahradách s více než 600 dospělými a zahrnuje mezigenerační aktivity ve spolupráci se školami. Animátoři, kteří pracují se seniory, plní následující funkce:

Dynamizace: podpora skupin a týmů při plnění svých návrhů (logistickým, technickým, poradenským způsobem).

Vztah: podpora a vytváření prostoru pro utužování mezilidských vztahů, a to především pomocí setkávání, komunikace mezi skupinami, týmové práce, organizování mezigeneračních a komunitních aktivit, které také mají pozitivní vliv na rozvoj mezilidských vztahů.

Motivace: podnikání zajímavých aktivit, které přinesou spokojenost a splněná očekávání, zvýrazňování pozitivního charakteru činností a ukazování jejich skutečné hodnoty pro účastníka, podpora spolupráce a zapojení do úkolů, poskytování zpětné vazby formou participačního hodnocení.

Správa: koordinace personálu a zdrojů (registrace, obsazení prostorů, evidence zdrojů aj.), psaní zpráv, projektů, shromažďování zápisů, vedení archivu, udržování vztahů s administrativami, řízení hmotných zdrojů, sledování rozpočtu atd.

Informace: informace a pokyny pro účastníky (podávané osobně nebo hromadně), a to především o službách, které jim mohou pomoci při jejich rozvoji.

Orientace: znát globální a integrální vize práce ze současných oborových diskurzů, které vedou účastníky během jejich komunitního procesu.

3.2 Profese socio-kulturního animátora

Jestliže animátor pracuje se skupinou či komunitou tak, že ji mobilizuje, aby mohla sama růst, získat autonomii a najít svůj „vlastní životní projekt“ (Vilardouro, 2014), musí v rámci animace vykonávat mnohé odborné činnosti, k nimž potřebuje ovládat různé schopnosti a dovednosti, a také musí disponovat specifickými osobními vlastnostmi.

Když se tedy snažíme přiblížit profesní roli animátora, neustále zvažujeme nejen jeho schopnosti a dovednosti, ale i jeho osobnost.

Profesionál v oblasti socio-kulturní animace není ten, kdo pouze plní své funkce a úkoly. Být socio-kulturní animátorem představuje jiný způsob bytí. Pro mnoho autorů je tato „cesta bytí“ důležitější než vědění. Ander-Egg například tvrdí, že osobní vlastnosti jsou víc než intelektuální úroveň, a to z těchto důvodů: „*Základním principem animace je zásadní blízkost, která představuje přímý kontakt s lidmi a jejich aktuální situací. Pro tento životně důležitý vztah jsou samozřejmě osobní vlastnosti mnohem důležitější než znalosti. Ne vždy člověk s technickými znalostmi a dovednostmi má smysl pro službu a solidaritu, naopak člověk s osobním nasazením bude vždy silně motivován a mít zájem na získání znalostí a technické kapacity pro poskytování lepších služeb.*“ (Ander-Egg, 2000, s. 396).

Ventosa zdůrazňuje, že „animátor rozvíjí a oživuje sám sebe prostřednictvím socio-kulturních aktivit a zdrojů. Jeho základním zdrojem je on sám, jeho vlastnosti a schopnosti. Animátor musí mít zájem o druhé a o osobní a efektivní vztahy, které vznikají ve skupině,

protože to je ideální živnou půdou pro podporu řady hodnot, se kterými socio-kulturní animace pracuje, ať už jde o soužití, přátelství, solidaritu, toleranci, respekt či odpovědnost.“ (Ventosa, 2008, s. 83). Sara de Miguel dokonce tvrdí, že „animátor se vzdává sebe.“ Podle něj existuje pouze tento způsob animace, a to prostřednictvím osobního a úplného uplatnění v projektech, do kterých se animátor zapojuje. Aby to však takhle fungovalo, musí být animátor „obdařen kvalitami, které jej odlišují od ostatních odborníků v sociální oblasti.“ (De Miguel, 1995, s. 137).

Pracovní tým centra Esmoriz

Animátor se má vyznačovat těmito vlastnostmi a dovednostmi (Silva a Moinhos in Vilardouro, 2014):

- schopnost dialogu a vyjednávání,
- pokora,
- schopnost přijímat názory a vědět, jak je sdílet,
- solidnost a solidárnost vůči ostatním,
- být v rovnováze a harmonii,
- trpělivost,
- empatičnost,
- schopnost naslouchat druhým,
- otevřenost ke změně,
- dodržovat závazky,
- kreativita a inovace,
- schopnost kritického myšlení,
- schopnost vyjednávání a spolupráce,
- odhad, kdy podporovat rozvíjející se akci.

Podle italského pojetí má být animátor především zralá osobnost, která umí vytvářet vztahy, osobně doprovázet jednotlivce a současně ovlivňovat rozvoj skupiny či komunity.

Komunitní centrum Esmoriz (Portugalsko) poskytuje mnohé služby, jež nabízí lidem prostor pro realizaci vlastních projektů, také vzdělávání, naplnění jejich potřeb skrze volnočasové aktivity (např. pletení, šití, výtvarnou dílnu, renovaci starých věcí, jógu, taneční večery) či služby podporující uplatnění na trhu práce (poradenství, informatika, gramotnost, celoživotní vzdělávání). Centrum pracuje také s mládeží, kdy se zaměřuje na jejich smysluplné trávení volného času a kulturní, sociální nebo sportovní rozvoj (rukodělné dílny, přednášky zaměřené na hygienu, emoce, rodinu, pohlaví, těhotenství, výživě, lásce, poznávání svých smyslů aj.), trávení společného času v okolí centra, oslavy významných svátků či narozenin). Pracovní tým centra se sestává ze sociálních pracovníků, sociálního pedagoga, psychologa a dobrovolníků. Centrum vyžaduje u svých zaměstnanců hodnoty jako: empatie, vytváření důvěry, naslouchání, znalosti, týmový duch, profesionalita, iniciativa, schopnosti inovativních námětů, pozitivní naladění, spokojenost, respekt k autoritám, tolerance, nápomoc, doprovod a něhu.

V některých filantropicky orientovaných organizacích si někdy myslí, že „základní kvalitou animátora je velkorysost, oddanost nebo dokonce poskytování osobní oběti ve prospěch skupiny.“ Dnešní animace není o filantropii. Profesionální animátor by měl mít možnost žít normálně, sladit osobní a rodinné požadavky s imperativy své funkce (Limbos, 1984, s. 42).

Ander-Egg (2000) vnímá problém především v tom, že socio-kulturní animace je rodící se profesí, která ještě není ve své specifčnosti jasně definována. Tato křehkost v identitě je podobná i u jiných profesí sociální intervence, které sdílejí společné oblasti zájmu a klienty. Ve skutečnosti existují určité praktiky, kdy není možné jasně rozlišit socio-kulturní animaci od jiných pomáhajících profesí, zejm. sociální práce a sociální pedagogiky. Animátoři vykonávají identické nebo velmi podobné činnosti a intervence, které se jednoznačně pohybují na stejném teoretickém základě (Ander-Egg, 2000).

Nezáleží jen na tom, co víte nebo děláte, ale především na tom, jak to děláte. Animace se neshoduje se souborem určitých aktivit, ale se způsobem, jak je provést, a proto je pro animátora mnohem důležitější je prostě dělat. (De Miguel, 2004, s. 107).

Serrano a Puya (2007) shromáždili řadu charakteristik, které zahrnují názor většiny autorů a vyjadřují, jakou úlohu vlastně socio-kulturní animátor plní, a to:

- **Pedagog:** vzdělávání je nástrojem změny a osobního a společenského rozvoje. Stimuluje k akci, odvádí lidi z izolace;
- **Agent sociální změny:** provádí animaci se skupinami různorodé povahy, jejichž cílem je zapojit je do společné akce. Vyhodnocuje a působí v sociální realitě, aby ji změnil;
- **Vztahový odborník:** je schopen stimulovat vztahy a vytvářet pozitivní komunikaci mezi lidmi, skupinami a komunitami;
- **Sociální mediátor:** umožňuje osobní a sociální zlepšení;
- **Interkulturní pomocník:** zabraňuje kulturním konfliktům, zlepšuje vzájemné porozumění mezi skupinami či komunitami různého původu.

I tento způsob přiblížení nové profese má svá slabá místa, např. pojetí animátora jako „agenta sociální změny“ se rozpadá podle typu společnosti, ve které se vyvinula, na dva. V evropských společnostech jsou kompetence animátora spojovány s prostředkem pro kontrolu sociálních změn, zatímco v Jižní Americe jako prostředek sociální revoluce (Martínez, Ittaz, 2007). Bez znalosti tohoto kontextu pak bývá úloha animátora vnímána i negativně (např. ze strany politické garnitury) a profese jako taková zcela odmítána.

Mnozí autoři se při definování profesní role animátora orientují na profesní kompetence, které ke své práci potřebuje. Podle Ander-Egga (1992) se socio-kulturní animátor, který má na starosti společensko-vzdělávací akce, musí spoléhat na řadu kompetencí, jako empatie, dynamika, otevřená mentalita, tolerance a další schopnosti související se znalostí plánování, realizací a hodnocení vzdělávacích projektů, dynamiky skupin, řešení a regulace konfliktů, schopnost přenášet hodnoty, pracovat v týmu, podporovat mezilidskou komunikaci, stejně jako schopnost získat si důvěru, schopnost motivovat a mít značně sociálně-vzdělávací dovednosti, přičemž ale část z nich představují osobnostní předpoklady. Profesní kompetenci však vnímáme jako znalosti,

dovednosti a návyky získané příslušným vzděláním a praktickými zkušenostmi, jejichž zvládnutí umožňuje nebo usnadňuje výkon určité profese.

Když se Ventosa (2008) zabýval specifickými kompetencemi animátora, zdůraznil jich pět, které zahrnují nejdůležitější úkoly animátora. Jeho kompetenční model vypadá takto:

Kompetence 1: Provádět návrh, řízení a hodnocení projektů sociální a kulturní animace, kontextualizovat a zakládat animační projekt prostřednictvím analýzy sektoru; získávat, hodnotit a organizovat informace potřebné pro realizaci projektu animace; vypracovat projekt animace a prezentovat ho klientovi nebo propagační instituci; koordinovat propagační a komunikační akce v souladu s definovanými cíli a rozpočtem, a nakonec vyhodnotit vývoj projektu, zajistit jeho správné provedení a kvalitu poskytované služby.

Kompetence 2: Vytvářet a koordinovat skupiny kolem socio-kulturních aktivit a projektů, jejichž úkolem je zapojit účastníky do organizace nebo vytvoření skupiny, aplikovat aktivní metody a participační techniky podle charakteristik účastníků; identifikovat charakteristiky vnitřní dynamiky skupiny, jakož i charakteristický vývoj, vztahy a problémy, určovat nejvhodnější intervenční techniku v socio-kulturních situacích; řídit a koordinovat skupinu pomocí technik a/nebo postupů skupinové animace a dle potřeby i individuální intervence, přizpůsobit je typu činnosti, kontextu a účastníkům; rozvíjet autonomii skupiny a používat techniky k řešení konfliktů; koordinovat správné fungování profesionálů a dobrovolníků zapojených do projektu, uplatňovat techniky koordinace týmů a komunikace.

Kompetence 3: Organizovat a rozvíjet činnosti socio-kulturní intervence zahrnující cílovou populaci, diagnostikovat situaci z analýzy médií a počítat s názory účastníků aktivit; informovat veřejně o výsledcích provedené diagnózy, vytvářet kanály pro šíření, komunikaci a diskuse mezi účastníky aktivit a odborníky; motivovat lidi tím, že sami navrhnou atraktivní akce, které reagují na zjištěné potřeby a zájmy; trénovat a organizovat účastníky rozdělením rolí a odpovědností mezi pozice a pracovní týmy; podporovat a sledovat činnost skupiny i jednotlivců, vytvářet a organizovat nezbytný čas, prostor a zdroje; dát skupinu účastníků do kontaktu s dalšími skupinami a institucemi s podobnými zájmy, aby si mohli vyměňovat nápady, zkušenosti a zdroje; konsolidovat organizační strukturu skupiny, poskytovat stabilitu, kontinuitu a autonomii její činnosti.

Kompetence 4: Organizovat a řídit projekty v oblasti řízení kultury, přičemž úkoly naplánovat tak, aby se mohly rozvíjet animační projekty, odpovídající potřebám cílové skupiny, jaké lze v daných podmínkách rozvíjet; provádět přípravu, koordinaci a řízení projektu a/nebo socio-kulturní služby a zodpovídat za její fungování; zajišťovat propagaci soutěží, večírků, výstav nebo jakékoli jiné činnosti na podporu kulturního využití; starat se o organizování a realizaci zájezdů, návštěv, exkurzí, výstav nebo jakékoliv jiné formy propagace a šíření kulturních akcí; dohlížet na činnost workshopů a případně směřovat aktivity k očekávaným výsledkům; monitorovat vývoj projektu podle stanoveného postupu a mapovat možná rizika.

Kompetence 5: Provádět hodnocení a sledování projektů a řídit se procesy kulturního managementu. Hlavním úkolem je zhodnocení zázemí a kontextualizace projektu, prokázání informací o prostředcích intervence,

socio-kulturních a o potřebách skupiny či komunity, které tuto intervenci ospravedlňují; vyhodnotit plán projektu a organizaci konkrétní služby podle stanoveného postupu za účelem rozhodování o zachování projektu nebo o jeho změně; vyhodnotit vývoj projektu s cílem umožnit posoudit jeho správné provedení, kvalitu poskytovaných služeb; sledovat projekty a/nebo služby volného času a kultury, zajistit jejich realizaci a nakonec vyhodnotit produkt či výsledek projektu anebo provoz specifické služby z hlediska efektivity (Ventosa, 2008).

Neexistuje žádný stereotypní model animátora. Ve většině profesí zažívají lidé velmi podobné situace, kdy se každý den setkávají s velmi podobnými problémy. V rámci profese animátora je tento jev téměř vyloučen (Limbos, 1984). Pro Garcíu je dokonce těžké mluvit o nějakém profilu animátora. Chápe ho mnohem víc jako osobu, která zajišťuje výkon funkce, než jako konkrétního odborníka. Argumentuje tím, že mnoho animátorů jsou zároveň profesori, sestry, sociologové, antropologové, umělci atd. Najdeme je v řadě dalších profesí zcela odlišných od sociální a intervenční práce. „*Existuje sto profilů animátorů, jež utváří terén a kazuistická oblast.*“ (Garcia, 2010, s. 12).

Opaschowski uvádí čtyři žádoucí kompetence animátora:

- **umožňovat komunikaci,**
- **dávat prostor kreativitě,**
- **podporovat formování skupiny,**
- **usnadňovat účast na kulturním životě** (Opaschowski, 1979).

Profil socio-kulturního animátora

Možný profil socio-kulturního animátora se pokusil formulovat João Marron a vypadá následovně:

- je specialistou lidských vztahů v „lidských problémech“;
- je důvěrníkem a poradcem;
- je praktický, demokratický a asertivní,
- snaží se všemi prostředky pomáhat druhým, aby opustili „svět mlčení“;
- svou prací zasahuje do reality v kontextu života lidí;
- jedná vždy aktivním a dialogickým způsobem;
- umí najít takové jedince z komunit, kteří jsou zranitelní, a pracovat s nimi na rozvoji a posílení jejich postojů (sebeúcty), společenství, účasti, podporuje jejich participaci.

Můžeme si také klást otázku, zda socio-kulturní animace (podobně jako dříve sociální práce nebo komunitní práce) je či není profese, tedy zda její teorie a praxe naplňují znaky profese, a co víc, zda jejím posláním je něco tak specifického a výjimečného, co jí vtiskává systém odlišujících znaků od ostatních disciplín, resp. pomáhajících profesí.

 Identitu profese utváří znaky jako veřejné uznání, monopol na určité druhy práce, profesní autonomie, znalostní základna, systém odborného vzdělávání, existence profesních organizací a etických standardů, prestiž a odměňování za její výkon (Weiss-Gal a Welbourne, 2008). Jiní autoři uvádějí, že životaschopnost a vnitřní soudržnost profese je dána také existujícím systémem hodnot, přesvědčením a zájmy, které sdílejí její nositelé (Bogo, Raphael a Roberts, 1993).

 Touha uchopit socio-kulturní animaci jako profesi, současně ji precizně ohraničit a definovat její základní znalostní, dovednostní a hodnotové pilíře je předmětem řady diskusí na konferencích a pracovních setkáních. Samozřejmě je velkou otázkou zejména udržitelnost socio-kulturního animátora jako profese, je to jedno z dilemat, které v současné době řeší země jako Portugalsko, Španělsko či Itálie. Jelikož není všude systém dotací vázaný na nějaké národní mechanismy (např. registraci sociální služby jako u nás), jsou místa animátorů závislá především na prostředcích z lokálních zdrojů (často jsou animátoři přímo zaměstnanci městských či obecních úřadů, příp. základních škol), ale musí zároveň splňovat určité předpoklady vzdělání a praxe. Vývoj socio-kulturní animace se po fázi profesionalizace, která probíhala především v 90. letech 20. století, přesunul do další etapy, v níž o jejím dalším osudu budou rozhodovat především ekonomická kritéria. Čas ukáže, zda cesta profesionalizace socio-kulturního animátora byla tou správnou, nebo zvítězí efektivnější varianta, kdy animační přístupy zapojuje jakýkoliv profesionál, vybavený dostatečnými znalostmi, dovednostmi, osobnostními rysy a praxí, v rámci své běžné práce či pracovní pozice.

Câmara Municipal de Odemira

Městský úřad v Odemiře je správním centrem portugalské oblasti Alentejo a zaměstnává několik socio-kulturních animátorů. V tomto městě sídlí také Técnico de Animação Sociocultural (vzdělávací instituce typu VOŠ), která ve tříletém studiu vzdělává socio-kulturní animátory jako kvalifikované profesionály, připravené k podpoře socio-kulturního rozvoje skupin a komunit, organizování, koordinaci a rozvíjení kulturních, vzdělávacích, společenských, rekreačních a rekreačních aktivit. Odtud se tak rekrutují vhodní kandidáti na vytvořené odborné pozice. Animátoři působí v socio-kulturních centrech, které město otevřelo v obcích Longueira, Vale de Santiago, Brejão a S. Miguel, a také v různých institucích v daném správním území. Socio-kulturní animace získala v posledních letech novou dynamiku díky novým kulturním zařízením, které využívají participační prvky v oblasti kultury a při společenských akcích. Město Odemira má výsadu v tom, že může poskytnout trvalé zdroje na služby socio-kulturní animace a k vytvoření skutečné sítě polyvalentních socio-kulturních center ve svém území s působností v různých školních zařízeních. Úřad v Odemiře se vůbec velmi věnuje rozvoji aktivit pro mládež a pořádá konferenci OJOVEM, což je regionální setkání

mládežnických sdružení z regionu Alentejo, jehož se účastní mladí lidé z celého kraje a národní veřejnoprávní subjekty, věnující se práci s mládeží, s cílem podporovat debatu a podněcovat participaci a spolupráci. Na programu posledního setkání zazněl také příspěvek o využití socio-kulturní animace v rozvoji mládeže, a to nejen formou sportovních aktivit, ale také v oblasti sociálních dovedností a ve vztahu ke vzdělávání.

3.3 Komunikační dovednosti animátorů

Klíčovou kompetencí animátora jsou jeho komunikační dovednosti, kdy „animátor musí být schopen cítit a verbalizovat myšlenky a pocity, které lidé otevřeně nevyjadřují, a to tak, aby se v tomto vyjádření účastníci sami poznali. Při komunikaci musí animátor hledat rovnováhu mezi přátelským, uvolněným a otevřeným postojem na straně jedné a mezi věcným postojem, který směřuje k získání informací, na straně druhé.“ (Kaplánek, 2012, s. 28).

Komunikace je tedy základním nástrojem socio-kulturního animátora. Jedná se o interakci, proces vzájemného ovlivňování a působení sdělovatele na příjemce sdělení. Dorozumívání je přirozenou součástí našeho každodenního života. Svými sděleními vyjadřujeme své pocity, názory, emoce a vlastně vše, co chceme s druhými sdílet. Ať se jedná o verbální či neverbální projevy, stále s ostatními komunikujeme.

Hlavními funkce sdělení jsou:

- informovat,
- vzájemně se domluvit,
- instruovat,
- pobavit,
- přesvědčit,
- navázat kontakt.

Socio-kulturní animátor by měl mít ve zvolené funkci svého sdělení jasno, jinak nemůže motivovat účastníky ke komunikaci. Podle Vybírala účastníci mohou mít k tomu, aby komunikovali, úplně jiné důvody: existenciální (zaplnění pocitů bez smyslnosti a prázdnoty), přesilové (touha po sebeuplatnění a snaha vyniknout), adaptační (v rámci plnění sociální role, která je od nich očekávána). Je na animátorovi, aby je rozpoznal a uměl s nimi pracovat (Vybíral, 2009).

Není bez zajímavosti, že slovo komunikace pochází z latinského *communicare*, jenž znamená „společně něco sdílet, činit něco společným“.

K dorozumívání nám slouží jazyk (řeč). Jazyk je základem **verbální komunikace**, jde o systém znaků a symbolů. K verbální komunikaci patří řeč, tj. zvukový a artikulovatelný projev jazyka. Skládá se ze slov, která tvoří lidskou slovní zásobu. Slovní zásoba je individuální, každý člověk má jinou slovní zásobu a nemusí rozumět odborným termínům, zkratkám, názvům a podobně, z toho důvodu je někdy nutné hledat synonyma, aby bylo sdělení pochopeno všemi účastníky aktivity. Animátor musí v komunikaci především dbát na to, aby hovořil jazykem, kterému příjemce sdělení rozumí. Používá taková slova, aby jejich kontext byl srozumitelný všem účastníkům aktivit. Tím předchází zbytečným nedorozuměním.

Verbální komunikaci doprovází i **neverbální projev**. Když hovoříme, záleží i na paraverbální stránce, např. na pauzách, dikci, tónu hlasu, jeho barvě, síle a výšce, což dokresluje projev. Často tak poznáme sdělení, které je sdíleno v afektu, nepromyšleně nebo

je nekongruentní, což znamená, že člověk říká něco jiného, než si myslí.

Při správném čtení neverbálních projevů animátor může na účastníkovi poznat, zda je spokojený nebo nespokojený, a to zejména z jeho výrazu tváře či postoje těla. Díky neverbální komunikaci lze rozlišit ve sdělení ironii, vtipnou poznámku či neochotu komunikovat. Animátor se sice v průběhu aktivit zasazuje hlavně o aktivizaci jedince, avšak je dobré pamatovat na to, že není nutné za každou cenu jedince podněcovat ke komunikaci a sdělení, vždy je potřeba respektovat autonomii jedince.

Verbální a neverbální komunikace fungují ve vzájemné interakci. Neverbální komunikace je původní způsob sociálního chování. Jedná se o mimoslovní sdělování informací prostřednictvím gest, mimiky, ale i těla sdělovatele. Záleží i na vzdálenosti, kterou od příjemce sdělení komunikant udržuje (tzv. osobní zónu představuje 1,2 m). Funkcí neverbální komunikace může být vyjádření empatie, souhlasu, emocí a regulace či úplné nahrazení řeči. Neverbální komunikace ovlivňuje celkový projev člověka. Dokonce více, než si uvědomujeme. Samotné sdělení ovlivňuje tón hlasu, barva hlasu, postoj těla a výraz obličeje hovořícího. Mimika je obvykle odrazem vnitřních psychických stavů a zahrnuje nejrůznější výrazy obličeje (smích, bolest, zamračení) a také očí (úlek, pláč). Říká se, že oči mají unikátní sociální funkci. Působí nejen jako příjemce informací, ale také jako jejich vysílač. Tato „řeč očí“ zahrnuje zaměření pohledů, době trvání pohledů, četnost pohledů, sled pohledů aj. Mimikou sdělujeme i kulturně tradovaná

gesta (např. zdvořilostní úsměv) a tzv. instrumentální pohyby (výraz při kýčání, kašlání). Animátor proto při svém projevu musí dbát i na tyto detaily, protože neverbální sdělení může výrazně pozměnit význam sdělení verbálního. Všechny prvky neverbální komunikace musí mít na paměti, aby třeba bezděky negativně neovlivnil účastníky, např. nevhodnou grimasou, špatnou intonací a podobně. V takovém případě se mnohem hůře navazuje hlubší kontakt, důvěra a příjemné prostředí.

Aktivita „The news“

Aktivita pracuje s kreativitou a imaginací, kdy jsou účastníkům k dispozici noviny a časopisy, ze kterých si každý vystřihne jeden obrázek, který ho nějakým způsobem vystihuje, symbolizuje. Následuje zdůvodnění, proč si jednotliví účastníci obrázek vybrali. Ostatní získávají šanci vyzvědět víc a doptávat se. Aktivita usnadňuje vzájemné poznání účastníků, navázání komunikace mezi jedinci, ale i mapování zájmů a potřeb, tedy pro animátora důležité informace.

V socio-kulturní animaci je typická **komunikace skupinová**. Sestává se z vysílání a přijímání verbálních i neverbálních sdělení k více příjemcům. Úkolem socio-kulturního animátora je volit takové komunikační dovednosti a techniky, které budou zohledňovat cíl dané animační aktivity. Zásadní je bezpečné a příjemné prostředí, aby komunikace byla pro všechny účastníky komfortní.

Základem úspěšné komunikace mezi lidmi je schopnost vzájemně si naslouchat. Aktivní naslouchání však neznamená jenom slyšet, znamená chápat a porozumět. Pasivní naslouchání znamená příjem informací, neposkytuje sdělovateli zpětnou vazbu. Nebývá spojeno s porozuměním. Aktivní naslouchání se naopak vyznačuje empatií, porozuměním, chápáním.

Mezi pravidla aktivního naslouchání patří:

- pozornost posluchače je zcela zaměřena na hovořícího a je mu stále poskytována zpětná vazba;
- posluchač naslouchá a snaží se porozumět hlavně citovým prožitkům hovořícího;
- posluchač udržuje zrakový kontakt s hovořícím;
- posluchač zaujímá otevřený postoj, je nakloněn k hovořícímu;
- posluchač vyjadřuje svou pozornost gesty či mimikou;
- posluchač klade doplňující otázky;
- posluchač parafrázuje sdělení;
- posluchač zrcadlí sdělení;
- posluchač reflektuje, co slyšel;
- posluchač povzbuzuje a oceňuje slova hovořícího.

Velmi efektivním nástrojem v komunikaci je shrnování, kdy animátor druhého vyzve, aby rozhovor svými slovy shrnul, díky čemuž zjistí, jak a zda hovořící sděleným informacím porozuměl.

Komunikace je snadnější v menší skupině osob, protože každý člen té oné skupiny má větší prostor se vyjádřit. Během diskuse může animátor zaujímat různé pozice, např. typu „májka“, kdy je centrální postavou a komunikace probíhá převážně ve směru od něj ke členům skupiny. U typu „kruh“ probíhá komunikace mezi členy dokola. U typu „horké křeslo“ zase animátor přenechá prostor jednomu členu skupiny – a ostatní jen sledují. Typ „volné plynutí“ pak vyjadřuje svobodnou interakci mezi členy. Je důležité dbát na to, aby měl každý účastník animace stejné možnosti říci svůj názor. V opačném případě může vzniknout mezi účastníky napětí a nepříjemná atmosféra.

V průběhu komunikace může dojít ke konfliktu, který vychází z odlišného názoru, pohledu, nesympatie k druhému, netoleranci apod. Konflikt mezi účastníky může také nastat, pokud se jeden k druhému chová hrubě, vulgárně, skáče ostatním do řeči nebo nerespektuje odlišný názor. V danou chvíli musí umět animátor reagovat a situaci řešit – okamžitě upozorňuje na stanovená pravidla, vyjasňuje situaci, snaží se o nenarušení průběhu aktivity. Pro zamezení konfliktu v komunikaci je vhodné, aby animátor už před zahájením aktivity sdělil pravidla skupiny, popř. aby upozornil, že existují v písemné podobě s odkazem, kde je mohou najít. V krajním případě je možné i to, že animátor dotyčného vyzve, aby aktivitu opustil. Předejít takovému

konfliktnímu scénáři lze s využitím facilitačních dovedností.

Facilitace obecně ulehčuje proces diskuse tak, aby byla efektivní a aby účastníci získali výstupy, které očekávají. Míra participace účastníků by měla být co nejvyšší. Za to vše odpovídá neutrální osoba – facilitátor, který diskusi především ulehčuje a podporuje. Výhodou facilitace je, že se účastníci mohou plně soustředit na věcnou podstatu problému. Za vlastní proces jednání je plně odpovědný facilitátor, který dohlíží zejména na dynamiku a efektivitu jednání, srozumitelnost pro všechny účastníky a reálnost výsledného řešení.

Animátor v roli facilitátora se drží těchto zásad:

1. Je orientovaný na potřeby skupiny a účastníků

Při vedení diskuse není smyslem předvádět schopnosti facilitátora a ohromovat účastníky, ale citlivě reagovat na to, co skupina a její členové očekávají a chtějí, a s tím pracovat jako s tématem.

2. Pomáhá vzájemnému porozumění členů ve skupině

Stará se o to, aby jednotlivá vyjádření členů skupiny byla zachycena a přeformulována tak, aby jim každý ve skupině rozuměl.

3. Je vyrovnaný, klidný, nestranný

Nenechává se zastrašit množstvím lidí nebo rozdílností názorů, nenechává se emocionálně vtáhnout do diskuse. Jeho cílem je vytvářet stejné podmínky pro všechny. Při rozhodování neupřednostňuje žádnou variantu, ale pomáhá je zvažovat.

4. Připravuje (spoluvytváří) strukturu procesu, který pak vede

Formuluje cíl setkání, pojmenuje předpokládané výstupy, představí jednotlivé kroky aj.

5. Přeměňuje očekávání účastníků na body diskuse, které je možné řešit

Stížnosti, očekávání, návrhy předkládá skupině jako bod jednání, který může skupina řešit, odmítnout nebo odsouhlasit.

6. Je pružný ve struktuře procesu i stylu práce

Musí být schopen měnit strukturu jednání podle potřeby nebo požadavku účastníků.

7. Hlídá konfliktní a krizové situace

Je schopen včas rozeznat napětí ve skupině, rozprout jednání, když usíná, pacifikovat rušivé účastníky (např. rozdělením do skupin, přestávkou aj.)

8. Neřeší, ale pomáhá skupině řešit problémy

Nesmí navrhopvat vlastní řešení, ale pomáhá skupině, aby k němu dospěla sama.

9. Krokuje jednání

Pojmenovává jednotlivé kroky, kterými má skupina projít, upozorňuje na začátek, konec a přechod do dalšího kroku a stará se o to, aby každý věděl, v které fázi jednání se skupina nachází.

10. Dává otevřené i cílené otázky účastníkům

Pomocí otevřených otázek otvírá diskusi (získává podněty a nápady) a pomocí cílených otázek ji zase zužuje (varianty řešení aj.)

11. Vytváří společný zápis v průběhu setkání

Návrhy, řešení kritéria, připomínky by měly být zaznamenány tak, aby je měla skupina stále na očích (např. na flipchartech).

12. Povzbuzuje a reguluje skupinu v její práci

Verbálně i neverbálně povzbuzuje skupinu ve vytváření nápadů a návrhů řešení. Dává instrukce a pojmenovává to, co mají členové skupiny v jednotlivých krocích dělat.

13. Pojmenovává a hlídá pravidla komunikace a fungování skupiny

Přísně hlídá dodržování pravidel komunikace a fungování skupiny dohodnuté jejími účastníky.

Návštěvníká pravidla komunitního prostoru

Dobrým tipem, jak předcházet možným nedorozuměním, jsou návštěvníká pravidla prostoru, kde se animace provádí, která je každý účastník povinen dodržovat. Taková pravidla si může skupina účastníků vytvořit na začátku aktivity, kdy je velkou výhodou první propojení skupiny. Variantou může být, že pravidla stanoví animátor, aby se všem konfliktům předešlo. Příklad takových pravidel zahrnuje následující:

- řekneme si dopředu, jak dlouho bude aktivita trvat (kolik času na sebe máme),
- neskáče se do řeči,
- respektujeme názor druhého,
- sdělení, které řekne účastník ve skupině, zůstává ve skupině,
- odchod na toaletu je povolen,
- nepoužíváme mobilní telefony (telefonáty vyřizujeme na chodbě),
- chováme se k sobě slušně. V případě, že návštěvník v nevhodném chování i přes upozornění nadále pokračuje, skupina ho vyzve, aby aktivitu opustil.

Během práce se skupinou mohou nastat situace, kdy bude animátor potřebovat dovednosti **krizové intervence**. Běžně je krizová intervence chápána jako odborná pomoc lidem v náročné životní situaci, poskytovaná kompetentními odborníky s výcvikem. Animátor může absolvovat odpovídací kurz či výcvik, není to však podmínkou pro výkon socio-kulturní animace. Můžeme se ale setkat se situací, kdy je poskytnutí krizové intervence nevyhnutelné.

Za krizi můžeme označit takovou situaci, která eskaluje a aktuálně přesahuje možnosti člověka ji zvládnout. Prožívána je jako negativní pocit, ohrožující kvalitu života či život samotný. U situační krize a krize pramenící z náhlého, nečekaného stresoru, je nástup strmý. Reakce může mít podobu šoku. Mohou také nastat situace, kdy vyplyne na povrch nějaké trauma, např. během artefických setkání. Trauma zasahuje do tělové integrity, bere pocit bezpečí a v menší či větší míře člověka konfrontuje s otázkami přežití. V takové situaci je odborná pomoc nenahraditelná. Animátor by měl mít patřičné vzdělání a dovednosti, aby mohl aktivitu dál realizovat a uměl případně vzniklou krizi řešit. Měl by také mít k dispozici aktuální kontakty na případné odborníky, pokud jeho intervence nebude stačit a situace účastníka bude vyžadovat pomoc terapeuta či lékaře.

Pamatujme, že krizová intervence krizi neřeší, ale primárně stabilizuje člověka v krizi. Stabilizací získá patřičný odstup, náhled na situaci a může pak uvažovat nad dalšími kroky. Vždy by měla následovat pomoc specializovaného odborníka.

Pro řešení krize během animace je nezbytné je si uvědomit, že krize jsou součástí života a s člověkem v krizi se můžeme setkat kdykoliv. Při socio-kulturní animaci (ve skupině) se logicky může objevit člověk v krizi. Krize se projevuje neovladatelnými pocity smutku, zoufalství i vzteku. Účastník může projevit například slovní agresi vůči animátorovi či skupině, vulgarišmus, nebo naopak pláč. Animátor by měl umět krizovou situaci rozpoznat a zareagovat na ni. V takovém případě je důležité být empatický, naslouchat a umět situaci uklidnit. Vhodné je člověka upozornit, že pocity, které prožívá, jsou v pořádku. Socio-kulturní animátor musí využít zejména své komunikační schopnosti a empatii, aby se osoba v krizi cítila v bezpečí (je nutné tedy zajistit diskrétní prostředí, kde je možné krizovou situaci řešit). V případě, kdy nastává krizová situace, která ohrožuje průběh aktivity, je nutné, aby se animátor této osoby ujal a odvedl ji neprodleně do bezpečného prostoru, mezitím druhý animátor, je-li přítomen, dále pracuje se skupinou v původním programu. Přebírá kompetence animátora, který právě poskytuje krizovou intervenci. Pokud nejsou při aktivitě dva socio-kulturní animátoři, vedení skupiny přebírá externí lektor nebo kdokoliv schopný ze skupiny (např. doposud nejvíce komunikativní jedinec ve skupině). Mezi zásady poskytování krizové intervence patří:

- rychlé navázání kontaktu,
- rychlé zjištění příčin krize,
- vzhled do reakcí osoby na krizi,
- zajištění emocionální a sociální opory,
- vytvoření a upevnění pocitu bezpečí a důvěry jako východisek k řešení vlastních příčin krize,
- vysvětlení podstaty krize a nabídka řešení,
- nabídka návazné pomoci.

Bezpečné prostředí

Pro poskytování krizové intervence musí socio-kulturní animátor najít/vytvořit bezpečné prostředí. Takové prostředí pomáhá k ventilaci emocí. Bezpečné prostředí může představovat menší místnost (kancelář), kde bude pouze animátor s osobou v krizi o samotě. Socio-kulturní animátor sedí tak, aby měl člověk v krizi dostatek prostoru a nebyl narušen jeho osobní prostor. Ideálně obě osoby nesedí přímo naproti sobě. Vhodné je sedět šikmo. Animátor dává prostor pro sdělení příběhu (podnětu) krize. Poskytuje emoční oporu a pocit bezpečí. Ideálně má po ruce papírové kapesníky.

Krizová situace však může nastat také při aktivitě, která se koná venku, mimo organizaci. V takové situaci není jednoduché jednat. Animátor musí vybrat vhodné místo, kde nebudou s osobou v krizi příliš rušeni hlukem nebo přítomností dalších osob. Ideální je lavička na méně frekventovaném místě. Osoba v krizi sedí tak, aby na ni nebylo příliš vidět. To znamená, že ji animátor „stíní“.

3.4 Manažerské dovednosti animátorů

Pozice animátora je velmi různorodá, čemuž i odpovídají kladené nároky na jeho osobu. Animátor by kromě zvládnutí technik animace a osobnostních předpokladů měl vykazovat i příslušné manažerské dovednosti a umět vést a zodpovídat za chod jemu svěřených úkolů. Jak uvádí Matoušek (2003) manažeři v sociální oblasti mají stejně jako manažeři v obchodním sektoru ve své práci společné to, že jednak mají větší míru odpovědnosti za úspěšnost aktivit či projektů a zároveň uskutečňují své záměry zprostředkovaně skrze ostatní (např. dobrovolníky, externí lektory, klienty). Zjednodušeně řečeno by animátor manažer měl mít přirozenou autoritu, disciplínu a dovednost vést zodpovědně sebe, ale i druhé.

Manažerské dovednosti animátora se dotýkají nejen odborných znalostí tzv. **hard skills**, ale především **měkkých dovedností**, tzv. **soft skills**, které jsou důležité pro vzájemné pochopení, spolupráci, komunikaci či vedení lidí. Dále jsou to technické dovednosti, které jsou v dnešní uspěchané době čím dál více potřebné, neboť dokáží výrazně ušetřit čas, a to především v oblasti plánování, organizování a komunikaci. V neposlední řadě by měl mít animátor schopnost vidět věci jako celek a umět nahlednou dopředu. Profil manažerských dovedností animátora by mohl vypadat následovně:

- umí zřetelně vymezovat cíle;
- umí zřetelně vyjadřovat pokyny;
- umí jednat s různými typy lidí;
- rozumí spolupracovníkům a toleruje je;
- umí se samostatně rozhodovat ve složitých situacích;

- přijímá a poskytuje zpětnou vazbu;
- umí organizovat a kontrolovat práci;
- umí se přizpůsobovat změnám, neboť ty jsou součástí i cílem jeho práce.

K tomu, aby animátor jako manažer mohl celý proces realizovat, musí mu být ze strany vedení konkrétní organizace, pro kterou pracuje, dána značná dávka důvěry, příslušné kompetence a pravomoci, bez toho stanovené cíle nejdou naplnit a celé snažení by tak postrádalo smysl.

Do manažerské pozice v průběhu naplňování svých pracovních úkolů a činností se dostane každý socio-kulturní animátor, neboť nedílnou součástí jeho práce je tvorba a podílení se na programu. **Manažerský proces** zahrnuje podle tradičního pojetí tyto dílčí kroky: plánování, organizování, vedení, rozhodování a kontrolu. Gulick pak toto základní schéma rozšířil na 7 funkcí, když přidal ještě rozpočtování a vykazování (Gulick, 1936). Poslední dvě zmínované funkce nelze pominout, zejména s ohledem na financování aktivit socio-kulturní animace. Přichází převážně z veřejných zdrojů, a tak je tvorba, řízení a kontrola rozpočtu a následné vykazování klíčovou dovedností animátora, případně za tímto účelem spolupracuje s osobou, která mu s finančním řízením pomáhá (účetní, finanční manažer, ekonom organizace). Je nezbytné, aby animátor rozuměl, v čem řízení zdrojů spočívá, a dokázal tak efektivně o těchto záležitostech komunikovat. Pro manažerský proces větší akce může animátor využít doporučený postup práce podle Trilly (viz tabulka).

POSTUP PRÁCE V SOCIO-KULTURNÍ ANIMACI

Cíl	Technika
<i>Diagnostika</i>	<ul style="list-style-type: none"> Nastavení indikátorů relativních potřeb ke zjištěnému problému Průzkumy o vnímání sociální reality Průzkumy, rozhovory atd.
<i>Nastavení cíle</i>	<ul style="list-style-type: none"> Stanovení obecných cílů a jejich rozložení na cíle operační Nastavení indikátorů výkonu a postupy pro jejich získání
<i>Programování akce</i>	<ul style="list-style-type: none"> Rozdělení složitých akcí na základní akce za pomoci grafů a rozvrhů Tvorba akčních plánů
<i>Organizace a správa lidských zdrojů</i>	<ul style="list-style-type: none"> Definice pracovních pozic a charakteristika jejich profilů, funkcí Výběr odborníků a dobrovolníků Motivace intervenčních agentů (školení a propagace) Koordinace: standardizace postupů, kritéria a výsledky, kontrola atd. Informace o interních procesech a účasti na rozhodování
<i>Správa ekonomických a materiálních zdrojů</i>	<ul style="list-style-type: none"> Účetnictví (sestavování rozpočtů, vedení účtů, výsledovky a rozvahy) Řízení příjmů Vypracování plánu na využití vybavení Údržba a opravy budov, inventář movitého majetku
<i>Dostupnost spojení a komunikace</i>	<ul style="list-style-type: none"> Zajištění řízení schůzí Možnost intervencí s velkými skupinami Udržování mezilidských vztahů Šíření aktivit a iniciativ
<i>Zpětná vazba a hodnocení</i>	<ul style="list-style-type: none"> Stanovení ukazatelů činností a procesů Případové studie (hledání kritérií pro restrukturalizaci akce) Vypracování, správa a průzkum základních dat Objektivní hodnocení výsledků z indikátorů Zpracování informací o činnostech a závěrečné zprávy

Zdroj: Trilla in João Marron, s. 47

Manažerský proces v ClubCafé Pessoa

Plánování

Plánování je pro socio-kulturního animaci klíčové ve chvíli, kdy je potřeba rozvrhnout program a jednotlivé aktivity na delší dobu. Při plánování programu je důležité mít vždy na paměti nejen pestrost programu, ale také cíle, kterých chce animátor dosáhnout.

V praxi ClubCafé Pessoa se osvědčilo plánování programu na jeden kalendářní měsíc. Celoměsíční plánování má pro animátora výhodu především v tom, že má dostatek času na to, aby si rozmyslel a naplánoval vše, co je k aktivitě potřeba, například zvolit vhodné téma aktivity (např. u filmového klubu), uspořádání prostor, oslovení a lektora či dobrovolníka, zajištění techniky, způsob propagace či jiná specifika. Díky zveřejněnému měsíčnímu programu mají také členové komunity dostatečně velký prostor na to, aby si případně uspořádali volnočasové aktivity tak, aby na své oblíbené aktivitě mohli být a nebyli zaskočení jejím pořádáním na poslední chvíli. Pevně sestavený měsíční program doporučujeme doplnit o aktivity, které rozvíjí kreativitu, podněcují k diskusi a rozšiřují povědomí o umělcích a kreativcích ze svého okolí. Tyto akce bývají na plánování a organizaci poměrně náročné,

neboť je potřeba už ve fázi plánování začít aktivně jednat s umělcem, hudební skupinou či vystavovatelem a domlouvat podmínky, jako je délka trvání koncertu, výstavy nebo festivalu, finanční ohodnocení či uspořádání prostor. Pro evidenci volných termínů a sdílení informací o akcích mezi členy týmu slouží Kalendář v MS Outlook.

Organizování a vedení

Pokud je již vytvořený měsíční plán akcí, je na místě, aby animátor zvolil vhodné postupy a vytvořil podmínky pro jeho bezproblémové splnění. V případě, že se jedná o měsíční program, který je více méně neměnný, nemá animátor s organizováním tolik práce jako například s uspořádáním výstavy obrazů. U měsíčního programu animátor spíše udržuje standard akce tak, jak jsou na něho členové skupiny či komunity zvyklí, a spíše reaguje na drobné změny, jako je například změna tématu, indispozice lektora, občasně časové změny apod. V případě nepravidelných akcí musí animátor ve většině případů organizovat společně s externím spolupracovníkem (např. lektorem, vystavovatelem), neboť mnoho kroků nemůže udělat sám. Je nezbytné domluvit se na názvu a tématu akce, na počtu účastníků, kdy se bere v úvahu především kapacita prostoru, důležitou úlohu má také délka trvání akce. Dále je třeba dohodnout formu akce, zda bude se vstupným a v jaké výši. Pokud jsou tyto praktické záležitosti vyřešeny, animátor začíná sbírat potřebné informace pro následnou propagaci. Propagační materiály obvykle tvoří plakát, letáčky a katalog obrazů, které jsou rozmístěny v prostorách kavárny. Dále je to pozvánka, která je rozesílána členům komunity a v neposlední řadě také anotace na sociálních sítích a v místních novinách. Velice často se stává, že externí spolupracovník (lektor,

vystavovatel) z řad komunity či regionu nemá žádnou zkušenost s procesem uspořádávání výstavy, proto je nezbytné, aby animátor přesně věděl, co má dělat, jaké informace od vystavovatele potřebuje a jak by měla akce rámcově vypadat, čímž se ocitá nejen v roli pořadatele, ale také v roli průvodce celým procesem. Zároveň však respektuje požadavky a představu spolupracovníka, kterou spolu po celou dobu příprav konzultují a upravují. Animátor dále rozděluje úkoly, které jsou na výstavu potřeba splnit, a to nejčastěji mezi dobrovolníky nebo kolegy. Jedná se například o roznos plakátů, rozesílku pozvánek, zabezpečení provozu a zajištění občerstvení v případě, že je součástí akce.

Rozhodování a kontrola

Při rozhodování animátor vybírá nejlepší z nabízejících se možností. Při volbě možností se animátor řídí cílem a smyslem akce. Bere v úvahu realizovatelnost a náročnost požadavků na zdroje (časové, finanční i lidské). U měsíčního programu se rozhodování týká situací, kdy je potřeba zvolit nějaké téma. U výstavy obrazů, jakožto aktivity mimo stálý program, učiní animátor rozhodnutí již na samém začátku uvažování o výstavě, tedy zda ji do programu na konkrétní měsíc začlení či nikoliv. Poté vybírá a rozhoduje se, kterého vystavovatele osloví. Je-li výstava na programu a vystavovatel je vybraný, další rozhodování se týká již samotné výstavy. Potřeba výběru nastává u tvorby propagačních materiálů, kdy se rozhoduje, jaké informace použít, aby byly co nejpoutavější, jak představit autora, jaké vhodné propagační fotografie zvolit. Dále se rozhoduje v okamžiku instalování obrazů v prostorách, tedy kam umístit jaký obraz, aby celá výstava působila jako celek vkusně, harmonicky a aby hosté během prohlídky měli k obrazům dostatečný přístup a mohli si

je pohodlně prohlédnout. Rozhodování je také nezbytné ve chvíli, kdy je součástí výstavy vernisáž a je potřeba zvolit, jaké občerstvení bude pro hosty vhodné, v jakém množství, popřípadě zda zařadit hudbu pro zpříjemnění atmosféry. V průběhu přípravy výstavy se nejen animátor ale také vystavovatel či dobrovolníci mohou dostat do situace, se kterou i přes původní plán nepočítali, například vyšší návštěvnost oproti předpokládanému počtu a nad rámec kapacity prostor. Takovou situaci musí animátor s ostatním personálem řešit s ohledem na okolnosti, jako jsou prostory a bezpečný pohyb a pobyt v nich, na již přítomné hosty či na díla, která by měla zůstat v původním stavu a neponičit se, a to vše řešit ideálně tak, aby byl průběh vernisáže narušen minimálně a pokud možno nikdo neměl pocit, že byl o zážitek ochuzen.

Kontrolu nad tím, zda vše probíhá podle původně stanoveného plánu, provádí animátor osobně. Během přípravy stále udržuje telefonickou a e-mailovou komunikaci se všemi kolegy, kterých se daná akce nějak týká. Kontrolním mechanismem jsou také pravidelné porady, které právě k sumari-zaci splněných úkolů a řešení případných komplikací slouží. Po proběhnutí akce na nich také hodnotí dosažené výsledky, návštěvnost akce, prodané obrazy, příp. jiné efekty, které výstavy přinesla (např. zájemce o vlastní výstavu). Kromě finanční bilance lze také hodnotit míru zásahu animačních činností, kvalitu kooperace v týmu nebo celkovou spokojenost návštěvníků výstavy. Podněty ke zlepšení se prodiskutují a navrhnou se nová opatření. Obvykle jsou pak tyto kroky součástí zápisu z porady.

3.5 Vzdělávání socio-kulturních animátorů

 Funkce animátora, specifické úkoly, které jsou s ním spojené, jsou obrovské a rozmanité. Snad ani škola - ani žádné jiné učební osnovy - nemohou v daném časovém období poskytnout dostatečné znalosti, které by přinesly animátorovi schopnost plnit tolik úkolů a funkcí na 100%.

Ventosa vnímá jako základní předpoklad dostatečnou kvalifikaci. Práce socio-kulturního animátora musí být řádně kvalifikovanou prací, bez ohledu na to, zda se jedná o výdělečnou či dobrovolnickou činnost s plným či částečným nasazením. Tato kvalifikace má dvojitý rozměr: zápal pro animaci přichází z velké části ze školení a vzdělávání, ale postoje jsou odvozené od dispozic a osobnosti, vzhledem k tomu, že úkolem animátor není „zakládat si na sobě, ale na stylu své profesní cesty.“ (Ventosa, 2008, s. 81).

 Profesionální animátor může být vyškolen v rámci vysokoškolského vzdělání či prostřednictvím speciálních vzdělávacích středisek. Nabízí se také možnost jejich školení prostřednictvím praktických zkušeností v prostředí, ve kterém se animace realizuje. Školení má být co nejpraktičtější a doporučuje se, aby probíhalo v týmu. Další možností školení je organizace speciálních kurzů, seminářů, které umožní sdílet zkušenosti mezi různými animačními týmy (sociální pracovníci, knihovníci, pracovníci muzeí aj.), což podporuje provázanost animátorů. V rámci animace jsou pojmy „trénink“ či „školení“ spojovány se vzděláním, formováním, získáváním praxe a výcvikem (Moulinier, 1980).

Hlavní zásadou pro školení animátorů je, že musí probíhat v rámci instituce, která se vyznačuje blízkým kontaktem se skupinou či komunitou a budoucí animátor v ní může vykonávat pracovní činnost či organizovat různé akce. Animace vyznívá heslo, že člověk se učí praxí a proto je nutné, aby bylo školení zaměřeno na animační činnosti, které zapojí budoucího animátora do procesu tak, že je mu dána i určitá odpovědnost. Školení by se také mělo zabývat tím, jaké mají lidé z komunity potřeby a jakým způsobem se bude podporovat jejich účast, k čemuž je možné využít různé výukové metody, mentorink nebo koučink (Moulinier, 1980).

Akční multidisciplinární tým

V rámci francouzského prostředí vykonávají socio-kulturní animaci lidé, jejichž profese se pojí s kulturou, sociálním či vzděláváním. Tito lidé zahájí své animační školení tak, že nejdříve musí podat žádost do organizace, ve které se animace realizuje. V případě úspěšné žádosti se stávají součástí tzv. akčního multidisciplinárního týmu, v rámci kterého probíhá výcvik. Výcvik nemá žádnou předepsanou strukturu, je flexibilní a pragmatický. Akční týmy jsou

otevřené, zasazují se o sdílení informací s jinými organizacemi, ale také o možnost výměny stážistů. Školení představují ve své podstatě pracovní kurz (praxi), během níž stážisté (budoucí animátoři) vykonávají své profesní role. Akční tým vypracuje výcvikový program obsahující přednášky, kurzy, stáže v jiných organizacích, terénní aktivity, a také vytváří prostor pro diskusi, která se zaměřuje na aktivity a jejich vyhodnocování. Školení má zahrnovat poznatky ze skupinové dynamiky, psychologie, managementu vztahů s lokálními autoritami a další technické záležitosti (např. znalosti dramatického umění a filmu). Školitelé se snaží stážisty podnítit k přemýšlení o tom, co se naučili a co je možné zlepšovat. Školitelé mohou být odborníci z akčního týmu či externí osoby (akademikové pracovníci, kulturní propagátoři), ale využívá se pro něj i personál organizace a všechny dostupné místní zdroje. Ti všichni mohou být průvodci, kteří mají za úkol také hodnotit budoucího animátora. Školitelé mají disponovat znalostmi administrativy, způsoby organizace aktivit, znalostmi, jak zajistit kontakt mezi skupinami, způsoby šíření informací (public relations) či budování dobrých vztahů mezi animátory a cílovými skupinami, a mají být zkušenými poradci (Moulinier, 1980).

Dle konference v Yogyankartě je možné doporučit přístup pro školení animátorů následovně:

- socio-kulturní animátor se neustále učí z komunity;
- socio-kulturní animátor může být školen pouze tam, kde se rozvíjí kultura;
- sociální a vzdělávací vědy slouží jako podpůrný nástroj pro analýzu různých situací;
- školení má zohledňovat a podporovat individuální motivaci budoucího animátora.
- budoucí animátor se má oprostít od externích kulturních modelů, jež řídí společnost;
- při školení animátorů je nutné co nejvíce využívat potenciál místního prostředí.
- animátor se má celoživotně vzdělávat.
- animátor využívá k animačním činnostem poznatky ze sociologie, psychologie a antropologie;
- animátor má získat praktickou i teoretickou znalost motivace, díky které dokáže respektovat zájmy komunity, skupiny i jednotlivce;
- vzdělávání je společně s akcí a hodnocením základním aspektem animace.

Vzdělaní animátoři, kterými se stávají především původní sociální pracovníci, musí podle závěrů konference v Yogyankartě umět programovat, organizovat, dynamizovat a evaluovat projekty sociální intervence, které mají vést k sociálnímu rozvoji. Musí umět pracovat s dynamikou skupiny a využívat komunitních, kulturních a socioedukativních prostředků a pracovat s volným časem. Předpokládá se, že budou pracovat především se seniory. Tito „aktivizační sociální pracovníci“ plní řadu úkolů, mezi něž patří:

- socio-kulturní animace,
- znát, chápat, napomáhat a hledat nová řešení gerontologické problematiky,
- být prostředníkem mezi člověkem v seniorském věku, jeho rodinou a společností,
- snažit se o integraci starších osob do společnosti a bojovat proti sociální exkluzi,
- rozvíjet mezigenerační interkulturní projekty a programy, spolupracovat s ostatními sociálními službami a odborníky,
- podporovat multidisciplinární přístup.

Vzdělávání socio-kulturního facilitátora ve Španělsku

Od devadesátých let dochází ve Španělsku po změně legislativy k úpravě požadavků pro výkon povolání tzv. sociokulturního facilitátora, který musí dosáhnout následujícího vzdělání:

- získání diplomu v oboru sociální pedagogika trvající 4 roky, ve Španělsku známé pod zkratkou EDUSO;
- specializovaný kurz techniky socio-kulturní animace/aktivizace – dvouletý kurz v rozsahu 1300 teoretických hodin a 700 hodin praxe ve Španělsku, známé pod zkratkou TASOC;
- získání diplomu v oboru sociální práce trvající 3 roky, možné dvouleté navazující studium specializace.

Socio-kulturní animace se tedy postupem času stala v některých zemích (u nás se zatím uvažuje o socio-kulturní animaci jako o specializaci pro magisterské studium sociální práce) studijním oborem na vysokých nebo vyšších odborných školách. Většinou se snaží dát budoucím animátorům soubor univerzálních znalostí ze sociologie, psychologie a pedagogiky, aby byli připraveni na rozmanitost své profese. Limbosa ale upozornil na skutečnost, že je nutné se zajímat

se i o osobnostní charakteristiky studenta, který bude budoucím animátorem. Je tomu tak proto, že existují značné rozdíly mezi studentem a animátorem, kdy ne každý dobrý student může být dobrým animátorem (Limbosa, 1984).

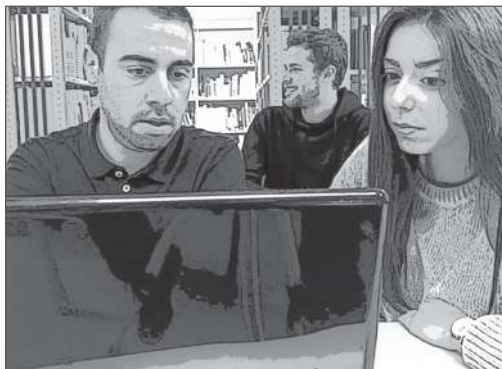
Odborné zdroje popisují pozici škol doslova jako „strážců bran“ (anglicky „gate keepers“), kteří určují, kdo do profese vstoupí a kdo nikoli (Ryan, Habibis a Craft, 1997; Moore a Urwin, 1991). Jejich rozhodnutí jsou pak mírou toho, zda dotyčný uchazeč získá příležitost vzdělávat se, resp. zda se dotyčný student prokáže jako způsobilý ke vstupu do profese či nikoli. Tamm (2010) hovoří o vzdělávání jako o socializačním procesu, který vytváří příležitost osvojit si patřičnou profesní kulturu a přijmout potřebnou profesní ideologii.

Kromě toho, jakým způsobem škola utváří ze studentů animátory, je nutné se zaměřit právě na charakteristiku každého studenta, kdy je důležité znát oblast, ve které chce student pracovat a s jakou konkrétní cílovou skupinou (Limbosa, 1984). Např. pro portugalskou socio-kulturní animaci je typická práce s mládeží, menšinami a seniory a průprava animátorů v hudební a dramatické výchově. Je ovšem otázkou, zda mladý začínající profesionál se dokáže k nějaké preferované cílové skupině přiklonit ještě během studia. Napomoci by mu k tomu měla série stáží (praxí), které by neměly mít jen observační charakter. Doporučovaný rozsah praxe pro bakalářský stupeň (v souladu s boloňskou dohodou) je až 300 hodin. V rámci některých oborů je praxe páteřním předmětem posledního semestru studia a studenti musí její náplň obhajovat.

Struktura studijních
předmětů oboru
Socio-kulturní animace
na Instituto Superior
de Ciências Educativas
– ISCE (Lisabon)

1. rok

1. semestr

Vývojová psychologie – děti a dospívající
Vyjadřování hudbou
Vyjadřování pohybem
Sociologie vzdělávání
Metodologie výzkumu
Techniky písemného projevu
Vzdělávací aktivity v kontextech

2. semestr

Vývojová psychologie – dospělí a senioři
Vizuálně-prostorový výraz
Sociální pedagogika
Kulturní marketing
Sociální a kulturní antropologie
PV1: anglický; německý; španělský;
francouzský
Observace v kontextech

2. rok

1. semestr

Sociologie kultury a volného času
Hudební animace a tvorba
Tělo a dramatický výraz
Modely socio-kulturní animace
Etika a deontologie
Informační a komunikační technologie
Interdisciplinární vzdělávací aktivita

2. semestr

Aplikovaná tvorba
Multikulturalita a menšiny
PV2: Metodologie fyzických aktivit;
Pohybové a sportovní aktivity
PV3: Tvorba těla; Dramatická tvorba;
Organizace a řízení událostí
PV4: Statistika; Kvantitativní výzkumné
metody
Praxe v kontextech

3. rok

1. semestr

Psychosociologie organizací
Animace a intervence v komunitě
Tvůrčí výrazové prostředky
Techniky animace a skupinová dynamika
Návrh, realizace a hodnocení projektu

2. semestr

Odborná praxe – Cvičení v socio-kulturní
animaci
Vzdělávací intervence

3.6 Profesní růst animátorů

Profesní rozvoj člověka probíhá po celý život, přičemž vůbec nezáleží na tom, kde a kdy se uskutečňuje. Důležitým aspektem v jeho profesním rozvoji jsou i osobnostní předpoklady. Osobnost chápeme jako „*osobitě spojení duševních a tělesných vlastností, které se utváří v průběhu individuálního vývoje a projevuje se ve společenských vztazích.*“ (Matoušek, 2008, s. 192). Socio-kulturní animátor se dostává do kontaktu s mnoha lidmi, kteří se stávají jeho „klienty“, např. samotní účastníci aktivit, ale někdy i lektori, dobrovolníci aj. Proto má mít i on možnost využít podpory profesního růstu, kam lze zařadit supervizi, intervizi a koučink.

 Supervizi můžeme chápat jako formu podpory, která dodává člověku profesionální nadhled. „*Cílem supervize není kontrola, ani pouhé předávání rad, informací nebo konzultace nad případem či příkazování, jak dál postupovat a jaké zvolit metody.*“ (Pelech, Bednářová, 2003, s. 68). Supervize je zacílena na odborný i osobní rozvoj pracovníků. Jde o specifickou metodu učení v bezpečném prostředí důvěry, která se zaměřuje na podporu pracovníka, vyjasnění případu, vyhodnocení dosavadních postupů a metod, stanovení dalších strategií, odhalení neuvědomovaných souvislostí, pocitů a emocí, jež mohou ovlivňovat práci s klientem. Při supervizním sezení se reflektují jak prožitky a vztahy supervidovaného pracovníka k jeho sociálnímu prostředí (k rodině, dětem, partnerovi, klientovi, sobě samému), tak i prožitky klienta. Individuální supervize je zpravidla strukturovaný rozhovor s jedním pracovníkem (socio-kulturním animátorem), kdy v průběhu setkání supervizor reflektuje

a snaží se podpořit pracovníka a jeho rozvoj. Setkání zahrnuje reflexi, vylíčení problému, zajišťuje dostatek prostoru pro přemýšlení, sebereflexi, sebehodnocení pracovníka, zpětnou vazbu od supervizora a varianty řešení situace či problému (Matoušek, 2003).

Hlavní funkce, které supervize plní, jsou vzdělávací, podpůrná a řídicí (Kadushin in Hawkins a Shohet, 2016). Vzdělávací funkce se především týká rozvoje dovedností, porozumění a schopností supervidovaného pracovníka. Pomocí reflektování a rozebírání práce supervidovaného s klienty, tak může supervizor pomáhat pracovníkovi k tomu, aby klientovi lépe rozuměl, uměl si uvědomovat své reakce na něj, lépe pochopil dynamiku interakcí a mohl tak zkoumat další způsoby práce se situacemi klientů. Podpůrná funkce má pomoci pracovníkům k tomu, aby se v nich neukládalo zoufalství, bolest a rozčítěnost, se kterým klienti přicházejí. Umožňuje supervidovanému si uvědomovat, jakým způsobem na něj emoce klienta působí a společně s ním se snaží najít způsob, jak je zvládat. Zaměřuje se na udržení pracovního odhodlání a naděje. Funkce řídicí má za úkol kontrolu kvality při práci s lidmi. Ve většině případů nese supervizor určitou odpovědnost za to, že supervidovaný vykonává svoji práci správně, a také za to, že práce bude odpovídat etickým standardům, organizačním postupům a legislativním požadavkům.

V případě, že by animátor své emoce ignoroval, mohlo by to vést ke stresu a následně k syndromu vyhoření.

 Intervize je druhem supervize, kdy při setkání není přítomen externí supervizor. Intervizorem se může stát praktický jakýkoliv pracovník, který již v organizaci pracuje nebo již řešil obdobnou situaci a zvládl ji. Intervizní skupinu je vhodné zřídit v organizaci, ve které mohou v budoucnu nastat neshody mezi pracovníky, hrozí syndrom vyhoření nebo v situaci, jestliže organizace nemá finanční prostředky na externího supervizora. Role intervizora může být náročnější než role externího supervizora, protože může být vtažen do procesu řešení dané situace a nedokáže si zachovat si neutrální postoj.

 Lze se setkat s několika podobami intervizí, v organizacích je nejčastěji využívána případová studie, kdy problematický případ je přednesen jinému spolupracovníkovi. Další variantou je intervize s pověřeným pracovníkem, se kterým si lze domluvit pravidelné setkávání. Vhodné jsou kazuistické semináře, na kterých pracovníci předloží kazuistiku probíraného případu a proberou ho s ostatními kolegy, poté se dozvídají zpětnou vazbu a návrhy. Jednou z možností, jak provádět intervizi, je vyčlenit část porady, v rámci které lze probrat problematické situace.

 Koučování (též koučing nebo koučink) je definováno jako proces, který podporuje hledání individuální řešení a rozvíjí člověka. Je to metoda poradenství a školení, která je typická tím, že kouč hledá společně s jedincem vhodné cesty k řešení konkrétní situace. Termín pochází z anglického slova „coach“, což znamená „trénovat, vést“.

Koučování je o hledání cest, jak být spokojenějším, výkonnějším, motivovanějším nebo „jen“ lepším člověkem. Koučování je o hledání té „správné“ motivace a o nalezení konstelací a momentů, kdy nám jdou věci „samy“ a my z nich máme zároveň potěšení (Crkalová, Riethof, 2012). Kouči vystupují jako rovnocenní partneři, spolupracovníci, průvodci, důvěrníci, partneři. Pracují s jedinci tak, že pomocí otázek podněcují různé pohledy na věc, pomáhají prohloubit jejich uvědomění (co vlastně chci, na čem mi záleží) a podporují je při nacházení vlastních zdrojů, potřebných k realizaci vlastních záměrů a cílů. Kouč pomáhá využít jedinci jeho maximální potenciál. Kouč mu neradí, nic nedoporučuje ani neschvaluje, nic mu nepodsouvá ani ho nikam nesměřuje – neovlivňuje klienta svým postojem. Kouč, tak jako animátor, musí vystupovat nedirektivně. Měl by se rozhodně vyhnout situaci, kdy by pouze udílel příkazy a koučovaný by se jim automaticky podřizoval. U kouče je důležitá absolutní důvěra v klienta, v jeho celistvost a v jeho schopnost najít vlastní řešení.

 Koučování lze rozdělit do tří kategorií, a to podle hloubky, kterou koučování zasahuje: transakční koučování, které podporuje změnu akce, či transformační koučování – a mění člověka samotného. Dále podle oblasti života, které se dotýká, kam patří profesní koučování, to se týká se pracovních záležitostí, a osobní (životní) koučování, které se zabývá se tématy soukromého života lidí. Třetí kategorie je podle počtu osob, se kterými kouč pracuje, což může představovat individuální koučink nebo týmový (skupinový) koučink.

Alarmujícími projevy stresu jsou nadměrná únava, dechová tíseň, bušení srdce, bolesti hlavy, nespavost, podrážděnost, záchvaty zlosti či hněvu, zvýšený smutek, negativní hodnocení všech situací, vnímání vlastní postradatelnosti či bezcennosti.

Socio-kulturní animátor se může potýkat se „sociální únavou“, pramenící z přesytnosti sociálními kontakty a z neustálé komunikace. To se může prolínat i do soukromí a rodinného života. **Syndrom vyhoření** je nejčastěji spojován s profesemi, které jsou v každodenním kontaktu s lidmi mající určitý problém (Matoušek, 2003). Následkem syndromu vyhoření může být psychická porucha, somatické onemocnění nebo i rozvrat vztahů v rodině i v práci.

Syndrom vyhoření probíhá v 5 fázích:

- **Nadšení** – osoba se nadměru angažuje ve svém povolání, snaha pomáhat druhým, využívá práce přesčas, očekává ocenění a přijetí od nadřízených, kolektivu i účastníků.
- **Stagnace** – osoba začíná být odtažitější, požadavky ostatních jsou pro ni únavnější, následně se začíná kontaktům s lidmi vyhýbat, vyhledává pouze ty, kteří jí „dělají radost“.
- **Frustrace** – stádium, ve kterém se střídá snaha a vzdávání, požadavky ostatních jsou obtěžující, osoba začíná být podrážděná, objevuje se bojovnost.
- **Apatie** – rezignace na vztahy, osobní neangažovanost, cynismus, rezignuje na odborný růst.

- **Vyhoření** – stav plné neangažovanosti a snaha vyhnout se profesním požadavkům.

Socio-kulturní animátor může pro práci se stresem či jeho předcházení využít např. zásady time managementu, stress managementu či relaxaci pomocí různých technik. **Stress management** lze chápat jako metodu, která pomáhá animátorovi rozvíjet schopnost monitorovat a měnit své dosavadní chování a emoční zodpovědnost při výkonu své profese. Následkem toho je člověk schopen využít různé strategie, které slouží ke snížení pocitu strachu, úzkosti a stresu.

Zvládnutí stresu při práci zpravidla předpokládá, že se nejprve odhalí jeho příčiny a následně se podniknou kroky k jeho odstranění, čímž může být například: přerozdělení úkolů na jiné pracovníky, zvýšení relaxace pracovníka nebo trénink asertivity. Obecně platí, že je potřeba na pracovišti udržovat vhodné podmínky pro výkon povolání. Nevhodné podmínky tak mohou zhoršovat už tak stresové situace, do kterých se může socio-kulturní animátor dostat.

Proveďte si sebediagnózu!

Varovná znamení jsou:

☐	neklidný spánek
☐	mdloby
☐	zvýšená spotřeba alkoholu
☐	lámání nehtů
☐	přejídání se
☐	drogy
☐	nechuť
☐	žaludeční potíže
☐	ustavičná rozladěnost
☐	nespavost
☐	impotence nebo frigidita
☐	častý pláč nebo nutkání brečet
☐	špatné trávení
☐	závislost na prášcích na spaní
☐	stálá únava
☐	bezdůvodné pocení
☐	nadměrné kouření
☐	nervové tiky
☐	bolesti hlavy
☐	vznětlivost

Při plánování a plnění vlastních úkolů je pro animátora nezbytné znát metody **time managementu**. U time managementu by měly být na prvním místě stanoveny cíle animátora, které by měly být zaznamenány a rozděleny do řízení jednotlivých akcí v programu nebo sepsány jako seznamy úkolů, u kterého je vhodné k jednotlivým úkolům stanovit důležitost a lhůty. Výstupem by pak měl být plán se seznamem úkolů, rozvrh či kalendář aktivit. K prioritizaci úkolů může pomoci metoda „ABC“ navržená Alanem Lakeinem, kdy písmenem A je označen úkol, který má největší důležitost a měl by být zpracován během dne. Označení B se používá u důležitých úkolů, které by měl manažer splnit během týdne a C znamená nejnižší důležitost pro úkoly, jenž mají být zpracovány v průběhu měsíce (např. napláňovat program na další měsíc). Seznam úkolů neboli seznam činností je nástroj, který má manažerovi animátorovi připomínat, co má splnit.

Animátor by si pro efektivní práci měl ideálně každé ráno vytvořit plán dne, kterého se bude držet. Zároveň mu bude tvořit pevnou strukturu jeho činnosti, takže nebude přeskačovat z jednoho úkolu na druhý. Plán by měl obsahovat body a cíle, které během dne musí animátor stihnout, a pořadí, ve kterém je bude plnit. Je důležité, aby úkoly byly sdružovány do časových pásem a animátor se naučil mezi nimi plynule přecházet.

Pravidla pro účinný time management

- Dělat věci podle priorit.
- Umět s věcmi „švihnout“.
- Říci si: Co mohou dělat jiní, ať dělají jiní.
- Opakovat si: Svět se beze mě nezblázní.
- Být nekompromisní.
- Umět se ovládat.
- Používat efektivně ty nejlepší pomůcky.

 V rámci zmírnění stresu lze také využít **relaxační techniky**, které mohou odstranit duševní i tělesné napětí. Zajišťují tělu regeneraci a zotavení se ze stresující situace či události. Mezi nejúčinnější prostředky patří pohyb, vnímání těla, střídání napětí a uvolňování. Pro realizaci efektivní relaxace je vhodné zajistit si dobré podmínky, vyloučit smyslové vzruchy (sluchové i optické), zajištění vhodné teploty, podložky, zaujmout vhodnou polohu, uvolnit oblečení, vyloučit z mysli problémy a starosti, které vyvolávají pocity napětí, příp. si pustit relaxační hudbu.

Příklady relaxačních technik:

Jacobsonova progresivní relaxace – spočívá v uvědomění si rozdílů mezi napětím a uvolněním jednotlivých svalových skupin a následně celého těla. Napětí by mělo přijít na konci nádechu, uvolnění s výdechem.

Autogenní trénink – psychoterapeutická metoda, která se soustředí na sebeuvolňování. Využívá stav navozený hypnózou. Tento trénink zahrnuje šest kroků, které osoba

přidává postupně (pocit tíže, pocit tepla, regulace srdce, úprava dechu, regulace břišních orgánů, pocit chladu na čele).

Jógová relaxace – v pozici ve které se cítíme klidně a pohodlně. Postupné uvolňování těla, vnímání dechu a vizualizace.

Relaxace na signál (cue controlled relaxation) – spočívá v pravidelnosti, že v určité hodině provádíme určité cviky.

Diferencované (částečné) relaxace – člověk uvolňuje určité části těla, zatímco jiné svalové skupiny pracují.

Padmásana – pozice lotosového sedu

Tato pozice slouží především k meditaci, protože umožňuje tělu sedět pevně a vzpřímeně po dlouhou dobu. Drží totiž trup a hlavu jako sloup s pevnými základy v nohou. Jak na ni? Ze sedu s rovnými nohama pomalu a opatrně pokládáme nárt jedné nohy na přední stehno druhé nohy, chodidlo směřuje nahoru a pata je blízko stydké kosti. Nárt druhé nohy pokládáme na přední stehno první nohy. Ve finální pozici se kolena dotýkají země. Hlava a záda jsou vzpřímené, ramena uvolněná. Dlaně pokládáme na kolena v pozici mudry a paže jsou uvolněné. Zavíráme oči, uvolníme tělo. Cítíme, jak do mysli klid vstupuje pokoj a vnitřní radost.

The image features a white background with several overlapping, semi-transparent grey shapes. These shapes are primarily triangular and trapezoidal, creating a layered, abstract composition. The top-most shape is a light grey triangle pointing downwards. Below it is a darker grey trapezoid that tapers to the right. The bottom-most shape is a dark grey trapezoid that tapers to the left. The text is positioned within the dark grey shape.

Jak se dá socio-kulturní animace uplatňovat ve skupině?

4 Jak se dá socio-kulturní animace uplatňovat ve skupině?

ZUZANA HLOUŠKOVÁ, VERONIKA HŮLKOVÁ, NIKOLA KOZOVÁ, VERONIKA OBROVSKÁ

Socio-kulturní animace se snaží motivovat jedince k participaci ve společnosti, k sebe-rozvíjení, sebevzdělávání či k životní změně. Záměrně proto pracuje s velmi různorodou skupinou a zasazuje se tak o propojení a integraci různých generací, národností, lidí se zdravotním omezením aj. Ve skupině se jedinec může naučit překonávat bariéry v komunikaci a získanou schopnost otevřeně komunikovat, a posléze přenést do osobních vztahů mimo skupinu (Matoušek et al., 2013). „Skupiny jsou přirozeným kontextem pro mnohé denní aktivity a významně ovlivňují myšlení, cítění i jednání svých členů.“ (Mašát, 2012, s. 15). Schimmerlingová, Novotná spatřují potenciál skupiny v psychosociálním působení na její členy, aby se stali celistvou osobností či znovu ji objevili a mohli se celkově zdravě a společensky bezproblémově vyvíjet (Schimmerlingová, Novotná, 1992). O sociální rehabilitaci jako znovunabytí schopnosti fungovat v běžném životě se zmiňuje také Havránková, která vnímá skupinu jako nástroj socializace při začleňování do společnosti a získávání sociálních dovedností (Havránková, 2008).

4.1 Animace při práci se skupinou

Skupina jedinci umožňuje poznat sebe sama i druhé, překonávat komunikační bariéry, získat pochopení od druhých, prostor pro výměnu informací, názorů, zkušeností,

možnost vytvářet nové pohledy na řešení problémů (Mašát, 2012). Skupina v zásadě funguje tak, že zrcadlí vnitřní prožitkový svět a myšlenkové pochody člena, který přináší své téma nebo jinak do skupinového prostoru vstupuje. Skupina, resp. ostatní jednotliví členové, pravdivě na téma reagují a ukazují tak, co může být pro toho, kdo téma přináší, důležité, avšak skryté, dosud nepřístupné. Toto odkrytí vede k porozumění vlastním potřebám jako oprávněným a člověk pak může být schopen nacházet uspokojení svých potřeb novým adaptivnějším způsobem. Animátor pomáhá členům získat informace jeden o druhém, posiluje vědomí sounáležitosti a smysluplnosti práce ve skupině, snaží se o maximum vzájemné pomoci mezi členy skupiny, o poznání skupinové soudržnosti. Rozumí skupinovému procesu, který respektuje jako hybnou sílu a využívá ho k posílení sociálního fungování členů skupiny i skupiny samé.

4.1.1 Skupinové vědomí a dynamika

Za skupinu lze považovat dva či více jedinců, mezi kterými existují sociální vztahy (Forsyth in Chovancová, 2006). V rámci skupiny se jedinci navzájem znají, existují mezi nimi vzájemné interakce, mají společné cíle, zaujímají různé role, sdílejí stejné normy a shledáváme u nich stejné skupinové pocity vědomí „my“ (Nekonečný, 1999). O **skupinovém vědomí** „my“ hovoří i João Marron v rámci definování charakteristik animační

skupiny, která se podle něj vyznačuje těmito znaky:

- pluralita jednotlivců – ve skupině je vždy více než jeden jedinec, kteří se vyznačují různým původem a vlastnostmi;
- sociální interakce – jednotlivci vzájemně komunikují;
- organizace – aby mohla skupina fungovat správně, potřebuje vnitřní řád, pravidla;
- objektivita a exteriérita – vůči každému celku je člověk „vnější“, ale když vstoupí do komunity, stává se její součástí;
- společný cíl – seskupení dohromady pomáhá dosahovat cíle, který mají členové skupiny stejný;
- skupinové vědomí, nebo pocit „my“ – např. po úspěšné činnosti nastupuje ve skupině nastavení „vyhráli jsme“, nikoliv „vyhrál jsem“;
- kontinuita – je nutné mít nastavenou určitou dobu trvání, pokračování skupinového setkání.

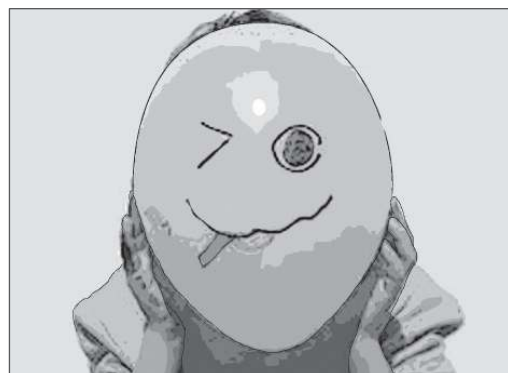

Pluralita jedinců skupiny, vyznačující se odlišným původem a vlastnostmi jedinců, je typickou charakteristikou animační skupiny. Z hlediska sociální práce je tato charakteristika skupiny, se kterou socio-kulturní animátor pracuje, velmi unikátní. V reakci na ni právě socio-kulturní animace využívá potenciál prostřednictvím skupinových aktivit, které realizuje nestigmaticou, přirozenou, prožitkovou, komunitní formou. Podle dosavadních poznatků se ukazuje, že účastníci, kteří navštěvují animační aktivity, tuto různorodost skupiny velmi oceňují, neboť jim například přináší nové perspektivy, šanci přirozeného kontaktu s různými lidmi, větší pochopení a toleranci k druhým aj. (Lehká, 2018).

Beauchamp doporučuje, aby animátor k formování skupinového vědomí především

spolupracoval se skupinou při identifikaci potřeb, při plánování a návrhu cílů. Jeho úkolem je učinit skupinu věrnou cíli a zajistit dostatečné spojení mezi členy skupiny. V neposlední řadě má povzbudovat členy skupiny, aby pokročili a zajistili hladké fungování toho, o čem bylo rozhodnuto ve skupině jako celku. (Beauchamp a kol., in Quintas a Sánchez, 1999).

Animace se zasazuje o vznik a následovné rozvíjení skupinového vědomí, čímž jedinci nabízejí pocit sounáležitosti a potřebnosti. Animátor podporuje toto vědomí např. rozdělováním úkolů ve skupině. Zasazuje o to, aby byly úkoly rozděleny rovnoměrně, a nabízí pomoc a podporu těm jedincům, pro které může být splnění úkolu obtížné, třeba z důvodu nedostatečných znalostí, kompetencí či protože se jedná o úkol, se kterým se setkali poprvé.

Aktivita „Face“

Prvním úkolem účastníků je namalovat obličej dle vlastního návrhu (a který je nejlépe vystihuje) na nafouknutý balónek. Jakmile mají všichni účastníci balónek hotový, odloží ho k ostatním. Posléze animátor každého vyzve, aby si vybral jeden z cizích balónků a postavil se do kruhu. Postupně každý

z účastníků vysvětlí, proč si tento konkrétní balónek vybral a pokusí odhadnout, komu balónek patří a proč. Tato aktivita přináší možnost lepšího poznání účastníků, a také informace o tom, jak na sebe účastníci nahlíží.

Při animaci se setkáváme jak se skupinami, které vznikly spontánně (zpravidla už před zapojením účastníků do animačních aktivit), tak se skupinami, které se vytvořily na základě nabídky animátorů. Ty mohou mít buď **charakter uzavřený** (např. tzv. domovské skupiny klientů NZDM anebo zájmové kroužky DDM), nebo **otevřený** (skupiny účastníků aktivit „pro veřejnost“). Animátor je pokaždé v trochu v jiné roli. Vstup animátora do již existujících skupin je obtížnější a animátor zde přijímá roli terénního pracovníka. Vstup do skupiny vytvořené až v rámci animačního procesu je snažší a dává mu možnost být buď v roli lídra, případně v roli iniciátora, či moderátora.

Nejčastěji se v animaci setkáváme se skupinami spontánními, částečně otevřenými, bez jasně vymezeného společného úkolu a s neurčitou dobou trvání.

Specifika otevřených a spontánních skupin jsou málo známá a opírají se hlavně o poznatky sociální práce. Má-li skupina zůstat otevřená, je nutné počítat s tím, že se její struktura mění vstupem každého nového člena či odchodem dosavadních členů. V tomto případě je stabilizační funkce animátora nezbytná. Skupina má při těchto personálních změnách tendenci se uzavřít (nepřijmout nikoho nového), anebo zcela či zčásti změnit svoji strukturu. V práci s otevřenou skupinou navíc hrozí riziko, že skupina

nikdy nedosáhne žádoucí koheze a skupinového povědomí. Příslušnost ke skupině je potom mnohem více definována vztahem k vedoucímu (animátorovi), příp. k jednotlivým členům skupiny (Kaplánek, 2013).

Pokud jde o uchopení **skupinové dynamiky**, můžeme do značné míry vycházet z poznatků sociální psychologie, protože jsou pro praxi animátora důležité. Skupinovou dynamiku představuje souhrn skupinového dění a skupinových interakcí. Působí na ni jednak vztahy a interakce mezi členy skupiny, jednak vlivy z vnějšího prostředí. Skupinovou dynamiku definují vnitřní faktory jako cíle a normy skupiny, dominance a vůdcovství, koheze a tenze, projekce minulých zkušeností a vztahů do aktuálních interakcí, vytváření podskupin a vztahy jedinců a skupiny. (Kratochvíl, 2005).

Práce se skupinovou dynamikou obnáší např. vyvažování skupinové koheze a tenze. **Koheze**, neboli soudržnost, umožňuje vytváření hlubších vztahů mezi členy skupiny, dodává členům emoční podporu a důvěru, navozuje pocit bezpečí a přispívá k její udržitelnosti, a to i přes občasné konflikty. Skupinovou dynamiku ovlivňuje také přirozený vývoj skupiny. U některých členů dochází ke změnám v postojích a chování a ty se často neobejdou bez konfrontace, projevů zlosti či antipatie k členům skupiny nebo i k samotnému animátorovi. I takové situace do skupinového dění patří a mají smysl. Není-li však toto napětí neboli **tenze** vyváženo podporou a kohezí, může vést k pocitům ohrožení ve skupině, odchodům členů až k rozpadu skupiny. Rizika však hrozí i opačně: je-li totiž skupina trvale jen „bezpečným přístavem“, může se stát, že jedinci jsou ve skupině tak spokojeni, že je nic ke změnám ve svém chování či názorech nenutí a skupina vlastně své poslání neplní.

Ve skupinách často vzniká tendence vytvářet **podskupiny**. Mohou být různé, spojují se v nich věkově podobní jedinci, muži či ženy, nekonformní či rebelanti. Vyjadřují tím své sympatie, blízkost, společné zájmy. V podskupině se ventilují osobní problémy nebo stanoviska ke skupinovému dění. Problém představuje tajemství v podskupině, které je v rozporu se skupinovou normou otevřenosti. Členové podskupiny pak čerpají podporu spíše z podskupiny, nejsou ve skupině otevření, své problémy řeší mimo ni. Proto je pro animátora důležité, aby se to, co se odehrává v podskupině, vždy objevilo a bylo dále zpracováno ve skupině (Kratochvíl, 2005)

V uzavřené skupině probíhají skupinové procesy v souladu se známými modely. Asi nejrozšířenějším **modelem vývoje skupiny** je pojetí podle Tuckmana, který ho rozčlenil do čtyř etap: forming – storming – norming – performing (fáze formování, bouření, soudržnosti a výkonnosti) (Tuckman, 1977). Vopel, který se věnoval práci se skupinou mládeže, pojmenovává zmíněné fáze jinak: orientace – konfrontace a konflikt, konsensus – kooperace a kompromis a integrace osobních potřeb a úkolů skupiny (Vopel, 2006). Pollo pro stejné fáze volí označení: komunikace masek – stržení masek – fáze bezpečí – zralost skupiny (Pollo, 2004). Smith rozeznával jen tři fáze (inclusion, control, affection), které se cyklicky opakují (Smith, 2011). Všichni autoři ale vyjadřují totéž: vývoj skupiny probíhá ve dvou liniích – realizace zadání (úkolů, poslání, účelu) a tvorba sociální struktury (interpersonálních vztahů). Navíc všechny zmíněné fázové modely vycházejí z předpokladu, že vzniká nová skupina z lidí, kteří se předtím neznali. I kdyby to však bylo jinak, určitá úvodní fáze, kdy se účastníci a animátor poznávají a vnímají jako skupina, proběhne vždy.

Vývoj skupiny obvykle prochází těmito fázemi:

Fáze formování

Na začátku (prvním setkání skupiny) panuje nejistota a napětí, které se postupně a po nezbytných konfliktech uvolňuje, až dojde k ustálení vztahů a pravidel, vytvoření důvěrného prostředí a převzetí zodpovědnosti za dění ve skupině. Počáteční nejistotu se samozřejmě lidé snaží zakrývat, budí dojem, že jsou si jistí, ale ve skutečnosti hlavně zjišťují, co se od nich očekává a jak nejlépe se před ostatními prezentovat. Všechny informace o skupině a jejích dalších účastnících posuzují prizmatem svých myšlenkových stereotypů, předsudků a špatných zkušeností, často „škatulkují“, aby se v situaci vyznali. Na primární úkol, který dal skupině vzniknout, ani nepomýšlí, zajímají se spíše o to, co má kdo na sobě nebo od koho jim možná hrozí nebezpečí, sledují, jak se ve skupině komunikuje, a čekají na zadání, co mají dělat. Pokud toto dlouho nepřichází, mají pochybnosti, že měli do skupiny vstoupit, a hledají oporu u někoho sebejistého. Tady se pak ukazuje klíčová role animátora, aby nějakými kroky, příp. animačními aktivitami, uvolnil napětí a vytvořil otevřenou atmosféru. Kdyby příliš tlačil na plnění úkolu a účastníky přehnaně usměrňoval, mohla by skupina ustrnout v této fázi a nepřejít do další. Ačkoliv se apeluje na to, aby animátor neměl ve skupině dominantní roli, pokud má status vedoucího skupiny, je to on, kdo jí dává prvotní normy a strukturu, a účastníci jsou na něm ze začátku, než převz mou iniciativu, závislí. Musí jim dát pocit bezpečí a důvěry, bez kterého je dodržování pravidel či nějakých skupinových rituálů téměř nemožné. Jen tak se totiž účastníci přestanou obávat, že se zesměšní nebo že selžou.

Animátor by měl v této fázi usilovat o to, se tyto obavy odbouraly, vyjasnilo se vzájemné očekávání, členové skupiny se lépe poznali a začali si věřit.

Fáze normování

Ve chvíli, kdy zavládne ve skupině upřímnost a otevřenost v komunikaci, lidé více konverzují mezi sebou a dokonce usilují o větší vliv ve skupině, přichází další vývojová fáze. V ní začínají být patrné rozdíly mezi přirozeně pasivními a aktivními účastníky skupiny a opět je na animátorovi, aby hledal způsoby, jak tyto rozdíly vyrovnat. Jinak se mu může skupina rozpadnout na menší „aliance“, protože každý účastník přirozeně cítí potřebu být přijat a mít „spojence.“ Není neobvyklé, že vzniknou dva tábory, mezi nimiž probíhá zásadní diskuse, v rámci které si zástupce té či oné strany měří síly. Řešení nějakého problému či tématu je jen zástupné, argumenty během sporu nemají racionální podstatu a lidé nejsou ochotní přijmout nějaký závěr. Tady je na animátorovi, aby pomohl účastníkům rozpoznat destruktivní povahu takové diskuse a umožnil všem najít své místo ve skupině a vytvořit tak nějakou stabilní sociální strukturu. Často se může setkat s agresí, protože lidé mají tendenci „chránit si své teritorium“. Úkolem animátora je, aby skupině vysvětlil, že konflikty jsou v tuto chvíli v pořádku a že slouží k utváření vztahů mezi účastníky. Měl by však podporovat jen konstruktivní diskuse a připustit ve skupině i určitou míru soutěžení. Vhodné je, aby na program zařazoval cvičení na rozvoj komunikace, soutěživé hry, které přispějí k uvolnění agresivity, a další aktivity, při nichž si členové skupiny mohou otevřeně „vyříkat“ svá stanoviska.

Fáze polarizace

Teprve v této fázi přináší lidem příslušnost ke skupině uspokojení a pocit bezpečí. Všichni se vzájemně tolerují a každý má dost

prostoru se projevit. Našli si svoje místo a cítí se uznávaní. Každý ví, co si může dovolit, a kde jsou určité hranice. Vztahy mezi členy skupiny jsou přátelské, konflikty ustupují a lidé se víc zajímají o úkol skupiny, mají praktické otázky, schopnější jedinci vytvoří jakési „sebeorganizující centrum.“ Ve skupině vzniká něco, co by se dalo nazvat „duch“ skupiny. Nyní je členům ve skupině dobře a nepřejí si nějaké změny. Pokud však nedošlo k dostatečnému vyventilování konfliktů v předchozí fázi, mohou se znovu projevit, neboť účastníci pociťují rozpor mezi přátelským chováním ve skupině a vlastními negativními pocity. To se vyjeví ve chvíli, kdy mají lidé plnit nějaký společný úkol. Animátor by se měl v této fázi zaměřit na participaci členů a na jejich plné zapojení do plánování a rozhodování. Problémy jedinců případně může řešit individuálně.

Fáze soudržnosti

Skupina se přesouvá do čtvrté fáze ve chvíli, kdy představuje pevný celek se společným cílem. Animátor by měl účastníky motivovat k tomu, aby se naučili sladit vlastní potřeby s potřebami skupiny, případně s úkolem, který skupina plní. Využívá při tom co nejvíce silných stránek jednotlivců. Klíčové je vyjasnit si, jak budou účastníci pracovat společně dál a akceptovat při tom přirozené rozpory a antagonismy v životě skupiny. Jestliže chápeme skupinu jako organismus, můžeme říci, že se stává dospělou (zralou). (Kaplánek, 2013) Samozřejmě to neznamená, že ve skupině nejsou žádné problémy, a pokud nemá stagnovat a „umřít“, musí najít způsob, jak se vyrovnávat se stále novými situacemi a výzvami. Animátor účastníky povzbuzuje ve vědomé konfrontaci s novými podmínkami, měl by být schopen rozpoznat příčiny problémů a být především trpělivý. Skupina nejlépe reaguje na animátora, který dává účastníkům dostatek svobody v rámci vytyčených hranic, zajímá se o jednotlivé

osoby a udržuje klima, ve kterém mohou být lidé spontánní a upřímní (Vopel, 2006). Pokud se skupině podaří úkol splnit, nebo vyčerpá účel, je celkem běžné, že se rozpadne. Stane-li se tak, aniž by bylo cíle dosaženo, je možné, že se skupina jen cyklicky vrátila do druhé fáze a celý vývoj začíná nanovo. To se může stát, pokud se skladba členů skupiny výrazně obměnila. Tato obměna nemusí být vždy vnímána destruktivně, naopak, někdy je velmi „oživujícím“ prvkem a může být proto záměrná. To ovšem záleží na tom, o jaký typ uskupení se jedná.

Pokud se **charakter animačních skupin** od těch běžných liší, je správné uvažovat i o dilematech, které tato odlišnost do role animátora vnáší. Můžeme pochybovat, zda spontánní a otevřená skupina je vůbec vhodným animačním prostředím, zda dává animátorovi dost prostoru, aby mohl vůbec nějaké své působení uplatnit. Pokud ano, je jasné, že jsou tím na něj kladeny mnohem vyšší nároky, pokud jde o výkon a výsledky v relativně krátkém čase. Další pochybnost se týká jeho autority, nakolik může animačně působit, pokud nezastává vedoucí roli, resp. z ní maximálně ustupuje. Bez toho, aniž by si nějakým způsobem získal respekt, nebude mít jeho snažení kýžený efekt, resp. bude jen částečný, nedokončený a možná tím pádem i škodlivý. Třetí otázka se týká skupinové dynamiky, zda má vůbec smysl se pokoušet ze spontánních uskupení s krátkodobým trváním vybudovat strukturu dle výše uvedených fází. Ptát se také můžeme, do jaké míry má být animační skupina otevřená, akceptovat důsledky, které z této nestability pramení. Zodpovězení otázek a vyjasnění pochybností je zatím ponecháno na citu animátora, nakolik je schopen pochopit „ducha“ skupiny a respektovat její jedinečnost, a najít pro ni originální vývojovou cestu (Kaplánek, 2013).

Aktivita „A peacock“

Představuje aktivitu zaměřenou na důvěru, pocity a role ve skupině. Animátor vyzve účastníky, aby se rozdělili do menších skupinek (po 3–4 lidech) a každé skupině zadá, aby nakreslila páva. Na tvorbu je zadán čas – cca 3 minuty, v rámci kterých si účastníci jednotlivých skupin rozdělí, kdo nakreslí určitou část páva a zároveň ho musí i stihnout nakreslit. Posléze následuje diskuse o tom, kdo měl v rámci skupiny jakou roli – kdo úkoly rozdělil, kdo se chopil kresby, kdo vymyslel detaily vytvořeného obrázku aj. Druhým úkolem této aktivity je nakreslit totožný obrázek, ale poslepu a beze slov. Jakmile uplyne čas na tvorbu, jsou mapovány role účastníků a reflektují se i jejich pocity. Posledním zadáním aktivity je nakreslit, opět poslepu a beze slov, obrázek dle vlastního uvážení skupiny. Svůj výtvar posléze skupina prezentuje. I z této aktivity může animátor získat důležité informace o jedinci a o celé skupině, kdy se zaměřuje zejména na zjišťování motivů, role ve skupině, dynamiku skupiny, míru spolupráce a tolerance aj.

4.1.2 Typologie a styly vedení skupin

Z hlediska socio-kulturní animace se dělí skupiny dle velikosti, doby existence, struktury vztahů či uspokojování potřeb. Za malou skupinu lze považovat seskupení do 15 osob, do 40 osob hovoříme o skupině střední a nad 40 o velké skupině. V rámci socio-kulturní animace lze považovat za nejvhodnější **skupinu malou**. Záměrem socio-kulturní animace je jak vytvářet skupiny, trvalé, tak realizovat animační aktivity, jež pracují se skupinou dočasnou. Skupiny lze dělit i podle nastavení vztahů, které ve skupině panují. Socio-kulturní animace se přiklání spíše k rozvíjení neformálních než formálních vztahů mezi členy skupiny.

Důležitá je **vnitřní motivace** jedince stát se součástí skupiny. Motiv představuje psychickou sílu, popud, pohnutku, který vede člověka k určitému způsobu chování, jednání a zároveň jedinci přináší smysluplnost. Zdrojem motivace může být například biologická či sociální potřeba, návyk (stereotyp), zájem o nové poznání a hodnotový systém či ideál, o který jedinec usiluje či o kterém smýšlí velmi pozitivně (Duchoň, Šafránková, 2008). Potřeby dělíme na primární a sekundární. Primární potřeby jsou potřeby vrozené (Lokšová, Lokša, 1999) a lze je rozdělit dle pěti základních potřeb: potřeba zachování vlastního života, zachování rodu (sexuální potřeba), potřeba poznání, potřeba sociálního kontaktu a potřeba spojená s rozvojem osobnosti (Mikšík in Paulík, 1998). Sekundární potřeby jsou potřeby psychické a lze je také dělit na: poznávací, sociální, aktivity (zájmové, pracovní, herní, sportovní, rekreační), dosahování úspěchů a uznání a existenciální potřeby (Lokšová, Lokša 1999).

Každý jedinec má své vlastní specifické potřeby, a proto vyhledává pro jejich naplnění jiný typ skupiny (Mašát, 2012). Pro dělení skupin dle uspokojování emocionálních a sociálních potřeb můžeme vycházet z typologie podle Toselanda, Rivase (in Kuzníková, 2013):

- vzdělávací skupiny,
- skupiny zaměřené na osobní růst,
- socializační skupiny,
- podpůrné skupiny,
- terapeutické skupiny.

V socio-kulturní animaci se zabýváme především prvními čtyřmi typy, do jejichž fungování může animátor vnést mnoho oživujících prvků. Posledním typem skupiny je skupina terapeutická, se kterou se lze setkat např. u léčby závislostí. S terapeutickými skupinami socio-kulturní animace primárně nepracuje, neboť animátor nemusí povinně absolvovat psychoterapeutický výcvik.

Zabýváme se však svépomocnými a peer skupinami, protože představují široký repertoár pro animační působení. Zvláště pak věnujeme pozornost artefietice a muzikofietice, které nepokládáme za svépomocné skupiny – vedoucím skupiny by totiž měl být člověk s profesionálním vzděláním (min. ve vybraném druhu umění, ale také po sociální, pedagogické a psychologické stránce – opět však není nutné, aby to byl terapeut.

Dělení skupin dle uspokojování lidských potřeb jedince je velmi podstatné zejména při sestavování animačních aktivit. Znalost potřeb jedince ve skupině přispěje k atraktivnosti aktivity pro jedince, ale i podpoře větších dopadů, jež mohou vést ke kontinuitě účasti na dalším setkání skupiny.

vědomě jinými nástroji, např. zastává zralejší postoje, prezentuje své zkušenosti, přijímá zodpovědnost za zachovávání pravidel, hájí tradiční (nebo žádoucí) hodnoty. V ideálním případě se stává přirozenou autoritou (Kaplánek, 2013).

Skrze socio-kulturní animaci má animátor „vytvářet lidem příležitosti ke kulturní činnosti, dát jim možnost sebevyjádření uměleckými a kulturními prostředky, bez tlaku na výkon, bez poučování. Nechat je experimentovat a objevovat nové způsoby života a vyjadřování se.“ (Hartl, 1997, s. 36).

Aktivita „An animals“

Aktivitu lze využít pro podporu důvěry, podporu připravenosti účastníků na neočekávané situace ale i podporu uvědomění odlišnosti každého jedince a potřebnosti tolerance a pospolitosti. V rámci aktivity účastníci vytvoří řadu a chytanou se za ruce a animátor všem v řadě pošeptá název nějakého zvířete. Posléze animátor vypráví příběh z pralesa, a jakmile zazní určité zvířecí jméno, dotyčný účastník s uvedeným jménem vyskočí. Překvapujícím může být pro účastníky,

pokud se ve skupině vyskytne několik stejných zvířat. V rámci druhého kola aktivity animátor pozmění zvířecí jména a sdělí, že pokud název zvířete zazní, je nutné vyskočit, a ti, co budou po stranách účastníka, který vyskočí, ho musí udržet ve vzduchu.

Jestliže role vedoucího u **volného stylu vedení** skupiny je minimální,

jsou to členové skupiny, kdo si sami rozhodují o průběhu setkání, o postupu a rozdělení jejich práce (Smejkal, Rais, 2006). Dle Yaloma není tento styl vedení až tak úspěšný, což se může stát v případech, kdy skupina nemá jasně daný cíl a začne tápat (Yalom in Nedělníková in Chovancová, 2015). Animátor tento styl vedení skupiny přesto velmi využívá, chce-li podpořit samostatnost, seberealizaci, kreativitu a zasazuje se o neformální atmosféru v průběhu aktivit, která napomáhá k uvolnění a otevřenosti.

Cabanas popisuje styl práce animátora takto: „Ulehčuje osobní vztah mezi

členy animačního týmu, podporuje kooperativní postoje mezi lidmi, probouzí v lidech touhu účastnit se, vítá kolektivní iniciativy, vytváří kritický pohled na sociální situace, pomáhá skupině řešit své problémy, působí jako prostředek sociální změny prostřednictvím návrhů skupiny, motivuje skupinu, probuzuje naději, důvěru a vyzdvihuje cíle, které mají být dosaženy, koordinuje činnosti, poskytuje potřebné technické prostředky, zapojuje ty, kteří se akce účastní, aby věděli, cítili, chtěli a věděli, jak mají co dělat, dává jim návody, nikoliv cesty řešení, podporuje sebekritiku vykonané práce, sledují klima skupiny a pomáhá překonat všechny konflikty.“ (Cabanas, 1993, s. 170–171).

Nedirektivní výchova bezprizorníků

Výchově tzv. bezprizorníků se věnovala lotyšská pedagožka a herečka Asja Lacisová, která působila na opuštěné a ohrožené mladé lidi prostřednictvím dramatické tvořivosti. Lacisová vytvářela s dětmi z ulice divadelní představení pro další děti. Všechno bylo postaveno na volné tvořivosti a improvizaci. Výsledky divadelní hry vznikaly jakoby mimochodem. Princip svého výchovného působení založila na základním pravidle animace – na ústupu vedoucího do pozadí, takže děti věřily, že dělají všechno samy a že to samy hrají zvlády, protože vycházely přitom hlavně z vlastních zkušeností. I po stránce pedagogické bylo působení na děti zásadně nedirektivní a probíhal skrz obsah činnosti, úkoly a akce. Tento přístup je charakteristický pro animaci dodnes.

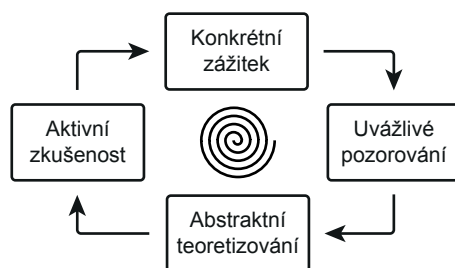
4.2 Přednášky a výukové aktivity

Vzdělávací skupiny jsou skupiny zaměřené na růst prostřednictvím skupinového učení, např. prostřednictvím přednášek, které mohou být obohacené o osobní zážitky přednášejícího, vzdělavatele,

moderátora (Kuzníková in Charouzová, 2015). Socio-kulturní animace pracuje s tímto typem skupin především v rámci volnočasových aktivit a zasazuje se tak o neformální vzdělávání jedinců. Ať už se jedná o zájmové vzdělávání či vzdělávání seniorů, musíme brát ohled na určitá specifika vzdělávání dospělých a respektovat důležité zásady, principy a přístupy k dospělému jako účastníkovi vzdělávacího procesu. Je potřeba brát ohled na tzv. **docilitu**, tj. míru dispozic dospělého zapojit se aktivně do vzdělávacího procesu. Mužík v této souvislosti připomíná dle jeho slov „legendární“ výrok psychologa Pietrasiňského: „*Vědomí při přednášce vstřebá jen tolik, kolik snese zadnice.*“ (Mužík, 2005, str. 118). Přestože se docilita s přibývajícím věkem neztrácí, mění se její struktura a hlavně způsob uvažování nad tématem – myšlení mechanické nahrazuje uvažování logické. Jednou z nejrozšířenějších teorií o procesu učení je tzv. **Kolbův cyklus učení**, který této změně vyhovuje. Tento model vznikl na základě pozorování toho, jak se sledovaní lidé učí a jakým způsobem řeší problémové situace (Malach, 2003). Původně byl tento cyklus určen pro outdoorové aktivity a osobnostně sociální rozvoj (Broklová, 2008). Je však dobrým východiskem i pro vzdělávací animaci.

Kolbův učební cyklus

Učení se podle Kolbova cyklu nazývá **akční učení** nebo **zkušenostní učení**.

Kolbův model učení ukazuje, že edukační proces je cyklický a může začít v jakémkoliv bodě: např. získáním konkrétní zkušenosti. Základem učení je zkušenost, již učící se jedinec sám prožije. Může se jednat o zkušenosti, které jedinec získal v rámci školy, absolvováním rekvalifikačního kurzu, či přímo v praxi. Dalším stupněm procesu učení je reflektování a zkoumání dané zkušenosti z mnoha hledisek. Kolb vychází z předpokladu, že sama zkušenost nezprostředkuje učení, pokud nebudeme chápat smysl. Následuje formování abstraktních pojmů, zkušenost se začleňuje do systémů našich poznatků. Hledají se souvislosti, plánuje se. Dosavadní zkušenosti se propojují s jinými zkušenostmi a integrují se do celkové životní zkušenosti. Vzniká pracovní model situace, na němž se testují předpoklady. Cyklus učení se uzavírá aktivní činností a realizací plánů. V kontextu praktické realizace získává učící se další nové zkušenosti a proces se opakuje. Sám Kolb připomíná, že cyklus má spíše spirálovitý průběh (proto obrázek spirály vprostřed).

Podstatné pro dospělého člověka je, že tento model učení dává do souvislosti vzdělávání a zkušenosti v kontextu každodenního života. (Malach, 2003). Zkušenosti jsou také typem znalostí a říkáme jim „tacitní“.

Tacitními znalostmi označujeme vnitřní znalosti člověka, pomocí kterých každý jednotlivec řeší dané úkoly či přistupuje ke konkrétním situacím, často bez vědomí, že je používá či že je vůbec vlastní. Tyto znalosti jsou jedinečné a nepřenosné. Protikladem tohoto pojmu jsou **explicitní znalosti**, tedy znalosti, které odpovídají vědomým dovednostem a schopnostem jedince a které lze jednoduše vypovědět a předat dál.

V rámci neformálního vzdělávání máme před sebou „žáka“ trochu jiného typu – **učícího se dospělého**. Chceme-li realizovat s tímto typem účastníka vzdělávací proces a uplatnit v něm animační cíle, je vhodné poučit se alespoň základními andragogickými znalostmi a akceptovat určitá specifika, kterými se učící dospělý vyznačuje. Podle Rogerse rozlišujeme sedm specifických charakteristik:

1) Dospělý chce zůstat dospělým a očekává odpovídající přístup lektora, tj. chce cítit rovnocennost účastníků a lektora, vzájemný respekt, chce vést dialog a přátelské jednání. Zkušenosti ze školních lavic v něm často vyvolávají negativní emoce a špatně se jich zbavuje, takže citlivě reaguje na všechny situace, které by mu připomněly sebe sama v roli „žáčka“.

2) Dospělý jedinec se dynamicky rozvíjí a musí reagovat na stále nové podněty a změny v životě. Očekává, že vzdělávání mu s tím pomůže, aby to dělal efektivně. Je ale přitom potřeba vzít v potaz, že vedle role „učícího se dospělého“ plní paralelně celou řadu dalších – účastníci jsou zároveň také zaměstnanci, rodiče, lidé platící hypotéku, sousedé, řidiči, nadšenci mající své koníčky, ale i zdravotní problémy a další „dospělácké“ starosti, které ovlivňují vzdělávací proces.

3) Dospělý jedinec s sebou přináší vlastní zkušenosti a znalosti a těmi je pak vhodné vzdělávací proces obohacovat, aby byl pro každého z účastníků přínosný. Je vždy ku prospěchu, když si lektor na začátku udělá přehled o znalostech a zkušenostech účastníků v daném tématu, s využitím vhodných (hravých, animačních) seznamovacích metod. Může tak získat cenné informace o vstupní úrovni znalostí účastníků, které mu pak pomohou uvádět vhodné příklady z praxe, zadávat úkoly zohledňující tyto znalosti aj.

4) Dospělý touží po uznání svých individuálních cílů, motivací a záměrů.

Lektor by je měl vyslyšet nebo respektovat, stejně jako aktuální záměry, cíle nebo motivace každého jedince. Dospělý se totiž nechce jen vzdělávat, potřebuje být také přijat se svými postoji a přáními, která by neměla být znehodnocována. Lektor si musí uvědomit, že každý z účastníků vstupuje do vzdělávacího procesu s vlastní životní perspektivou, vizemi a nadějemi, které by měly být respektovány.

5) Dospělý přichází na vzdělávací akci s určitými očekáváním, která jsou dána minulou zkušeností se vzděláváním. Účastníci jsou si vědomi toho, v čem vynikali a co jim naopak nešlo. Mají špatné zkušenosti s lektory či úrovní výuky vzdělávacích akcí, kterých se dříve zúčastnili. Dospělý se snaží se všemi těmito faktory vyrovnat a na lektorovi je, aby ho v tomto jednání soustavně podporoval a zohledňoval tato počáteční očekávání, projevující se někdy zástupnou nespokojeností, kritičností apod.

6) Dospělý jedinec je ovlivňován svým sociálním prostředím, které se odráží např. ve vzdělávacích potřebách, cílech, motivaci ke zlepšení životní úrovně, aj. Neméně důležitá je v této souvislosti i otázka vnější motivace, podpory, která vychází z prostředí, ve kterém účastníci žijí. Jsou to lidé, kteří zrovna řeší nějaký problém se svým uplatněním, s dluhy, s bydlením, nachází se v životní krizi apod. Dobrý lektor musí i s těmito okolnostmi počítat.

7) Dospělý jedinec si obvykle vyvinul svůj specifický přístup k procesu vzdělávání – každý z jednotlivých účastníků preferuje jiný způsob, resp. model učení, případně se k němu uchyluje ze zvyku. Lektor může s jistotou dávkou kolegiality ukázat účastníkům další nové metody, které jim mohou vzdělávání či práci usnadnit. Je pak na volbě každého z nich, zda se je rozhodnou vyzkoušet (Rogers in Podlipná, 2016).

K dalším důležitým faktorům vzdělávání dospělých patří jejich **motivace k učení**.

Dospělý účastník vzdělávacího procesu bývá odpovědnější ve svém přístupu, je daleko více motivován v souvislosti s vytyčenými cíli, které souvisí se společenskou prestiží či seberealizací (Palán, 2002). V případě neformálního vzdělávání hrají roli hlavně motivace vnitřní, které vychází z potřeb samotných účastníků. „*Potřeba učit se vyvstává v lidském životě vždy, kdy internalizované vědění neumožňuje jedinci vyrovnat se s aktuální zkušeností.*“ (Jarvis in Rabušicová, Rabušic, 2008, str. 97). V současném světě neustálých změn a inovací dává podnět k dalšímu vzdělávání potřeba na tyto výzvy pružně reagovat.

Zkušenosti se vzděláváním seniorů ukazují, že téma vzdělávací akce, kterých se účastní, souvisí s předchozími zkušenostmi v rámci socio-kulturní participace v dospělosti. Například akce týkající se environmentální výchovy jsou s menší účastí, což souvisí s nedostatečnou ekologickou tradicí před rokem 1980. Podobně jsou na tom např. výcviky v nových technologiích, zejména v používání počítače. Tyto výcviky jsou vysoce žádané těmi, kteří už před odchodem do důchodu již projevili aktivní zájem na překonání digitální propasti, např. ve vztahu ke svým dětem či vnoučatům, pro účely přivýdělků, nebo prostě z principu. Ve vztahu ke vzdělávacím činnostem v oblasti zdraví nebo k rekreačním činnostem jsou starší osoby méně náročné a účastní se rády všeho, co se nabízí. Na druhou stranu je potřeba mít na paměti i možné překážky, které účast dospělým lidem znemožňují. Patří k nim především osobnostní bariéry, které souvisí s vnímáním jedince jako sebe sama ve vztahu ke vzdělávání, ne/adekvátním sebehodnocením vlastních možností typu

„nemám na to“, „už jsem na to starý“, „škola už není pro mě.“ Neméně významnou bariéru může představovat i minulé zkušenost, která někdy dokáže člověka nadchnout, ale často také odradit (Vrbová, 2014).

Animátor musí přemýšlet, jak vzdělávací akci sestavit a prezentovat, aby byla pro zvolenou cílovou skupinu atraktivní a pomohla jim bariéry minulé školní zkušenosti překonat.

Spanish community center (SCC)

Španělské komunitní centrum, jenž sídlí ve městě Joliet ve Spojených státech amerických, je zaměřené na integraci přistěhovalců. Komunitní centrum jim pomáhá řešit otázky právního poradenství a imigrační služby (osvědčení o občanství, nahrazení osvědčení o občanství, úprava statusu, povolení k trvalému pobytu, překlady aj). Posláním centra je poskytovat sociální a vzdělávací služby, nabízet prostor pro organizované akce a scházení lidí. Centrum má otevřené dveře pro jednotlivce ale i rodiny, kteří mají strach a nevědí, kam jít pro pomoc. Vítá všechny členy komunity bez ohledu na rasu nebo

etnický původ, snaží se vytvořit multikulturní centrum, které bude zároveň vícejazyčné, vícegnerační. Cílem centra je poskytovat širokou škálu služeb a programů, díky kterým vznikne informovaná a aktivní komunita a podpoří se sociální inkluze, ale i dobré sousedství. Jedním takovým programem je Vlastní domov. Aktivita vychází z předpokladu, že každý by měl rád svůj vlastní domov, a proto nabízí poradenství a realizuje semináře, v rámci kterých se zaměřuje na otázky spojené s bydlením, jako je: rozpočet domácnosti, zvláštnosti a rozdíly hypoték, úvěry, kupní proces, platby aj. Centrum se orientuje se také na vzdělávání dospělých v oblasti rekvalifikace, zejm. na práci na PC a jazykové kurzy.

Nejčastěji užívanou metodou ve vzdělávání dospělých je klasická **přednáška**.

Jedná se v zásadě o monologický projev lektora. Setkáváme se často s názory, že přednáška je v podstatě přežitkem a že je vhodnější vzdělávací proces zefektivnit výběrem modernějších metod, které předpokládají aktivnější roli účastníka. Právě pasivní posluchačská role účastníka a vysoké nároky na udržení jeho pozornosti jsou největší nevýhodou této metody. I přes úskalí, která tato metoda obnáší, je přednáška metodou nejfrekventovanější, a to z důvodu ekonomiky času a vynaložených prostředků. V rámci přednášky je totiž možné v omezeném čase předat důležité informace velké skupině posluchačů. Je-li přednáška dobře připravena a správně vedena, může se stále jednat o metodu velice efektivní. Hodně závisí na osobě animátora (je-li v roli lektora) či na lektorovi, zda dokáže své posluchače zaujmout a udržet si jejich pozornost (Vrbová, 2014).

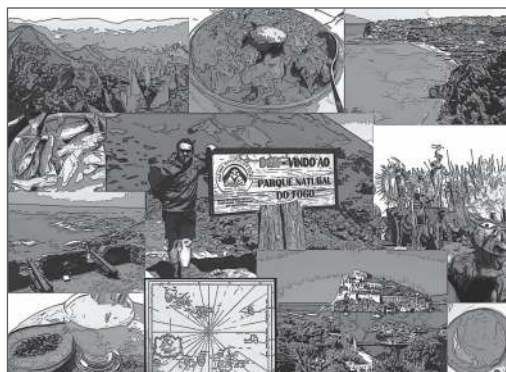

Přednáškou se doporučuje začít vhodným úvodem, zařadit nejnovější fakta, zajímavosti, klidně šokující informace týkající se tématu výkladu, pak přejít k podstatě tématu (základní pojmy, odborné termíny), jeho podrobnější analýze, uvést praktické příklady, které pomohou zkonkretizovat abstraktní pojem na přijatelnou a pochopitelnou úroveň. V průběhu přednášky je dobré vyčlenit čas na případnou diskusi, zpětnou vazbu posluchačů, což napomáhá v udržení kontaktu s posluchači – tuto metodu pak nazýváme přednáškou s diskusí. Svou roli hraje celkový vzhled lektora, jeho image, střídání tempa řeči, oční kontakt s posluchači nebo gesta a také „*vhodná stylizace, vhodné argumenty, příklady, vpadnutí in medias res – přímo do středu děje.*“ (Mužík, 2005, str. 119). Mocným nástrojem je také vizualizace. Vizuální prostředky chápeme jako pomůcku k podtržení výkladu, ne opačně.

Obecně platí, že pokud přednášku doplňujeme o promítanou prezentaci tématu, vždy zahajujeme a ukončujeme výuku mluveným slovem. Vizualizováno by mělo být jen to nejpodstatnější, v přehledné struktuře, pro účastníka jasné a srozumitelné. (Mužík, 1998).

Jakkoli si obvykle lektori přejí a všemožně se snaží, aby se dospělý účastník ve výuce co nejvíce zapojoval a komunikoval, zpravidla přichází takový účastník v roli pasivní, posluchačské (snad i mírně hřeší na možnost splývat v místnosti s ostatními a cítí se bezpečněji ve své anonymitě), a to především na začátku vzdělávací akce. Přednášky svým charakterem pasivní roli účastníků podporují, proto by součástí přednášky mělo být také cvičení, zaměřené na řešení zadaných úkolů

vztahujících se k probíranému tématu, či jiné (animační) aktivity, které donutí účastníky „vstát ze židle“ (Vrbová, 2014). Další možností je zapojit nějaký „zážitkový“ prvek. Aktivity spojené s prožitkem lze považovat za velmi typické pro socio-kulturní animaci, kdy se můžeme setkat s přednáškami doprovázenými například hudbou, občerstvením, tancem aj.

Cestování všemi smysly

Komunitní aktivita realizovaná v ClubCafé Pessoa označuje sérii ozvláštňených cestovatelských přednášek, která vyniká tím, že umožňuje návštěvníkům zapojit všechny smysly – sluch za hudebního doprovodu, zrak pohledem na fotografie, videa, čichem je možné cítit vůně doprovodného občerstvení, které následně ochutnávají a získávají tak i chuťový zážitek, a v poslední řadě mají možnost zapojit i hmat, umožňující poznávat nezvyklé předměty (např. tvary či materiál suvenýrů, látky, kamene aj.) To vše napomáhá účastníkům lépe pochopit jinou kulturu, zvyky a přírodní podmínky. Zapojení smyslů zde představuje animační techniku, jež podněcuje jedince k diskusi, během níž dochází k analýze celé řady předsudků a mediálních zkreslení. Aktivita podporuje nejen

jedince k seberealizaci, sebe prezentaci, ke sdílení zážitků, dojmů, poznatků, ale i celou skupinu. Nabízí zábavnou formu vzdělávání, jež umožňuje integrovat a propojovat specifické skupiny obyvatel. Při pravidelném setkávání dochází k navazování bližších vztahů a k vytvoření sociální sítě.

Celý vzdělávací proces dospělých osob se řídí několika principy. K tomu nejdůležitějšímu ale patří **princip individuálního přístupu**. Vždy totiž záleží na jednotlivci, na vlastnostech a perspektivě konkrétní skupiny a přirozeně na lektorovi, který výuku organizačně usměrňuje, jak bude nakonec vzdělávací proces probíhat. Dodržování této zásady klade vysoké nároky na kompetentnost lektora (animátora), spoléhá na jeho schopnosti pružně reagovat na nově vzniklé situace během vzdělávací akce, ačkoli bude narušen zamýšlený průběh – účastníci nespolupracují, jsou unavení, nevěří si apod.

U heterogenní skupiny účastníků, která je typická pro animační vzdělávací skupinu, se nezřídka stává, že se účastníci neshodnou ve svých vzdělávacích potřebách, cílech, motivaci, vstupních znalostech, temperamentu aj. I to musí umět lektor animátor řešit.

Princip individuálnosti vnímáme ve smyslu utváření prostoru k **samostatné tvořivé práci**, možnosti praktické aplikace teoretických znalostí, případně skupinové práce na zadaném projektu. Animátor v roli lektora může v rámci vzdělávacích skupin využít různé aktivizující techniky, které kladou důraz na vlastní práci účastníků, rozvoj myšlení a řešení problémů. (Jankovcová, Průcha, Koudela in Maňák a Švec, 2003, str. 105). Pojem aktivizace

je v českém prostředí spojen především se sociálními službami pro seniory. Katalog Národní soustavy povolání definuje aktivizačního pracovníka takto: „*Aktivizační pracovník je kvalifikovaný pracovník, který vykonává základní výchovnou činnost, rozvíjí manuální zručnost, vyhledává, organizuje a provádí volnočasové aktivity u osob se sníženou soběstačností z důvodu věku, chronického duševního onemocnění nebo zdravotního postižení, závislosti na návykových látkách, jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné fyzické osoby.*“ **Aktivizace** však obecně znamená podněcování, stimulace k činnosti. Ve vzdělávání se pak zmiňuje aktivizace pedagogická, kognitivní, která stojí na samostatné práci účastníků. Právě její využití má ve výukovém procesu vysokou efektivitu, protože umožňuje zvládnout znalosti, rozvíjet a upevňovat dovednosti a aplikovat je v praktických činnostech. Úkolem animátora (lektora, moderátora skupiny) pak není jen formování znalostí a dovedností, ale také rozvoj nezávislosti účastníků při volbě vlastního modelu učení.

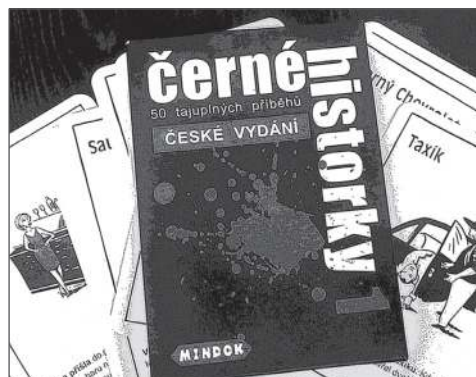

Konkrétní aktivizující metodou jsou **případové studie** (case study), založené na postupném seznamování s případem, konfliktní situace, situační metody aj. Předpokladem klasické případové studie je soustředění na jeden sociologický objekt či jednu sociologickou jednotku, jakou může být specifický jednatel, rodina, pracovní, zájmová či etnická skupina, lokální komunita či instituce. Tento „případ“ následně studie nahlíží, sleduje a zpracovává jako celek ze všech relevantních aspektů. Obecně tuto metodu můžeme vnímat jako detailní studium jednoho či několika málo případů za účelem aplikace získaných poznatků a porozumění případům obdobným. Případové studie totiž vychází z předpokladu, že důkladné

prozkoumání jednoho případu napomůže porozumění případům podobným. Mužik hovoří o více než dvaceti typech různých případových studií. Založeny na nich jsou i zábavné stolní hry (obvykle s detektivním námětem).

Patří sem i **metody inscenační** jsou založeny na aktivním ztvárnění osob vystupujících v problémové situaci samotnými účastníky, přičemž se oceňuje snaha o co největší autentičnost (hraní rolí). Lektor rozdává role a zadává problémovou situaci aktérům, přičemž může být různá hloubka informací o postavách, které jsou k dispozici. Vzniká tak buď strukturovaná inscenace (poměrně vyčerpávající popis situace a postav samotných) nebo nestrukturovaná inscenace (účastníci znají jen problémovou situaci a přidělenou roli, avšak v zásadě netuší, zda jsou např. kladnou nebo zápornou postavou).

Aktivizační metody mohou také využívat přirozenou lidskou soutěživost, jako např. v případě **manažerské hry** (z angl. management games). Na začátku akce jsou účastníci rozděleni do skupin tak, aby pracovaly samostatně. Lektor každou ze skupin vybaví potřebnými informacemi, seznámí s modelovanou skutečností a je na účastnících ve skupinách, aby využili získané informace, aktivizovali své předešlé zkušenosti a znalosti, aby se dobrali k novým závěrům. Během hry lektor dohlíží na to, aby se skupina příliš neodchylovala od stanoveného cíle. Po uplynutí stanovené doby vyzve jednotlivé skupiny k prezentaci a obhajobě svých zjištění či možných řešení problému. Vystupuje zde v roli rozhodčího, který posuzuje dosažené výsledky a jejich interpretaci (Malach, 2003). Stejně jako všechny aktivizační metody i tato vynakládá vysoké nároky na přípravu lektora a jeho zkušenosti, dovednosti a schopnost improvizace.

Černé historky

Solní hra „Černé historky“ byla náplní jednoho z tradičních herních úterků v ClubCafé Pessoa. Je to jednoduchá hra, založená na dvou rolích – vypravěče a hadačů. Obsahuje sadu karet s krátkými detektivními příběhy, na jejichž konci je obvykle smrt. Příčinu této nešťastné (a někdy i velmi kuriózní) události musí odhalit účastníci na základě jen velmi strohých indicií. Jeden z hráčů se po vzájemné dohodě ujal první role vypravěče, přečetl z hrací karty historku s detektivní zápletkou a ostatní hráči se snažili najít správné řešení (to se nachází na druhé straně karty a zná ho jen vypravěč). Hadači se o to snažili prostřednictvím vhodně položených otázek, aby vypravěč mohl odpovědět buď ANO, nebo NE. Ukázalo se, že to není tak lehký úkol. Zaznělo i několik bizarních vysvětlení záhadných úmrtí, že se nedalo udržet smíchy, a tak se celá aktivita nesla i v dobré náladě. V roli vypravěče se pak všichni u stolu postupně vystřídali, takže si mohli vyzkoušet i pozici „na druhé straně“ a trénovat sebekázeň a neprozrazovat tápajícím hádačům příliš mnoho, odpovídat jenom na správně formulované otázky apod. Hra útočí nejen na schopnost logického myšlení, pochopení kauzality a kombinační dovednosti, ale také rozvíjí imaginaci a přirozenou soutěživost (kdo první uhádne správné řešení,

získává např. kávu zdarma). Zároveň účastníci během hry zjišťují i hodně informací o sobě navzájem, kdo jak uvažuje, kdo jak přijímá neúspěch, kdo mlčí a zapojuje se minimálně a proč. Tyto informace slouží také animátorovi, aby rozpoznal, kdo ve skupině zaujímá jaké místo v tvořící se sociální struktuře, kdo potřebuje větší podporu a kdo mu naopak může být při animaci spolupracovníkem. Většinou zaujímá roli pozorovatele a chová se jako jakýkoliv z hráčů.

4.3 Workshopy

Významu anglického slova „workshop“ odpovídá v češtině slovo „dílňa“.

Původně totiž šlo o praktickou demonstraci nějaké činnosti, kterou si studenti (učni) mohli vyzkoušet nebo shlédnout, jak funguje v praxi, tedy přímo u mistra v dílně či v obchodě. Dnes se pojmenování „workshop“ užívá v přeneseném významu: od označení místnosti, kde se něco dělá, k tomu, co se tam dělá, tj. k činnosti samé. Workshop v současném pojetí zpravidla označuje seminář či jinou formu vzdělávací aktivity v podobě tvůrčího pracovního setkání.

Klasický workshop slouží zejména pro další rozvoj a prohlubování již získaných znalostí a dovedností účastníků. V jeho průběhu tedy není předávána teorie, předpokládá se, že účastníci mají osvojený teoretický základ. Animátor na začátek aktivity připraví pouze krátkou prezentaci pro zopakování známých informací a dále skupina začíná pracovat nebo tvořit. Aktivita funguje na interaktivní formě spolupráce mezi účastníky, ti si odnášejí více podnětů pro své další praktické působení. Animátor připraví program tak, aby účastníci na základě vlastních zkušeností a znalostí došli k závěru, který je pro

ně užitečný a využitelný (může se jednat i o vlastní výrobek). Aktivita musí být pro účastníky atraktivní i přínosná, proto je vhodné koncipovat workshop tak, aby se stal pro účastníky „zážitkem.“ **Zážitkové vzdělávání** je přístup založený na vyšší schopnosti lidské paměti vstřebávat informace, jejichž vnímání je provázeno intenzivní emocí. Jde o učení z důsledků vlastního jednání, hledání netradičních řešení a společné překonávání úkolů a výzev. Předností zážitkového vzdělávání je rozvíjení tvůrčích postupů, aktivní jednání, lepší vytváření neformálních vztahů a především intenzivní učení z prožitků namísto pouhého shromažďování informací. Animátor pracuje s prožitkem jako prostředkem k ovlivňování klienta. Jeho úkol spočívá v záměrném vytváření situací, v nichž předpokládá intenzivní prožívání, a v následné práci s těmito prožitky (zpětné vazbě).

V současné době se vyvinul ještě jiný typ workshopu, kterému se někdy říká **řešitelský**. Využívá se pro zaměstnanecké týmy, které se potýkají s nějakým problémem, nebo připravují nové řešení, produkt apod. Tento workshop je definován jako: „*Pracovní (výukové) setkání, jehož cílem je řešení speciálního problému (úkolů), a to mimo běžné pracovní komunikační kontakty (porady, organizační a řídicí pokyny apod.)*“ (Mužík, 2005, s. 140–141). Jedná o velice módní záležitost, mezi veřejností není úplně známá. Mužík hovoří o několika charakteristických znacích takového workshopu:

- účastníky workshopu bývá skupina jedinců, kteří se o danou problematiku dlouhodobě zajímají, častokrát jimi jsou specialisté v oboru.
- téma workshopu je jasně vymezeno, což má za účel jeho detailnější analýzu.
- účastníci aktivizují své odborné poznatky i praktické zkušenosti, které mohou dopomoci k řešení problému.

Řešitelský workshop řídí moderátor, který vedle odborných znalostí problematiky musí ovládat a pružně reagovat na situace, které s sebou samotné řízení skupiny jedinců obnáší. Moderátor řídí proces, může vstupovat i obsahově, jeho role je v přípravě, metodickém vedení a zpracování výstupů workshopu, příp. v následné pomoci týmu. Časový rozvrh workshopu nebývá vymezen, cílem je vyřešit, případně dokončit dané téma, navrhnout opatření. Jedná se o skupinovou práci, výsledná řešení tak jsou vyústěním názorů všech zúčastněných, aby bylo možné je efektivně aplikovat v praxi. Tato řešení či opatření jsou zpracována písemně a k dispozici pro další práci (Mužík, 2005).

Vedle řešitelských workshopů se můžeme setkat i s **workshopem motivačním**, díky nimž chceme účastníky pro něco nadchnout, přesvědčit, „nakoupit“ pro určitý záměr, nebo s **workshopem tréninkovým** (účastníci se zaměřují na procvičování jedné konkrétní nové dovednosti).

Klasické dovednostní workshopy můžeme dělit na:

Vzdělávací workshopy pracují především s informacemi a rozvíjením znalostí jedinců i celé skupiny. Slovo „vzdělávací“ nyní chápeme v užším slova smyslu, jako předávání nových informací mezi účastníky, jako sdílení zkušeností a práci ve skupině, jako nácvik dovedností. Pracujeme s informacemi, rozvíjíme především kognitivní funkce a tím rozvíjíme i své získané kompetence. Typičtější pro workshopy je však jiná forma vzdělávání, a to forma interaktivní.

Rukodělné workshopy představují vytváření nových výrobků, hmatatelné věci. Také při nich rozvíjíme kognitivní funkce, účastníci

si předávají informace, tipy a rady. Vzniká konkrétní hmatatelný produkt, účastník si ho odnáší. Při tvoření výrobku vzniká prostor pro sdílení zkušeností, ale i pro standardní konverzaci. Právě taková komunikace propojuje skupinu. Výhodou je, že se lidé hlásí sami, protože je aktivita zaujala. Mají nějaká očekávání, ale na ty se lze v průběhu aktivity ptát. Vždy se jedná o skupinu, která má stejný zájem, a to rozvíjet své znalosti, dovednosti a kompetence.

Tvůrčí (umělecké) workshopy – Jde v nich o předání inspirace a seznámení účastníka s konkrétními technikami, postupy, myšlením a směřováním lektora a ukázkou nové možnosti v dané oblasti (pohyb, mluva, zpěv, tanec, herectví, aj.) Jedním z nejdůležitějších činitelů je osobnost lektora workshopu, jež utváří způsob práce a podílí se na výsledku workshopu. Rozhodujícím je i jeho charakter a stupeň dosaženého odborného vzdělání, jeho schopnost objektivně vnímat a reflektovat umělecké vyjádření a schopnost dobře komunikovat s lidmi. Pokud chce někdo jako lektor pomáhat jiným v rozvoji jejich osobnosti a inspirovat je k tvorbě, musí v první řadě poznat sám sebe, rozumět si, být sám k sobě pravdivý a dokázat se otevřít kdykoliv a vůči komukoliv. Východiskem pro lektora je jeho vlastní kreativita. Součástí jeho práce je tvořivě uvažovat, přicházet s novými postupy a překonávat zažitá stereotypy. Někdy nabývá workshop charakter setkání účastníků s určitou významnou osobností, která je workshopem provází a je zde v pozici lektora. Účastníci jsou tímto tímto faktem „manipulováni“, věnují více pozornosti této osobnosti a jejich práce bývá o poznání intenzivnější. Často je jejich zaujetí spojeno i se specifickou technikou, kterou se lektor zabývá či zastává (Votrubová, 2016).

Pohybový workshop Kreutzerova sonáta

Náplní workshopu je společné představení současného tance podle novely L. N. Tolstého. Pod vedením tanečnice R. Kaucké si účastníci mohli vyzkoušet několik pohybových her a variací a zároveň vnímat pocity, které zrcadlí prožívání a reakce člověka v útoku a boji. Účastníci během workshopu mohou zkloumat a objevovat nové tělesné pocity vyvolané vlivem ohrožení, které mohou diskutovat se zástupci psychologické poradny a krizového centra. Pohybový workshop v sobě zahrnuje i „psychosomatickou laboratoř“, která přináší celou řadu animačních situací. Představení je z dílny hradeckého Tanečního divadla Honzy Pokusila, které vytváří autorské projekty pro dětské i dospělé publikum na pomezí současného tanečního umění, fyzického a hudebního divadla.

 Workshop je obvykle krátký a intenzivní. Představuje animační techniku neformálního vzdělávání, kdy se jedinec rozvíjí prostřednictvím jednání, např. tvorbou předmětů (adventní věnce, háčkování kapsiček, malování na podtácky aj.). Účastníci se setkávají a střetávají s daným záměrem a získáváním nových pohledů a zkušeností,

ale také s prohloubením praktických dovedností a vědomostí v předem určené konkrétní oblasti. Téma workshopu volíme podle toho, jaký cíl chceme naplnit. Zda chceme účastníky informovat, učit, trénovat kompetence, pobavit, motivovat, ukázat jim další možnosti, nasměrovat je. Ke splnění cíle dojdou účastníci prostřednictvím napodobování, her, cvičení, improvizací a dalších metod, které stimulují jejich tvořivé schopnosti a povzbuzují vzájemnou výměnu nápadů. Získané a objevené zkušenosti, vědomosti a dovednosti jsou velmi intenzivní, a díky tomu z nich mohou zúčastnění čerpat ještě dlouho po skončení workshopu. Kromě změny v sociálním fungování se můžeme zaměřit na překonávání hranic možností účastníků po stránce tělesné i duševní, sebepoznávání, rozšiřování horizontů, pomoc při hledání místa ve světě či prostor pro sociální učení, získávání důvěry v sebe i v ostatní lidi. Workshop vytváří jedinečnou možnost získávání společných prožitků ve skupině.

Pokud chce animátor účastníky informovat nebo jim ukázat další (neznámé) možnosti, zvolí poznávací workshop, např. o jiných zemích. Účastníci se poté mohou naučit vařit pokrm (specialitu), servírovat jídlo, připravit si trasu zajímavých míst k vidění aj.

Pokud je cílem skupinu pobavit a motivovat, můžeme využít na vzdělávací aktivitě seznamovací hru, výstřižky z novin nebo skupina může společně tvořit jednu malbu. Pokud chce animátor návštěvníky učit a trénovat jejich manuální dovednosti, může jim nabídnout rukodělný workshop (tvorba svátečních dekorací, bylinková zahrádka, pěstování dýní, batikování látek, bodové malování, enkaustika, pletení z vlny aj.) vždy však sledujeme i stanovené animační cíle.

Nejdůležitější je zjistit, o jakou aktivitu mají lidé zájem. Vzdělávacích aktivit na různá témata je nepřeberné množství. Animátor musí vyprofilovat aktivitu pro zvolenou cílovou skupinu, pro osoby, které chce oslovit. Vychází ze zpětné vazby a zjišťování potřeb. Důležité je mít také přehled o aktivitách v nejbližším ale i širším okolí. Animátor pak oslovuje ten segment populace, na který necílí nikdo jiný.

V případě, že již máme nějakou funkční skupinu (např. z dřívější aktivity), může další téma workshopu navrhnout právě skupina. Téma vybrané skupinou má výhodu v tom, že zvyšuje pravděpodobnosti jejich opakované účasti, navíc už dříve spolu spolupracovali. Navzájem se tvoří mezi nimi důvěra a mezilidské vazby. Z takových aktivit vznikají i přátelství, která se prolínají do běžného života. Propojují se lidé, kteří mají stejné zájmy a tráví společně svůj volný čas. Za předpokladu, že se podaří vytvořit funkční skupinu, rodí se jedinečná, neopakovatelná tvůrčí atmosféra.

Můžeme zvolit i aktivitu, kde skupina pracuje hromadně v rámci cyklu workshopů na jednom výrobku. Tím nedocílíme pouze návaznosti aktivity, ale jedinec má tendenci se vrátit, protože cítí odpovědnost ke skupině. Každá osoba se stává součástí tvoření. Výsledný výrobek lze tvořit například pro danou organizaci, jako výzdobu společných prostor nebo pro charitativní účely.

Výroba adventních věnců

Na workshopu, který se již tradičně koná v ClubCafé Pessoa, se sešli účastníci různých věkových kategorií, jednotlivci, rodina s dítětem, skupinka přátel. V předvánoční atmosféře byla výroba adventních věnců vhodnou aktivitou. Na úvod aktivity řekla lektorka několik slov o významu adventních věnců ve vztahu k Vánocům. Zmínila i nejčastější zvyky. Zapojila přítomné tím, že se jich ptala, jaké zvyky dodržují o Vánocích oni a zda se skupinou podělí i o zajímavosti týkající se těchto svátků. Následně ukázala, jak se takový věnec tvoří, začala omotávat ke slaměnému korpusu větve jehličí, předvedla, v jakém směru musí účastníci upevňovat drátek, aby jehličí drželo. Poté si každý z účastníků vybral vlastní dekorace na věnec a začal dle instrukcí tvořit vlastní adventní věnec. Konverzaci propojovali účastníci zejména tím, že si vzájemně radili, kam vybranou dekoraci umístit. Animátorky se také účastnily aktivity, tvořily spolu s návštěvníky. Ptaly se na zkušenosti s výrobou adventních věnců, jaké dekorace jsou nejvhodnější. Navazovaly konverzaci na tradice, které se v rodině dodržují a podobně. V průběhu se ptaly účastníků, jak jsou s aktivitou spokojeni, zda naplnila jejich očekávání. Jejich úkolem bylo také vytvoření příjemné, bezpečné,

atmosféry, k čemuž přispělo svažené víno, adventní čaj a zapálené svíčky, reprodukovávaná hudba v podobě koled. Účastníci mohli v rámci workshopu získat inspiraci k různým formám trávení adventního a vánočního času. Mohli sdílet své pocity a dojmy, mohli získat doporučení, ale i zpětnou vazbu od ostatních účastníků, získali prostor pro seberealizaci, kdy si každý mohl vytvořit svůj adventní věnec dle své představy. Získali šanci poznat nové lidi, jedna účastnice získala prostor představit svůj domácí výrobek (čepičky z vlny), sdíleli společný prostor s různými generacemi. Byli motivováni k realizaci vlastní aktivity, kdy jim byla nabídnuta i případná pomoc s přípravou a organizací. Mohli navrhnout témata příštích workshopů, kterých by se rádi zúčastnili.

O zvoleném tématu si vždy animátor zjišťuje informace dopředu, čerpá ze všech dostupných zdrojů, literatury, médií, dokumentů a podobně. Je to důležité ve chvíli, kdy se rozhodne workshop sám moderovat. V průběhu aktivity se mohou objevit dotazy od účastníků, měl by proto mít přehled o aktuálních trendech, příkladech dobré praxe, nových postupech či materiálech, které se nově objevily v dané oblasti. Pokud pro zvolené téma zajišťuje lektora, prověří si nejen znalosti a dovednosti, ale i přístup a osobnosti charakteristiky. Protože lektor je hlavním aktérem a celá aktivita bude poté spojována s jeho jménem. Lektor je v každém případě ten, kdo musí pro stanovený výsledek skupinu vždy dostatečně oslnit, nadchnout, zaujmout a tím si ji „podmanit.“ S lektorem je pak animátor v kontaktu a společně připravují program i průběh workshopu. Je-li lektorem někdo z komunity, stává se workshop prostorem pro seberealizaci, kdy si může jedinec uspořádat vlastní workshop za pomoci socio-kulturního animátora.

Příprava a realizace workshopu zahrnuje několik tipů:

Koncept

Animátor si dopředu tvoří koncept, ve kterém si promyslí časové rozložení, cíl, účel, lektorské poznámky = „na co nezapomenout.“ Každý animátor tvoří plán ve své specifické podobě, která mu vyhovuje. Koncept je nedílnou součástí každé aktivity, je to podpora. Při tvoření konceptu lze vychytat i nedostatky plánované aktivity. Animátor aktivitu prochází krok po kroku a zvažuje jednotlivé dílčí kroky, časově aktivitu rozvrhne. Na konci si udělá celkový „scénář“, aby bylo možné se podívat, zda všechny kroky byly naplněny.

Plán B

Animátor musí mít vytvořený i náhradní plán, který je stejně promyšlený jako primární aktivita. Může se stát cokoliv a realizace prvního plánu se nepodaří. Příkladem může být malý počet účastníků, nemoc lektora, nenadálá technická porucha apod.

Propagace

Samotnou propagaci aktivity provádí animátor v dostupných médiích (novinové články, facebook, instagram, webové stránky organizace). Propagaci můžeme také zajistit placenou reklamou. Výhodou je, pokud vzdělávací skupina již existuje a má svůj funkční komunikační kanál. Důležité je propagovat aktivitu v dostatečném časovém předstihu, aby se lidé stihli zorientovat, domluvit si například hlídání pro děti, koordonovali se s přáteli a aktivitu navštívili hromadně.

Přihlašování zájemců na aktivitu

Animátor sleduje, kolik lidí se mu na aktivitu přihlásilo, registrace je možná pomocí osobního setkání s animátorem v komunitním centru, e-mailem, telefonicky či s pomocí různých webových odkazů (formulářů).

Výhodou přihlašovacího formuláře je, že si animátor může zvolit několik otázek, z nichž zjistí informace o účastnících, např. odkud (z jakého města, lokality) se osoba hlásí. Velkou výhodou je i znát věkové kategorie, animátor má aspoň základní demografický přehled. S takovými údaji může pracovat při zahajování workshopu, nebo když se účastníci vrací opakovaně. Z počtu přihlášených účastníků vychází animátor například i při nákupu materiálů, přípravy prostoru, počtu židlí u stolu aj.

Nákup materiálu

Materiál nakupuje animátor s dostatečným předstihem alespoň jeden den před uskutečněním aktivity. Kupuje i materiál navíc, zejména pokud je možné přijít na aktivitu bez předešlého přihlášení. Což sice není ideální, protože nelze předem znát počet účastníků, ale je potřeba s tím počítat. Pokud naopak nějaký materiál zbyde, lze ho využít pro jinou aktivitu. Někdy se také osvědčuje, aby materiál koupil lektor, který ví přesně, co potřebuje (např. speciální výtvarné potřeby) a nechal si pak náklady proplatit.

Příprava prostor

Animátor rozmístí stoly, místa k sezení a další vybavení (flipchart, šicí stroj) tak, aby měli účastníci dostatek prostoru a aby to vyhovovalo charakteru aktivity. Připraví materiály pro účastníky (pomůcky, manuály). Nahraje prezentaci do počítače, zkontroluje ji a zapojí dataprojektor. Dále se zaměří i na vhodné osvětlení a teplotu v místosti, příp. hudební podtext.

Zahájení samotného workshopu

Po příchodu všech účastníků může animátor zahájit workshop. Pokud nejsou na místě všichni přihlášení, může se skupiny zeptat, zda počkají 5 minut. Pokud skupina souhlasí, animátor čeká stanovený čas, jinak akce začíná. Animátor se představí, popřípadě

představí kolegu (dalšího animátora či člena personálu). Pokud je na workshop pozván lektor, animátor na úvod představí také lektora. Zmíní čas, jak dlouho bude aktivita trvat. V dalším kroku představí program aktivity a rozvrhne její průběh. Řekne, že na úvod bude proběhne prezentace (animátorem či lektorem), poté přijde čas, kdy skupina pracuje (tvoří). Před začátkem aktivity zmíní animátor také pravidla, která jsou součástí prostoru, nebo vyzve skupinu k vytvoření vlastních. Pravidla je vhodné umístit i na zeď v prostoru, kde se aktivita koná. V případě konfliktu na ně lze odkázat a znovu je zopakovat.

Role animátora na workshopu

Animátor je součástí skupiny. Zapojuje se aktivně do aktivity. Aktivizuje členy skupiny, tak aby se všichni zapojili. Hovoří s účastníky o průběhu aktivity, doptává se na jejich zájmy. Hovor může zaměřit, kde se o aktivitě dozvěděli, co je na workshop přivedlo.

V ideálním případě se aktivity účastní animátor a lektor, či dva animátoři. Ti se předem rozdělí úkoly, kdo z nich bude hlídat čas a organizační věci a kdo bude v přímém kontaktu se skupinou. Pokud nastane kombinace animátor a lektor, čas a organizační věci hlídá animátor.

Na účastnících akce lze vyzkoušet, zda jsou spokojeni či nikoliv. V průběhu je možné se doptávat, zda aktivita naplňuje očekávání účastníků. Během akce animátor pozoruje, jak spolu lidé komunikují. Zda se někdo konverzaci straní. V takovém případě se animátor nenásilnými otázkami snaží tohoto člověka zapojit. Jednou z možností je požádat ho o radu, pomoc či o jeho názor

na výrobek, který animátor tvoří. Vnímá-li, že člověk komunikovat nechce, nechá ho, aby mohl pouze „nasávat“ atmosféru.

Zpětná vazba

Zpětnou vazbu zjišťují animátoři v průběhu aktivity či před jejím koncem. Doptávají se účastníků na spokojenost, připomínky a nějaké vhodné změny. V již navázané spolupráci s účastníky aktivit lze využít ankety, hlasování o, jaké téma či aktivity mají dále zájem.

Zpětnovazební otázky obvykle pokrývají čtyři základní oblasti:

1) Kontaktní otázky (Jsou návštěvníci s aktivitou či její kvalitou spokojeni? Jaké aktivity navštěvují nejraději? Odkud o nich vědí?)

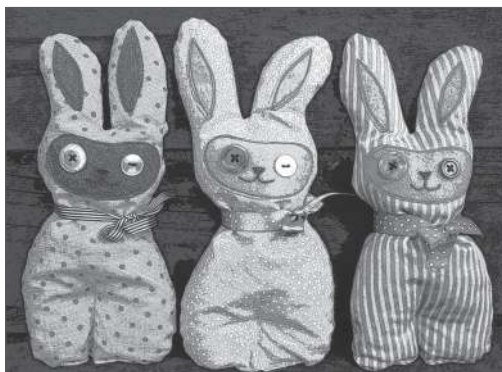
2) Motivační otázky (Chtěli by si návštěvníci zrealizovat vlastní aktivitu? Co by návštěvníci rádi od aktivity získali?)

3) Otázky na potíže a bariéry (Existuje něco, co účastníkům brání navštěvovat aktivity? Je důvodem čas konání, téma, výše vstupného?)

4) Otázky na možnosti a příležitosti (Jaké aktivity návštěvníci postrádají? Vědí o dalších vzdělávacích příležitostech v okolí?)

Zpětná vazba je nedílnou součástí aktivity. Animátor může zjistit nedostatky, které je možné při příští aktivitě eliminovat. Kdo jiný má vhodné postřehy, než právě účastníci?

„To, že se workshop vydařil, zjistíme podle toho, že účastníci se po něm cítí jiní, změnění. Aby se ovšem tohoto stavu podařilo docílit, musí účastníci pracovat, získávat nové schopnosti a dovednosti, ale také se musí otevřít novým praktikám a ideám. Pokud se člověk otevře, je tvárný a nebrání se, může se měnit, a docílit tím nejen osobnostního růstu.“ (Votrubová, 2016, s. 31).

Zašití velikonoční zajíčci

ClubCafé Pessoa uspořádalo velikonoční rukodělný workshop, v rámci kterého si účastníci mohli pod vedením zkušené švadleny vyrobit veselé zajíčky ze zbytků látek a vytvořit si tak hezké, a přitom levné dekorace. Účastníci si měli přinést své oblíbené látky a s nimi i jejich příběh, tj. co všechno už látka „zažila“, kde všude se nacházela, součástí jakého oděvu byla, kdo ji nosil a jaký k němu měl vztah apod. Tím měli účastníci prozradit i něco o sobě a zároveň si uvědomit bohatost života i v maličkostech. Workshopu se zúčastnili lidé, kteří se předtím neznali, a vytvořili velmi heterogenní skupinu. Mezi účastníky byla mladá žena, která dorazila díky osobnímu pozvání animátorky, žena v důchodovém věku, která kavárnu navštěvuje pravidelně, dále maminka s dvanáctiletou dcerou, které byly v kavárně poprvé a o workshopu se dozvěděly z místního zpravodaje. Všechny účastnice rády tvoří, právě proto si workshop vybraly. V průběhu aktivity navrhovaly další typy rukodělných workshopů, kterých by se rády účastnily, např. pletené košíky z vlny, další šité dekorace a polštářky, patchwork. Rolí animátora bylo podporovat sdílení zkušeností a názorů, sdílení „vychytávek“

v šití, mapování důvodů, proč účastnice na workshop dorazily, mapování jejich dalších zájmů, povzbuzování a oceňování kreativity účastnic, nápomoc s vytvářením výrobků. Díky otevřené komunikaci vznikl prostor pro mezigenerační sdílení, kdy si účastnice vzájemně ukazovaly různé způsoby šití a vytváření dekorací, došlo i na neformální vzdělávání, když se diskuse zaměřila na informace o recyklaci odpadů, o velikonočních tradicích a zvycích v různých zemích. V neposlední řadě hrálo klíčovou roli ocenění výrobků a podněcení účastníků k další účasti na rukodělných workshopech.

4.4 Zájmové kluby

Zájmy vymezuje Palán jako „*relativně konstantní motivačně postojové zaměření (orientace) osobnosti k určitým oblastem, jevům, věcem nebo činnostem. Soustředění pozornosti na jevy, věci nebo činnosti, které mají pro osobnost význam z hlediska jejich potřeb. Zájmy tvoří významnou součást motivační struktury osobnosti. Vznikají na základě potřeb, vloh, schopností citových vztahů a vhodných podmínek prostředí.*“ (Palán, 1997, s. 135). Nakonečný formuluje pojem zájem jako „*afektivní zaujetí k poznávání něčeho, spojené se zálibou zabývat se určitým předmětem jako objektem poznání (např. zájem o přírodu nebo o historii).*“ (Nakonečný 1997, s. 421). Zájem je tedy zabývání se něčím, co je praktické, nebo teoretické, podle povahy věci, něčím, co vyvolává hluboké zaujetí. Pokud je to ryze praktická činnost, např. zahrádkářství nebo modelářství, označuje se jako „hobby“.

Rozvoje těchto individuálních zájmů (zálib, koníčků) se věnuje především **zájmové vzdělávání**, které napomáhá prostřednictvím cílevědomého procesu kultivace osobnosti,

což se následně projevuje v kvalitě života jedince a přeneseně i v kvalitě života celé společnosti. Vzhledem ke svému pestrému zaměření představuje tato oblast nejméně souvislou sféru vzdělávání dospělých.

Členění zájmové edukačních činností vychází ze starších koncepcí mimoškolního vzdělávání a spadá do několika oblastí (Šerák, 2009):

- kulturní a estetická výchova,
- pohybová a sportovní výchova,
- cestování a turistika,
- zdravotní výchova,
- enviromentální výchova,
- vědeckotechnické vzdělání,
- jazykové vzdělání,
- náboženská a duchovní výchova.

Koncept zájmového vzdělávání dospělých je velmi specifickým fenoménem, který v evropském kontextu nabývá různých významů. Samotná potíž tkví už v pojmu „zájmové vzdělávání“, ke kterému připadá v zahraniční literatuře několik ekvivalentů. Nejblíže ho vystihují pojmy jako „non-vocational adult education“ (neprofesní vzdělávání dospělých, jde o veškeré edukační aktivity dospělých primárně nesměřující na pracovní trh), „liberal education“ (orientováno na nabídku klasického, neutilitárního vzdělání v oblasti klasické kultury a myšlení, v některých zemích – např. ve Finsku – označuje veškeré neformální neprofesní vzdělávání). Vhodnými ekvivalenty mohou být i „popular education“ nebo „general education“, „hobby education“ (např. v Estonsku v podobě sítí městských „hobby education“ škol, nabízejících různorodé zájmové aktivity) apod. Setkat se můžeme i s pojmy „interest-based education“, „interest-oriented education“ nebo „interest education“, které jsou spjaté primárně s akademickým prostředím či s formálním vzdělávacím systémem (interest

courses v Irsku). V dokumentech definujících různé oblasti vzdělávací politiky EU se objevuje pojem „sociokulturní vzdělávání“ (socio-cultural education), avšak je matoucí, protože představuje zastřešující označení pro zájmové i občanské vzdělávání dohromady. Poměrně rozšířené je využívání pojmu „leisure education“ (volnočasové vzdělávání).

Pokud jde o motivace účastníků zájmového vzdělávání, patří k nim: „Rozšíření stávajících znalostí, zájem o daný obor či téma, možnost využití získaných informací v praxi, osobnost přednášejícího (záruka odbornosti, věhlas), možnost poznání nových lidí a navázání kontaktů, souvislost se stávající profesní činností respondenta, zvědavost, prestiž pořádající organizace, sebezvzdělávání, relaxace, setkání s přáteli.“ (Šerák 2005, s. 203)

Mezi typické rysy zájmového vzdělání patří:

- saturace individuálních zájmů,
- orientace do sféry volného času,
- svoboda výběru a dobrovolnost účastníků,
- pestrost obsahu,
- převažující neutilitárnost zaměření,
- otevřenost přístupu,
- aktivita účastníků.

Typickým znakem, odlišujícím oblast zájmového vzdělávání od většiny ostatních, je především **dobrovolnost**. Je to jeden z mála druhů učení, které probíhá bez stresu, nervozity a obav a navíc ve volném čase. Volný čas není jen ta část dne, následující po splnění pracovních povinností, vyřešení nezbytné péče o rodinu a domácnost a o vlastní fyzické potřeby. Je to také optimální sociální prostor pro seberozvoj prostřednictvím svobodně volených činností. Člověk sám rozhoduje, jak naloží se svým volným časem a jakým způsobem ho bude trávit.

Literární úterky

Komunitní aktivita v ClubCafé Pessoa umožňuje předčítat ukázky literárních děl, povídek, pohádek, rozsáhlejších článků aj. samotnými autory z řad členů komunity. Cílem je zapojení jedinců do stálého poznávání nového, vzdělávání, popřípadě sdílení zkušeností, poznatků, zážitku prostřednictvím vybrané literatury. Literatura zde slouží jako nástroj, který podněcuje jedince přijít do klubu a spolupodílet se na průběhu aktivity, nebo aby smysluplně strávil svůj volný čas. Autoři mají díky této aktivitě možnost seberealizace, sebezprezentace a získávají i možnost přímé zpětné vazby, jež obdrží formou diskuse. Animační techniku představuje imaginace, která spočívá v tom, že autor přečte část svého díla a posléze každý z účastníků má možnost vyjádřit své představy o tom jakým směrem se bude příběh ubírat a jak asi skončí. Aktivnější formu představuje jedno z cvičení v rámci kurzů tvůrčího psaní, kdy si každý účastník napíše na papír své představy, posléze se papíry promíchají, s tím, že každý bude předčítat představu někoho jiného. Společně pak vyberou nejlepší závěr příběhu. Jedná se o skupinovou aktivitu, kterou lze provádět v prostoru, který nabízí klid, pohodlí

a bezpečné prostředí. Socio-kulturní animátor je v pozici, kdy se stává účastníkem dané skupiny a podněcuje účastníky k vyjadřování a diskusi. Dohlíží na to, aby byla ve skupině zajištěna příjemná atmosféra, dále může skupinu usměrňovat, pokud to situace vyžaduje. Socio-kulturní animátor udržuje skupinu aktivní, také zajišťuje úpravu prostor, ve kterém zmíněná aktivita bude probíhat a nastavuje pravidelnost. Značnou výhodou této literárně-vzdělávací aktivity je možnost zapojení všech věkových generací společně.

Jak jsme již uvedli dříve, zájmové vzdělávání je založené na osobních zájmech a potřebách jedince. Tyto potřeby lze uspokojit různými způsoby, k nejtypičtější formě však patří organizované zájmové vzdělávání, které nabízí kulturní a vzdělávací instituce. **Organizované zájmové vzdělávání** lze dle Bílé knihy chápat jako „*souhrn výchovně vzdělávacích, poznávacích, rekreačních a dalších systematických, ale i jednorázových činností a aktivit, směřujících k účelnému a efektivnímu naplnění volného času a umožňujících získat vědomosti a dovednosti mimo organizovanou školní výuku.*“ (Bílá kniha, 2001, s. 54). Šerák definuje toto vzdělávání jako „*system krátkodobých i dlouhodobých organizačních forem, které umožňují edukační, rekreační, poznávací a tvůrčí volnočasové aktivity účastníků, realizované neformálním i informálním způsobem a směřující k saturaci jejich individuálních zájmů, k rozvoji a kultivaci osobnosti a k celkovému zlepšení kvality života jedince.*“ (Šerák, 2009, s. 503).

K těmto organizovaným formám zájmového vzdělávání patří nejrůznější **diskusní večery a besedy**. Obvykle mají ustálenou strukturu, která se skládá z krátkého úvodního referátu zajišťujícího vstup

do problematiky a následné diskuse účastníků (řízené, či neřízené). Aby měla realizace této formy smysl a byla úspěšná, je nutná alespoň částečná znalost diskutované problematiky ze strany účastníků.

Trochu starší koncept představují tzv. **večery otázek a odpovědí**, kdy účastníci k danému tématu kladou otázky (ústně, či písemně) a jeden nebo více vzdělavatelů (odborníků) je zodpovídají. Mají-li účastníci možnost pokládat otázky písemně s předstihem (do umístěných schránek), jsou mnohem otevřenější, další výhodou této formy je, že vzdělavatel se může předem na otázky připravit, případně svoji odpověď doplnit dokumentačním materiálem. Organizačně je však tato forma velmi náročná.

Mezi další diskusní formy patří **debatní fórum**, kde vystupuje jeden řečník a jeho oponent. Po jejich vystoupení následují otázky a odpovědi účastníků. Velmi oblíbenými bývala také filmová fóra, v nichž je řečník nahrazen filmem k danému tématu a účastníci diskutují až po jeho skončení.

Filmová projekce v rámci socio-kulturní animace má dnešní době vliv na širokou veřejnost. Prostřednictvím filmu lze jedince vzdělávat, rozvíjet, motivovat, ale také slouží jako prostředek k navázání kontaktu s druhými.

K typickým formám založených na diskusi patří i **seminář**, který slouží k prohlubování poznatků. Tato forma klade nároky na účastníky z hlediska ústního projevu a prověřování vědomostí a částečně vychází z principů akademického vzdělávání. Účastník musí mít odvahu vyjádřit vlastní názor a obhájit jej před ostatními či být sebekritický a připustit omyl.

Poněkud zábavnější formu ověřování znalostí představuje **kvízový (soutěžní) večer**. Soutěžní otázky mohou mít podobu úryvků hudebních skladeb, literárních děl apod. Tato forma přispívá k hloubování znalostí jak aktivních účastníků (soutěžících), tak pasivních posluchačů. Dnes si ji představujeme hlavně jako náplň soutěžních televizních pořadů, které jsou stále velmi oblíbené.

Často se můžeme setkat také s formou, označenou jako **tematický večer**. Představuje kombinaci několika forem vzdělávání a uměleckých žánrů (přednáška, beseda, krátký film, scénky, básně, kvízy, hudební skladby apod.) k určitému tématu. Realizuje se dle scénáře a vede jej konferenciér (moderátor, animátor). Umělecká část tematického večera bývá oddělena přestávkou a umožňuje tak účastníkům si prohlédnout případnou tematicky orientovanou výstavku, publikace, výrobky apod.

Ucelenější formu pak představuje **kurz**, který je obvykle složený z více jednotek (lekci, přednášek, cvičení, seminářů apod.) a vyznačuje se předem stanoveným rámcem učebního plánu a délkou (pevným začátkem a koncem). Účastníkům umožňuje získat systematicky utříděný okruh poznatků a kombinuje různé vzdělávací formy a techniky (přednáška, cvičení, modelové příklady, hraní rolí apod.)

Často rozšířenou formou zájmového vzdělávání je **zájmový kroužek (klub)**, sdružující jedince se stejnou zájmovou orientací, kteří mají chuť si na principu vzájemnosti rozšiřovat, prohlubovat a obohacovat své vědomosti, schopnosti a dovednosti.

Zájmové kluby můžeme dělit na:

a) naučné (vlastivědné, čtenářské, přírodovědné, jazykovědné apod.)

b) technické (modelářské, elektrotechnické, radioamatérské apod.)

c) společenské (křížovkářské, šachové, hádankářské apod.)

d) sběratelské (numizmatické, filatelistické apod.)

e) hospodářské (pěstitelské, chovatelské apod.)

f) umělecké (divadelní, hudební, fotografické, taneční apod.)

g) kroužky přátel umění (sdružují lidi na základě společného zájmu o určitý druh umění či jeho interpretů)

h) sportovní a tělovýchovné (turistické, gymnastické, cyklistické apod.)

Filmový klub

Série setkání, které na začátku uvádí film, dokument, reportáž aj., se zaměřením na témata jako je životní prostředí, zdraví, životní události, společenské dění, politika aj.), a pak následuje moderovaná diskuse, zaměřená na sdílení názorů, dojmů, zkušeností, podnětů pro zlepšení, návrhů na změnu aj. Animátor může sám vnášet komentáře během filmu nebo po ukončení promítání, čímž se přirozeně stává moderátorem diskuse. Pro zvýšení efektu do debaty zařazuje i animační techniky, např. hraní rolí, praktické ukázky, nebo

si přivede hosta, který má přímou souvislost s tématem a může vnést své zkušenosti či zážitky. Občas si může účastník sám vyzkoušet, jaké to je v roli osob, které viděl ve filmu (např. demonstrovat s vlastními improvizovanými transparenty jako soupenci hnutí Žlutých vest). Animátor má obvykle na starost výběr vhodného filmu, který je ve společnosti pozitivně hodnocen, popřípadě se může zaměřit i na témata kontroverzní, u kterých je zřejmé, že vyplyne pestrá diskuse. Na základě informací získaných ze zpětné vazby vybírá téma a film na příští setkání. Filmový klub nabízí jedinci smysluplně trávit volný čas a otevírá témata, která mohou být ve společnosti opomíjena a tabuizována. Účastníci získávají možnost ke sdílení názorů v rámci tolerantního prostředí. Dochází k neformálnímu vzdělávání, kdy samotná účast jedince na aktivitě ho může vzdělávat, informovat a motivovat k určitému jednání či ke změně chování. Aktivita se tak zasazuje o vytváření aktivní, informované společnosti, jenž může vést jedince k osobní, ale i celospolečenské změně.

Speciální skupinu zájmového vzdělávání tvoří aktivity zaměřené na **osobní růst** (osobnostní rozvoj). Osobnostní vzdělávání je orientováno na člověka jako individuum. Nevyhýbá se žádnému věku, profesi, skupinám či jednotlivcům. Probíhá od raného dětství v sociální interakci s osobami blízkými, ale také s širším společenským okolím. Utváří u jedince sebepojetí, jehož výsledkem je sebereflexe, tedy to, jak jedinec vnímá sám sebe, jak se hodnotí, jaké má sebevědomí, sebedůvěru a sebeúctu (Vízdal, 2004, s. 14). Rozvoj osobnosti je však nejen individuálním zaměřením člověka k sobě samému, vede k porozumění sobě samému, ale současně také druhým, napomáhá k zvládnutí vlastního chování, přispívá k utváření kvalitních mezilidských vztahů,

rozvíjí komunikaci, utváří a rozvíjí základní dovednosti pro řešení složitých situací. Osobnostní rozvoj, který zahrnuje všechny dimenze lidského bytí, by měl směřovat k souladu tělesného, duševního a duchovního (Smékal, 2005). Cíle osobnostního rozvoje jsou definovány jako směřování k vnitřní integritě, zralosti, moudrosti, síle „já“ a k rozvoji takových hodnot jako je pravda, spravedlnost, úcta k životu (Kolář, Lazarová, 2008, s. 32). Účelem skupin zaměřených na osobní růst a rozvoj je minimalizovat negativní charakteristiky osobnosti a naopak podporovat ty žádoucí, jakými jsou např. lidský potenciál, individuální schopnosti či talent. Jeho smyslem je pomáhat účastníkům utvářet si praktické životní dovednosti a pomáhat jim hledat vlastní cestu ke spokojenému životu a kvalitním mezilidským vztahům. Specifikem je, že předmětem učení je sám dospělý, jeho osobnost a jeho vztahy s lidmi. Toto vzdělávání se často zabývá rozvojem poznávání, sebepojetím, seberegulací, psychohygienou a kreativitou, věnuje se poznávání lidí, mezilidským vztahům, komunikaci, spolupráci, hodnotám a postojům, praktické etice a dovednostem rozhodování a řešení problémů (Daněk, 2009).

Nezastupitelná je role animátora, který nepodceňuje zpětnou vazbu od účastníků a dává jim prostor volit příští téma setkání. Do programu zařazuje ta témata, která reflektují aktuální potřeby dospělých, popřípadě vycházejí ze vzájemné domluvy s nimi.

Možná nejdůležitější skutečnost, kterou může v souvislosti s osobním růstem člověk poznat, je, že neexistuje jasná definice cesty k osobnímu úspěchu. Každý máme jiné

cíle a priority, které znamenají, že se musíme věnovat různým aktivitám a ideám, abychom se sebou byli spokojeni. Máme také své silné a slabé stránky, které jsou součástí našeho zděděného osobnostního typu. Můžeme se snažit o rozvoj osobnostních kompetencí, svého potenciálu. Člověk díky osobnostnímu rozvoji neustrne a dokáže reagovat na změnu, nové podmínky, životní i pracovní výzvy.

V rámci osobnostního rozvoje jedinec nejen získává nové znalosti v různých oblastech (velmi široká plejáda, zahrnující třeba zlepšování paměti, řečnické či vůdčí dovednosti nebo finanční gramotnost), ale rozvíjí také svou kreativitu. V segmentu rekreace se stále častěji objevují tzv. **animační programy**, jejichž cílem je na základě pozitivní motivace a pozitivního vedení povzbuzovat jedince při hledání jeho životní a pracovní dráhy i sebe sama. Typickými animačními programy jsou pohybové činnosti, výlety, kulturní a vzdělávací aktivity apod. Zážitekové formy zájmového vzdělávání (plavba na divoké řece, jízda na koni apod.) jsou často terapeuticky zaměřené, uskutečňují se v přírodě a jejich cílem je získání zkušeností a zážitků.

Tím vším zvyšuje učící se dospělý spokojenost se sebou samým, pracuje na své sebevědomí a sebehodnotě. Pro rozvoj sociálních kompetencí se někdy užívá označení **sociální vzdělávání** a kromě zájmového vzdělávání probíhá také prostřednictvím „edukačně podnětného prostředí“, které vytváří svou činností nějaká formální či neformální organizace (buď se na poskytování vzdělávání nespecializuje) a umožňuje tak jedinci saturaci jeho edukačních potřeb (stáže, dobrovolnictví, účast v testovacích či výzkumných skupinách, občanské poradní sbory apod.).

Společné rysy s vytvářením „edukačně podnětného prostředí“ mají skupiny zaměřené na osobní růst, spojené s prožitkem sounáležitosti a porozuměním, kterého lze dosáhnout

jen prostřednictvím otevřených interakcí a zpětné vazby od členů skupiny (Kuzníková in Charouzová, 2015). Takový prožitek může jedinec získat zažít v rámci aktivit, kde získá respekt od druhých, ocenění, pocit uznání, získá prostor pro sdílení, rozvíjení svých znalostí, dovedností, zájmů, koníčků aj. Mezi cíle takové **socializační skupiny** patří podpora komunikačních dovedností a vztahů jedince prostřednictvím volnočasových aktivit či výcviku sociálních dovedností. I s tímto typem skupiny dokáže socio-kulturní animace pracovat během vzdělávacích aktivit a klubů, v rámci kterých vytváří prostor pro sdílení se, výměnu zkušeností, vyzkoušení si nových dovedností, návyků či postupů. Příkladem takové aktivity může být např. společné kulinaření, při kterém přirozeně vzniká možnost sdílení svých zkušeností, rad, nápadů, experimentů vedoucí k rozvíjení dovedností skrze praktickou ukázkou.

Klub Amigos

Komunitní aktivita, realizovaná v ClubCafé Pessoa, probíhala především v odpoledních hodinách, aby byla dostupná seniorům, rodičům malých dětí apod. Nabízela smysluplné trávení volného času. Účastníci měli možnost podílet se na vytváření sousedských vztahů, neformálně se vzdělávat, relaxovat, sdílet s ostatními své schopnosti, dovednosti,

zkušenosti či objevovat nové věci. Animační prostředí představoval dopraveně dobře dostupný, otevřený, příjemný prostor. Téma klubového setkání uvozovala obvykle krátká přednáška či prezentace. Setkání mělo často i zážitkovou formu (ochutnávky káv, čajů, sýrů, chlorel, makrobiotických potravin aj.) a zaměřovalo se na zdravou výživu, zdraví, historii, koníčky jako pěstitelství, tvorba rodokmenu aj.) Aktivita umožnila aktivovat jedince právě skrze téma, které je celospolečensky známé, módní, ale i nevšední, dávající jedinci šanci objevovat nové věci (chutě, vůně, ale i zájmy), a podněcovala k sebe prezentaci (jak on sám své záliby rozvíjí, tipy a rady ostatním účastníkům).

4.5 Svépomocné skupiny

Podpůrné skupiny nebo také svépomocné skupiny jsou zaměřené na řešení tíživé situace, kdy cílem takové skupiny je odstraňovat určité překážky, nastartovat změnu, poskytnout prostor pro sdílení své životní situace (Kuzníková in Charouzová, 2015). Svépomocné skupiny poskytují specifickou podobu pomoci a podpory lidem v náročných a nepříznivých životních situacích. Jedná se především o spojení klientů se stejným problémem, ať už jde o problém zdravotní, sociální či subjektivní (Vymětal, 2010). Cílem těchto skupin (stejně jako cílem animace) je vytvoření bezpečného prostoru pro to, aby si tito lidé mohli vzájemně předat zkušenosti, poznatky a nalézt vzájemnou podporu. Jde tedy o to, aby se klienti v nepříznivých životních situacích necítili sami a zároveň poznali, že jejich podpora a přítomnost může být pro druhé důležitá a nápomocná v řešení vlastních problémů.

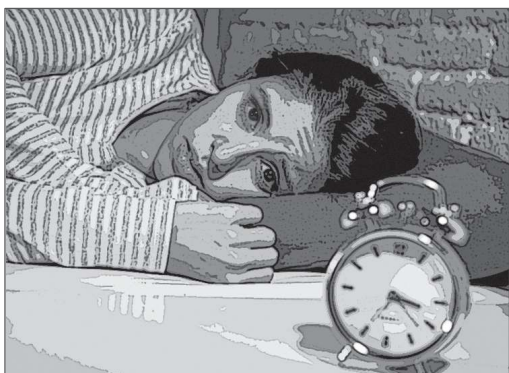
Svépomocné skupiny jsou odjakživa součástí přirozeného projevu lidské společnosti,

neboť se lidé při blízcím se vnějším ohrožení vždy spojovali, aby mohli takovému ohrožení lépe čelit a najít možnost pro jeho řešení (Matoušek, 2003). Svépomocné skupiny poskytují bezpečnou komunitu a dle Walthera a Boyda (2002) je lze charakterizovat v následujících bodech:

- **stejná zkušenost** – všichni jedinci konkrétní skupiny spojuje stejný problém;
- **vzájemná pomoc a podpora mezi členy** – jedinci získávají jistotu z pravidelného setkávání se a poskytování si vzájemné pomoci;
- **princip pomáhajícího** – ti, kteří poskytují pomoc ostatním, tím zároveň pomáhají sami sobě;
- **zdůraznění zdravého pohledu na sebe** – urychlení ozdravného procesu, kdy členové opouští svůj původně nezdravý pohled na sebe samé;
- **společný názor** – členové vzájemně ujišťují jeden druhého;
- **důležitost informací** – skutečné pochopení problému na rozdíl od intrapsychiekého pochopení.

Typickou charakteristikou svépomocných skupin je i skutečnost, že ten kdo pomáhá, není profesionál, nýbrž členové skupiny. Proto v tomto případě socio-kulturní animátor funguje jako koordinátor, vedoucí skupiny či moderátor. Socio-kulturní animaci a svépomocné skupiny spojuje především role samotné skupiny, skrze kterou má jedinec možnost se pravidelně účastnit společenského života a nepropadat tak osamocení. Získává možnost podělit se s dalšími lidmi o své starosti a radosti, poskytuje úlevu a zjištění, že se jedinec nenachází ve své situaci sám a že se také někdo potýká se stejnými problémy (Matoušek et al., 2013). Ve skupinách takového charakteru se otevírá možnost mluvit o problémech dosud nesdílených.

Svépomocná skupina nespavců

Skupina se schází, aby se členové vzájemně podpořili na své cestě ke spánku a k plnohodnotnému životu. Členové skupiny sdílí mezi sebou zkušenosti s tím, co pomáhá a co nikoliv a mluví o všem, co se spánkem souvisí. Předávají si informace, podporují se v nezávislosti na lécích. Vnímají, co pro ně nespavost znamená a jak ovlivňuje jejich životy. Svě uzdravení berou členové skupiny do vlastních rukou a společně hledají cestu k uzdravení bez psychofarmak. Setkání se uskutečňují 1 × měsíčně v bezpečném prostředí (zvukově oddělená místnost).

Ve skupině jsou vítáni všichni zástupci různých příčin nespavosti:

- vystresovaní neurotici,
- lidé s přechodnou nespavostí kvůli potížím v zaměstnání či v rodině,
- nespavci v těžké životní situaci,
- nespavci chronicky nemocní,
- nespavci zápasící s abstinenčními příznaky po vysazení psychofarmak.

Skupina je založena na svépomoci a vede ji jedinec se stejnou patologickou zkušeností, kterou již překonal. Členové získávají možnost setkávat se v diskrétní skupině, jež je

podporuje vyrovnat se se situací, ke změně vlastních postojů a sebezpřijetí, sdílet vlastní příběhy, tipy, rady, zkušenosti aj. Mohou získat inspiraci k různým formám života od ostatních účastníků, které je mohou motivovat, a pomáhají najít vlastní cestu k uzdravení. Animátor může úzce spolupracovat s vedoucím skupiny při nastavování pravidel skupiny, navrhopvat různé animační aktivity pro seznámení, pomáhat s oslovováním potenciálních členů skupiny, doporučovat hosty na setkání skupiny (lékař, lektor meditace, psychologický poradce aj.) Dále může vedoucímu skupiny pomáhat s evidencí, je-li potřeba, s přípravou občerstvení, místnosti, pomůcek, zajistit např. návštěvu spánkového centra apod. V případě, že sdílí stejnou zkušenost jako členové skupiny, může se stát jejím vedoucím (moderátorem, facilitátorem), bude však muset rozlišovat, kdy je animátorem (je-li placený, tak kdy je profesionálním pracovníkem), a v jakém okamžiku se už stává lídrem skupiny a vede ji dobrovolnický (a to přesto, že i v této roli využije všechny své znalosti, schopnosti a dovedenosti ve prospěch vývoje skupiny).

Na principech svépomoci stojí i tzv. **peer programy**. Slovo „peer“ v angličtině znamená nejen vrstevníka, ale i jedince ze stejné sociální skupiny nebo profese, tj. osobu, která je účastníkům blízká věkem, hodnotami, sociálním postavením, koníčky, názory a postoji. Na peer skupinu se proto můžeme dívat jako na sociální skupinu, na uskupení lidí, kteří mají podobné zájmy, věk, pozadí, či společenské postavení. Peer skupina bývá zpravidla prožívána jako „společenství“, tzn. jako skupina, v níž převládá *„niterná a citová blízkost členů a bezprostřednost a intenzita kontaktů mezi nimi“* (Sauer, 1990, s. 87). Význam peer skupiny

spočívá v tom, že poskytuje jednotlivci oporu a zprostředkuje mu normy a hodnoty, závazné pro její členy. Ve skupině se člověk může cítit svobodný od vlivu světa (škola, rodina, zaměstnání). Může si vytvářet vlastní svět a systém hodnot a vyzkoušet si nové životní formy. Skupina přispívá k rozvoji osobnosti účastníka tím, že se s ní může identifikovat, a současně mu přináší pozitivní zážitky sounáležitosti, uznání a úspěchu.

Koncept peer programu vznikl v Americe. Jeho původním záměrem bylo vyškolení neformálních vůdců mužstev za účelem jejich ukáznění. Později byl znovu využit v osmdesátých letech, kdy se mezi mládeží začaly značně prohlubovat problémy s drogovou závislostí – tehdy se stal vyhledávaným preventivním programem. V devadesátých letech se tento koncept dostal do České republiky, kam ho přivezl primář Karel Nešpor a došlo k jeho ztotožnění hlavně s vrstevnickými skupinami dětí a mládeže. Peer program je plánovaný a dlouhodobý. Cílem peer programu pro dospívající je především vytvoření **sítě podpory** a pomoci ohroženým mladým lidem. Peer programy se využívají zejména ve spojitosti s problematikou užívání návykových látek, násilných činů ve škole, problémy se začleňováním do třídního kolektivu, šikany, nebo při narušených vztazích mezi žáky a učiteli. Základním stavebním kamenem peer programu je aktivní účast předem připravené skupiny vrstevníků. Skupina vytváří prostředí pro řešení krizových situací a pro prevenci problémů tím, že poskytuje bezpečné místo pro takové jedince, kteří nemají pocit bezpečí (a to z nejrůznějších důvodů) na nejpřirozenějším místě – v rodině. V tomto případě není až tak důležité, aby ve skupině jedinec dostával odborné rady, ale aby se zde cítil bezpečně a vnímal skupinu jako místo, kam

může přijít se svým problémem a kde nalezne porozumění (Nováčková, 2018).

Účinnost peer programů bývá velmi vysoká, protože vliv vrstevníků v období dospívání je velice významný (Dvořák, 2007). Zásadní je také skutečnost, že se skupina snadno ztotožní s nositelem preventivního programu – **peer aktivistou**, který jim je blízký jak věkem, tak životní situací. Ideální je, aby věkový rozdíl mezi peer aktivistou a účastníky byl zhruba jeden až dva roky. Účastník peer programu se díky tomu jednoduše a rychle ztotožňuje nejen s peer aktivistou, ale věří i podobným hodnotám, které zastává, protože si prošel podobnou zkušeností. Účastníci jsou si blízcí také jazykem (slangem), kterému všichni rozumí – na rozdíl od rodičů a učitelů (Uhlířová, 2016). Peer aktivisty se stávají proškolení dobrovolníci, kteří jsou přirozeně vybaveni vůdcovskými schopnostmi. Někdy se také můžeme setkat s pojmem „peer leadership“ (vedení). Vedoucí vrstevníci v roli peer aktivistů mají značný vliv na postoje a chování členů dané skupiny, jsou pro ně přirozenými autoritami a pro mnohé jedince mohou představovat i vzory. Schopný peer leader umí předávat získané znalosti a dovednosti dalším vrstevníkům a tím přispívá ke zlepšení vztahů na školách v komunitách, lokální partě apod. (Western Australian Centre for Health Promotion Research 2010, překlad Nováčková, 2018).

Peer skupiny prohlubují porozumění sobě samým, ale i ostatním, rozvíjí sociální a osobnostní stránky. Programy podpory si kladou za cíl posílit sebeúctu, zvládnutí schopnosti řešit problémy a také posílit sebevědomí a tak předcházet situacím, kdy si jedinec připadá nedostatečný. Podpora vrstevníka je hojně využívána jako strategie na podporu mladých

lidí, kteří jsou ohroženi nepříznivými situacemi nebo okolnostmi, dále pro mladé lidi kteří si potřebují pohovořit o své sexuální orientaci, pro dospívající matky, mladé lidi s chronickým onemocněním, jedince, kteří mají rodinné problémy nebo je jejich rodič dlouhodobě a těžce nemocen. Funguje i jako včasná intervence v otázkách duševního i fyzického zdraví včetně zneužívání návykových látek (Peer tutoring resource center, 2015, překlad Nováčková, 2018).

Animátor v rámci peer programů plní roli organizátora nebo mentora peer aktivistů, kterým pomáhá se sestavováním programu, zapojováním animačních prvků do skupinové práce, oslovením cílové skupiny a vyhledáváním partnerů v komunitě (školy, kluby, domy mládeže apod.) či odborníků, pokud to situace vyžaduje (sociální poradci, psychologové, etopedové).

Náplní typického peer programu může být např.:

- sebezpoznání,
- prevence sociálně patologických jevů – drogy, závislosti, sekty,
- budování a možnost porovnání základních komunikačních dovedností,
- nácvik důležitých komunikačních technik – sebezprosení, navazování kvalitních přátelských a partnerských vztahů,
- porovnávání životních hodnot s vrstevníky,
- rozvoj osobnosti,
- nalézání životního smyslu, životních cílů a rolí,
- vyrovnání s minulými i současnými životními těžkostmi,
- nalézání sebedůvěry,
- kladné změny v prožívání a chování.

Peer Support Program

Portuguese Community Centre (PCC) je charitativní organizace, která podporuje lusofonní komunitu, aby se integrovala do společenského a pracovního života ve Velké Británii. Usiluje o kvalitu života portugalské komunity, podporu duševního zdraví, rozšiřování obzorů o možnostech podpory. Nabízí lidem možnost připojit se ke skupině, účastnit se aktivit, setkávat se s lidmi a sdílet s nimi stejné zájmy. Mezi příklady jejich konkrétních aktivit patří well-being workshopy, v rámci nichž centrum nabízí semináře, které poskytují informace o duševním zdraví a pomáhají tak rozvíjet dovednosti a nástroje ke zlepšení zdraví a pohody. Dalším programem je Peer Support, postavený na proškolených dobrovolnících, kteří využívají své vlastní zkušenosti s duševním onemocněním k podpoře ostatních. Filozofií funkce peer support je, že existuje velký rozdíl mezi tím, když člověk mluví o svých problémech s někým, kdo ví, co máte na mysli, neboť má stejnou zkušenost, než s tím, kdo si myslí, co máte na mysli. Účastníci programu mají také skupinovou podporu, jež je zaměřená na strategie zvládnání, schopnost řízení životních podmínek a stanovování cílů. Samotní uživatelé mají možnost se po čase postavit do role peer konzultantů.

4.6 Artefiletika a muzikofiletika

 Ne všichni klienti se v mluveném projevu před skupinou cítí komfortně a není pro ně jednoduché vyjádřit své potřeby, přání a názory pomocí slov. Proto se pro práci se skupinou již několik let používají i jiné podpůrné prostředky k verbálnímu vyjádření, jedním takovým je **artefiletika**. Význam tohoto slova se skládá ze dvou částí: „arte“ a „filetika.“ Slovo „arte“ ukazuje na přímou vazbu k umění. Nejedná se však o umění galerijní, ale o všestranně tvořivou činnost v běžném životě. Slovem „filetický“ bylo pojmenováno takové pojetí ve výchově, které usiluje o propojení emocionálního a sociálního rozvoje s rozvojem intelektuálním. Artefiletika disponuje propracovanou terminologií, kterou osvětlil zejména Jan Slavík. Zatímco arteterapeutický slovník je velmi podobný psychologickému a psychoterapeutickému, artefiletika operuje se specifickými pojmy jako „průměrná každodennost“, „koncept“, „prop“, „výrazová hra“ apod.

Artefiletika se na rozdíl od arteterapie nesoustředí na léčbu psychiky účastníků, ale na jejich vzdělávací a také výrazovou kultivaci, příp. na rozvoj jejich umělecké tvořivosti.

Artefiletika přibližuje poznání k osobnímu prožitku a vlastním životním zkušenostem. Dle Slavíka musí v průběhu artefiletického setkání probíhat dva vzájemně propojené principy exprese a reflexe. Zjednodušeně řečeno, expresí rozumíme výrazový, tvůrčí projev, zatímco reflexí prostřednictvím dialogu získáváme náhled na to, co již bylo

vytvořeno (Slavík, 2001). Vlastní výtvarný projev je tak první krok, na který navazuje druhý – reflexe a dialog mezi účastníky, který je moderován či animován vedoucím skupiny. Smyslem je tedy co nejlépe zpracovat vzniklý sociokognitivní konflikt a využít ho k odhalení dosud skrytých rozdílů či shod mezi účastníky a k vzájemnému intelektuálnímu, emočnímu i motivačnímu poděcování a inspiraci, samozřejmě za respektování jedinečnosti a vzájemné odlišnosti. Slavík tomu říká „aranžování umělecké situace“ nebo také „animace.“ Samotný zážitek z výrazové hry ale nedostačuje k dosažení artefiletických cílů, je potřeba nejenom zažít, ale také ji interpretovat a zasadit do širších kulturních souvislostí (Slavík, 1997). **Reflexe** je nedílnou součástí artefiletického setkání a také jeho poznávací „značkou.“ Probíhá především prostřednictvím reflektivního dialogu mezi účastníky, ve chvíli kdy účastníci ukončí svou tvorbu a sednou si se svými artefakty (výtvořiny) do kruhu. Reflektivní dialog obrací pozornost zpět k minulým zážitkům a hledá v nich poznání. Vede k porozumění a pochopení. Je moderován lektorem (vedoucím skupiny, animátorem), který může ovlivnit vnitřní naladění účastníků tím, že se snaží budovat bezpečí. Jedním z prostředků, které používá, je péče o kultivované a bezpečné projevení emocí, nepřehlížení a nezastírání konfliktů a konfliktních situací. Monitoruje a řídí energickou úroveň ve skupině (skupina je unavená, excitovaná, soustředěná aj.) a dbá na zpětnou vazbu (Mílová, 2011).

Artefiletické setkání je nejčastěji realizováno skupinově (lze však i individuálně) s cílem předat nenásilnou formou toleranci a porozumění, podporovat své klienty ve všem, co je jim blízké a zvyšovat jejich sebedůvěru a sebevědomí. Může sloužit také jako most pro překonání bariér mezi lidmi.

Skupinová artefiletika využívá k dosažení svých cílů skupinovou dynamiku, poskytuje prostor, kde se klienti učí vyjadřovat, naslouchat, respektovat, ale i objasňovat své zájmy a názory (Mílová, 2011).

Fáze artefiletiky lze popsat takto:

Vybuzení – na úvod se zařazuje rozehrívací aktivity, v praxi se osvědčil náladoměr. Ten slouží ke zjištění naladění ve skupině. Může mít více podob – hra na tělo, tanec, gesto atd. Slouží k uvolnění zúčastněných a naladění se na další průběh. Mělo by dojít k přeladění z vnějšího světa na vnitřní svět jedince.

Zklidnění – je možné využít různých forem uvolňovacích cvičení, meditace, vizualizace, trénování pozornosti a cvičení posilující vzájemnou důvěru. Zároveň je to chvíle, ve které se účastník naladí na vlastní práci. Do fáze zklidnění řadíme i přípravu místa na tvorbu, která může mít podobu rituálu.

Vlastní práce – v této fázi se účastníci pohybují ve fikčním světě a pomocí propů jej uchopují. Je nutné věnovat hlavní činnosti dostatečné množství času. V této fázi se skupina často v tichosti zabere do práce a klid je nutné respektovat. Možné je motivovat klienta k tomu, aby se pokusil vyjádřit, co prožívá ve vztahu ke skupině, co se mu honí hlavou, na co si vzpomněl.

Uvolnění, relaxace – je vhodná při doznívání zážitku, proto se řadí do čtvrtého okruhu činností. Klient si při klidných aktivitách může například znovu přehrát situaci a přemýšlet, co zažil apod. Hluboká relaxace je vhodná při imaginaci, ale nehodí se při akční tvorbě.

Aktivace – v této fázi dochází k vystoupení z fikčního světa a klienti mají možnost expresivně vyjádřit zážitky ze svého pobytu v něm. Toto vyjádření může být např. pomocí

dramatizace neboli expresivní interpretace. Další možností je reflektivní dialog, který probíhá za pomoci slov. Zde si účastníci mají poskytovat zpětnou vazbu, která by měla být obohacující, nikoli hodnotící.

Sdílení – diskuze a vytváření zpětné vazby je velmi důležitou součástí skupinové práce. Nikdo nesmí být nucen, aby o své tvorbě hovořil. Někdy je dostačující, že samotné dílo vzniklo. Ve skupině musí vládnout svoboda, aby se klienti cítili dobře a byli chopni se otevřít. Je vhodné diskutovat nad různými prvky, zamýšlet se nad barvami, rytmem, tvarem, symboly.

Uzavření – je stejně důležité jako zahájení. Jde vlastně o uplatnění aktivit, které mají podobnou funkci jako rozehrívací aktivity, jen jsou v opačném směru. Mají účastníky pevně ukotvit v reálném světě a připravit je pro vstup do něj. Každý by si měl urovnat myšlenky a sám v sobě zhodnotit, co za poslední chvíle prožil, jak ho to obohatilo. Velmi se osvědčilo psaní deníků a tvorba desek na obrázky. Po každém artefiletickém setkání by si měl animátor vést záznam o proběhlé aktivitě, ze kterého by bylo zřejmé, jak aktivita proběhla, jak podnětná byla diskuze a jak byla aktivita artefiletickou skupinou přijata (Mílová, 2011).

Artefiletika představuje velmi živý a proměnlivý proces, a proto nelze pro praktické využití vytvořit univerzální návod, aby zmíněné fáze byly vždy striktně dodržovány. Velmi záleží na momentálním rozpoložení skupiny, či zamýšlené aktivitě a na osobě animátora, jak dobře umí situaci odhadnout a setkání jí přizpůsobit.

Artefiletické aktivity jsou používány také jako podpůrný prostředek k verbálnímu vyjádření jedince, a tak mohou být nástrojem pro lepší formulaci přání, potřeb, názorů. V sociální práci může být artefiletika cestou k vytvoření kvalitního individuálního plánu. Artefiletické aktivity podporují účastníky v tom, co je jim blízké, pomáhají tak rozvíjet silné stránky a zvyšovat jejich sebevědomí. Pomáhají k lepšímu pochopení jinakostí v multikulturním světě, a proto je lze využít i jako most pro překonávání bariér mezi lidmi a v integraci do majoritní společnosti a být tak prevencí sociálního vyloučení (Mílová, 2011). Blochová se zamýšlí nad tím, zda se mohou arteterapeutické techniky (tedy i artefiletika) osvědčit pro naplnění vybraných **cílů sociální práce**. Dle jejího zkoumání se mohou tyto techniky dobře využít při navázání vztahu s klientem, orientaci v jeho osobních vztazích, sdělování informací o sobě včetně jeho minulosti i plánů do budoucnosti, abreakci, která napomáhá emočnímu zpracování, uvolnění a posléze usnadňuje také vzájemnou spolupráci. Vyslovuje také naději, že by mohli sociální pracovníci využívat potenciál arteterapeutických technik ve své práci, podporovat svého tvořivého ducha, což se údajně pozitivně odrazí i v jejich přístupu ke klientům. Mělo by se tak dít za předpokladu, že sociální pracovník absolvuje arteterapeutický sebezkušenostní výcvik, který mu umožní porozumět hlouběji účinkům výtvarného projevu. Největší bariérou snad není ani nedostatečné vzdělání, jako vlastní pochybnosti, že neumíme kreslit či malovat, získané při výuce na základní škole, kde se kladl důraz hlavně na přesnost reálného zobrazení. Tento faktor velmi brání širšímu využití arteterapie v mnoha oborech, včetně sociální práce. (Blochová, 2017).

Mezi typické artefiletické techniky patří:

Koláž – (z francouzského „collage“ = nalepit) je artefakt, který je ve své klasické podobě komponovaný z výstřižků nalepováním na podklad. Jedná se o vytvoření nového obrázku z obrázků nebo fotografií někoho jiného. Pro autora může být složité nalézt obrázky dle svých představ. Z množství podnětů a možností, které se mu nabízí, pak vybírá ty klíčové. Při interpretaci je důraz kladen především na symboliku, uspořádání obrázků a celkovou koncepci, barevnost, míru zaplnění plochy, velikost formátu, opakování prvků, způsob zpracování apod. Významná jsou především ta témata, která se zabývají rodinným zázemím, vztahy v rodině či komunitě (Liebmann, 2010).

Muchláz – při muchlání papíru se využívá vlastností tohoto materiálu. Papír je poddajný, měkký a při muchlání zajímavě zní. Výhodou je, že při práci s papírem může účastník uvolnit emoce a přesunout je aktivně do papíru. Muchláz prokazatelně pomáhá zklidnit nesoustředěné jedince, příp. uvolnit negativní pocity jako hněv, vztek či rozhořčení, překonat akutní napětí, rozčilení, ale i nedostatek kontaktu, jaký umožňují jenom haptické vjemy. Podobně zklidňující účinek má i práce s přírodními materiály, které mají výraznou strukturu (stromová kůra, minerální kámen).

Scribbling (z anglického „scribble“ = čmáranice) – často využívána jako způsob volných asociací a cvičení představivosti. S otevřenými či zavřenými očima účastník čmárá po papíře, přičemž působí na tvořivého meditačního charakteru práce. Vhodné je i pro ty, kteří neradi kreslí nebo jim vadí, že musí něco „předvést“. Je cenným východiskem pro sociální pracovníky, protože její obsah

je nevědomý a podává informace o účastníkovi. Oblé tvary mohou naznačovat pohodu autora při kreslení, evokují měkkost a klid, naopak špičaté a ostré tvary v sobě skrývají agresivitu, napětí, hněv, strnulost. Slabý přítlak je signálem malé energie účastníka, naopak tvrdý přítlak tužky poukazuje na silné emoce (Šicková-Fabrice, 2002).

Akční akvarel – je vhodný kvůli lehkosti a vzdušnosti. Klient používá barevnou plochu, nikoli linku, a pracuje s vodou, přičemž se nebrání náhodně vzniklým tvarům a komponuje je do obrazu. Vodou je odplavováno všechno, co je přebytečné, zásah vodou má ponechat to, co je autentické. Formát symbolizuje, jaký prostor si pro sebe klient dovolí vzít. Perspektiva naznačuje výhled do budoucna. Voda při tvorbě neustále upozorňuje, že vše plyne, a také brání člověku být strnulý a malovat rigidně. Animátor nabádá k rozpíjení, aby se účastník nebál vyzkoušet nové věci. Voda pomáhá s formováním, klient začne tvořit spontánně svůj obraz a není „jako kámen“. K použití více barev je účastník motivován, pokud je jeho obrázek nebarevný a tím si může uvědomit, že nic není černobílé. Zobrazení konkrétních věcí a postav prozrazuje, se účastník nachází v konkrétní situaci a zda stojí nohama pevně na zemi.

Mandala – v sanskrtu znamená „svatý kruh“ nebo „střed“. Tato technika se užívá u osob se sníženou schopností koncentrace, jejichž myšlenky jsou velmi roztržité. Navozuje pocit klidu. Lidé, kteří jsou ve svém životě jistější, často malují ze středu směrem ven. Naopak lidé, kterým ve světě chybí opora, mají sklon malovat zvenku směrem ke středu. Mandaly nás učí zacházet s hranicemi, přijímat to, co je nezbytné, a zbývající prostor mezitím utvářet svobodně, zorientovat se v životních vzorech a integrovat zážitky (Dahlke, 1999).

Zátiší – klasická technika, která může být rozpracována do artefietické podoby ve chvíli, kdy zapojíme účastníky do výběru předmětů, ze kterých poté společně sestaví zátiší. Jedná se vlastně o práci se symboly a jejich následné zpracování.

Portrét – uplatňuje při práci s účastníky, kteří hledají svou identitu, hledají vlastní tvář. Technika podporuje v hledání krásy na druhých lidech, zastavení a poznávání se navzájem.

Autoportrét – kombinuje se s tvorbou se zavřenýma očima, aby nedošlo k idealizované představě o sobě. Účastník se při ní nedívá do zrcadla, ale poznává se hapticky pomocí svých rukou.

Kruhy úspěchu

Aktivita připomíná deskovou hru. Účastníci nejprve na několik koleček papíru namažou svůj specifický symbol (dle vlastní fantazie). Kolečka se pak postupně kladou na stupnici (podle vlastního pocitu a priority)

k jednotlivým sekcím na kruhové desce – PENÍZE, PRÁCE, VZTAHY, MAJETEK apod. Zaměření sekcí si určují účastníci sami. Čím blíže ke středu se lísteček ocitl, tím méně má jeho vlastník pocit, že se mu v této sekci daří. Pokud se stejné symboly soustředily v převážné míře kolem středu, ukazovalo to na vážné problémy vlastníka, nebo na zkreslené sebevnímání. U této aktivity mohou mít účastníci jisté obavy ze zneužitelnosti toho, že se člověk příliš odhalí a hra pro něj bude představovat zásah do soukromí. Aktivitu proto lze na program artefiletické skupiny zařadit ve chvíli, kdy je vytvořena atmosféra důvěry a účastníci nebudou mít potřebu své potíže zastírat, zbytečně si „na něco hrát“ a dělat se lepšími (ale i horšími a vzbuzovat lítost). Smyslem hry je efektivně vyjádřit pomocí úsporného grafického nástroje to, co by mohlo být složité s pomocí slov. Animátor postupuje po jednotlivých kružnicích a poskytuje prostor celé skupině, aby k položeným lístečkům dávala komentář. Každý z účastníků pak může porovnávat příběhy ostatních se svou životní situací a případně poopravit nahlížení sebe sama. Zajímavé je také hru po nějaké době zopakovat a porovnat rozložení lístečků, zda nedošlo k posunům.

Na podobných principech jako artefiletika se rozvinula i novější **muzikofiletika**. Muzikofiletiku můžeme definovat jako umělecko-pedagogickou disciplínu mající blízko k muzikoterapii. Muzikofiletika ovšem nepoužívá obvyklé výchovné a pedagogické postupy, ale vytváří nové, vlastní, mající základy v muzikoterapii, což vyžaduje značně odlišný přístup. Hranice mezi muzikoterapií a muzikofiletikou je velmi individuální a subtilní. Záleží na animátorovi, na jeho zkušenostech, znalostech, vedení a schopnosti udržet vzájemné hranice těchto expresivních

metod. Muzikofiletika se zaměřuje na sociální a psychický rozvoj osobnosti a poznávání důležitých lidských témat. Pro dosažení těchto cílů využívá některé muzikoterapeutické metody, aniž by ale probíhala terapie. *„Účelem není terapie a diagnostika, ale právě muzikofiletické působení, které nepoužívá přímé výchovné a pedagogické metody, ale působení, které přináší do výchovy nové, konstruktivisticky zaměřené metody inspirované muzikoterapií.“* (Drlíčková, 2014).

Své uplatnění nachází muzikofiletika především v oblasti vzdělávání a výchovy a při animaci dospělých. Její pojetí je podobné jako u artefiletiky reflektivní, zpětnovazební, s výraznou tendencí optimistického ladění a pozitivního vyznění. Cílem muzikofiletiky je rozvíjení psycho-emočního, intelektuálního, uměleckého a všeobecně kulturního potenciálu účastníků, posilování jejich sociálních dovedností a kompetencí a prevence psychosociálních selhávání prostřednictvím muzikofiletických aktivit (Drlíčková, 2014). Dosahuje toho prostřednictvím hudebních činností při rozvoji poznávání světa a sebe mezi lidmi. Snaží se o rozvíjení pozitivního v člověku a působí v oblasti prevence sociálně nežádoucího a rizikového chování. Smyslem je, aby osobní prožitek přivedl jedince k hlubšímu poznávání obsahu tvorby a současně také k hlubšímu poznávání sebe sama nebo ostatních lidí (Drlíčková, 2014).

Muzikofiletiku tedy můžeme chápat jako tvořivou a zážitkovou aplikaci základních muzikoterapeutických technik, k nimž patří:

Hudební interpretace – spočívá v reprodukci předem známého hudebního materiálu. Zahrnuje doprovodné pohybové aktivity (např. kroky do rytmu). Je vhodná pro účastníky, kteří potřebují posílit sebedůvěru,

nebo kteří prožívají úzkost ze spontánního projevu. Pomáhá rozvíjet hudební dovednosti. Buduje sebedisciplínu a schopnost sebekontroly, zvláště při skupinové hře. Účastník musí dodržovat základní pravidla, které určí animátor. Při hudební interpretaci je omezeno kreativní vytváření hudby, technika dovoluje účastníkům zapojit se do hudebních situací, které by nebyli schopni vytvořit bez předem připraveného plánu.

Kompozice hudby – typické je kreativní vytváření písní, textů, instrumentálních skladeb a jiných hudebních produktů (např. audio nahrávka nebo hudební video). Klíčová je skutečnost, že se na procesu kompozice hudby podílí sám účastník.

Poslech hudby – cílem poslechu hudby je rozvoj schopnosti naslouchání, evokace specifických tělesných reakcí, relaxace, rozvoj sluchových nebo motorických dovedností, evokování afektivních stavů a zkušeností, prozkoumávání myšlenek a nápadů, podpora reminiscence, paměti nebo regrese, evokace imaginací a fantazií, spojení posluchače s komunitou nebo socio-kulturní skupinou a stimulování spirituálních zkušeností.

Nástroje muzikofiletiky

Snahou animátora by mělo být vytvoření emocionálně příznivého prostředí, které dokáže účastníky podněcovat k hudebnímu vyjadřování. Hudební nástroje mají tu moc, díky které mohou fungovat jako most mezi účastníkem a okolím. Mají schopnost „mluvit“ za člověka a tak mu případné ostychy či rozpaky ulehčit. Za vhodné nástroje pro muzikofiletiku můžeme považovat Orffův instrumentál. Jsou to základní nástroje jako dětské bubínky, tympány, zvonečky, ozvučná dřívka (claves), dětské činely, prstové činely, kastaněty, triangl, maracas (rumba-koule), tamburíny, africké bubny, ale také škrabky, valchy, struhadla, chřestidla, umělohmotné láhve, lahvičky s rýží, hrachem aj. Při používání hudebních nástrojů, které si účastníci sami vytvoří, dochází ke spojení tvořivé hry a muzikoterapie. Využit lze také nástroje „vlastního těla“ jako je tleskání, pleskání, dupání, a samozřejmě hlas. Za hudební nástroje můžeme považovat i předměty používané v běžném životě. Různorodost těchto nástrojů je veliká, např. hrnce, pokličky, dveře, židle, lžice, klíče aj.

The background features several overlapping, semi-transparent grey shapes. A large, dark grey shape is positioned in the lower-left and center, while a lighter grey shape is above it, and another is to the right. The overall composition is abstract and modern.

Jak se dá socio-kulturní animace uplatňovat v komunitě?

5 Jak se dá socio-kulturní animace uplatňovat v komunitě?

JAN HLOUŠEK, ZUZANA HLOUŠKOVÁ, VERONIKA OBROVSKÁ, VERONIKA HŮLKOVÁ

Budeme-li přemýšlet o tom, jak se dá socio-kulturní animace uplatňovat v komunitě, dostaneme se na pole komunitní sociální práce, která se v úrovni makro praxe věnuje práci s komunitou a změnám v sociální politice (Gojová, 2006). Jejím cílem je sociální změna místního společenství a můžeme ji vnímat jako „proces vědomého sociálního působení, které je zaměřeno na následující cíle: propojení potřeb a existujících zdrojů v komunitě, podpora skupinové solidarity a spolupráce v komunitě.“ (Dunham, 1958, s. 233). Problémy jednotlivců a skupin jsou řešeny v kontextu zdrojů místní komunity tak, že jsou zapojování do řešení problémů, rozhodování i hodnocení zvoleného řešení. To, že lidé žijí na jednom místě, nebo mají společný problém, z nich ještě nedělá komunitu. Tou se stávají, až když si uvědomí, že ve vzájemné spolupráci se jim bude žít lépe. Úkolem animátorů je dovést je k tomuto poznání a napomáhat jim, aby zvládli účinné nástroje vzájemné komunikace, sdílení informací a sebeřízení. Animátor se koncentruje na silné stránky lidí, snaží se o otevřenost, informovanost, transparentnost. Spojuje lidi dohromady a vede je k tomu, aby prostřednictvím efektivního využití vlastních zdrojů uměli jednat v zájmu celku s ohledem na individuální potřeby členů komunity. Ukazuje lidem, že jejich přání a problémy jsou podobné jako potřeby jejich sousedů, že se jedná o problémy, se kterými si jeden člověk poradit nedokáže, společnými silami je ale mohou zvládnout.

5.1 Realizace komunitních projektů

Platforma pro podporu implementace komunitní práci definovala celkem 12 principů, na jejichž základě se má komunitní sociální práce realizovat (Vaňková, 2015):

- princip lokalizace,
- princip bottom-up (zdola nahoru),
- princip zplnomocňování,
- princip participace/podílení,
- princip spolupráce,
- princip dobrovolnosti,
- princip spoluzodpovědnosti,
- princip přednosti společného před individuálním,
- princip sdílení a redistribuce moci a zdrojů
- princip subsidiarity ve využívání zdrojů,
- princip transparentnosti procesů,
- princip multidimenzionality.

Jedním z klíčových principů je spolupráce. Komunitní přístup k řešení akcentuje **spolupráci tří sektorů** – veřejného, podnikatelského a občanského (Kinkor, 2013). Pro vybudování partnerství v komunitě je důležitý zájem o nějakou společnou věc, ale také znalost prostředí, místních autorit, zvyklostí a schopnost jednání s potenciálními partnery, propojovat činnost místní samosprávy, neziskových organizací, zaměstnavatelů, škol a dalších organizací a institucí. Smyslem je najít a vytěžit maximálně potenciál, který takové partnerství nabízí. Animátor obvykle vyhledává již aktivní skupiny lidí a vytváří pro jejich spolupráci adekvátní podmínky. Za tímto

účelem animátor potřebuje lidi motivovat, aby nejen přešli z pasivní role v aktivní, ale také našli způsob, jak společně vyřešit nějaký konkrétní problém. Jeho úlohou je povzbuzovat obyvatele komunity a pomáhat jim pracovat a usilovat o něco společně, a také najít myšlenkám a plánům konkrétní náplň a výsledky. Snaží se nejen zapojit řadové občany do procesů rozhodování, které ovlivňují jejich život a zasahují jejich okolí, ale učí je také používat strategie a intervence, které dosažení takových cílů umožňují (Hartl, 1997). Obvykle toto „učení“ vyústí ve společnou tvorbu a realizaci **komunitních projektů**.

Vzhledem k tomu, že socio-kulturní animace je přístup, který lze využít ve všech etapách komunitní práce, dochází ke značnému překryvu jeho role s běžným komunitním pracovníkem. Záleží tedy na tom, do jaké míry bude komunitní pracovník zapojovat nástroje socio-kulturní animace a stane se tak sám animátorem. Animaci je možné realizovat v jakékoliv z pěti etap komunitní práce (Novotná, Schimerlingová, 1992):

1) Etapa shromažďování informací o komunitě

V této přípravné etapě animátor stejně jako komunitní pracovník zjišťuje všechny dostupné relevantní informace o komunitě, případně jejich problémech. Jedná se o demografické údaje, jako jsou věková struktura, pohlaví, produktivita, vzdělanostní struktura, politické, etnické, náboženské zastoupení v komunitě atd. Dále se zjišťují informace o infrastruktuře: bydlení, doprava a dostupnost, přívod energií, zastoupení institucí (samospráva, úřady, zdravotní a sociální péče), zaměstnavatelské organizace, kontakty a vazby s okolím (komunity, sousední obce). V této fázi bude pracovat spíše „od stolu“. Pro zjišťování dalších

informací, jako jsou formální a neformální autority, významní či aktivní členové komunity aj., je vždy vhodnější vyrazit přímo „do terénu“.

2) Etapa diagnostická

Animátor v této etapě objevuje hlavní problémy komunity a činí tak rozhovorem a jednáním s představiteli komunity. Animátor se snaží oslovit co nejširší spektrum zainteresovaných skupin a osob. Může např. uspořádat přátelská setkání rodin a sousedů, kde může zábavnou formou zjišťovat, jak lidé žijí a co je trápí. Lidé mohou o své komunitě natočit např. participativní video. Jinou možností zjišťování potřeb je vytváření problémových map, kdy se na základě skupinové diskuze objevují důležité problémy komunity. Animátor hlavní problémy třídí z hlediska palčivosti pro členy komunity a z hlediska celospolečenských dopadů. Problémy a potřeby komunity pak následně konzultuje s místními autoritami, s odborníky a u odpovědných správních orgánů, příp. volených zástupců komunit.

3) Etapa navrhování řešení a projektů

Tato etapa úzce navazuje na zjišťování potřeb a problémů komunity. Do této etapy spadají např. dnes již známé komunitní a akční plánování na krajské či regionální úrovni. Zapojení do ní mohou být odborníci a zvolení zástupci komunity nebo celá komunita. V každém případě je kladen důraz na dostatečné seznámení všech zúčastněných s navrhovanými postupy a řešením. Výsledkem etapy je rozdělení úkolů potřebných pro zpracování projektu. Paralelně se také hledají možnosti, jak řešit problém z vlastních zdrojů, podporou zevnitř komunity. Také v této etapě může animátor využít širokou paletu nástrojů a aktivit, pomocí kterých zapojí co nejširší spektrum představitelů komunity. Může k tomu využít i instituce, např. místní školy, kdy studenti a žáci mohou hledat neotřelá

řešení v rámci tzv. projektového vyučování. V případě nedostatku vlastních zdrojů je vhodné co nejvíce spolupracovat s místní správou a samosprávou na hledání zdrojů mimo komunitu. Animátor by měl by co nejvíce využít přehled o dostupných grantových výzvách, nadačních programech či společensky zodpovědných firmách. Zároveň může využít tyto instituce, aby pomohly zpracovat různé analýzy, statistické údaje apod.

Výstižná formulace problému odpovídá na otázku, jak problém vznikl, kdo jej pociťuje a proč žadatel řeší právě tento problém a ne jiný. Dokáže také sdělit rozdíl mezi stavem, který teď existuje, a cílovým stavem, jehož chceme dosáhnout.

4) Etapa realizace projektu

Animátor v této etapě koordinuje spolupráci všech zúčastněných a dává jim podporu potřebnou k další práci, stimuluje komunitu k svépomoci, dále hledá různé potřeby a podněty k řešení, dohlíží na plnění rozdělených úkolů. V této fázi je vhodné spojit síly se zkušeným projektovým manažerem (komunitním pracovníkem), který bude zajišťovat administrativní stránku realizovaného projektu. Animátor se pak může věnovat různým formám skupinového vyjednávání, organizacím veřejných akcí a dalším formám zapojování veřejnosti. Věnuje se také cílené propagaci projektu, která jednak poslouží lepší informovanosti, jednak může přinést další prostředky – finanční i lidské zdroje. Animátor přispívá svými aktivitami k řešení situací v komunitě, avšak rozhodování a přímé jednání je už záležitostí členů komunity. Animátor může využít i autority instituce, která ho do komunity vysílá, ale odpovědnost za změnu v komunitě mají

především její členové. Pokud nejsou dostatečně zaangažováni, navržené opatření bude jen stěží funkční. Už v této etapě je dobré uvažovat o udržitelnosti aktivit a výstupů projektu, pokud fungují, jsou úspěšné a má smysl v nich pokračovat.

5) Evaluace projektu

Na závěr každého projektu je třeba zjistit a vyhodnotit skutečné dopady projektu a realizovaných opatření. Na rozdíl od průběžného monitoringu se evaluace zaměřuje na pochopení dopadu v co nejširších souvislostech. Dopad některých projektů se projeví rychle, třeba už v průběhu realizace, jiné projekty se dají vyhodnotit až po uplynutí několika měsíců či let. Zjišťuje se, nakolik projekt naplnil vytyčené cíle a do jaké míry byl efektivní, tj. zda je problém dostatečně řešen a potřeby naplněny, nebo zda je třeba najít další možná řešení situace v komunitě. Zjišťují se i původně nezamýšlené důsledky realizovaných aktivit, případně se připravují další projekty. Komunita při hodnocení dostává zpětnou vazbu, která vyjadřuje důvěru v její tvůrčí potenciál a v její možnost úspěchu (Řezníček, 2011). Důležité je všimnout si a oceňovat pozitivní zkušenosti nabyté v průběhu řešení problémů uvnitř komunity. Animátor tím posiluje sebevědomí komunity jako celku a vytváří předpoklady pro udržitelnost dosažených výsledků a změn.

U komunitních projektů je vždy ne snadné zjistit všechny dopady v době bezprostředně po realizaci projektu. Často se změny projeví až v delším časovém horizontu a jsou výsledkem synergického působení řady faktorů. Z tohoto důvodu by měla být evaluace velmi dobře promyšlena za použití vědeckých postupů a zásad.

Junta de Freguesia de Santo André

Santo André je přímořské městečko poblíž Santiago do Cacém a sousedí s přírodním parkem Reserva Natural da Lagoa de Santo André e da Sancha. Sdružení funguje cca 3 roky za velké podpory města Santo André a ve své činnosti se zaměřuje také na řešení sociálních problémů a pokouší se animovat komunitu i se zapojením složky „socio“. Sdružení proto pořádá workshopy pro veřejnost, zaměřené na oblast zdraví a bezpečnosti. S velkým úspěchem se setkaly především workshopy na téma zdravá výživa, seniorská práva a podpora, menopauza a andropauza, prevence a léčba cévní mozkové příhody, nebo psychomotorika a relaxace, avšak i řešení nejnáléhavějších otázek, jakými je třeba chřipka a péče o nemocného. Do výuky byly zapojovány nejrůznější oživující prvky, ukázky, tělesná cvičení a hry. Především u seniorů vyjasnila mnohé pochybnosti, pomohla k demystifikaci mýtů a předsudků a přispěla k osvojení zdravějších životních návyků. Sdružení aktivně spolupracuje s dalšími občanskými organizacemi, např. se sdružením dobrovolných hasičů, komunitním centrem Mlýn, potravinovou bankou místní farnosti, školou, mládežnickým domem Maják a sociací AMISSA – Přátelé Santo André. Zasloužilo se také o rozvoj cyklostezek ve městě. Nejnovějším záměrem je zapojit veřejnost do projektu, který by měl vyřešit problémy opuštěných automobilů ve městě, což se v posledních letech hodně zhoršilo.

5.2 Participace

Participace neboli „podílení se“, účast na rozhodování a na přímé realizaci zvolených opatření probíhá na úrovni sousedství, vyloučené lokality, obce, města či mikroregionu. Participace zahrnuje široké spektrum aktivit. **Horizontální participace** na úrovni občanské společnosti může mít podobu zapojování lidí do sousedské a širší komunity, do diskuse nad důležitými opatřeními týkajícími se života v obcích. **Vertikální participace** (politická) pak může zahrnovat účast lidí na procesech plánování, rozhodování, řízení, implementace a evaluace, podílení se na výkonu moci a seburčení. Participace je vnímána jako prostředek, který umožňuje vytvoření prostoru, v němž veřejnost může vyjádřit svůj názor, podílet se na vytváření aktivit a zaměřit se na změnu. Sama participace vyžaduje aktivní účast veřejnosti a je charakteristická vzájemnou spoluprací všech zúčastněných. Příkladem může být koncept komunitního plánování sociálních služeb, založený na triádě zadavatelů, poskytovatelů a uživatelů, kdy jedním z výrazných projevů participace je právě zapojování veřejnosti (potenciálních klientů) do plánování, koordinace i evaluace služeb. **Zapojování veřejnosti** má pomoci ke zvyšování povědomí, posilování sebevědomí účastníků procesu a přispívá vzniku nových společenských vztahů. Může probíhat na formální úrovni, kdy se dbá na dodržování určitých pravidel a postupů, nebo na neformální bázi, založené čistě na iniciativě účastníků. Animaci lze uplatnit u témat, která potřebují etickou, sociální nebo kulturní oporu a vyžadují volbu mezi základními hodnotami a principy. Jedná se často o témata, která se týkají politických kauz, veřejných zájmů nebo hrozících rizik v lokalitě.

Socio-kulturní animátor v rámci snahy o zapojování veřejnosti může být v roli iniciátora, organizátora, moderátora nebo facilitátora. Tyto role se mnou v průběhu přípravy či v průběhu aktivit střídá.

Při zapojování veřejnosti do procesů je důležité dbát na výběr vhodné techniky. Každý participační proces je specifický a může být ovlivněn místní individualitou, zkušenostmi a postoji vyplývajícími z komunity, charakteristikou cílové skupiny, lokalitou, vztahy mezi hlavními aktéry apod. Důraz při výběru metody je kladen převážně na osobní setkání, ve kterém interakce osob dokáže podnítit vznik nových nápadů, budování nových vztahů, zlepšování komunikace či posilování komunity jako celku. Oblíbenými a osvědčenými technikami participace, které zahrnují i silný animační efekt, jsou:

- **Open space** – patří k velmi účinným nástrojům participace a nedoporučuje se ji kombinovat s jinými technikami. V rámci programu probíhá několik samostatných bloků, na kterých se mohou návštěvníci podílet. Jedná se o velmi neformální a demokratickou formu různých diskusí, které umožňují společné sdílení osobních zkušeností a pohledů na dané téma či problematiku. Detailní obsah zvolené aktivity tvoří návštěvníci sami a lze je nazvat „hnacím motorem“ celého procesu setkání. Socio-kulturní animátor je zde v postavení facilitátora, který usměrňuje diskusi a odpovídá za její průběh. Popřípadě se socio-kulturní animátor může stát aktivním účastníkem zvoleného programu. Hlavním znakem je otevřenost, individuální přístup a motivace všech zúčastněných. Jedná se

zpravidla o dobrovolná setkání. Účastníkem open space může být prakticky kdokoliv, koho osloví téma. Tato technika není omezena počtem účastníků. Open space je zpravidla plánován zhruba na 1 až 3 dny. Zpočátku je důležité, aby socio-kulturní animátor vhodně zvolil hlavní téma, které zaujme cílovou skupinu veřejnosti. Vybrané téma by mělo být dostatečně konkrétní, motivující, inspirující a také obecné, aby rozpoutalo diskusi. Následně je potřeba zajistit prostor, ve kterém bude program probíhat. Zvolit se musí takový prostor, který umožňuje účastníkům programu vzájemně debatovat, což znamená, že lze využít například židle uspořádané do kruhu. Na začátku se ujímá slova socio-kulturní animátor, který akci uvede, přivítá účastníky, sdělí následující program a případně vysvětlí pravidla setkání. Poté vybídne účastníky, aby se zapojili do diskuze, popřípadě navrhovali podněty k diskusi na zvolené téma. Na závěr programu může socio-kulturní animátor prezentovat klíčová sdělení z jednotlivých skupin.

- **World café** – technika pomáhá různorodé skupině osob sdílet zkušenosti, názory, postoje a hledat odpovědi na předem zvolené téma. Lze ji použít jako součást větší akcí (např. konference, pracovního setkání apod.), kde účastníci nemají dostatek prostoru poznat se blíže. Cílem je dosažení součinnosti, která vzejde z otevřeného dialogu odlišných názorů na zvolené téma. Je vhodná pro setkání, kterého se účastní 15–60 osob a zpravidla probíhá 2 hodiny. Účastníkem se může stát kdokoliv, kdo má zájem poslouchat a popřípadě přispět vlastním názorem do diskuze. Jedná se o setkání osob, které se za normálních okolností pravidelně nescházejí. Tato technika má převážně edukativní přínos, pomáhá ke zlepšení schopnosti porozumění a ke sdílení vědomostí. Socio-kulturní

animátor je organizátorem aktivity, kdy vybírá výstižné téma setkání, na které navazují i případné otázky, které využije v rámci diskuse. Následně zajišťuje prostor, ve kterém bude world café probíhat. Zvolené místo by mělo působit vzdušně, útulně a bezpečně. Na začátek aktivity socio-kulturní animátor vystupuje v roli moderátora, který přivítá účastníky, zajistí bezpečnou atmosféru, představí téma a položí první otázku. Účastníci jsou rozděleni do skupin cca po 5 lidech a každá skupina sedí u jednoho stolku. Každý stolek se může po celou dobu věnovat jinému tématu. V každé skupině je zvolen jeden účastník, který u stolku zůstává a zaznamenává myšlenky např. na papír, které slouží jako poznámky pro další skupinu. Ostatní účastníci mezi stoly rotují. Posléze se animátor stává facilitátorem vzájemné diskuse, kdy pokládá vhodné otázky účastníkům k danému tématu. Měl by klást důraz na to, aby byli zapojeni všichni účastníci, i ti mlčící. Na diskusi je vymezen přesný čas (20–45 minut). Podstatné není dojít k jasným závěrům, cílům či řešení, ale dát možnost k diskusi, která může účastníky obohatit. Na závěr opakuje klíčová sdělení ze setkání. Pro tuto techniku je vhodné mít připravené určité pomůcky a vybavení. Doporučuje se využít malé stoly, podle počtu účastníků pro cca 4–6 osob. Pokud jde o pomůcky, dříve postačily papíry a tužky, popř. flipchart, na kterém budou zaznamenávána klíčová sdělení. Dnes se můžeme bavit o noteboocích (tabletech, chytrých mobilech), dataprojektoru a připojení k internetu či ke sdíleným úložištím. Pro měření čas jednotlivých diskuzí, je vhodné mít stopky či jiný přístroj. Během world café může hrát v pozadí příjemná hudba, která nebude narušovat diskusi.

- **Den otevřených dveří** – technika participace, která napomáhá k představení široké veřejnosti určité prostory, návrhy či záměry v neformální atmosféře. Aktivita může probíhat jednorázově, a to v rámci několika hodin, popřípadě je naplánována na několik dní až týdnů. Veřejnost je tak informována o otevíracích hodinách, ve kterých mohou dané místo navštívit. Účastníci aktivity mají možnost seznámit se s prostory či materiály dle svého tempa a zaměřit se na to, co je zajímavé. Účastníkem programu se může stát kdokoliv, koho téma zaujme. Může se jednat o osoby z široké veřejnosti, skupiny osob s odborným zaměřením, popřípadě další zájmové skupiny. Vzhledem k tomu, že aktivita může mít delší časové rozmezí, lze počítat až se stovkami účastníků.

Socio-kulturní animátor se stává organizátorem programu, připravuje téma, následně zajišťuje vybavení a prostory, ve kterém bude den otevřených dveří probíhat, a to tak, aby místo bylo pro účastníky příjemné, dobře dostupné a bezpečné. Ve zvoleném prostoru jsou pak připraveny návrhy, záměry či předměty, které mohou návštěvníky přilákat. Zahájení může mít na starosti socio-kulturní animátor, popřípadě může oslovit osobu, které bude kompetentnější ke zvolenému tématu. Na místě může být připravena instalace, a to například z panelů obsahující informační manuály nebo fotografie s komentáři. Socio-kulturní animátor v rámci dne otevřených dveří vystupuje jako prostředník a snaží se navazovat kontakt s účastníky. Zjišťuje, jak se účastníci o aktivitě dozvěděli, co je zaujalo, že přišli, a je-li k tomu příležitost, může jim nabídnout, aby si taktéž v prostorech něco vyzkoušeli, prohlédli, dojednali si návštěvu v otevírací době, zapsali se jako dobrovolníci aj.

• **Komunitní vycházky** – slouží jako nástroj, který podporuje možnost zamyslet se nad hodnotami určité lokality a případně identifikovat místní nedostatky či podněty od veřejnosti (např. málo přechodů pro chodce, nebezpečné chodníky, zničené lavičky apod.) Vycházky mohou mít předem zvolené téma, na co se budou zúčastnění soustředit. Aktivita je určena pro omezený počet osob, zpravidla jeden socio-kulturní animátor a 10–20 účastníků. Časově se aktivita odehrává v rámci jednoho dopoledne či odpoledne, zaleží na časové preferenci účastníků. V rolích průvodců jsou osoby, které dané místo či území znají. S nabídkou účasti jsou osloveni jedinci z celé komunity, např. rodiče s dětmi, senioři, studenti, osoby s omezenou schopností pohybu a orientace, a to za účelem získat co nejvíce informací. V průběhu vycházky se mohou zúčastnění vyjadřovat k aktivitám či vylepšením, které by v místě preferovali.

Organizátorem aktivity je zpravidla socio-kulturní animátor, popřípadě celý tým, jehož je animátor součástí. Zprvu je potřeba naplánovat, jaká bude trasa, časové rozmezí a téma, které bude zkoumáno v rámci komunitní vycházky. Animátor je součástí skupiny a prochází jednotlivá témata, ke kterým může mít připravené otázky, tak aby ve skupině vznikala diskuse. Součástí organizačního týmu může být i zapisovatel, který sbírá a zaznamenává názory, postoje či poznámky od zúčastněných, nebo tuto funkci zaznamenává animátor. Druhou možností je přenechat iniciativu na zúčastněných a nabídnout jim mapu, do které budou poznatky zaznamenávat sami. Své názory mohou prezentovat v průběhu komunitní vycházky, kdy však není možné zůstat v a anonymně a samozřejmostí je, aby se každý stručně představil. Následně se skupina přemístí k dalším

klíčovým místům. Na konci naplánované trasy animátor poděkuje zúčastněným a nastíní, jak bude probíhat zpracování získaných informací. Doporučuje se, aby zúčastnění posléze obdrželi určitou formu výstupu, popřípadě byla uspořádána diskuse, které se mohou zúčastnit. Jsou-li k tomu vhodné podmínky, může být připravena prezenční listina, do které účastníci vyplní kontakt, kam jim bude předán výstup (závěrečná zpráva).

Growing Together

Dobrovolnické centrum v Odemiře (Portugalsko), jehož cílem je podporovat aktivní občanství, spolupracuje na mezinárodním projektu Growing Together, který je zaměřený na vzdělávání a participaci migrantů. Projekt je realizován s partnery ze Španělska a Itálie a jeho cílem je usnadnit rozvoj neformálního vzdělávání, zvýšit dovednosti a znalosti rodičů ve školní výchově a vyvinout strategie a metodiky pro integraci migrantů tak, aby byli plnohodnotnými občany a znali nástroje, jak uplatňovat svá práva na rozhodování o věcech veřejných. K dosažení těchto cílů byly uskutečněny mimořádné dny otevřených dveří v místních školách, o nichž informovali místní lidé formou výlepu plakátů v několika jazykových mutacích. Sami se pak nabídli jako „průvodci“ po školních areálech v kostýmu veselých Alentejanů. Součástí akce byl i open space

pod širým nebem, kde se mohli účastníci informovat o způsobu, jak probíhá zápis dětí do nového školního roku, během diskuse se však objevila celá řada jiných témat. Následně migranti s pomocí animátorů připravili a absolvovali několik mikroprojektů, které byly uskutečněny přímo v komunitě, kde žijí, a které umožnily jejich lepší integraci a větší účast na životě ve městě. Jedním z nich bylo založení rodičovského výboru pro řešení dopravní infrastruktury kolem škol, dětských hřišť a mládežnických center.

5.3 Užívání veřejného prostoru

Veřejným prostorem či veřejným prostranstvím se rozumí takové místo, do kterého mají přístup všichni jedinci bez omezení a tento prostor je nejčastěji vlastněn státem či obcí. Typickým **veřejným prostranstvím** je otevřený nezastavěný prostor mezi budovami v obci, zpravidla pod širým nebem, který slouží veřejnému užívání podle odpovídajícího účelu. K obvyklým účelům užití veřejných prostranství patří zejména doprava (chůze, jízda, stání osob i zvířat), vnímání okolí (postávání, posedávání, pozorování, naslouchání), setkávání se a vyjadřování svých postojů (rozhovory, proslovy, umělecká tvorba) a rekreace (procházky se zvířaty i bez nich, individuální i kolektivní sportovní a kulturní aktivity jako např. běh, cvičení, hry, hudba, tanec, divadlo). Veřejné prostranství je obvykle územně vyhrazeno v jejich přirozeném stavu, popř. vybaveno tak, aby je lidé mohli plně využívat v každodenním životě. Legislativní pojetí, které je ukotveno v zákoně č. 128/2000 Sb., o obcích říká, že „veřejným prostranstvím jsou všechna

náměstí, ulice, tržiště, chodníky, veřejná zeleň, parky a další prostory přístupné každému bez omezení, tedy sloužící obecnému užívání, a to bez ohledu na vlastnictví k tomuto prostoru.“ (Zákon č. 128/2000 Sb.). Patří sem však také ulice a spojovací cesty, podloubí lemující náměstí, stezky pro pěší, pěší zóny, přechody, podchody, veřejné pasáže, schodiště, cyklistické stezky, parkovací plochy a další plochy přístupné každému bez omezení (např. hřiště). Jedním z určujících znaků je také přístupnost těchto prostranství, čímž se rozumí všeobecně dostupná možnost užívání, která není nikterak omezena technickou nebo jinou překážkou zabraňující vstup co nejširšímu okruhu osob. To, že se některé prostory na noc zavírají, není důvodem k tomu, aby nemohly být považovány za veřejné prostranství. Podmínkou ovšem je, že okruh uživatelů, které smí tato veřejná prostranství užívat, je neomezený.

Vnímání **veřejného prostoru** má však v ČR specifické konotace a blíží se spíše veřejnému „pořádku“ a je spojován především s tématem bezdomovectví, jak uvádí např. Pospěch: „*Lidé bez domova si vyberou určité veřejné prostranství, kde se začnou pravidelně scházet. Tím dochází k přivlastnění tohoto prostoru skrze jeho užívání. Správě daného prostranství, kde se lidé bez domova začnou scházet, se to nelíbí, a proto se bude snažit bezdomovcům znepříjemnit nebo znemožnit přístup na daný prostor. Místa, která jsou určena v jejich případě k odpočinku, jako jsou sedací plochy, římsy, obrubníky atd., vybaví mechanismy, díky kterým jim zamezí tyto plochy využívat. Výsledek je sice takový, že lidé bez domova se přestanou v těchto místech scházet, ale veřejné prostranství má v očích kolemjdoucích již význam bezdomoveckého prostoru a tomuto místu se i přesto budou nadále vyhýbat. Z daného místa se stane «země*

nikoho», kde se v budoucnu budou hromadit odpadky. V Česku můžeme nalézt hodně takovýchto míst hlavně v okolí nádraží a dopravních uzlů.“ (Pospěch, 2013, s. 92).

Veřejný prostor se neustále utváří, mění a probíhají zde nejrůznější sociální interakce. Pojem může být chápan taktéž jako nehmotná rovina prostředí, do které se zahrnují vztahy, myšlenky, děje, média a podobně. Veřejný prostor a sociální život jsou úzce propojené a změny sociálního života se přímo odráží ve změnách společenského prostoru. Tyto změny se projevují činnostmi, které zde jednotlivé skupiny obyvatel uskutečňují. Činnosti, které jsou utvářeny lidmi ve veřejném prostoru, samozřejmě musí mít pro tyto lidi nějaký význam či užitek (Jahnová, 2015).

Animátor podporuje nejrůznější nekomerční zábavu, kdy usiluje o to, aby lidé netrávili svůj volný čas sami doma (v izolaci), ale aby sdíleli komunitní život, který je založený na kreativitě, tvořivosti, využívání vlastních zdrojů, podpoře sousedských akcí aj., čímž „oživuje ulici“ (Simpson in Wadhwa, 2000).

V rámci hot animace jde především o aktivity zaměřené na využívání veřejného prostoru k vyjádření postojů, myšlenek, zviditelnění určitých sociálních nebo politických problémů, na budování vztahů k veřejnosti, nebo na změnu postojů k určité problematice, příp. i na vyburcování lidí, aby se podíleli na řešení. K typickým aktivitám patří komunitní festivaly, happeningy, soutěže, protestní pochody, potravinové či šatní sbírky před veřejnými objekty a supermarkety aj. Konkrétními příklady jsou akce jako Noc

venku, která se snaží zviditelnit téma bezdomovectví, Týden duševního zdraví, přibližující zdravé populaci život s psychiatrickou diagnózou, nebo Multikulturní týden, zaměřený na menšiny.

Pokud se tedy komunitní akce odehrává na veřejném prostranství, animátor musí mít povědomí o tom, jak lze tento prostor pro danou aktivitu využít. Musí znát podmínky tzv. záboru veřejného prostranství. **Zábor veřejného prostranství** umožňuje jedincům či společnostem za poplatek „zabrat“ určitou část veřejného prostoru a tuto plochu následně využít ke zvolenému (soukromému) účelu. Poplatky jsou účtovány pouze v případě tzv. zvláštního užívání veřejného prostranství, což je uvedeno v zákoně č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích. V ostatních případech obecného užívání se žádné poplatky neúčtují. Obec si může sama regulovat výši poplatků, popřípadě může stanovit částku týdenní, měsíční nebo roční.

Noc venku

Happening se posledních několik let koná koncem listopadu v různých městech ČR, obvykle někde v centru na otevřeném prostoru (náměstí). V rámci této akce si může veřejnost vyzkoušet, jaké to je zůstat v chladných dnech přes noc venku pouze se svými spacáky a dekami. Kromě toho bývá připraven i bohatý doprovodný program, jako např. koncerty

místních kapel, stánky s občerstvením či filmové projekce. Vystoupení kapel dokážou rozpochybovat a přilákat další kolemjdoucí, z toho lze vyznívat, že hudba dokáže vtáhnout i lidi, kteří se o akci dříve nedozvěděli a přijdou se podívat blíže. V rámci prvního ročníku hradeckého happeningu byla na programu také aktivita s názvem „Móda z ulice“, v rámci které si mohli všichni přítomní vybrat z velkého pytle nějaký kousek oblečení a spolu s organizátory vyhodnotit, jak je či není vhodný pro člověka, který žije na ulici. Součástí programu byla i veřejná sbírka zimní obuvi a ošacení, dek a spacáků. Zde se mohli lidé sami zapojit a darovat tak své věci právě na dobročinné účely a tuto akci podpořit. Vedle programu na pódiu bylo také připraveno občerstvení (guláš, čaj) a několik informačních stánků poradenských organizací. Večer pak proběhlo v přilehlém kostele promítání studentských filmů zaměřených na problematiku bezdomovectví, po kterém následovala dlouhá diskuze, do které se zapojila většina přítomných i samotní lidé bez domova. Mezi diskutéry byli především profesionálové z pomáhajících organizací a studenti sociální práce. U této akce je dobré upozornit na vliv nízké atraktivity tématu na její návštěvnost. Při oslovení kolemjdoucích téma zaujalo jen několik lidí, většina po upřesnění tématu pozvání na akci rázně odmítla a odešla. Bezdomovectví lze v naší společnosti považovat za velmi nepopulární, a tak byla reakce lidí pochopitelná.

Aktivity realizované ve veřejném prostoru mohou mít za cíl vybudování či rozvoj dobrého sousedství. F. Tönnies považoval **sousedství**, vedle příbuzenství a přátelství, za základní prvek skutečného „společenství“ (Gemeinschaft). A. Vierkand použil pojmu „lokální skupina“ a mínil tím

„skupinu lidí, kteří bydlí ve stejném místě a mají blízké osobní vztahy.“ (Vierkand in Nešpor, 2017, online). Sousedství ale není pouhé bydlení nablízku, nýbrž vzniká teprve tehdy, když mezi malými, v těsné blízkosti žijícími skupinami vznikne prostřednictvím časté interakce pocit sounáležitosti a jistého odlišení vzhledem k okolí. Je to síť z části volných, povrchních, avšak z části pevnějších vztahů, čili „sousedskost“ (Musil, 1996). Základem sousedství je společně obývaný prostor, ovšem tvoří ho síť vztahů mezi jednotlivými osobami, domácnostmi, rodinami. „Sousedství představuje koncept, který leží na rozhraní společnosti a prostoru, na pomezí sociologie a geografie. Zahrnuje vazby mezi sousedy, vnímání okolí bydliště a vztah k místní komunitě, tedy sociální fenomény, které jsou ze své podstaty prostorově ukotveny.“ (Ouředníček et al, 2012, s. 159). Sousedské vztahy mají konkrétní vyjádření v každodenním jednání obyvatel lokality, kteří si utvářejí místně lokalizované sociální normy a zvyklosti, např. vzájemné zdravení sousedů, očekávání zdvořilostního pohovoření, ale i hlubší sociální kontrolu, která se může například projevit dozorem nad vnější úpravou domů, zahrádek či tolerovanými normami hluku.

Pojmem „sousedská komunita“ pak označujeme skupinu jedinců či rodin, kteří bydlí nejen „nablízku“ a jejichž vzájemné vazby a interakce nejsou založeny pouze na intenzivní komunikaci, ale spočívají také v řadě dalších funkcí, jimiž se sousedství jakožto „specifický typ územního soužití lidí“ projevuje. (Heřmanová, Patočka, 2007, s. 41). Sousedství má podle G. Wurzbachera pět základních funkcí:

- 1) vzájemná pomoc v denním životě;
- 2) svépomoc a sdružování pro dosažení společných cílů;

3) sdílení informací o společnosti mimo styky v rodině a v práci, případně s přáteli;

4) sociální kontrola a socializace, orientace ve společnosti podle přejatých norem jednání;

5) asimilace nově přistěhovaných osob pomocí vyrovnávání rozdílných zájmů starých a nových obyvatel.

Celkově pak sousedství vytváří princip vzájemně výhodné a do určité míry i nutné, územní koexistence lidí, kteří jsou spojeným pocitem určité sounáležitosti (Heřmanová, Patočka, 2007). Podle intenzity vztahů a četnosti, které vykonávají výše vyjmenované funkce, jsou sousedství dělena na „slabší“ a „silnější“. Mezi slabší sousedství patří ta, kde je méně sociálních vztahů, které mají navíc spíše povrchní charakter. Někdy jsou vnímána pouze jako „seskupení domácností“ tam, kde panují konvenční kontakty s malou komunikací. Pokud jde o silnější sousedství, tak tam nastává vzájemná pomoc a výměna služeb. V tomto typu sousedství existují intenzivní společenské styky, dají se najít společné cíle a představy o pravidlech soužití, funguje vzájemná podpora mezi sousedy.

Jedním ze znaků fungujícího sousedství je právě vzájemná (stálá nebo občasná) výpomoc v běžných i méně běžných životních situacích, která vyplývají ze „*vzájemné závislosti lidí, ze solidarity a vzájemné neanonymity členů sousedské skupiny*“ (Heřmanová, Patočka, 2007, s. 62). Obvykle tato **vzájemná sousedská výpomoc** představuje poskytnutí drobných služeb, jakými jsou například zapůjčení chybějících přísad na vaření, drobné opravy či zalévání květin v době dovolených. Některé druhy výpomoci ale předpokládají hlubší emocionální vazbu mezi sousedy, neboť stojí na vzájemné důvěře (např. hlídání dětí, péče o domácí mazlíčky).

Kromě sousedské výpomoci je důkazem dobrého soužití i sdílená péče o společně obývané prostory, např. společná údržba chodníků, společná výmalba zdí a plotů, úklid společných suterénních místností, chodeb v panelových domech, sdílená aktualizace vývěsek, jarní či podzimní výzdoba vestibulu apod. Na užší vazby mezi sousedy pak poukazují společné oslavy narozenin či jiných událostí v rodinách, péče o seniory nebo společné cesty do zaměstnání autem.

Existují dvě dimenze hodnocení sousedství: pocit komunity a sousedská síť. Pocit „komunity“ prozrazuje, jak člověk vnímá kvalitu života v okolí svého bydliště, tj. jak intenzivně se sousedé navštěvují, vypomáhají si, angažují se ve veřejné sféře života, ale i jaký mají pocit bezpečí v místě bydliště. „Sousedská síť“ pak vyjadřuje skutečné začlenění respondenta do sousedství, např. podle toho, kolik sousedů zná, jak moc jim důvěřuje, na kolik by se na ně spolehl apod. (Tuček et al., 2008). Sousedské vazby mají místo i v dnešní společnosti, ačkoliv nepatří významově mezi nejdůležitější. Právě skrze sílu těchto „slabých“ vazeb se můžeme nečekaně dočkat významných dopadů pro život jednotlivců, např. v období životní krize (Granovetter, 1973; Wellman, 1979). Cílem animátora je pak tyto sousedské vazby posilovat, vyvolávat u sousedů ony pocity komunity a iniciovat sílu sousedských sítí. Ukazuje se, že kvalita sousedství je mnohem důležitější pro staré lidi, děti, pracující z domu, nezaměstnané či hendikepované. Především pro staré lidi zachovává sousedství své tradiční funkce v podobě místa, kde se nachází přátelství či podpora.

Setkání sousedů v parku

Jako příjemné pohlázení působí návštěva sousedského komunitního setkání obyvatel čtvrti Lisabonu v parku Jardim Botto Machado. Lidé ze sousedství (celé rodiny i s velmi malými dětmi a seniory) se tu společně sešli k jídlu (každý něco přinesl) a popovídání, děti si společně hrály, součástí byla i beseda s přítomnou skupinou mládeže. Místní lidé přistupují k veřejnému prostoru jako ke „svému“ prostoru, jsou proto zodpovědní za jeho stav (a tedy i následný úklid po setkání). V parku se také nacházejí prvky pro cvičení (vč. měření tlaku, hmotnosti apod.) i odpočinek, které nikdo neničí, a mohou tím pádem sloužit všem. Veřejný prostor je zde více využíván také díky příznivému klimatu, kdy mohou lidé daleko více pobývat venku „pod širým nebem“ než u nás.

Na pomyslné hranici veřejného a neveřejného prostoru se nachází již dříve zmíněné **komunitní centrum**. To představuje fyzické zázemí v lokalitě pro místní obyvatele, samoorganizovaných skupin a samozřejmě také pro pracovníky, kteří se na rozvoji komunitní práce podílejí (komunitní pracovník, animátor, pedagog volného času aj.) Má podobu veřejného prostoru umožňujícího v ohraničené době uskutečňování aktivit komunitní práce

a samozřejmě také socio-kulturní animace. Komunitní centrum by mělo být neutrálním a otevřeným prostorem, který umožňuje lidem scházet se, společně vytvářet aktivity, řešit sdílené problémy a trávit volný čas. Konkrétní podobu aktivit a využití prostoru v komunitním centru navrhuje a utváří v ideálním případě komunita podle vlastních potřeb a zájmů.

Komunitní centra u nás se často „specializují“ na určitou cílovou skupinu (např. romská komunitní centra) a podle toho se často umísťují do „problematických“ lokalit. Program těchto center je uzpůsoben kulturním specifikám dané cílové skupiny. Jako komunitní centra často označujeme i centra mateřská a rodičovská, centra pro práci s cizinci, centra vzdělávací, informační centra, kulturní centra či centra sociálních služeb. Nejsou to však komunitní centra v pravém slova smyslu, protože nenaplnují všechny nezbytné znaky, k nimž patří (Vodvářková, 2012):

- vytváření prostoru, kde se bezprostředně setkávají členové komunity;
- prostor a zařízení jsou k dispozici pro konání komunitních aktivit;
- je to veřejné místo (otevřené dveře, bezplatný vstup, volný pohyb v prostorách);
- cílená snaha o rozvoj celé komunity;
- komunita se přímo podílí na vytváření a zajišťování chodu, programu či aktivit.

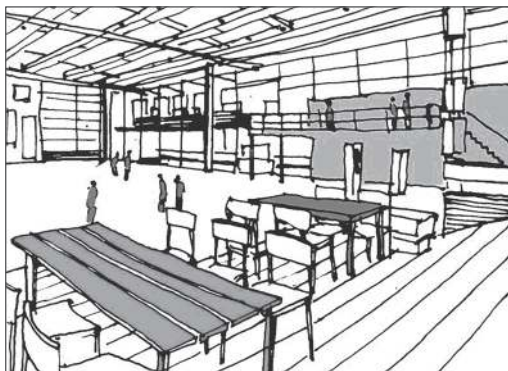
Může k tomu svádět fakt, že komunitní centra poskytují celou škálu služeb, k nimž patří i služby sociální, ale také výchovné a vzdělávací, poradenské, sociálně aktivizační apod. Komunitní centra se snaží zabránit sociální exkluzi členů dané komunity a často pracují se skupinami sociálně slabšími nebo se skupinami ohroženými sociální exkluzí. Zároveň však svými aktivitami podporují rozvoj komunit jako celku (Vodvářková, 2012). Komunitní centrum může být také základnou pro nejrůznější terénní projekty, zaměřené

na výzkum potřeb či potíží v komunitě, nebo v konkrétních vytipovaných lokalitách. Může se jednat o příležitosti pro mezigenerační spolupráci (společné procházky s cílem vytipovat vhodné odpočinkové zóny a stanoviště pro zeleň), ale i mapování a odstraňování fyzických bariér (obrubníky, reklamní stojany, přechody přes silnice, bezbariérové vstupy do budov aj.) pro hendikepované, aby měli opravdu všichni stejnou možnost využívat veřejný prostor. Často se stává, že veřejné instituce nejsou schopny lidem se smyslovým postižením či seniorům účinně pomoci, protože je nedokáží odkázat na správnou službu, která se na danou problematiku zabývá (např. zařízení sociálních služeb), nebo na volnočasové zařízení, které je přizpůsobeno osobám se specifickými potřebami (sportoviště, kulturní střediska, kavárny apod.). Činnost komunitního centra se může zaměřit i na odstranění těchto bariér prostřednictvím proškolení pracovníků infocenter, úřadů, zdravotních středisek, dopravních služeb aj., ale i na vznik nových pomůcek, které umožní zkvalitnit komunikaci veřejných institucí směrem ven a orientaci hendikepovaných osob po městě, např. převedením webových informací do podoby videa pro neslyšící či a do zvukových pokynů robotických navigátorů (interaktivních map města) pro nevidomé.

Aktivity realizované v rámci komunitního centra by měly naplňovat hodnoty a principy komunitní sociální práce, formulované v zakládacích dokumentech komunitního centra či jinak veřejně deklarované. Zejména jde o zmiňované principy aktivizace, participace, uschopňování, spolupráce, sdílení zodpovědnosti apod. Pokud se animační přístup stává součástí běžných metod práce, je taktéž zakotven v provozním dokumentu komunitního centra, občas se

dostává i do názvu (např. kulturně-komunitní centrum). Členové komunity by měli být aktivními účastníky ve všech fázích fungování komunitního centra – od jeho vzniku, rozhodování o jeho podobě, budování centra, jeho řízení, zajištění běžného provozu a vyhodnocování funkčnosti a efektivity. Podílet se mohou na výzdobě centra, ať už výrobou dekorací, podpisem na malbě, komunitními fotografiemi, anebo péčí o květiny. Součástí komunitního centra bývá i chovatelský koutek pro drobné zvířectvo, nebo zeleninová či bylinková zahrádka. Může se zde nacházet také dílna pro kutily, volně přístupný šicí stroj, půjčovna nářadí, samoopravná kol aj. Svou funkci má stále veřejně přístupný počítač s připojením na internet, přestože se jedná o rozšířenou součást vybavení domácností a existuje řada „konkurenčních“ alternativ (knihovny, kavárny). Jako nezbytnost se ukazuje dětský koutek a možnost přípravy vlastního občerstvení (kojenecké výživy, speciální diety apod.). Nezřídka komunitní centrum slouží pro kulturní účely (výstavy, prezentace, vernisáže). Svými nároky na pestrost aktivit se logicky zvyšují i nároky na velikost prostoru komunitního centra, aby však plnilo svůj účel, mělo by se nacházet v dobře dostupném místě (centrum města či obce, příp. poblíž dopravního uzlu). Pro účely komunitního setkávání je vhodné využívat i venkovní prostory přilehlé k samotnému komunitnímu centru nebo blízké veřejné prostranství (ulice, malá náměstí, dvorky, parky, nábřeží aj.) Lidé tak získávají šanci shlédnout komunitní aktivity (divadelní či hudební představení, bazarů, workshopy aj.) v otevřeném prostoru, díky čemuž se mohou snadněji přidat (stát se divákem, posluchačem, účastníkem) nebo zvážit návštěvu komunitního centra příště (odbourá se u nich bariéra strachu z neznáma).

Nedokončená stavba

Agora ve městě Dronten v Holandsku je komunitní centrum, založené v 60. letech 20. století, jehož tvůrcem je holandský inženýr Friedrich Maximilian von Klinger, který úmyslně postavil „nedokončenou stavbu“. Záměrem bylo vytvořit nedokonalou stavbu, do jejíž následovného „dobudování“ se bude moci zapojit každý. Lidé mohli do této stavby přinášet své vlastní nápady, myšlenky, mohou jí využívat i měnit, čímž získávají možnost seberealizovat se a možnost účastnit se neorganizovaných aktivit. V Agoře dnes najdeme například kavárnu, restauraci, divadlo, bowling, plavecký bazén, kino, hostinec, prostory pro hudební a taneční akce, prostor pro trh, výstavy, kabaret, kreativní kurzy. Je to místo, kde se mohou lidé navzájem potkávat, pozorovat, učit se od přátel či sousedů, účastnit se společně aktivit aj.

Existuje však mnoho dalších míst, které představují otevřený a veřejně přístupný prostor. Na rozdíl od veřejných prostranství se jedná o fyzicky uzavřená, avšak přesto **veřejně přístupná místa**. Patří mezi ně např. knihovny, galerie, hromadné dopravní prostředky apod. Zastřešujícím pojmem pro tato místa je pojem „veřejný prostor“ užívaný i v zahraniční literatuře.

Někteří autoři užívají také pojem „veřejně přístupný objekt“. Typicky si můžeme pod ním představit veřejnou budovu, jako je např. muzeum, nádraží, sportovní hala, zdravotní středisko, veřejná plovárna, ale i přístřešek zastávky veřejné hromadné dopravy či veřejné WC apod. Veřejně přístupný prostor je i prostor firmy či živnostníka, kam má volně přístup veřejnost (např. recepce, návštěvní místnosti, prostory pro občerstvení přístupné veřejnosti, čekárny a společné chodby sdružených kancelářských komplexů).

Některá z těchto míst nesou přívlastek „komunitní“ a právě zde se odehrávají aktivity, které využívají „společně sdílený“ prostor na principu sdílené zodpovědnosti ve prospěch veřejnosti a pospolitého života. Smyslem těchto aktivit je budování vztahů uvnitř, mezi členy komunity, a také výchova k respektu k druhým a i k věcem, které spadají do „veřejného vlastnictví“. Typickým příkladem je zde komunitní zahrada, komunitní hřiště, komunitní jídelna (kde si mohou lidé připravit jídlo sami), komunitní knihovna, komunitní dílna, komunitní jesle či školky apod. Přívlastek „komunitní“ naznačuje, že daný prostor nejen slouží komunitě, ale také se o ni členové komunity starají.

Velkým hitem poslední doby se staly komunitní zahrady, a to především ve velkých městech. Taková zahrada je společná pro větší skupinu lidí. Obvykle to funguje tak, že se sejde pár nadšenců, kteří si koupí nebo pronajmou nějaký pozemek, společně na něm zahradníčí a dělají se o potřebné výdaje. Bud si plochu rozdělí na jednotlivé záhony, za které jejich uživatelé platí příspěvek do společné pokladny, anebo celou plochu obhospodařují společně a vypěstovanou úrodu si mezi sebe rozdělí. Pokud je pozemek

větší, najmou si profesionálního zahradníka, aby se jim o zahradu staral. Často jsou pak schopni vypěstovat si většinu zeleniny, kterou za rok spotřebují, sami.

Na venkově zase mají významnou roli komunitní knihovny. Slouží i jako místa setkávání, a to nejen nad knížkou, ale podporují dobrá sousedství, vzájemnou komunikaci a spolupráci v obci. Důležité tu nejsou tolik knihy jako lidé, obyvatelé místní komunity a jejich potřeby. Působení knihovny spočívá v úsilí o sblížení lidí žijících v místě, v posilování pozitivních mezilidských vztahů i vztahu k samotnému místu života. S využitím kontaktů na místní pamětníky a ve spolupráci s dalšími partnery v místě může knihovna přispět k ožívování místních historických i kulturních zajímavostí. A jak dokazují zkušenosti, se zvyšováním zájmu lidí o místo, ve kterém žijí, pak vzrůstá i ochota se o toto místo starat. Seznamování s obcí a jejím okolím může probíhat kreativním (animačním) způsobem. Forem je ohromné množství – od netradičně pojatých výletů po místě i nejbližším okolí, přes objevování rodáků až po vymyšlení i dramatické zpracování příběhů spojených s místem. Lze využívat různé hravé formy poznávání místa, např. questing založený na úmyslně schovaných „pokladech“ (Ježková, 2015).

Otevřené komunitní knihovny

Zcela novým modelem „sdílených“ knihoven jsou tzv. otevřené komunitní knihovny, které fungují při komunitních centrech, v alternativních kavárnách či střediscích pro mládež, kde je většinou k dispozici i klidová zóna k četbě. Tyto knižní koutky umožňují volně si knihu odnést nebo naopak přinést, není k nim obvykle žádný knižní řád či profesionální obsluha. Otevřená komunitní knihovna vzniká z darovaných knih od místní komunity nebo návštěvníků daného místa. Ve městech se můžeme také setkat s variantou tzv. bookpointů, umístěných na frekventovaných veřejně přístupných místech pod širým nebem (parky, nároží, nákupní zóny). Knihy mohou lidé volně sdílet, půjčovat či vyměňovat, stánek má podobu např. telefonní budky a je přístupný komukoliv.

5.4 Komunitní dobrovolnictví

Dobrovolnictví vymezujeme jako poskytnutí svých znalostí, dovedností, energie, času, pomoci aj. ve prospěch druhých bez nároku na finanční odměnu. Dobrovolnictví není obětí druhým, ale projev občanské zralosti a solidarity, představuje symbolický most spolupráce mezi státem, neziskovým sektorem a sektorem komerčním

(Gulová, 2011). Komunitní dobrovolnictví se vyznačuje tím, že dobrovolník poskytuje prospěch členům komunity či komunitě jakožto celku, ale i tím, že samotný dobrovolník patří do komunity. Komunitní dobrovolnictví má specifický sociální kontext a zaměřuje se na posilování schopností komunity řešit své problémy vlastními silami. V této souvislosti se můžeme setkat s pojmy jako jsou „komunitní vitalita“, komunitní kapacita“, „komunitní kompetence“, „komunitní kapitál“ nebo „kvalita interakcí“ (Bernard, 2011). Komunitní dobrovolnictví se často vyjadřuje spontánní každodenní aktivitou, díky níž se členové komunity podílí na konstituování a udržování komunitního života i na změnách, které formují její další vývoj. Charakteristické je, že komunita vytváří příležitosti pro dobrovolnické aktivity, které ji ale zároveň utvářejí (Frič, Vávra, 2012). Ochota dát něco ve prospěch ostatních je vlastně podmínkou existence komunity, bez dobrovolnictví by nebyl možný žádný komunitní rozvoj.

Animátor se ve své praxi může setkat s komunitním dobrovolnictvím na různé úrovni formalizace, tj. s neformálním, formálním a nověji také virtuálním. **Neformální komunitní dobrovolnictví** je založené na iniciativě a spontaneitě samotného dobrovolníka, který poskytuje dobrovolnické činnosti lidem z komunity mimo svou rodinu. Jeho aktivitu neřídí žádná organizace a jedná se například o sousedskou a občanskou výpomoc orientovanou na zvládání problémů každodenního života, jako např. pomoc s rozvozem jídla, údržba zahrady, příprava společenských akcí, opravy v domácnosti aj. (Frič, Vávra, 2012).

Jednou z moderních forem představuje **dobrovolnictví virtuální**. Je charakteristické

dobrovolnickou činností, která je plněna prostřednictvím internetu z prostředí domova samotného dobrovolníka. Dobrovolník ke své činnosti využívá počítač či chytrý telefon a může tak činit individuálně, neformálně, a přitom zodpovědně. Je možné, aby dokonce působil na virtuálním portálu komunitní organizace. Tento typ dobrovolnictví se nejčastěji zabývá volnočasovými aktivitami, svépomocným vzděláváním, odbornými diskusemi či veřejnou politikou. Jeho náplní může být i on-line poradenství, fundraising, online-mentoring, teletutoring, grafické práce aj. Činnost virtuálních dobrovolníků může být realizována na základě jejich potřeby upozornit na nějaké celospolečenské téma, které může rozpoutat reálné bojkoty, protesty, demonstrace, blokády aj. (Frič, Vávra, 2012).

Formální komunitní dobrovolnictví je vykonáváno v rámci nějaké organizace (zejména neziskové či zájmové), jež se zasazuje o prospěch a rozvoj komunity. Do formálního dobrovolnictví spadají všechny druhy dobrovolnické činnosti (např. poskytování sociálních služeb, podpora volnočasových aktivit, náboženství a víry či ochrana práv a zájmů různých skupin obyvatel, památek, zvířat, přírody (Frič, Vávra, 2012). Typickým příkladem je uplatnění dobrovolníků v sociálních službách. Sociální služby jsou pro dobrovolnictví oproti jiným oblastem specifické klientelou, rozsahem ale i cílem služby, kterým je obvykle začlenění klienta do společnosti a snaha o zamezení jeho sociálního vyloučení, překonání nějakého hendikepu či prevence sociálně-patologických jevů. Dobrovolníci tak pomáhají především lidem, kteří mohou mít omezenou schopnost zapojit se do běžného života z důvodu zdravotního stavu či věku, lidem, kteří si prošli krizovou situací a k její zvládnutí potřebují pomoc druhých, a lidem, kteří žijí v sociálně znevýhodněném prostředí

nebo se u nich mohou vyskytovat návyky, které jsou ve střetu se společností. Velkým přínosem dobrovolníka ve spojitosti s výkonem dobrovolnictví v sociálních službách je jeho samotná osobnost, neboť může být klientovi velmi blízká svým věkem, zájmům, životním zkušenostem, mentalitou, což přispívá k vybudování silného vztahu důvěry (Frič, Vávra, 2012). Animátor by měl dobře znát prostředí sociálních služeb a těmto specifickým rozumět.

Příklady dobrovolnických programů

Dobrovolnická činnost (služba) v sociálních službách se řídí specifickými pravidly na základě § 115 odst. 2 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, který pojednává o okruhu pracovníků, kteří mohou působit v sociální službě. Dobrovolnictví musí být nejen v souladu se zákonem č. 198/2002 Sb. o dobrovolnické službě, ale také v souladu se standardy kvality sociálních služeb – Standard č. 9 (příloha č. 2 prováděcí vyhlášky č. 505/2006 Sb.).

Centrum pro integraci cizinců – vytváří prostor pro vzájemné poznání a setkávání Čechů a cizinců. Dobrovolníci zajišťují doučování českého jazyka, výlety, kulturní programy.

ADRA Liberec – Centrum pro podporu seniorů – cílem je propojování seniorů s dobrovolníky prostřednictvím trávení volného času (četba, procházky, volnočasové hry, rozhovory). Provozuje Charity Shop (charitativní obchůdek), ve kterém působí dobrovolník společně se seniorem (třídí oblečení, obsluhují zákazníky, oceňují zboží).

TOTEM – Mezigenerační a dobrovolnické centrum – realizuje projekty na podporu seniorů, dětí a mládeže a rodin, kam dobrovolníci docházejí za cílovou skupinou do nemocnice, hospicu či do klubu v rámci centra a tráví s nimi čas při volnočasových aktivitách.

KURO Hradec Králové, z.s. – podpora dobrovolnictví skrze kulturní události, a to i na mezinárodní úrovni. Dobrovolníci pomáhají zejména při vzdělávacích aktivitách, jako jsou výuka jazyků, semináře, prezentace, či se zajištěním programů a aktivit centra.

Mosty naděje – Dobrovolnické centrum diecézní Charity v Českých Budějovicích se

zaměřuje na pomoc lidem se zdravotním postižením a lidem s duševním onemocněním. Dobrovolníci pomáhají v rámci volnočasových aktivit (kroužky, chráněné dílny, víkendové či týdenní pobyty,) asistují při terapeutických aktivitách (muzikoterapie, arteterapie), docházejí za klienty v jejich přirozeném prostředí, pomáhají se zajištěním a organizací aktivit.

Při výběru vhodného dobrovolnického místa musí animátor pracovat s existencí komunitně zakotvených či založených organizací (community-based organizations), které jsou sice schopné dobrovolníky přijímat, pečovat o ně a zapojovat do své činnosti, ale vyznačují se určitou firemní kulturou. V naprosté většině případů jde o neziskové, resp. občanské organizace, které mají povahu tzv. základních (grassroots) organizací, vyznačující se silnou **lokální zakotveností**, vysokou mírou autonomie a samoregulace, amatérským přístupem (založeným na nadšení) a vzájemnou prospěšností. Komunitně zakotvenými či zakořeněnými („embedded“) se mohou stát i větší a vysoce profesionalizované organizace nebo organizace, které získaly pevné místo ve struktuře veřejné správy, dlouhodobě a často s ní spolupracují a jsou vázány vzájemným očekáváním odpovědnosti (např. organizace dobrovolných hasičů, sousedské asociace či organizace sdružení rodičů a přátel školy). Tyto organizace mají možnost podílet se na rozhodovacích procesech veřejné politiky, na rozdíl od nezakořeněných („nonembedded“) institucí, jejichž náplní jsou např. advokační aktivity na ochranu lidských práv či přírody a musí si své místo v komunitě „vybojovat“ (Haddad, 2007). Komunitně založené organizace poskytují prostor a podněty pro udržování komunitou ceněných hodnot, vzorců

chování, k udržování sociálních vztahů a budování sociálního kapitálu komunity. Pomáhají rozvíjet a udržovat kolektivní identitu a soudržnost členů komunity. Hustota a charakter komunitně založených organizací pak logicky utvářejí nabídku příležitostí pro komunitní dobrovolnictví.

Tomu, jak s dobrovolníky pracovat, může animátorovi napovědět pochopení, proč se vlastně dobrovolníky chtějí stát, resp. jaký typ dobrovolnictví mají v úmyslu vykonávat. **Kolektivní typ dobrovolnictví** je založený na sdílení skupinových cílů či hodnot a členské příslušnosti k organizaci, která dobrovolnické aktivity koordinuje a vytváří pro ně prostor. U kolektivních dobrovolníků hraje důležitou roli povinnost a pocity zodpovědnosti vůči lokální komunitě, opírá se o univerzální principy altruismu, případně o náboženskou tradici dobročinnosti. Proti tomu stojí **reflexivní typ dobrovolnictví**, který je postavený spíše na individualismu (preferenci volnosti výběru, svobody a nezávislosti) a vazba na komunitní organizaci už není tolik významná. Participace na aktivitách komunity je pro tyto dobrovolníky spíše otázkou společenské prestiže, dobré pověsti, sociálního zviditelnění a získání respektu v komunitě (Hardill, Baines, 2007). Reflexivní dobrovolníci vnímají dobrovolnictví jako jiné volnočasové aktivity, které jim přináší potěšení, zábavu, dobrý pocit z interakce s lidmi. I když se jedná o aktivity zaměřené na pomoc potřebným, dobrovolník si je vybírá proto, že se mu to líbí a baví ho to. Dobrovolnictví se pak stává spíše otázkou životního stylu, rekreace a relaxace, nebo představuje způsob, jak se uvolnit od stresu v zaměstnání či rodině (Stebbins, 2009).

Skok do budoucnosti

Instituto de Nossa Senhora de Fátima ve Vila Nova de Milfontes, které se zapojilo do programu Young Participatory Budget Portugal (OPJ) projektem „Skok pro budoucnost“, který byl vytvořen skupinou místních mladých lidí a zaměřuje se na tematickou oblast životního prostředí. Projekt zahrnuje čištění pláží, které provádějí týmy dobrovolníků z řad mladých lidí s podporou místních subjektů. Další aktivitou projektu je realizace kurzů potápění a akcí se studenty středních škol z odemirského okrsku zaměřených na zvyšování povědomí obyvatelstva o principech udržitelného rozvoje. V rámci místní školy funguje také prostor pro předškolní aktivity, kde se taktéž (i s pomocí dobrovolníků) pokouší vnášet do svých aktivit nástroje socio-kulturní animace.

Animátor v rámci své práce podporuje zejména rozvoj občanské výpomoci a soustředí se především na **dobrovolnictví vzájemně prospěšné**. V rámci aktivit vytváří situace, díky kterým se lidé mohou vzájemně poznat a posléze si mohou vytvářet své vlastní mapy kontaktů, které mohou využít v případě, kdy potřebují pomoc. Vzájemně prospěšné dobrovolnictví lze v socio-kulturní animaci najít v rámci různých společenství

a sociálních komunit, kde si jedinci vzájemně vypomáhají v tíživé životní situaci, ale i v běžném životě. Příkladem může být organizace bazárků, šatních sbírek, společné zajišťování životních potřeb, organizace společného stravování, organizace společenských a kulturních aktivit aj. Animátor vyhledává nebo sám organizuje takové socio-kulturní aktivity, v rámci kterých může kdokoliv bez ohledu na věk, pohlaví, zdravotní omezení aj. být ze své vlastní iniciativy nápomocen. Velmi podstatné je proto vytvořit v rámci celé organizace nebo sítě komunitních organizací prostředí, ve kterém se bude dobrovolník cítit bezpečně a bude mu nasloucháno, čímž se podpoří jeho iniciativa a dokáže tak prezentovat své návrhy, nápady a podněty, které by v rámci dobrovolnické činnosti mohl vykonávat. Animace má dobrovolníkovi poskytnout volnost a prostor, díky kterým může naplňovat své dobrovolnické ale i osobní potřeby. Důvody k dobrovolnické činnosti se mohou odvíjet i od nejistoty pracovní kariéry, příp. nejistotou, kterou přináší neustále se měnící moderní společnost. Dobrovolník si dobrovolnickou činností vyvažuje osobní problémy a nedostatek příležitostí pro **životní seberealizaci** (Hustinx, Lamertyn, 2003). Dobrovolnická činnost mu dává alternativní nástroj, jak se zařadit se do společnosti (vyhnout se vyloučení), najít si přátele a získat sociální kontakty. dobrovolnictví se tímto způsobem může zasadit o integraci jedince do komunity.

Může se však stát, že jedinec nedokáže žádné sociální vazby sám navázat. V takovém případě je rolí animátora situaci rozpoznat a podněcovat v něm příležitosti pro dobrovolnickou činnost dle jeho preferencí, schopností a dispozic a za asistence vlastní, nebo jiné pomáhající osoby

(např. koordinátor dobrovolníků či sociální pracovník v přijímající organizaci). Jedinec může zpočátku pouze navštěvovat komunitní centrum, kde mu animátor může v rámci sociální adaptace nabídnout spolupráci na dílčích úkolech. Může se jednat o následující dobrovolnické činnosti:

- tvorba propagačních materiálů (plakáty, letáky),
- distribuce propagačních materiálů,
- údržba komunitního centra (zalévání květin, pomoc s úklidem, nákup potřebných věcí – hygienické potřeby, občerstvení, pomůcky a materiál pro realizaci aktivity),
- pomoc s organizací animační aktivity (příprava prostor, zajištění techniky, uvítání návštěvníků, moderování aktivity),
- příprava občerstvení (ať už z vlastních zdrojů či ze zdrojů organizace).

Jestliže se dobrovolník postupem času osmělí, může dojít i na realizaci vlastních aktivit (vlastního nápadu) dobrovolníka. V komunitním centru se navíc dostane do kontaktu s mnoha návštěvníky, takže tím získává i velké množství příležitostí, jak zvýšit svůj sociální kapitál.

Komunitní dobrovolnictví je pro socio-kulturní animaci klíčové, neboť podporuje přirozenou atmosféru v komunitním centru, dává jedinci příležitost vytvoření si role v komunitě, zasazuje se o navazování vztahů mezi členy komunity, dává jedinci příležitost získat pozornost a ocenění od druhých či ho podněcuje k seberozvojení a seberealizaci.

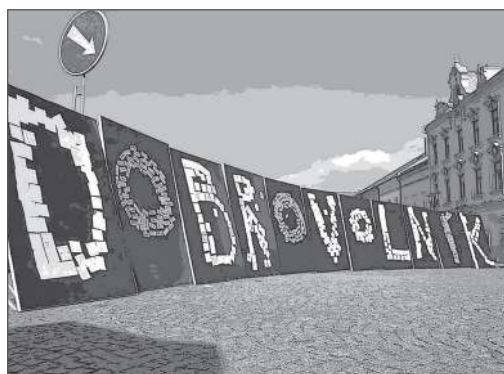
Dobrovolnické centrum při Farním komunitním centru v Carcavelos

Komunitní centrum v Carcavelos (Portugalsko) má vybudován propracovaný program na vyhledávání a podporu dobrovolníků. Dobrovolníci jsou podstatným zdrojem pomoci pro fungování centra, neboť zajišťují aktivizační činnosti, podpůrné a vzdělávací činnosti. Projekty komunitního centra se zaměřují na jednotlivé cílové skupiny: děti předškolního i školního věku a mladistvé, rodiny s dětmi, matky samoživitelky, zaměstnaní i nezaměstnaní, zdravotně postižení, lidé bez domova a senioři. Tým komunitního centra se skládá ze sedmdesáti členů, mezi které patří sociální pracovníci, terapeuti, vychovatelé, animátoři, sociologové a dobrovolníci. Dobrovolníky se mohou stát samotní mladiství, kteří se následně podílí na zajištění služeb, jež komunitní centrum nabízí. V této souvislosti je využívána socio-kulturní animace za účelem propojování cílových skupin. Mezi aktivizační činnosti patří divadelní představení dětí pro seniory, čtení knih dětem, nebo zkrášlování centra (např. sdílené pěstování rostlin).

 Úlohou socio-kulturního animátora je rozpoznat různé motivace, které dobrovolníky k dobrovolnické činnosti vedou, a umět s nimi dále pracovat. Smyslem animace v rámci dobrovolnické činnosti není jen dobrovolníky vyhledávat, získávat a motivovat, aby se dobrovolníky stali, ale aby jimi i zůstali dlouhodobě (je-li to možné). **Životní cyklus dobrovolníka** prochází třemi stadii, jejichž průběh je ovlivňován třemi faktory: předpoklady, zkušenostmi a důsledky dobrovolnické participace. V prvním stádiu hrají rozhodující roli individuální dispozice, motivace stát se dobrovolníkem a podpora sociálního okolí. Ve druhé fázi je klíčová satisfakce, kterou dobrovolnická aktivita přináší, a ve třetí pak samotné důsledky (benefity) pro dobrovolníka (změny v poznání, postojích, chování, motivaci, identitě) a pro organizaci, v jejíž prospěch je dobrovolnictví vykonáváno (změny v kvalitě poskytovaných služeb, přeškolení a „povýšení“ dobrovolníka) a v neposlední řadě i pro sociální systém (difúze vzorů chování, osvěta, rozšíření systému služeb). Je-li dobrovolnická činnost dlouhodobá, začínají sociální faktory převažovat (Omoto, Snyder, 2002). Motivaci k setrvání v dobrovolnické činnosti může podporovat i samotný sociální kontext vytvářený komunitou, resp. komunitní organizací, který v dobrovolníkovi utváří tzv. rolovou identitu. Dobrovolník se v rámci organizace socializuje a přijímá svou roli, identifikuje se svojí rolí a integruje se do organizace. Tím získává pocit prospěchu z vlastní dobrovolnické činnosti, což ho zpětně posiluje v překonávání různých překážek, které by mohli jeho dobrovolnictví bránit (Frič, Vávra, 2012).

 K dobrovolnictví může motivovat i sám socio-kulturní animátor prostřednictvím **náborových aktivit**. Může si zvolit aktivní či pasivní náborový přístup. Aktivní přístup

představuje přímé oslovování dobrovolníků v rámci jejich sociálního prostředí, prostřednictvím adresného kontaktování (telefonem, e-mailem aj.) či propagačních materiálů (plakáty, letáky, využití médií). Pasivní přístup animátora se orientuje na prohlubování neformální, příjemné, důvěrné, přátelské atmosféry v organizaci, jež podnítl dobrovolníka k vlastní iniciativě, které může dopomoci osobní doporučení od členů komunity. Nábor je možné dělat na vlastních animačních aktivitách, prostřednictvím letáčků, plakátů, webových stránek, sociálních sítí, besed v různých organizacích a institucích, osobním kontaktem či ve spolupráci s dobrovolnickými centry. Mezi vhodná místa náboru patří například knihovny, klubovny, jídelny, čekárny, dopravní prostředky, nástěnky na úřadech, kluby, vývěsná prostranství. Náborové aktivity je vždy potřeba uzpůsobit podle charakteru cílové skupiny, kterou chce animátor oslovit (mládež a mladí dospělí do 25 let věku, dospělí do 60 let, senioři, cizinci, osoby s handicapem, zaměstnanci firem, nezaměstnaní apod.)

556 samolepek

Dobrovolnické centrum Krůček uspořádalo v parku propagační akci Den dobrovolnictví, který proběhl a zahrnoval osvětový program pro žáky a studenty o možnostech

dobrovolnictví ve Svitavách, a to přímo od zástupců přijímajících organizací z řad svitavských neziskových organizací a dobrovolnického centra (např. organizace Děti patří domů, místní nemocnice, knihovna, MC Krůček aj.) V rámci akce proběhl i pokus o ustanovení rekordu ve vytvoření nápisu „DOBROVOLNÍK“ z největšího počtu samolepek, které účastníci nalepovali do jednotlivých obrysů písmen, přičemž se sešlo 556 ks barevných samolepek s podpisy zúčastněných, případně se vzkazy na téma dobrovolnictví. Údaj byl dokonce zaregistrován do České databanky rekordů Agentury Dobrý den, spravující Muzeum rekordů a kuriozit Pelhřimov.

5.5 Kulturní akce

Kultura zahrnuje všechno to, s čím se člověk nenarodí. „*Je to soubor činností a výtvorů této činnosti, které lidem umožňují přežít v přírodním prostředí, spolu se souborem věř a představ, které tomuto přežití chtějí dát smysl.*“ (Keller, 2004, s. 179). Můžeme hovořit o informacích, hodnotách a artefaktech, které si musí jedinec za života osvojit a které musí pochopit, aby se stal platným členem své společnosti. Kultura zahrnuje také to, co člověk sám nevytváří, nýbrž přejímá od starších jedinců, kteří společně, někdy i nevědomě, seskupili a nastřádali dílo mnoha generací. Povědomí se tak udržuje díky tomu, že se o to lidé starají a pečují. Však také slovo „kultura“ pochází z latinského „colere“, což znamená „pěstovat, starat se“.

Současná kultura má sklon k univerzálnosti, čemuž vděčíme hlavně masovým médiím, která ji šíří tak, aby ji mohl snadno užívat co nejširší okruh příjemců. Tato masmédia (rozhlas, noviny, televize, internet, kniha)

zajišťují, že kultura je dosažitelná velkému počtu lidí. Díky tomu se vytváří nový druh **kultury masové**, která je schopná ve vteřině promlouvat k milionům lidí a dostat se tak do širšího povědomí. Cílovou skupinou masové kultury jsou průměrní diváci a posluchači, kteří hledají zábavu a výplň volného času. Označení „masová kultura“ je často užíváno i jako synonymum „kultury populární“. Znamená to, že jde o kulturu určenou obyčejným lidem, kteří přijímají stejné informace, a proto jde o kulturu konformní a homogenní. Tito příjemci obvykle preferují méně náročné žánry a mají nekritický přístup k tomu, co se jim jako kultura předkládá. Masová popkultura se tak stává komoditou pro trh a řídí se ekonomickými zákony (Juránková, 2005). Informovat či kultivovat člověka je až jejím druhořadým cílem. Snaží se hlavně člověka co nejrychleji zaujmout. K tomu potřebuje jednoduchý typ zábavy, u které se nebudou muset diváci nebo čtenáři moc zamýšlet. Lidé vlivem primitivní zábavy v médiích přestávají samostatně abstraktně přemýšlet, už se nezamýšlí nad složitými problémy, daný program jenom „konzumují“ (Postman, 1999). Dá se říci, že masová kultura velkou měrou přispívá ke konzumní společnosti.

Kulturní vzorce a vkus jsou především záležitostí individuálních preferencí jedince, z čehož vyplývá, že sám jedinec se rozhoduje, co je pro něj významnou hodnotou. Např. elitní a intelektuální skupina obyvatel se logicky masové kultuře vyhýbá, zavrhuje ji a brání se jí. Socio-kulturní animátoři jsou vnímáni jako **misionáři hodnot**, kteří kultivují nejen jedince, ale i skupinu, komunitu i společnost prostřednictvím vhodně pojatých kulturních akcí. Aby mohla kultura plnit cíle animace, je potřeba, aby byla ukotvena v konkrétním místním prostředí, jakým je region, město, obec. Animaci v kulturní oblasti lze vnímat

jako soubor činností volnočasových a kulturních aktivit řízených socio-kulturním animátorem a vykonávaných v kulturních centrech, sportovních objektech nebo v rámci turistiky. Může se také jednat o kulturní akce konané pod širým nebem. Prostřednictvím kulturních akcí lze člověka rozvíjet a obohacovat. Podporují a usnadňují mu vřazování do společnosti (enkulturaci) prostřednictvím pocitu sounáležitosti s přítomným společenstvím. Pro socio-kulturní animaci lze využít například různé koncerty, výstavy, festivaly, filmové projekce, performance, divadelní vystoupení aj.

Festival v rámci socio-kulturní animace má formu zpravidla několika denní předem naplánované aktivity směřující k zájmům komunity. Jedná se o společenskou událost, která zahrnuje například hudební, filmové, divadelní či literární představení. Festival se zpravidla pojí k významné události, za což lze označit výročí, státní svátek či slavnost a může být každoročně opakován. Festival slouží jako prostředek ke spojování osob, která oslavuje stejnou událost či aspekt komunity. Festivaly probíhají převážně za účelem zábavy a jsou pořádány se vstupným či se vstupem zdarma.

Role socio-kulturního animátora při pořádání festivalu je zprvu přípravná, organizační a posléze zakončovací. V přípravné fázi je potřeba rozvrhnou si časové ohraničení, tedy kdy bude festival uspořádán, následně je nutné sestavit harmonogram plánované akce a poté oslovit osoby či skupiny osob, kteří se na festivalu budou podílet. Socio-kulturní animátor dále rozděluje úkoly, které se musí na festival připravit. Dochází k vytipování účinkujících a následně k jejich oslovení. Je-li program sestaven, domlouvají se čas a termíny s účinkujícími v programu. V rámci toho dochází k vymezení obsahu

jednotlivých aktivit v programu festivalu. Zapotřebí je vytvoření vhodného plakátu, letáku či videoklipu, který na zmíněný festival upozorní veřejnost.

Při zahájení festivalu přebírá úvodní slovo socio-kulturní animátor, který tuto společenskou událost odstartuje a uvede účastníky do obrazu, proč se na daném festivalu sešli, popřípadě předá slovo vybranému hostu či hostům. Po zahájení se již postupuje dle harmonogramu, který na začátku představí. V rámci festivalu může být socio-kulturní animátor moderátorem, lektorem, účastníkem dané aktivity, popřípadě osobou, která se věnuje účastníkům programu. Využívá možnosti navazovat kontakty s účastníky programu, funguje jako prostředník k mezi jednotlivými účastníky, vytváří příjemnou atmosféru, zapojuje se do probíhající aktivity tak, aby blíže navázal kontakt s dalšími účastníky, popřípadě moderuje diskuzi během programu.

Open Air festival

Festival pořádá kulturní nezisková organizace Kontrapunkt s cílem zapojovat obyvatele Hradce Králové do kulturně-společenského dění ve městě, navazovat odbornou spolupráci a vytvářet kreativní komunitu. Open Air je od roku 2000 tradiční součástí Mezinárodního festivalu Divadlo evropských regionů a utváří

s ním naprosto ojedinělou, pulzující událost, reflektující bohatý průřez aktuálního tuzemského i světového kulturního dění. Většina festivalu se odehrává v samotných útrobách historického centra města, které se z konstantně a olejitě působící plochy najednou promění v živý mechanismus, v jednu velkou propojenou performanci, prostupující městskými parky, ulicemi, zdmi a v neposlední řadě i lidmi. V roce 2019 bylo během osmi festivalových dnů zrealizováno celkem 261 produkcí umělců z České republiky i ze zahraničí. Hrlo se na 19 scénách pod širým nebem, v parcích, ulicích i v divadelních šapitó. Tradičně na většinu oficiálních produkcí převažovala možnost dobrovolného vstupného. Od roku 2015 je Kontrapunkt organizátorem další významné mezinárodní hudební události, a to festivalu Jazz jde městem. Organizace dále pořádá akce komunitního typu, mezi něž patřila řada kreativních a kulturních setkání „Zaber Hradec!“ a další. V roce 2018 realizoval Kontrapunkt dva nové projekty – projekt otevřené galerie ve veřejném prostoru Walk Thru Gallery a Královéhradecký architektonický manuál (KAM).

Koncertem se rozumí veřejná či společenská hudební produkce, kde hlavní složkou je živá hudba. Koncerty se konají typicky ve speciálních koncertních sálách, divadle, kostele, stadionu, někdy i v soukromých prostorech, kavárnách, pasážích, popř. pod širým nebem. Při koncertu lze poslouchat jak populární, tak klasickou či alternativní hudbu. Během programu může vystupovat jeden nebo více sólistů, orchestr, pěvecký sbor nebo hudební skupina. Vystoupení umělce či umělců může být předem plánované a připravené nebo se může jednat o improvizaci formu takové akce. V rámci koncertů může být vybíráno vstupné

na pokrytí nákladů souvisejících s danou akcí, a to na úhradu finančních prostředků umělců, dále financovány náklady v soukromých prostorech, jako je úhrada energií spojená s provozem, popřípadě zajištění občerstvení apod.

Socio-kulturní animace v rámci koncertu využívá převážně kulturní model intervence, kterým rozvíjí kreativitu účastníků a podněcuje je následně k diskuzi. Díky tomu lidé mohou navázat nové kontakty mezi účastníky, být v příjemném prostředí a také zažívají uvolnění, popřípadě zábavu. Při koncertu může také docházet k představení nových hudebních prvků, lidé se mohou seznámit s novými hudebními nástroji, tóny či jiným hudebním stylem. Socio-kulturní animátor má při přípravě na starosti zejména organizační složku. Konkrétně se může jednat o oslovení určitého umělce či hudební skupiny, která bude hlavním programem zmíněného koncertu. V první řadě jde o vytipování vhodného interpreta, který přiláká skupinu lidí, pro kterou je koncert uspořádán.

Socio-kulturní animátor by měl mít dobré povědomí o místní kultuře a nejlépe o akcích v daném regionu. Následně si zmapuje místní či jiné umělce a zjistí vhodnost pro cílovou skupinu, na kterou by měl koncert mířit. Osvědčuje se např. spolupráce se zahraničními dobrovolníky, kteří mají hudební nadání a mohou tak pro účastníky připravit program, který se týká jiné kultury, než je ta česká, což ze zvědavosti přiláká účastníky.

V průběhu koncertu má socio-kulturní animátor na starost převážně navazování kontaktu s účastníky, popřípadě se může stát prostředníkem při navazování prvotního kontaktu mezi účastníky navzájem. Vytváří takové prostředí, které je bezpečné, příjemné a snaží se navodit atmosféru, která podtrhuje akci samotnou, kam řadíme například osvětlení, svíčky, úvodní hudbu, popřípadě vhodné uspořádání prostorů aj. Před samotným vystoupením má socio-kulturní animátor úvodní slovo, kde představí prostory, ve kterých je koncert pořádán (pokud je to pro účely animace důležité) a následně uvede interpreta. Jestliže je domluveno, že v rámci koncertu budou probíhat určité animační prvky, socio-kulturní animátor rozhýbává, roztleskává, podněcuje spontánní hru na hudební nástroje, tančí, popřípadě zpívá společně s účastníky programu. Na závěr přebírá slovo po umělci, aby podpořil diskuzi mezi účastníky o dané akci, kdy zajišťuje bezpečné prostředí ke sdělení zážitků, poznatků a zkušeností mezi účastníky.

Tyjátrio pod širým nebem

Koncert se uskutečnil v rámci festivalu Uprostřed, jehož smyslem je oživit ulice, náměstí i zapadlé kouty centra Brna. Festival

je přístupný a otevřený všem, zadarmo na různých místech Městské části Brno–střed. Na celé letní prázdniny je připraven program plný hudebních produkcí, workshopů, divadelních představení, tančírén, sportovních a multimediálních akcí. Festival není jen o kultuře, je hlavně o setkávání a propojování různých lidí bez ohledu na věk anebo kulturní vkus. Na tvorbě programu se podílí různé kulturní subjekty z brněnských klubů, spolků či občanských sdružení. Např. koncert skupiny Tyjátrio uspořádala jazzová kavárna Podobrazy. Kapela předvedla vlastní verzi swingu, gypsy či šansonu pod širým nebem na nádvoří brněnské Staré radnice, kde se běžně takové akce nekonají. Talentovaný brněnský kvintet totiž oplývá jedinečnou předností – hraje si pro radost muziku, kterou jeho členové opravdu prožívají, ať už je to hospodská halekačka, rozervaný šanson či swingová jízda od kultovního Djanga, nic z toho nesklouzává k lacinému pitvoření, muzikanti ctí originál, nesnaží se být za každou cenu současní. Nově vytvořený koncertní prostor umožnil i vystoupení dalších hudebních uskupení, místních sborů a amatérských muzikantů, kteří zatím neměli odvahu vystoupit před publikem.

Výstava jako komunitní aktivita je veřejně přístupnou prezentací určitých uměleckých či amatérských výtvarných děl a podporuje tak kulturní a uměleckou tvorbu jedince, skupiny či komunity. Výstava může mít konkrétní zvolené téma, popřípadě může být zaměřená na díla od jednoho člověka nebo skupiny. Vystavovanými uměleckými i amatérskými kousky mohou být například obrazy, fotografie, texty, šperky, šité či háčkované doplňky, dekorativní svíčky, dřevěné výrobky, rostliny či plody. Zaměřit se lze i na konkrétní roční období či období,

kteří se pojí s Velikonocemi, Vánoci a jinými svátky. Výstavy mohou být prodejní, kdy jde o možnost zakoupení si vystavovaného kousku, popřípadě neprodejní, což slouží pouze jako inspirace a rozvoj účastníků k danému tématu výstavy. Prostřednictvím výstavy dochází zde nejen k seberealizaci samotného vystavovatele, ale také návštěvníci výstavy se mohou inspirovat, učit se, ale také účastnit se na „neorganizované“ aktivitě, v rámci které mohou získat nové kontakty s ostatními lidmi z komunity.

Socio-kulturní animátor je osobou, která získává informace o osobách v komunitě, popřípadě v místním regionu a oslovuje je dince, zda je ochotný a má zájem uspořádat si v určených prostorách výstavu své tvorby. V případě, že ano, nastává fáze, kdy je potřeba domluvit se na tématu či druhu výstavy. Bere se ohled na dostatek místa v prostoru, počet předmětů, popřípadě zajištění personálu, který bude mít na výstavě dozor. Následně je nutné domluvit se s vystavovatelem, jakou formu upřednostňuje, konkrétně zda výstava bude prodejní či neprodejní. Jestliže se budou předměty prodávat, je nutné dohodnout se na cenách za jednotlivé kusy, a popřípadě provizi pro majitele prostoru, nebo na pojištění. Podstatnou roli zde hraje i délka celé výstavy, aby ji stihli navštívit všichni, kdo by měli potenciálně zájem.

Klíčovým okamžikem výstavy se obvykle stává vernisáž, kdy je tvorba slavnostně představena veřejnosti. Může mít standardní program (představení tvůrce či tvůrců, hudební složka, raut), nebo může mít i nějaký doprovodný animační prvek (výtvarná performance, společné kreslení zvolených motivů), které u hostů podnítl zájem o výtvarné vyjadřování, ti si vyzkouší konkrétní výtvarnou techniku, ztratí ostych či dojem, že „neumí kreslit“, příp. je citlivě podnítl

k nákupu některého z děl. V průběhu výstavy socio-kulturní animátor navazuje kontakty s návštěvníky výstavy, zjišťuje podrobnosti o tom, proč účastník na výstavu dorazil a zda také věnuje nějaké tvorbě, která by mohla být popř. předmětem další výstavy. V případě, že se ve výstavním prostoru zdržuje samotný vystavovatel, může socio-kulturní animátor představit a uvést umělce návštěvníkům, popřípadě dát slovo samotnému vystavovateli, aby se ke své tvorbě sám vyjádřil, osvětlil okolnosti jeho vzniku, inspirační zdroje či jiné zajímavosti. Po ukončení výstavy se socio-kulturní animátor věnuje předání vystavené tvorby zpět vystavovateli, popřípadě zajistí předání získaných finančních prostředků.

Vernisáž výstavy malovaných obrazů

Aktivita proběhla v ClubCafé Pessoa jako výstup artefiletické skupiny, která zde dlouhodobě působí. Vystavovatelkami byly dvě členky této skupiny a jejich lektorka, která své obrazy již několikrát vystavila v různých kavárnách, obchodech, galeriích. Vernisáže se účastnila také proto, aby motivovala a podpořila další vystavovatelky. Jednou z nich byla dlouhodobě nezaměstnaná žena ve věku 55+, momentálně na tréninkovém místě v programu sociální rehabilitace, která

se výtvarné tvorbě věnuje již od ranného dětství, kdy jí k tvorbě vedl její tatínek, a nikdy neměla příležitost svou tvorbu ukázat a sdílet s ostatními. Účast na artefietických setkáních v ní vyvolala další kreativitu, takže malbu začala kombinovat i s netradičními prvky (krajka, kamínky). Druhou vystavovatelkou byla žena, která dlouho hledala svůj výtvarný výraz a prezentované nevšední technice – scribblingu – se začala věnovat právě díky artefietice. Její tvorba pro ni představuje určitou formu relaxu i terapie a doposud jí sdílela pouze se svou rodinou. Vernisáž tak lze vnímat jako komunitní aktivitu podporující kulturní a uměleckou tvorbu osob s určitým hendikepem, která jim navíc umožnila nejen sdílet svou tvorbu (malované obrazy) s druhými, získat zpětnou vazbu, doporučení, ocenění aj., kdy měly šanci i veřejně vystoupit a sdílet své dojmy, poděkování, informace o sebe samých, ale i o své tvorbě. Výstava samotná je pro ně impulzem k další tvorbě, protože zažily pocit významnosti, pocit spojený se začleněním se do společnosti. U všech byla posílena motivace věnovat se své tvorbě i nadále a nebát se jí sdílet, ale také sebevědomí a chuť řešit své současné sociální problémy nebo zlepšit své sociální dovednosti (např. komunikaci během přijímacích pohovorů). Vystavovatelky získaly navíc doporučení, kde je možné jejich tvorbu v budoucnu vystavit, kontakty na místní média a pozvání na besedu do místního rádia. Vernisáž přinesla celou řadu bonusů i návštěvníkům, mohli například otevřeně sdílet své názory na vystavovanou tvorbu, měli příležitost se přiznat, že i oni sami tvoří, něčemu se věnují, získali informace o místech, kde je možné podobnou aktivitu navštívit, získali možnost trávit svůj čas v různorodé skupině, nebo navázat komunikaci v angličtině (část personálu kavárny tvořili zahraniční

dobrovolníci). Výstavou je provázel tištěný průvodce, který zprostředkoval životní příběhy a názory vystavovatelek a komentované ukázky z díla, odhalující vývoj jejich tvorby či užitych výtvarných technik. Výstava trvala přibližně jeden měsíc, během kterého se prodalo 6 děl v úhrnné ceně 4800 Kč.

Alternativní kultura je fenomén, který nelze v případě pole působnosti socio-kulturní animace vynechat. Do alternativní kultury řadíme například underground, dissent nebo projevy polooficiální kultury. Musíme však mít na paměti, že *„alternativa je vždy záležitostí srovnávání a má relativní charakter – musí vždy existovat něco, ve vztahu k čemu uvažujeme o alternativě, o jiné možnosti. Vždy tedy musí být jasné, k čemu je možnost alternativou.“* (Duffková, Urban, Dubský, 2008, s. 120). Hlavním rysem alternativní kultury je odklon od hlavního (dominujícího) kulturního proudu (mainstreamu). Alternativní kultura vyznává odlišné hodnoty, je založená na subjektivitě, tvořivosti, improvizaci a volnosti v projevu. Často nese označení „druhá kultura“. Oproti masové kultuře jde o kulturu výrazně minoritní. Což se odráží především na tvorbě umělců, která je díky nezávislosti na ekonomickém a sociálním ocenění mnohem svobodnější (Chudičková, 2014). *„Protože nejsou svazování ohledem na početnost publika (je hlavně na něm, najde-li si k ní cestu, nikoli na tvůrcích), mohou se snadněji vymanit z tlaku formalizovaných pravidel, překračovat hranice žánrů a kánonů, uvolnit fantazii, hravost a kreativní nespoutanost, ale především dát průchod subjektivitě.“* (Alan, 2001, s. 27). Publikum není u alternativních kulturních akcí pouze pasivním konzumentem, ale je aktivní, podílí se na tvorbě uměleckého díla, v tom se sblíží s modelem kulturní animace. Alternativní

kultura je otevřena také amatérismu, změnám, improvizacím a novým úhlům pohledu. V této souvislosti je potřeba zmínit také pojem **alternativní životní styl**, který se často spojuje s životním prostředím (ekologický alternativní životní styl), se zdravím (zdravý životní styl) nebo s názorově vyhraněnými skupinami, jako jsou například vegani nebo squatteři. Alternativním životním stylem žijí lidé, kteří dělají věci jinak, než jak je to v dnešní době „obvyklé“, a tak je možné za alternativní považovat i jedince, kteří nesledují televizi, drží hladovky nebo prosazují domácí porody (Duffková, Urban, Dubský, 2008). Alternativní způsoby života také lze označit za nekonvenční či nonkonformní. Vyznávání alternativního životního stylu je často ztotožňováno se **subkulturami**, které taktéž stojí v opozici proti konvenčnímu životnímu stylu většinové společnosti. Předpona „sub“ naznačuje svébytnost a odlišnost od dominantní nebo mainstreamové společnosti. Subkultury tedy tvoří skupiny lidí, kteří sdílejí zvláštní hodnoty a normy, v nichž se rozcházejí s majoritní společností (Barker, 2006). Subkultura je často definována prostředím, v němž je provozováno něco, co je majoritou považováno za „deviantní“, nebo přinejmenším „odlišné“ (Smolík, 2010, s. 32). Subkultura poskytuje prostor pro interakci, sdílení hodnot s podobně smýšlejícími jedinci, pocit ochrany před případnými odsudky ze strany ostatních i možnost kompenzace nenaplněného statusu v rámci dominantní společnosti.

Animátor se často setkává s lidmi, jejichž životní styl se nějak liší. Životní styl prozrazuje hodnotovou orientaci člověka, projevuje se v jeho chování i ve způsobu využívání a ovlivňování materiálních i sociálních životních podmínek (Duffková, Urban,

Dubský 2008). Právě na tom může animátor identifikovat, zda dosavadní životní styl není překážkou v lepším sociálním fungování jedince. Nejde mu však o to, aby se takový člověk „normalizoval“ a začal vyznávat mainstreamovou kulturu či se držel standardizovaných konvencí, ale aby jeho životní styl dostatečně uspokojoval jeho utilitární potřeby, přinášel smysl života a pomáhal při utváření jeho vlastní identity (Giddens, 1991). Lidé, kteří mají problém zařadit se do hlavního proudu a z nedobrovolných příčin se ocitají na okraji, kde se cítí ztraceni a osamělí (netýká se většinou příslušníků subkultur), mají tendenci navštěvovat alternativní kulturní akce a podvědomě tak vyhledávat pomoc, případně podobně situované osoby. Alternativní kultura má vhodnými intervencemi schopnost zasáhnout takového jedince a měnit jeho postoj k sobě samému, ke společnosti a k hodnotám, jejichž vyznáváním je vědomý i se všemi důsledky.

Atelier Concorde

Atelier Concorde je kolektivní, interdisciplinární a umělecky řízený pracovní prostor založený v roce 2010. V současné době sdružuje šestnáct umělců a kromě svých jednotlivých studií má projektovou místnost určenou k pořádání veřejných akcí. Celé studio je

rozloženo na třech podlažích o úhrnné ploše 600 m², přičemž je spravováno samotnými umělci a všichni se podílejí na nákladech za nájem a provoz. V přízemí se nachází sedm pracovních ploch, z nichž pět je má zdvojené výškové stropy, a společná kuchyňská linka. Nahoře jsou k dispozici tři samostatná studia a pracoviště s přímým přístupem venku. Zbývající prostory studia jsou rozmístěny ve spodním patře. Posláním tohoto uměleckého centra, které sídlí v okrajové lisabonské čtvrti u konečné zastávky metra Santa Apolónia, ve čtvrti částečně opuštěné a obývané spíše chudšími rodinami a staršími lidmi, je především oživit tuto lokalitu. V okolí je možné zahlédnout pokusy o streetartové dekorace, které vytváří místní amatéři. Místní umělkyně a performerka Eunice Gonçalves Duarte do své tvorby ráda zapojuje místní komunitu. Příběhy, které vypráví, zastupují menšiny, osoby s pohnutým osudem, osamělé lidi, osoby s nějakým traumatem. Pro performance využívá mnohdy velmi jednoduché vizuální techniky (stačí obyčejný fotoaparát), často si hraje s protikladem světlo/tma, místo umělých kulis využívá běžný venkovní prostor, ulici, hřiště, park aj. I své další performance opírá o životní příběhy skutečných lidí a dodává jim tím velmi často pocit, že se o ně někdo zajímá. Do své poslední filmové performance sesbírala a zapojila animované rodinné fotografie od místních rodáků, a tak se všichni stali aspoň maličkým kouskem uměleckého díla.

5.6 Obnova tradic

Slovo „tradice“ se v běžné řeči užívá v nejrůznějších souvislostech. Mluví se o tradici Vánoc, tradici regionu, židovských tradicích, tradičních rolích muže a ženy nebo tradici firmy. Bývají však často opomíjeny předpokladem, že v moderních společnostech jejich role ve společenském životě slábne. Pro docenění významu tradice je třeba porozumět její podstatě a trvajícím významu.

Tradice v nezákladnějším významu označuje to, co je předáváno nebo odkazováno z minulosti do přítomnosti. Slovo tradice pochází z latinského výrazu „traditio“ znamenající „odevzdávání, vypravování, zpráva.“ V současnosti nabývá definování tradice různých forem. Tradicím chápeme sociální proces, jímž jsou kontinuálně předávány z generace na generaci duchovní hodnoty, hodnotové postoje, zvyky, obyčeje a jiné složky kulturního dědictví včetně sociálních norem a vzorů chování (Geist, 1992). Tradicím se mohou stát také nejrůznější materiální objekty – budovy, památníky, starožitnosti, dokumenty, literární díla, sochy, obrazy, nářadí, mince, stroje atd. (Ettlerová, 2006).

Tradice v sobě obvykle obsahuje prvek opakování, rituálu a zpřítomnění. Opakování vzorců chování zpřítomňuje hodnoty, které daná tradice v sobě přináší. Na základě sdílené zkušenosti může mezi lidmi vzniknout pevné pouto. *„Člověk potřebuje své rituály i poté, co byl zbaven svých bohů. Dokonce je potřebuje ještě naléhavěji. Umožňují mu semknout se v kruhu s druhými lidmi, promítnout takto získanou oporu do světa nadpřirozených souvislostí a s touto pomocí zvládat své potlačené úzkosti pramenící z omezenosti jeho fyzického života i z cizosti prostředí.“* (Keller 1992, s. 98). Svět, ve kterém lidé žijí, je značně nepřehledný. Potřeba zorientovat se v něm

patří k základním potřebám člověka. Lidé všech kultur vnášejí do světa řád, aby tuto svou potřebu naplnili. Snaží se všechny představy uspořádat tak, aby zapadaly do sebe, což jim dodává pocit bezpečí (Keller, 1992). Tradice plní z tohoto hlediska důležitou roli pro psychiku jedince i soužití lidí. Určitým způsobem zjednodušuje realitu, takže člověk nemusí vše znovu zvažovat. Zároveň umožňuje očekávat určité jednání od druhých lidí. Jejich jednání pak probíhá podle přetrvávajících vzorů chování, které si nemusí odůvodňovat, a to redukuje nejistotu v rozhodování (Petrušek, 1996).

Určitá normativnost tradice slouží také k posílení koheze společnosti, tj. soudržnosti mezi žijícími členy společnosti. Starší pomáhají mladším s jejich uvedením do tradičních vzorců, které zase oni zdělili od těch před nimi (Shils, 1981). Tradiční **vzorce chování** mohou představovat zvyky a obyčeje, které považujeme za „*komplexnější vzorec chování, který se vytváří opakováním určitých činností v určitých sociálních situacích ve skupině s dlouhodobějším, kontinuálním trváním, většinou v lokální komunitě.*“ (Velký sociologický slovník 1996, s. 706). Příkladem obyčeje může být specifické pořádání slavností, forma svateb, způsob oblékání pro určité příležitosti atd. Obyčeje jsou tak součástí životního stylu a bývají na nich postavena i specifika místní kultury (Ettlerová, 2006).

V této souvislosti je ještě důležité vymezit pojmy **pravá a nepravá tradice**. Umělou tradicí se někdy rozumí ta, která není zakotvena v každodennosti lidí, ale je vnucena shora politickou mocí, podnikateli atd. Dále se nepravou tradicí může chápat taková tradice, která je uměle vytvořená a nemá skutečnou návaznost na minulost. Za totality se v tradici nacházel

prvek moci, legitimizace a kontroly, která byla propojena s institucemi perzekuce. Uměle vytvořené chování si muselo zachovávat určitou podobu. Tato vnucená tradice nabyla špatného jména, protože začala být spojována s termíny jako „dogma, vyprázdňený rituál, demonstrace moci“. Znechucení lidí přineslo odpor k tradicím jako takovým. Výsledkem byl změněný způsob **oslav tradičních svátků**. Svátky v původní, preindustriální společnosti se vyznačovaly hojnou konzumací jídla a pití, tančilo se, nosily se masky a převleky, dělalo se vše, co bylo považováno za „nevšední“, často to byly společenské excesy a vrcholily všeobecnými orgiemi, zvýšenou agresivitou a potyčkami. Slavilo se na kultovních (posvátných) místech, nebo veřejně ve společně sdíleném prostoru (Keller, 1992). V moderní době lidé i ve všední den konzumují bohatou stravu a jejich potřeba přechází až v plýtvání. Lidé se i během pracovního týdne věnují volnočasovým aktivitám, kultuře a zábavě. Požitky dříve nabízené jen ve svátek se stávají běžně dostupné. Všední den tak přebírá sváteční prvky a je přirozené, že svátek přestává být v životě společnosti i jedince tak mimořádný. Co se stalo naopak důležitým, je osvobození od pracovních či školních povinností. Svátek nyní tráví člověk doma s rodinou, v přírodě, se známými, příp. v obchodním centru a věnuje se čistě nepracovním aktivitám. Podstata svátku a tradice s ním spojené mu uniká. Právě tady vnímáme roli socio-kulturní animace, která by mohla pomoci s **obnovou tradic** a navrácením benefitů, které jejich naplnění jedinci i společnosti přináší. Považujeme však za důležité, aby toto uvědomění prožívali nejen obyvatelé venkova, ale i lidé, kteří žijí v městském prostoru, ve velkých aglomeracích nebo v jiných uměle vytvořených sídlech a kohabitacích.

I když tradici vnímáme jako zdroj stability, musíme vzít v potaz, že není neměnná. Tradice není statická a každou novou generací je znovu vytvořena tak, jak ji tato generace přebírá od té předcházející. Tento řetězec předávaných variant tradice je novodobou „tradicí“. Je to přirozený způsob, jak se propojit s minulostí. Obraz minulosti totiž není v paměti stálý, ale pod vlivem nových událostí se pohled na ni vyvíjí. Minulost tak vnímáme podle nynějších představ o tom, co je důležité a co ne. Minulost se mění podle neustálých interpretací a reinterpetací. (Berger 2003).

V současné praxi se tedy lidé nerozhodují mezi přijetím tradičních zvyků a moderním způsobem života jako dvěma navzájem se vylučujícími možnostmi, ale propojují prvky tradice s novým životním stylem do jednoho celku. Dokonce stále tvoří, nebo přebírají **nové tradice**. Můžeme si to demonstrovat na příkladu svátku, který slavíme v poslední dubnový den a který patří k našim jarním tradicím již řadu let. Je s ním neodmyslitelně spojené pálení čarodějnic a stavění májkek. Původně však lidé věřili, že právě 30. dubna se čarodějnice na různých magických místech shromažďují, a aby se před nimi chránili, stejně jako před zlými duchy a démony, zapalovali ohně na vyvýšených místech. Oheň je ve všech kulturách znamením bezpečí a čistoty, resp. symbolizuje světlo spalující nečisté a zlé jevy. Zapalování ohňů tedy původně představovalo spálení všeho zlého. Oslavy byly také svátkem plodnosti (jako dědictví keltského svátku beltaine) a také rituálem rozloučení se se zimou. Po éře procesů španělské inkvizice ale získal užší význam a proměnila se i podoba oslav. Ty dnešní se logicky od toho, jak je slavili naši předkové, výrazně liší. Na ohni se nyní pálí hadrové či slámové figury znázorňující čarodějnice. Lidé svátek vnímají jen jako

další z mnoha příležitostí užít si dobrého jídla a dobrého pití a strávit příjemný čas s rodinou nebo přáteli. Pro děti se často sehrávají různé scénky a inscenace, kdy jsou protagonisté oblečeni do kostýmů děsivých čarodějnic, aby si diváci mohli dosyta vychutnat „tajemnou atmosféru“. A dospělí si zase užívají živou hudbu, pečené klobásy a napěněné pivo. Svátky doprovází i další moderní prvky, z nichž některé mají ještě spojitost s dřívější funkcí „přivolávání světla“ jako lampiónový průvod, ohňostroj, ohnivá show, jiné však už žádnou spojitost s původní symbolikou nemají: diskotéka, módní přehlídky, předvádění hasičské techniky (od aut přes motorový člun, suchý oblek, čerpadla a jiné agregáty až po historickou koňskou stříkačku), dovádění dětí v hasičské pění, loutkové divadlo, sportovní klání aj. Podoba svátku se tedy v průběhu času vyvíjela a zažila několik proměn. Pravda však je, že ačkoli se mnoho věcí pozměnilo, rysy, které jsou považovány za klíčové, zůstávají. Nelze proto jen tak přijímat tvrzení, že tradice v moderním životním způsobu již nemají místo. Úkolem socio-kulturní animace je zaměřit se na hledání těchto proměn a jejich nových funkcí v životním způsobu lidí či komunity.

Nesmíme zapomínat na to, že existují lidé, kteří se i na tak oblíbenou akci nevydají, protože ji už považují za součást populární kultury, nebo se necítí ve velkém shromáždění dobře. Akci odmítají jako takovou a raději opakovaně volají policejní hlídky pro údajné rušení nočního klidu.

Slet čarodějnic v Náměšti nad Oslavou

Tradiční svátek „Pálení čarodějnic“ se slaví již tradičně setkáním na hlavním náměstí, kdy nejprve zazní hymna a pozdravy pořadatelů a představitelů města, pak je zahájen průvod městem. U nedaleké sokolovny je připraven bohatý program pro děti, soutěže, zpěv, tanec, táboraček. Zazní trampská hudba, která k této akci neodmyslitelně patří, stejně jako veliký táboraček, na kterém se páli čarodějnice a opékají špekáčky. Pro děti běží od osmi večer zdarma čarodějnická diskotéka, která se po desáté přehoupne v diskotéku pro dospělé. Na všechny přítomné čekají stánky s občerstvením, sladkostmi a drobnostmi. Zajímavostí celé akce je Čarodějnický kosmetický salón před Starou radnicí, který umožňuje všem zájemkyním získat patřičný magický výraz a řádně se tak připravit na průvod městem. Služby doplňuje také sousední fotografický ateliér, který je dotvořen pavučinami, pavouky a všelijakou havětí. Zájemcům se pak půjčují pláště, klobouky a paruky. Každoročně tak lidem vznikají krásné vzpomínky na tuto akci.

Tradice zakládá sounáležitost neboli **kolektivní identitu**. Existují sociální skupiny, zejména venkovské komunity, které stále svoji minulost ochraňují a střeží. Je pro ně důležité vědomí jedinečnosti, kterým se

vymezují k okolnímu světu, a vědomí identity. Ta jedinci umožňuje mluvit o „my“. Spojení individuí do podobného „my“ se opírá o vazbu na společná pravidla a hodnoty, i o vzpomínku na společnou minulost (Assmann, 2001). „*Kolektivní paměť má tedy význam pro sebereflexi skupiny a legitimizaci skupinových nároků. Kolektivní identita odkazuje k tomu, jak jedinec pojímá sám sebe jako člena nějaké skupiny či pospolitosti. Je to pocit sounáležitosti, pocit, že jsem součástí nějaké sociální skupiny, jež má vlastní dějiny a kolektivní osud.*“ (Thompson, 2004, s. 152). Tradice lidem umožňuje pochopit vlastní roli ve společnosti jako ve společenství osob s přibližně stejnou minulostí a osudem. Poskytuje pocit sounáležitosti, pocit, že jsou součástí většího celku, které je přijímá (Thompson, 2004). **Pospolitost** neboli také „společenství“ (něm. Gemeinschaft) je sociální útvar, spočívající na kladných a spontánních citových vazbách. Intimita osobních vazeb je umožněná malým rozsahem skupin s podobnými zájmy jejich členů, kteří kooperují v rámci celku. Každé společenství má mít určitou a všem zřejmou náplň života, na které musí záležet všem. Jestliže lidé spolu něco tvoří, nebo mají-li nějaký společný kladný program, který je popoháně dopředu, je to předpoklad k zdravému růstu společenství.

Role tradice zatím nebyla ničím nahrazena. Moderní společnost se tak obloukem zase vrací k domácím tradicím. Po celém světě se různě uvědoměle skupiny a komunity, zvláště nezápadní národy, postupně výrazně vrací ke svým zvykům, jazykům, náboženstvím a institucím. „*Tradice mají obvykle své strážce – moudrce, kněze, filosofy. Jejich pozice a moc je dána skutečností, že jen oni jsou schopni interpretovat rituální pravdu tradice.*“ (Giddens, 2000, s. 57). Strážci ale nejsou totéž co experti. Potřebujeme „strážce“ i „experty“, kteří jsou schopní hledat

novou cestu ke starým tradicím a pomáhat společenstvím uvědomovat si, jaký význam pro ně obnova či udržování tradic má.

Jedním ze způsobů, jakým se může animátor v této věci věnovat, je ovlivňování priorit **regionálního rozvoje**, zejména plánů a dokumentů, v rámci nichž se stanovují priority rozvoje území. Základními faktory, které určují život nějaké komunity, jsou prostor a čas, lidé a kultura. Tyto faktory jsou vzájemně provázané a vždy záleží na východiskových podmínkách, na stavu společnosti, historii, obyvatelstvu, právním či ekonomickém rámci, ve kterém se regionální rozvoj realizuje. Regionální rozvoj nemá jediný zaručený způsob, jak ho správně dělat a neexistuje pro něj jednotný recept. V současném pojetí v ČR začal pěstovat až v 90. letech a doslova boom zažil v souvislosti se vstupem do EU a zejména s financováním rozvoje regionů a tzv. kohezní politikou. Jejím cílem je zajištění vyváženého rozvoje území a tedy předcházení vzniku regionálních nerovností neboli disparit.

Strategie regionálního rozvoje ČR na období 2014–2020 přímo uvádí, že „regionální politika představuje soubor intervencí, které ovlivňují rozložení ekonomických aktivit v území, k rozvoji infrastruktury a ke snížení nerovnováhy v sociálním rozvoji“ a ve své prioritě 3 hovoří o zkvalitnění sociálního prostředí rozvojových území. Pro zajímavost, pojem „sociální“ v různých pádech a v širokém či úzkém smyslu se v této strategii obje-vuje 300×, pojem „ekonomický“ 268× a pojem „hospodářský“ 129×.

Regionální rozvoj je v ČR upraven zákonem č. 248/2000 Sb. o podpoře regionálního rozvoje a spolu s rozpočtovými pravidly územních samosprávných celků patří k základům právní a finanční regulace této oblasti. Rozvoj se zde vnímá jednak z hlediska ekonomického a jednak hlediska společenského (sociálního), což opakovaně implikuje prostor pro využití nástrojů socio-kulturní animace. Animátor se bude zaměřovat vždy tzv. měkké objekty (komunita jako společenství lidí). Objekty tvrdé infrastruktury ho budou zajímat především jako prostředky pro uspokojování potřeb komunity a také jaké jako prostor, ve které lidé žijí, tráví svůj čas a realizují svoje aktivity.

Socio-kulturní animátor by měl při plánování aktivit brát v potaz obecní, městské či krajské rozvojové plány, které kromě tzv. tvrdých investic (dálnice, průmyslové zóny, apod.), zahrnují i možnosti financování tzv. měkkých projektů rozvoje území, které mohou být využity právě pro rozvoj socio-kulturních projektů.

Významnou agendou regionálního rozvoje je **rozvoj venkova**. Ten se týká oblastí s převažujícími sídelními útvary do 500 obyvatel. Obyvatelé malých obcí mají díky nižší koncentraci obyvatelstva výrazně snížený přístup ke službám (z ekonomických důvodů), než je tomu v městských aglomeracích. Tento tlak pak může působit pro-růstově směrem k efektivnějšímu vytěžování místních zdrojů (sítí). Naopak, pokud obyvatelé venkovských oblastí potenciál komunity vytěžit nedokáží, jsou jako jednotlivci mnohem zranitelnější, než obyvatelé měst. Z tohoto důvodu je žádoucí, aby se socio-kulturní animátor zajímal

o místa venkovská a svoje aktivity směřoval právě do tohoto prostoru. V rozvoji venkova je v současné době hojně využívána metoda LEADER. Tato metoda byla experimentálně využívána od roku 1991 a v současnosti je již pevnou součástí programů 27 členských států zaměřených na rozvoj venkova a působí v ní více než 2200 „místních akčních skupin“ (MAS). Inovativnost této metody spočítá v omezení byrokracie a velké podpory participace místních obyvatel na formulování problémů a hledání způsobů jejich řešení. Lidé v místě vědí nejlépe, co potřebují. Za tímto účelem vznikají **místní akční skupiny**, které mají na starosti implementaci rozvojových programů (přerozdělování prostředky na místní projekty v souladu s místními rozvojovými plány). Přístup LEADER je vymezen v článku 61 Nařízení Rady (ES) č. 1698/2005, o podpoře pro rozvoj venkova z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EAFRD) a zahrnuje tyto prvky:

- strategie místního rozvoje podle jednotlivých oblastí, určené pro řádně vymezená subregionální venkovská území;
- partnerství mezi veřejným a soukromým sektorem na místní úrovni;
- přístup zdola spojený s tím, že rozhodovací pravomoc týkající se vypracování a provádění strategií místního rozvoje náleží místním akčním skupinám;
- víceodvětvové navrhování a provádění strategie založené na součinnosti mezi subjekty a projekty z různých odvětví místního hospodářství;
- uplatňování inovačních přístupů;
- provádění projektů spolupráce;
- vytváření sítí místních partnerství.

Socio-kulturní animátor může působit v rámci místní akční skupiny a přímo uplatňovat nástroje animace a zároveň naplňovat hodnoty LEADER, kterými jsou:

Důležitost – vnímá místní obyvatelstvo, nejen jako uživatele, ale rovněž jako subjekty a přispěvatele. Pracuje s emocemi a pocity a oceňuje osobní zkušenosti, sociální vazby a vnitřní hodnoty míst.

Odlíšnost – chápe venkovské oblasti jako „rezervoáry charakteristických vlastností“. Místní aktéři sledují model rozvoje, který nese jejich vlastní zvláštní venkovské znaky, a posilují jedinečnost, kterou mohou přeměnit na konkurenční výhodu.

Dialog – drží se zásady partnerství a rozvoje „zdola nahoru“ do praxe, což vyžaduje, aby místní partneři investovali mnoho času na to, aby dospěli k vzájemnému pochopení, našli vhodný společný jazyk, pochopili, co si myslí ostatní občané a proč dělají věci tak, jak dělají.

Demokracie – prostřednictvím místního partnerství poskytuje místním komunitám účinný a všestranný nástroj v rámci decentralizované správy.

Radost – je nemyslitelné, aby se lidé sešli a projednávali rozvojové strategie a projekty, aniž by komunikovali emotivně. Zkušenosti, které vedou k nepředpojatosti a které člověk získá s ohledem na druhé, jsou neocenitelné, a jak potvrzují mnozí místní aktéři – je to zábava!

Zvyky a tradice na obou stranách hranice

Cílem projektu, realizovaného místní akční skupinou MAS Rozkvět z šumavského pohraničí, je živý venkov založený na tradicích. Důraz je kladen na ochranu společného kulturního bohatství, uchovávání a rozvíjení českých i slovenských lidových zvyků, tradic a národních kulturních hodnot, zejména v oblastech řemeslné výroby, lidové hudby, tance a zábavy, a také výměna zkušeností partnerských MAS v oblasti udržitelného rozvoje venkova s přihlédnutím ke specifikům partnerských regionů. Partneři projektu jsou Vodňanská ryba (KMAS), LAG Strakonicko, o. s., MAS Česká Kanada, MAS Blanský les – Netolicko a MAS Vršatec (Slovensko). V rámci tohoto projektu MAS Rozkvět realizovala přednášky, semináře, workshopy a interaktivní dílny na téma lidových zvyků a tradic od obřadů a zvyků vážících se k lidskému životu, uskutečněných především na základních školách a ve školkách. Pořádala také Dny řemesel s trhy a ukázkami tradičních řemesel. Uspořádala Řemeslné dílny pro všechny generace, v rámci kterých si mohli účastníci vyzkoušet staré postupy ruční výroby a práci s tradičním nářadím. Nákupem vybavení (kostýmy, kulisy pro ochotnická divadla a tradiční lidové slavnosti) podpořila

veřejná vystoupení místních spolků a souborů (přehlídky a festivaly) vč. Společnosti pro zachování Hořických pašijových her. Úspěch sklidily exkurze do dílny lidových krojů v Uherském Ostrohu, kde si účastníci si mohli zkusit, jaké to je pracovat na tradičním tkalcovském stavu, nebo jak se ručně přišívají krajky.

5.7 Aktivity solidární ekonomiky

Bavíme-li se o finančních zdrojích z komunity, musíme se nejprve zastavit u pojmu **filantropie**. Filantropie představuje souhrn dobrovolných činností a chování, které vedou k vědomé podpoře třetích osob (jednotlivců, skupin, organizací) za účelem dosažení vyšší kvality života jednotlivce a společnosti. Hlavním zdrojem filantropie je vědomí faktické nerovnosti – nerovnosti majetku, schopností, možností, situací zákonitých i velmi náhodných (např. živelné katastrofy). Filantropie také podporuje ty aktivity, které jsou neověřené, experimentální, nesystémové, netradiční, které ruší obecně přijímané dogma, otevírají společenský systém a jsou možným potenciálem společenského rozvoje. Moderní filantropii tudíž chápeme jako nástroj účasti člověka na věcech veřejných, rozvoji komunit jako takových a tedy i jako nástroj demokracie. V poslední době se můžeme setkat s pojmem **solidární ekonomika**. Je to koncept kooperující ekonomiky veřejné a sociální. Tyto ekonomiky spolupracují na principu partnerství veřejného a soukromého sektoru, tedy v konsensu veřejného i obecného zájmu ke zvýšení sociálních jistot a snížení sociálních rizik, a to zejména na lokální a regionální úrovni. Principem takové solidární (komunitní,

sociální) ekonomiky je podpora sociální a ekonomické svépomoci v lokálních komunitách. Komunita je chápána jako místo změny a jako rámec pro rozvoj na budoucnost orientovaných řešení. Hlavními rysy jsou regionální působnost, sebeudržení, spravedlnost a ekonomická nezávislost, dlouhodobý efekt a jistota, udržení zisku v komunitě. Komunitní ekonomika je někdy vnímána jako neoliberalní protíváha k intervencím státu (Skovajsa, 2010). Organizace a podniky sociální ekonomiky se samozřejmě od těch v privátním profitním sektoru významně liší. Jejich základním cílem je uspokojovat potřeby svých členů, případně veřejný zájem, a nikoli maximalizace a distribuce zisku vkladatelům kapitálu. Fungují tedy „ne-pro-zisk“ nebo „nikoli-jen-pro-zisk“. (Defourny, 2006).

V českém prostředí zahrnuje solidární ekonomika spolky, podniky družstevního hnutí, podniky se vzájemně prospěšnými užitky a vzájemně podpůrné pojišťovací společnosti, vzájemně podpůrné a nadační fondy, a vlastně také další typy organizací, nacházející se v tzv. „třetím sektoru“. V praxi mnoha zemí se vedle neziskových subjektů setkávají v rámci jednoho ekonomického „prostoru“ nejen ne-pro-ziskově a sociálně orientovaná družstva, vzájemně podpůrné spolky a fondy spolu s ekonomicky aktivními zájmovými sdruženími občanů, ale patří sem také podniky komunitní (formální i neformální), podniky komunální včetně hospodářské činnosti obcí, veřejně prospěšné práce, a aktivity sociálně odpovědných podniků, sociálních firem (poskytujících cílovým skupinám asistované zaměstnání) a veškeré další projevy podnikové filantropie.

Potravinová banka ve Farním komunitním centru v Carcavelos

Farní komunitní centrum funguje v Carcavelos (u města Cascais, Portugalsko) od roku 1981 a založil ho kněz Aleixo Xavier de Maria Cordeiro. Díky obrovskému úsilí, kreativitě a odhodlání se podařilo dosáhnout vzniku skutečného společenství, ve kterém se lidé znají, navzájem se zajímají a vytvářejí vazby solidarity a sdílení mezi nimi. Komplex komunitního centra se skládá z několika budov bývalé farnosti. Hlavní brána je přes den trvale otevřená. Centrum provozuje první potravinovou banku v zemi. Využívání služby je založeno na kreditovém systému, což znamená, že v ní mohou nakupovat pouze klienti centra. Každý měsíc má člen určitý počet kreditů, za který může nakoupit potraviny. V nabídce je široké spektrum sortimentu, který je dodáván obchodními řetězci, tak i dary od obyvatel. Potraviny podléhající rychlé zkáze (ovoce, pečivo) jsou poskytovány zdarma. Funguje zde i služba, která může pro klienty sehnat léčiva. Potřebný občan přinese recept a pracovník, pokud je lék dostupný v zásobách z darů, lék vydá. Dárci mohou nosit neotevřené a neprošlé léky i drogerii. Léčiva se pečlivě evidují a kontrolují. Není-li léčivo dostupné, využijí dárcovský program,

díky kterému mohou lidé přispět potřebným na lék pro nákup v lékárně. Centrum i svými dalšími aktivitami reaguje na sociální problémy jako důsledky tržní ekonomiky a jejich výkyvů (např. chudoba, bezdomovectví), takže disponuje veřejnými sprchami, prádelnou a také jídelnou, v níž je možné využívat teplého stravování zdarma či za velmi nízký poplatek. Je přístupná široké veřejnosti, takže stravovacích služeb mohou využívat všichni bez omezení, vč. zaměstnanců malých firem, které nemohou svým pracovníkům hradit oběd. Stejnou službu plní i skromnější kantýna, umístěná v hlavní recepční místnosti, která nabízí kávu, zákusky, pití a sendviče, někdy je součástí nabídky i teplá polévka. Opět je tyto produkty možné zakoupit za nižší ceny, než je jinde v daném místě obvyklé.

Socio-kulturní animátor nezřídka přijímá roli fundraisera, tedy vyhledavače zdrojů, které budou plánované aktivity financovat. Obor zahrnující různé metody a postupy, jak získat finanční a jiné prostředky na komunitní projekty, se jmenuje fundraising. Slovo se skládá ze dvou částí: z angl. „fund“ (= „fond“) a „raising“ (= „získávání“ nebo „zvyšování“). Může být chápán jako nástroj, jehož pomocí můžeme ostatní inspirovat jiné k dobrým skutkům, přesvědčit je, že peníze nejsou všechno a dát jim možnost darovat i svůj čas, zájem a důvěru. Fundraising tudíž není jen o získávání peněžních prostředků potřebných k realizaci nějakých aktivit, ale v širším slova smyslu jde o získávání důvěry. V neposlední řadě velmi důležitou roli hraje schopnost oslovit a přivést nové členy spolků, příznivce a přátel, počítají se i ty na sociálních sítích.

Filantropie je nejen o penězích a jejich darování a přijímání, ale především o vztahu mezi tím, kdo dává, a tím, kdo přijímá. Možná by dle ní bylo vhodnější nehovořit na začátku o „fund-raisingu“ (fund = prostředky, zdroje, peníze), ale o „friend-raisingu“ (friend = přítel).

Při sestavování vhodné fundraisigové strategie je užitečné identifikovat zdroje, které pro danou akci připadají v úvahu (nadace, státní správa, samospráva, firemní dárce, příjmy z vlastní činnosti, sbírky aj.) Tomu je nutné přizpůsobit i volbu forem fundraisingu. Každá má totiž své výhody, ale i nevýhody. Výčet je otevřený a formy lze pro účely fundrasingu vzájemně kombinovat. Socio-kulturní animátor může volit i netradiční pojetí, hledat nové formy a způsoby, jak komunitu podnítit k finanční podpoře. Možnosti získávání peněz jsou ovlivněny celou řadou faktorů. Místní zdroje podporují raději projekty ve svém okolí než celostátní akce, a opačně. Pozornost je nutné věnovat volbě odpovídajícího typu dárce – velkou sumu nelze žádat po malém donátorovi. Nesmí se zapomínat ani na omezené (lidské, kapacitní, dovednostní či časové) možnosti dárce a v neposlední řadě na právní omezení žadatele o podporu (formální organizace/neformální skupina apod.), či etická hlediska.

Je dobré mít na paměti, že zdroje se každý rok proměňují a získání finančních prostředků v jednom roce nezákládá žádný nárok na totéž v letech následujících.

PŘEHLED ZDROJŮ Z KOMUNITY

Zdroj	Forma
<i>Jednotlivec, rodina</i>	Dar (peněžitý nebo věcný) Veřejná sbírka vč. DMS Loterie Dobročinná aukce Odkaz v závěti Členský (klubový) poplatek Crowdfundingová kampaň
<i>Nadace, nadační fondy Orgány veřejné správy</i>	Nadační příspěvek/grant Dotace (obvykle z veřejných rozpočtů)
<i>Firma, obchodní společnost</i>	Dar (peněžitý nebo věcný) Sponzoring (reklama, propagace) Firemní dobrovolnictví Zapůjčení prostor či techniky Zapůjčení pracovníka Slevy při nákupu zboží a služeb Payroll giving Matching Interní dobročinná aukce mezi pracovníky Sdílený marketing
<i>Vlastní zdroje</i>	Prodej výrobků Sociální podnikání

V české praxi i v zahraniční literatuře se můžeme setkat s pojmem **grant**. Grant jsou účelově určené příspěvky na předem stanovený účel, které poskytují jednak soukromé nadace a jednak správní či samosprávné instituce z veřejných rozpočtů. Pojem „grant“ se užívá v souvislosti s nadacemi, nadačními fondy a agenturami (soukromé zdroje). V případě ministerstev, obcí a krajů (veřejné zdroje), často se setkáme také s termínem **dotace** (zejména u zdrojů z veřejných). Dotací rozumíme peněžitý výdaj obce nebo dobrovolného svazku obcí na

podporu subjektů provádějících veřejně prospěšné činnosti a na podporu soukromého podnikání prospěšného pro obec, a dále výdaje na jiné výdaje uskutečněné v rámci působnosti obce, včetně darů a příspěvků na sociální nebo jiné humanitární účely. Právní úpravu poskytování dotací z rozpočtu obcí a krajů nalezneme v zákoně č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů. Dotace kraje má definici obdobnou, jen rozšířenou o dotace Regionální rady regionu soudržnosti. Poskytování dotací ze státního rozpočtu upravuje zákon

č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o rozpočtových pravidlech). V rámci této právní regulace se řeší také poskytování dotací z prostředků Evropské unie. Vláda následně upravuje podmínky pro poskytování dotací ze státního rozpočtu na základě schválených Zásad vlády pro poskytování dotací ze státního rozpočtu ČR nestátním neziskovým organizacím ústředními orgány státní správy (každý rok se aktualizují). Dotace může krýt až 70 % prokazatelných nákladů projektu (dotace ze státního rozpočtu na jeden projekt se sčítají), v odůvodněných případech může být kryto celých 100 % nákladů. Projekt může být spolufinancován z obecních, krajských rozpočtů či z fondů EU. Do spolufinancování může být v odůvodněných případech zahrnuta i práce dobrovolníků. Do rozpočtu však nesmí být zakalkulován zisk. Na žádný z těchto příspěvků není právní nárok, nestačí tedy požádat a bude automaticky přidělen. Velkou nevýhodou této fundraisingové techniky je poměrně dlouhý rozhodovací proces a složitý proces vyúčtování. Přidělené finanční prostředky jsou navíc přísně účelově vázány (Hloušek, Hloušková, 2011).

Granty (či dotace) poskytují ministerstva, krajské úřady, obecní a městské úřady, magistráty a státní fondy či jiné složky státní a veřejné správy a samozřejmě nadace a nadační fondy. Většina subjektů státní správy a samosprávy vypisuje pravidelná grantová kola, povětšinou jednou ročně, do kterých se může přihlásit libovolný žadatel splňující stanovená kritéria. V některých případech, např. u příležitosti mezinárodních či evropských akcí, kampaní či přijatých opatření, jsou vyhlašovány mimořádné tematické granty v určité oblasti.

Žádost o grant/dotaci má většinou podobu formuláře, který je potřeba vyplnit tak, aby splňoval:

- a) formální náležitosti dané podmínkami pro poskytnutí finanční podpory;
- b) přesný popis projektu, na který se žádá o podporu.

Předkladatel projektu si musí stanovit, jaké předpokládá výsledky svého projektu a odpovědět si na otázku, co svým projektem vlastně sleduje. To znamená, že si musí stanovit jasné a konkrétní cíle, které chce svým projektem v určitém časovém horizontu dosáhnout. Základní podmínkou je, že cíle jsou v přímém vztahu k formulovanému problému či potřebě. Stanovení cílů je důležité pro další proces tvorby projektového záměru, neboť se z nich odvozují jednotlivé aktivity projektu, rozpočet a personální zajištění. Cíle je nezbytné stanovovat srozumitelně hned na začátku, aby bylo možné k jejich dosažení naprojektovat tu nejlepší cestu. Cíle musí být reálné, konkrétní a jasně formulované.

Každý vyhlašovatel grantových/dotačních řízení má své specifické podmínky pro přijetí žádostí a jejich následné podpoře. Velkou roli při hodnocení žádostí hrají omezení podporovaných aktivit představami grantujícího/dotačního subjektu, reálnost rozpočtu a v některých případech i další faktory (v případě sociálních služeb oficiální zařazení do místní sítě služeb, resp. do komunitního plánu). Tyto podmínky lze zjistit důkladným pročtením grantových pravidel či pokynů pro žadatele. Detailní informace o podporovaných tematických oblastech a prioritách obvykle najdeme na internetových stránkách vytipovaných grantujících subjektů, kde bývá k dispozici i formulář žádosti a výčet nutných dokumentů, které mají být k žádosti doloženy.

Je dobré sledovat pravidelně webové stránky jednotlivých institucí anebo alespoň souhrnné grantové kalendáře (např. newsletter Grantový monitoring), které umí šetřit čas.

Při porušení podmínek poskytnutí dotace konstatuje příslušný ústřední orgán tzv. porušení rozpočtové kázně. V praxi to znamená, že nezisková organizace podstoupí detailní kontrolu čerpání dotace, kterou provádí místně příslušný finanční úřad, a na základě zjištěného rozsahu porušení pravidel stanoví sankci. Obvykle to bývá vrácení neoprávněně čerpané dotace vč. úroků z prodlení a pokuta ve výši 5–50 % z poskytnuté dotace (Hloušek, Hloušková, 2011).

Aktivní život

Komunitní centrum Portuguese Organization for Social Services and Opportunities (POSSO) nabízí preventivní zdravotní program, který pomáhá seniorům udržovat optimální úroveň zdraví a nezávislosti skrze poskytnutí zdravotní výchovy a konzultací se sociálním pracovníkem, který koordinuje program s registrovanou zdravotní

sestrou. Senioři mají možnost získat očkování, screeningové vyšetření pro chorobné stavy, které běžně postihují starší lidi. Smyslem je včasné odhalení příznaků vysokého rizika onemocnění a podpora včasné lékařské péče, která umožní optimální úroveň zdraví. Na poznatky wellness programu úzce navazuje projekt Aktivní život, který nabízí příležitosti k fyzickým aktivitám. Cílem projektu je, aby měli všichni přístup ke všem zdrojům a výhodám stejně tak, jako to mají členové velkých komunit. Centrum proto disponuje učebnou s cvičícím vybavením, ve kterém působí vyškolený, certifikovaný pracovník a dobrovolníci. Projekt usiluje především o to, aby byli lidé (a zejména senioři) více aktivnější, energičtější a schopnější udržet si nezávislý život. Projekt odkazuje na výzkumy spojené se stárnutím, které hovoří o tom, že vedení fyzicky aktivního života s pravidelným cvičením je jedním z nejdůležitějších základů pro dlouhý, zdravý a nezávislý život. Senioři, kteří pravidelně cvičí, mají větší sílu, lepší rovnováhu, jsou aktivní a schopní dělat to, co se jim líbí, a cítit se lépe fyzicky i emocionálně.

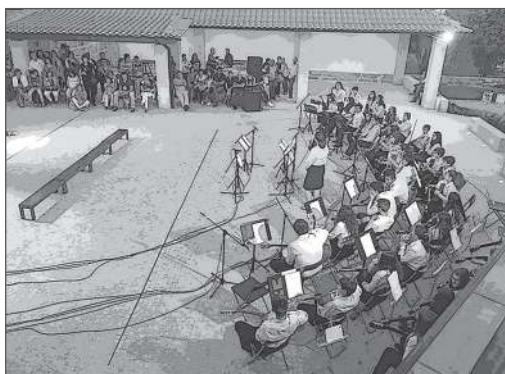
Jestliže firma projeví zájem o záležitosti svého okolí a aktivně se účastní na jejich řešení, zlepšuje tak vztahy v komunitě. Vytváří partnerství, která jsou znakem vyspělosti společnosti, a snahy navzájem si být prospěšnými. Stakeholdeři firmy ji vnímají jako odpovědnou a čestnou. Takové aktivity označujeme pojmem **firemní fundraising** nebo také **firemní filantropie**. Firemní filantropie je nedílnou součástí firemní kultury a také důležitým pojítkem mezi firmou a místem, ve kterém podnik působí. Někdy se používá termín „společenská odpovědnost firmy“, který je českým překladem anglického výrazu „Corporate Social Responsibility“ (zkratka CSR). Tento koncept se objevil

počátkem druhé poloviny 20. století a představuje takový způsob vedení firmy a budování vztahů s partnery, který přispívá ke zlepšení reputace a zvýšení důvěryhodnosti podniku. Díky tomu již není firma vnímána pouze podle toho, kolik vyprodukuje výrobků či služeb, ale jaké má vztahy s okolím. Využití firemního fundraisingu vyžaduje kvalifikovaný přístup a dobrou znalost prostředí, a to jak ze strany animátora, tak samotné firmy. Firma se musí rozhodovat, na jaké projekty přispět, kdy poskytnout finanční dar a kdy pomoci jinak, musí si zvolit, zda bude raději podporovat jednorázové projekty, nebo se zaměří na dlouhodobé investice a partnerství. Animátor zde může být v roli rádce či konzultanta. Pokud firma zvolí partnerství, velkým přínosem jsou schopnosti a dovednosti, které zaměstnanci firem mohou poskytnout neziskovému sektoru. Specifické kompetence zaměstnanců komerčních subjektů jsou tak zužitkovány druhou stranou, ke které by se jinak dostávaly nesnadnou cestou. Spolupracovníci mají možnost nahlédnout do systému toho druhého, manažeři z „obou táborů“ si mohou vyměnit zkušenosti a osvědčené metody řízení svých organizací. Procesem spolupráce na realizaci společné dobročinné aktivity (od jejího plánování, přes realizaci, až po konečné zhodnocení výsledků pro všechny zúčastněné) se boří bariéry mezi oběma sektory. Tvoří se podmínky dlouhodobější spolupráce, ze kterých později profituje celá komunita (Hloušek, Hloušková, 2011).

Pamatujte, že firmu není dobré vnímat jen jako pouhou továrnu na peníze, ale i jako pomocníka při řešení problémů ve společnosti. To přináší podniku velký kredit s etickým rozměrem.

Řada firem vypracovává dlouhodobou firemní strategii (někdy ji přejímají od mateřské zahraniční firmy), která jim umožňuje nejenom efektivně pomáhat, ale také zaangažovat celou firmu a dlouhodobě vyhodnocovat efekt a měřit dopad filantropických aktivit. Pro své dlouhodobé dárcovské programy zakládají firmy **firemní nadace** nebo **firemní nadační fondy**. Jedná se o samostatné právní subjekty, které fungují na stejném principu jako jakákoli jiná nadace. Jejich zakladatelé jim obvykle poskytují většinu (nebo veškeré) prostředky na podporu veřejně prospěšných projektů i na provoz nadace. Firemní nadace v ČR fungují buď tak, že rozdělují každoročně přidělený rozpočet od mateřské firmy, nebo mají samy velké nadační jmění, jehož výnosy každoročně rozdělují. Zcela zvláštní kategorií jsou firemní nadace, které vedle zdrojů od mateřské firmy získávají i další zdroje, například od jiných firem, individuálních dárců apod. (Hloušek, Hloušková, 2011).

Fundação Lapa do Lobo

Nadace je v Portugalsku naprosto výjimečná, protože za ní nestojí žádná církevní nebo státní instituce, vznikla z vůle místního podnikatele, který ji založil a financuje ji,

neboť má k místu velmi silné vazby. Nadace sídlí v rekonstruovaném objektu ve vesnici Lapa do Lobo a nabízí mnoho služeb pro místní obyvatele. V přízemí se nachází veřejná knihovna, v prvním patře sídlí výtvarná galerie, kde jsou vystavená díla místních umělců, často i z řad mládeže. Díla je možné si zakoupit a podpořit také mladé umělce v další tvůrčí práci. Vzhledem k tomu, že v dané lokalitě bývají teplé a slunečné dny po celý rok, využívá centrum venkovní plácek, kde se konají různé aktivity kulturního rázu, oslavy a rauty. Prostranství je moderně upraveno s dekorací malé fontány se studnou a okrasnou zelení. V sousedním objektu se nachází víceúčelová místnost, vybavená mobilním pódiem a přemístitelnými sedadly pro různé typy aktivit, je tedy ideálním prostorem pro animaci. Mohou zde být vzdělávací kurzy, koncerty, divadelní představení a může sloužit i pro tanec či promítání. Je to příjemný prostor, který sblížíže.

 Velmi skloňovaným pojmem je **sponzoring**. Sponzorství můžeme pojímat z marketingového hlediska jako „*investování peněz nebo jiných vkladů do aktiv, jež otevírají přístup ke komerčně využitelnému potenciálu, spojenému s danou aktivitou.*“ (Darovat nebo sponzorovat? In Hloušek, Hloušková, 2011, s. 56). Je nutné si uvědomit rozdíl mezi darem, kdy dárci neočekává za svůj dar žádnou protihodnotu, a tzv. sponzorským příspěvkem, kdy bývá obvyklé protiplnění v podobě reklamních služeb. Takový příjem pak podléhá režimu daně z příjmu. Sponzoring je nepe něžní nebo jiná forma podpory, poskytnutá za dohodnutou protislужbu, jde tedy o „příspěvek s protiplněním“. Proces sponzoringu upravuje smlouva o reklamě nebo smlouva o sponzoringu, kde příjemce vykáže činnosti směřující k naplnění marketingových cílů

sponzora. Na rozdíl od darů představuje sponzorství většinou plně uznatelný daňový výdaj na propagaci. Navíc firmy opravdu za své peníze něco dostanou, nejen poděkování. Sponzoring nabízí stále nové možnosti uplatnění. Faktory, které k tomuto přispívají, jsou např. legislativa omezující reklamu tabákových a alkoholových výrobků, redukce reklamních ploch, zkrácení času vymezeného na reklamu v rámci televizního vysílání, zvyšující se transakční výdaje, omezování vládních zdrojů na společenské, kulturní a sociální záležitosti, které vedou k rostoucí snaze neziskových organizací vyhledávat sponzory (Hloušek, Hloušková, 2011).

Sponzory je dobré hledat mezi firmami, které touží po propagaci, po zlepšení image, nebo firmami, které uvádí na trh nový produkt či otevírají novou provozovnu. Při hledání sponzora by si animátor v roli fundraisera měl zjistit všechny dostupné informace o sponzorských aktivitách firmy – co sponzorovala už dříve, má-li stanovenou strategii či nějakou aktuální kampaň, která by se dala se sponzorstvím spojit.

Mezi osvědčené a oblíbené akce vhodné pro sponzoring patří např. kulturní a sportovní akce, benefiční akce, soutěže, konference a semináře.

Měli bychom rozlišovat mezi sociálním sponzoringem, jehož účelem je humanitární podpora osob v nouzi či podpora sociálních akcí v širokém měřítku (podpora talentovaných nebo hendikepovaných jedinců, podpora benefičních projektů a komunitních akcí) a komerčním sponzoringem, který je charakterizován vyváženým vztahem „něco za něco“ (reklama na sportovních stadionech,

v místní televizi, při mezinárodních festivalech). Stále oblíbenější se stává epizodické sponzorství. Předností sponzorství spojené s nějakou událostí (event sponsorship) je větší efektivita oproti reklamě ve vztahu k publiku. Jedná se jak o nástroj umožňující pokrýt širokou veřejnost, tak cílovou skupinu s geografickými a psychologickými charakteristikami. Pro firmu tak vyvstává možnost spojit své jméno, které bude na události propagované, s oblíbenou, váženou událostí, zajišťuje zároveň vylepšení image firmy (Hloušek, Hloušková, 2011).

Gastrofestival v Santo André

Jedním z významných finančních zdrojů sdružení Junta de Freguesia de Santo André jsou výnosy z veřejných aktivit, jako např. nejrůznější trhy a gastrofestivally. V rámci gastrofestivalů se kromě výrobců kvalitních potravin z místních zdrojů představují zajímavé projekty v regionu i zcela netradiční služby urbanistického rozvoje. Jedněmi z hlavních sponzorů této akce v roce 2018 byla např. realitní kancelář Desisões & Soluções, lékárna Fontes, řetězec InterMarché, stavební firma Dekorarte aj. V rámci části programu, označeného jako „animação cultural“, probíhá hudební představení místních usedlíků, prezentující typickou kulturu alentejanského venkova. Součástí je samozřejmě ochutnávka

čerstvých specialit z místních zdrojů (typická úprava vepřového či ryb) za nižší cenu než v restauracích. Gastrofestival tímto způsobem přiláká místní komunitu, která se akce hojně účastní. Nejde však jen o gastrozážitek, ale i možnost potkat přátele a sousedy, poznat významné místní osobnosti, dozvědět o záměrech územního rozvoje a vyjádřit se k nim, ukázat místní tradice mladé generaci apod. Sdružení úzce spolupracuje také s místními obchodníky a drobnými řemeslníky formou různých zákaznických soutěží, např. anketou Nejlepší pracovník roku.

Dobrovolnické akce, realizované organizovaně zaměstnanci firem, označujeme za **firemní dobrovolnictví** (corporate volunteering). Směřují často ku prospěchu celé komunity a spojují obecně prospěšné aktivity podniku s podporou dobrovolné činnosti zaměstnanců. Zaměstnanci bez požadavku na finanční odměnu do nich vnášejí novou energii a chuť se problému postavit. Firma může využít tří typů firemního dobrovolnictví:

1. Sama vytvoří obecně prospěšné projekty. Tyto partnerské programy (business-community partnership) se pak stávají se součástí strategie celého podniku. Hlavní charakteristikou je dlouhodobost. Dlouhodobá spolupráce je totiž velmi prospěšná a produktivní.

2. Svým zaměstnancům dá prostor, aby se dobrovolně účastnili nějaké veřejně prospěšné aktivity. Ve vyspělých firmách je dokonce možné čerpat tzv. služební pobyt (secondment), kdy zaměstnanec stráví půl roku až dva roky v přijímající organizaci s obecně prospěšným cílem. Tam získává nové zkušenosti, schopnosti a osobnostně roste. Tento typ firemního dobrovolnictví se využívá při zásadních změnách pracovní

dráhy, např. při nástupu do nového zaměstnání, kdy pracovník získává cenné zkušenosti, které bude potřebovat při výkonu svého povolání či pracovní pozice. Další možností je dlouhodobé působení tohoto druhu před odchodem do penze. Dotyčný člověk pak nachází své nové uplatnění jako dobrovolník, vnímá svou užitečnost a odchod ze zaměstnání a pro někoho následný prázdný život se stane naopak pestrým.

3. Pracuje na úzkém partnerství s přijímající organizací, kde se zaměstnanci pravidelně podílí na různých činnostech a akcích. S aktivitami zaměstnaneckého dobrovolnictví přichází i určitý finanční či materiální dar firmy. Zajistí totiž vše potřebné, aby akce mohla prakticky proběhnout. Nakoupí materiál, dopraví zaměstnance na místo a nezřídka podpoří organizátora akce také finančně (Hloušek, Hloušková, 2011).

V rámci firemního dobrovolnictví se vyvinula celá řada konkrétních mechanismů, jak je uskutečňovat:

Služby Pro bono – podnik poskytne službu z oblasti, která je jeho specializací. Tedy nabídne to, v čem je expertem, oblast jejich odbornosti je zužitkována dalšími subjekty. Tento způsob se jeví jako přístupný pro malé a střední podniky. Typickým příkladem mohou být aktivity právnických firem v oblasti ochrany lidských práv. Pro bono služby jsou žádanou formou dobrovolnictví právě kvůli specifickým znalostem a schopnostem odborníků z komerčního sektoru.

Akční den – tato forma je velmi oblíbenou a má také více pojmenování (v USA je nazývána jako Day of Caring, některé z firem pro ni mají vlastní názvy, např. Volunteer Day, Orange Day). Patří ke krátkým formám firemního dobrovolnictví a je vhodná pro řemeslnické aktivity, ale nemusí to být pravidlem.

Jeden den v roce se skupina zaměstnanců nebo i celý kolektiv podniku vydá do nevládní organizace, aby tam pomohl svou dobrovolnickou prací. Během manuální činnosti si lidé, kteří celý den sedí za počítačem nebo řeší složité úkoly z jiné oblasti, odpočinou a odreagují se od běžných starostí. Akce musí být ale co nejlépe naplánovaná, protože její rychlost nedovolí zlepšovat případné větší nedostatky za pochodu. S ohledem na mohutnost skupiny, která může být prospěšná, když se využije její momentální nadšení pro věc, se nesmí nic zanedbat.

Sociální praxe (SeitenWechsel nebo také Switch) – mottem této formy je „učit se v cizích světech“. Zaměstnanec je vyslán na jeden týden do sociálního zařízení. Nová zkušenost s neznámým prostředím a kontakt s tamními klienty přináší řadu nových a prohloubení zažitých kompetencí. Současně si zaměstnanec rozšiřuje obzory, protože má možnost dívat se na okolní svět očima neziskové organizace. Účast s sebou nese rozšíření komunikačních dovedností a prožitky role pomáhajícího.

Mentoring – zaměstnanec se stává expertem a rádcem jiným osobám. Při svém průvodcovství jim předává sociální a pracovní kompetence a životní zkušenosti. Svěřená osoba plní v prostředí podniku jednotlivé úkoly. Mentor je ve svém volné čase nebo v pracovní době kontroluje a konzultuje klíčové otázky. Také se učí schopnostem, jako je řízení, naslouchání a motivace druhého.

Stínování (shadowing) – je pasivnější obdobou mentoringu. Účastník pouze nahlíží, ale sám se aktivními úkoly v podniku neprojevuje. Pozoruje pracovní náplň, potřebné dovednosti a způsoby řízení u vedoucích pracovníků. Vnímá celou kulturu organizace a její strukturu.

Konzultační zápůjčky – jde o krátkodobé konzultační působení zaměstnance, během kterého řeší konkrétní problémovou situaci své přijímající organizace. Do projektu sám přichází s konkrétním cílem něčemu se naučit. Činnost je obvykle sto hodinová a je velmi pečlivě řízena. Projekt totiž musí mít jasné výstupy a přesné zhodnocení.

Členství ve správních radách a výbo-rech – dobrovolník jako účastník těchto komisí přispívá manažerskými a jinak odbornými dovednostmi k úspěšnému fungování nevládní organizace. Přínosem je také efektivnější naplňování potřeb komunity a díky osobní účasti také získávání nových zkušeností (Hloušek, Hloušková, 2011).

Engage Days

Patří mezi mezinárodní akční dny a u nás akci zaštiťuje platforma Byznys pro společnost. Firemní dobrovolníci během říjnového týdne podporovali svůj prací rozvoj místních komunit. V roce 2019 se zapojilo 460 firemních dobrovolníků, kteří pomohli na 61 dobrovolnických akcích, jako např. sklizeň hroznů v Botanické zahradě Praha, vyčištění historických odvodňovacích systémů cest vedoucích ze Šáreckého údolí na Babu a do Lysolají, pomoc při obnově nejstarší české

horské chaty v Beskydech, údržba a podzimní úklid Prokopského a Dalejského údolí, rekonstrukce historické kulturní památky budovy Staré školy ve Vraném nad Vltavou či vývoz sutí a výmalba v parastrojním pivovaru Lobeč. Engage Days představují příležitost nejen pomoci dobré věci, ale přinášejí možnost vzájemně se potkat s lidmi z nevládních organizací, které akce připravovali, zažít spolupráci s kolegy v jiném prostředí, případně se potkat se s dobrovolníky z dalších firem.

Individuálním dárcovstvím

chápeme získávání finančních prostředků od jednotlivců. Může se jednat o konkrétní osoby, které známe a se kterými udržujeme dlouhodobý kontakt, nebo lze vyvíjet aktivity, které přinášejí dary anonymní a jednorázové (např. veřejné sbírky). Individuální dárcovství snižuje finanční závislost neziskové organizace na příspěvku z veřejných zdrojů či nadací, přináší prostředky na náklady obtížně hrazené z jiných zdrojů (např. platy zaměstnanců, fundraising, investice, občerstvení), umožňuje vytvářet finanční rezervu (nárazový polštář v případě krize) a pomáhá navázat užší vztah s veřejností (vtáhnout ji do své práce). Snad nejvýznamnějším motivem dárců je starost. Člověku záleží na ostatních lidech, chce řešit problémy nejen svoje, ale i jejich, zajímá se o své okolí, místo, kde žije. Dar představuje možnost, jak něco významného, záslužného vykonat. Druhou variantou je povinnost. Někdy má dárcé pocit, že k němu byl osud štědrý, měl v životě štěstí nebo že je bohatý a jiní chudí, a proto bere poskytnutí daru jako svou morální povinnost a cestu, jak nerovnoměrné pozice alespoň částečně vyrovnat. Dalším případem je pocit viny. Darováním se dárcé snaží pocit viny zmírnit, někdy se u něj objevuje i naděje, že darováním problém zmizí. Velmi silným motivem

dárcovství je také osobní zkušenost. Pozitivní osobní zkušenost se také projevuje v případech, kdy dárci je obeznámen s tím, jak byl jeho dar využit, k jakému účelu posloužil. Dárci může být potěšen, že přispěl na rozvoj svého města, že je mu veřejně poděkováno, nebo že je jeho dar spojován s organizací, kterou založila nebo zaštiťuje mediálně známá osobnost.

Typickým nástrojem individuálního dárcovství je **veřejná sbírka**. Pokud se koná ve prospěch komunitních aktivit, může být její nevýhodnou dlouhodobost. Chvilí prostě potrvá, než se potřebné finanční prostředky sejdou. Veřejnou sbírkou chápe příslušná legislativa jako „*získávání a shromažďování dobrovolných peněžitých příspěvků od předem neurčeného okruhu přispěvatelů pro předem stanovený veřejně prospěšný účel.*“ (Zákon č. 117/2001 Sb. o veřejných sbírkách). Sbírkou může konat jakákoliv právnická osoba, obec nebo kraj. Sbírkou lze realizovat zákonem vymezenými způsoby (shromažďováním příspěvků na předem vyhlášeném bankovním účtu, sběracími listinami, pokladničkami, prodejem sbírkových předmětů, prodejem vstupenek na veřejné kulturní nebo sportovní vystoupení, pronájemem telefonní linky. V českém prostředí je také možné využít tzv. DMS. Je to jednoduchý způsob, který umožňuje jednou textovou zprávou prostřednictvím mobilního telefonu podpořit dobrou věc. Představuje mechanismus, který je transparentní a srozumitelný a který přispívá k rozvoji individuálního dárcovství s minimalizací nákladů na jeho provoz. (Hloušek, Hloušková, 2011). Animátor může být ten, který se znalostí místních podmínek může pomoci s volbou vhodného způsobu konání sbírky, s umístěním pokladniček ve vytipovaných veřejných objektech apod.

Bazárky ve Farním komunitním centru v Carcavelos

Jednou z doplňkových služeb Farního komunitního centra v Carcavelos (u města Cascais, Portugalsko) je pořádání bazárků formou bleších trhů. Bleší trhy nabízejí věci, které centrum dostane od komunity, tj. od veřejnosti a od dárců. Věci jsou tříděné personálem komunitního centra, především selektují potřebné věci pro sociální šatník a pro potřeby fundraisingu, zbytek věcí je prodán za symbolickou cenu právě na bleším trhu. Koupit zde můžete od hraček, oblečení, nádobí, keramiky, šperky (bižuterii) a obrazy, přes zdravotní pomůcky, až po věci pro trávení volného času – kola, knihy, společenské hry. Bazárky aktivizují lidi z komunity tak, že se podílejí na jejich přípravě a realizaci, zejm. na poskytování prodejních věcí. Kromě toho můžou dobrovolníci bazárků propagovat, evidovat darované věci, připravovat prostory, rozmísťovat prodejní věci či je přímo prodávat, podílet se i na následném úklidu po bazárku. Bazárků je možné v centru realizovat jak ve venkovním prostoru, tak i v prostoru vnitřním, zastřešeném. V zastřešeném prostoru se obvykle koná permanentní bazárků, takže zde věci zůstávají tak dlouho, dokud si je někdo nekoupí. Jednorázový bazárků

má podobu denního či vícedenního prodeje, po kterém se neprodané zboží musí uskladnit a lze ho použít buď při bazárku následovném, nebo se převede na charitativní účely. Bazárek tedy přináší prospěch jak lidem z komunity, kterým dává možnost participovat, tak socio-ekonomicky slabším lidem, kteří mají tím pádem možnost opatřit si potřebné věci za velmi příznivé ceny, a v neposlední řadě i samotnému komunitnímu centru, jež si tak zajišťuje propagaci, nové členy z komunity i jeden z nezanedbatelných fundraisingových zdrojů.

Poměrně efektivním, ale u nás málo rozšířeným fundraisingovým nástrojem, je **aukce**. Slovo „aukce“ je odvozeno z latinského „augēre“, což znamená „zvýšit“ nebo „zvětšit“. Aukce je proces kupování a prodávání zboží nebo služeb nabízených za určitou cenu. Během aukce jsou přijímány nabídky a následně je zboží či služba prodána tomu, kdo nabídl nejvíce. Podle ekonomické teorie by měla aukce splňovat alespoň jeden mechanismus výměny nebo sadu obchodních pravidel pro výměnu. Existuje mnoho variací na základní formu aukce, které mívají různé časové limity, minimální nebo maximální limity nabídek, speciální pravidla upravující vítězné nabídky a prodejní ceny. Účastníci aukce by neměli znát identitu nebo akce dalších účastníků. Podle druhu aukce mohou být nabízející přímo na místě osobně, anebo se aukce mohou zúčastnit vzdáleně prostřednictvím mnoha prostředků, nejčastěji pomocí telefonu a internetu. Prodávající subjekt (aukční společnost) obvykle platí aukcionáři nebo aukční společnosti provizi, která je počítána jako určité procento z konečné prodejní ceny.

Zvláštní druh aukce, pořádané za účelem získání finanční či jiné materiální podpory pro instituce provozující sociálně charitativní činnost, případně jiné aktivity, pro něž se jim nedostává prostředků, označujeme jako **dobročinnou aukci**. Podstata této aukce spočívá v tom, že výnos dražby se předá potřebnému subjektu. Dobročinná aukce se dobře medializuje, zejména když se jí účastní významné osobnosti veřejného života, nebo když jsou výsledky zajímavé a její dopad má pro lokalitu či region zvláště velký význam. Rozhodne-li se socio-kulturní animátor pro tento fundraisingový nástroj, měl by se nejprve seznámit s možnými druhy aukcí a jejich průběhem (anglická aukce, holandská aukce, obálková metoda, aukce se zaplacením všech nabídek, aukce s nerezervovanou cenou, obrácená aukce, tichá aukce atd.) Prostor nových možností pro konání aukce představuje také internet. Celá řada organizací rozvíjí různé koncepty virtuálních aukcí, v nichž se snaží prodat výrobky chráněných dílen, dětí z mateřských škol, místních amatérských umělců a řemeslníků či pacientů místních nemocnic.

Aukční salon výtvarníků Konta BARIÉRY

Každé dva roky přední čeští i slovenští umělci věnují svá díla Kontu Bariéry, které je vystaví a následně vydraží. První aukční salon se uskutečnil v roce 1993 a zájem o ně měli jak výtvarníci, tak i široká veřejnost. Iniciátorem myšlenky uspořádat aukční výtvarný salon a jeho výtěžek použít na dobročinné účely byl Jan Kačer, režisér, herec a tehdejší ředitel Nadace Charty 77. V prvním roce věnovalo svá díla zdarma na 160 umělců, přispělo i několik sběratelů, v posledních letech už to tradičně bývá přes 300 výtvarníků. Prvních deset uskutečněných salonů vyneslo téměř 40 milionů korun, nyní už to bývá i neuvěřitelných 64 milionů. Nejdražším vydraženým dílem všech dosavadních ročníků je skleněná plastika Stanislava Libenského a Jaroslavy Brychtové „Průnik kuzelem“ vydražená za 625 000 korun. Aukční salon je pokaždé plný zvukných jmen, mezi kterými nechybí např. Zdeněk Sýkora, Jiří Slíva, Adolf Born, Ivana Kotýnková, Petra Šnokhausová, Jiří Anderle nebo Tomáš Bím. Za dobu svého

konání se stal oblíbenou kulturní a společenskou událostí, místem setkání lidí dobré vůle. Čistý zisk ze všech 14 ročníků investuje nadace Bariéry do stipendií pro handicapované studenty. Jsou určeny jak pro středoškoláky, tak pro vysokoškoláky a nejsou podmíněné studijními výsledky, ale chápou se jako sociální podpora, která pomáhá hradit část nákladů spojených se studiem.

V posledních letech se stále častěji využívá tzv. **crowdfundingová kampaň**. Jedná o složeninu z anglických slov crowd (= zástup či dav) a funding (= financování). Jde o kombinaci forem individuálního dárcovství, dobrovolnictví a marketingu. Podstatou této fundraisingové aktivity je sběr finančních příspěvků od širokého okruhu obvykle individuálních dárců prostřednictvím specializovaného webového serveru. Výhodou této formy je široké zapojení osob, které se tak mohou seznámit s možností podpory nějakého projektu, který jiné osoby v komunitě považují za důležitý, a to vizuálně poutavou formou z pohodlí domova. Oceňovanou výhodou je možnost pro podporovatele vystupovat anonymně a nelze pominout ani poměrně vysokou míru zabezpečení, kdy provozovatel serveru garantuje uvolnění peněz pro vyhlášovatele až po splnění často velmi přísných podmínek. Tento způsob působí animačně tak, že přispívá u podporovatelů k prohlubování solidarity a angažovanosti. Zároveň je může vzdělávat v nových přístupech a trendech řešení. Tento model se vyvinul původně pro start nových investičních projektů, proto se často můžeme setkat s tím, že podporovatelé jsou motivováni příslibem, že za svoji podporu něco získají, např. výrobek z budoucí chráněné dílny, osobní dárek od podpořených osob, slevové kupóny apod. Podporovatelé

mohou často v reálném čase sledovat realizaci projektových aktivit, čímž se vytváří (byť virtuálně) vztah mezi podporovatelem a vyhlášovatelem kampaně, resp. vztah k podporované oblasti, či cílové skupině.

Animátor v crowdfundingové kampani působí zejména při aktivizaci potenciální podporovatelů (zájmových sociálních komunit) ve virálním prostoru, a to prostřednictvím častých mailů, zpráv, postů a tweetů. Socio-kulturní animátor se zaměřuje na to, aby se lidé zapojovali co možná nejvíce osobně, nejen jako dárci, ale také jako dobrovolníci na realizaci projektu. Nejsnadněji mohou pomáhat šířit poselství kampaně, ale mohou se zapojit i vlastní prací. Proto se doporučuje, aby součástí crowdfundingové kampaně byly organizovány aktivity, které by umožnily podporovatelům se osobně setkávat a aktivně něco prožívat a zároveň přispívat k řešení problému, na který je crowdfundingový projekt zaměřen.

Kampaň spolku LaBandita

Středočeský spolek LaBandita za pomoci crowdfundingové kampaně na serveru www.penizeproprojekt.cz získal požadovanou částku 151 tisíc Kč na projekt na obnovu

místních tradic ve vesnicích středočeského kraje. Reagoval tak na skutečnost, že tradiční obce (společenstva) okolo metropole ztrácí svoji roli místa „pro život“ a stávají se noclehárnami, kam lidé, žijící fakticky v Praze, jezdí už jen přespávat a relaxovat na víkendy. Záměrem jejich projektu bylo přiblížit těmto „novým“ obyvatelům návrat ke kořenům, aby i Pražané měli blíž k výhodám venkova. Za tímto účelem se rozhodli pořádat různé benefiční akce a setkání, Vítání léta, Masopustní průvod, Pálení čarodějnic, Hrkání před Velikonocemi, taneční zábavy a podobně. Spolek v rámci kampaně nabídl tři formy podpory: běžný peněžní příspěvek v hodnotě 150 Kč, nebo příspěvek ve výši 500 Kč, kdy podporovatelé byli pozváni jako V.I.P osoby na první projekt obnovené tradice, a nakonec prémiový příspěvek 5000 Kč pro hlavního podporovatele spojený s veřejným poděkováním a účastí jako hlavní postava v průvodu maškar. Celkem do kampaně přispělo 65 fyzických osob.

Sociální podnikání řeší prostřednictvím samostatné podnikatelské aktivity a účasti na trhu otázky zaměstnanosti, sociální soudržnosti a místního rozvoje. Svou činností podporuje solidární chování, sociální začleňování a růst sociálního kapitálu zejména na místní úrovni s maximálním respektováním trvale udržitelného rozvoje. Sociální podnikání nejenže řeší problémy sociálního státu, ale zmírňuje také důsledky ekonomických krizí a dalších výkyvů trhu. Hraje významnou úlohu v místních podmínkách a díky její dobrovolné kolektivní iniciativě dokáže reagovat na konkrétní problémy i potřeby občanů. Zemí, která je považována za kolébku sociálního podnikání, je Francie (kde se však používá již zmíněný termín „solidární ekonomika“, resp. „subjekty

solidární ekonomiky“. Dalšími státy, které mají podmínky pro sociální podnikání na dobré úrovni, jsou Španělsko, Velká Británie, Itálie, Portugalsko a Švédsko. Subjektem sociálního podnikání je sociální podnik (social enterprise), který je vymezován jako „podnik s primárně sociálními cíli, jehož nadhodnota je reinvestována za tímto účelem zpět do podniku nebo do komunity, než aby byl tento podnik řízen potřebou maximalizovat zisk svým podílníkům a vlastníkům.“ (Social Enterprise – a strategy for success, 2002, online). Sociálním podnikem se tedy rozumí právnická osoba nebo její část, nebo fyzická osoba, s příslušným živnostenským oprávněním, splňující principy sociálního podniku, založené na „triple-bottom-line“, trojím základu podnikání, jenž se zaměřuje nejen na ekonomickou, ale také na sociální a environmentální stránku činnosti podniku.

Subjekty sociální ekonomiky mají různé právní formy (obecně prospěšné společnosti, družstva, OSVČ, akciová společnost, veřejná obchodní společnost aj.), ale odlišují se především svou povahou, svými vlastnostmi: tzn. sociálními cíli a výsledky, tím, jak je jejich sociální poslání zabudováno do struktury a systému řízení, a způsobem, jak využívají své zisky z podnikatelské činnosti. Animátor může zvažovat vytvoření společného podniku osob, které by samy nedokázaly na trhu uspět (sociální družstvo). Tato forma bývá pro členy komunity nejvíce motivující, ale klade na ně také velké nároky. Animátor podporuje pracovníky podniku v rozvoji nejen těch dovedností, které vedou k samotné produkci zboží či služeb (rukodělné dovednosti, umělecké dovednosti), ale pomáhá také zvládnout organizační stránku podnikání. Každý takový podnik, který v nějaké komunitě začíná,

potřebuje především podporu místních obyvatel. Potřebuje uspořádat informační kampaň o tom, jaké má cíle a komu chce pomáhat. Také by se měl zaměřit na vytvoření sítě jedinců či organizací, jež mají zájem na úspěchu sociálního podniku, tzv. stakeholderů či zainteresované osoby (např. zaměstnanci, uživatelé výrobků či služeb, ministerstva, úřady práce, komunitní skupiny, podnikatelské svazy, jiné sociální podniky, náboženské organizace, vzdělávací instituce, místní spolky a organizace aj.) Určitě využije i expertní podpory (např. poradenství v oblasti marketingu, tvorby podnikatelského plánu, účetnictví, získání půjčky atd.) a možnost sdílet zkušenosti s podobnými podniky. Jestliže se vznik sociálního podniku ukazuje jako vhodný nástroj, jakým může komunita sama řešit některé své problémy, měl by animátor dát potřebné impulzy a dopomoci komunitě, aby byla schopná toto řešení realizovat.

Café Suspenso da Mouraria

Komunitního centrum „Associação Renovar a Mouraria“ od roku 2008 realizuje v části Mouraria (Lisabon) celou řadu projektů, zaměřených na rozvoj komunity a integraci cizinců vč. kurzů portugalštiny

a podpory gramotnosti s pomocí darovaných použitých učebnic (projekt *Português para Imigrantes*), volnočasových a prázdninových aktivit pro děti a mládež z chudých rodin, zahrnující výchovu od grafického a scénického umění přes vědu, ekologii, modelování, zdravé stravování až po naučné procházky po městě (projekt *Casa de férias*), poskytování bezplatných poradenských služeb s cílem objasnění práv a povinností osob, ať již jsou to místní občané nebo cizinci, a spolupráce s místními organizacemi pracujícími se zranitelnými cílovými skupinami ve vyloučených lokalitách (projekt *Gabinete da Cidadania*). Součástí činnosti centra je provoz komunitní kavárny *Café Suspenso da Mouraria*, kde si můžete dát kávu polévku či sendvič a zaplatit dvojnásobek nebo trojnásobek a přispět tak do solidární pokladny, díky níž mohou lidé bez příjmů konzumovat jídlo a nápoje zdarma. Sortiment, který je už takto „předplacený“, je zveřejněn na zvláštní tabuli, takže každý ví, co je k dispozici. Koncept „suspendované“ kávy pochází z Itálie, ale už se rozšířil do mnoha zemí (kromě Portugalska např. do Francie, Španělska, Ruska, Bulharska, Rumunska, Kanady či Austrálie). Komunitní centrum v Lisabonu má v plánu oslovit další kavárny, restaurace a taverny v sousedství, aby pomohli rozšířit tuto síť solidarity po celém městě. Po Lisabonu by se měla připojit i další větší města, kde se objevuje stále větší počet lidí, kteří v důsledku stagnace ekonomiky a vysoké nezaměstnanosti nemají prostředky ani na základní životní potřeby.

V roce 2002 se v Praze uskutečnila Mezinárodní konference o sociální ekonomice, na které byla přijata Pražská deklarace, v níž se uvádí, že:

- sociální ekonomika není založena na kapitálu, ale na participativní demokracii,

- cílem není zisk, ale vzájemná solidarita,
- sociální ekonomika přispívá k začleňování znevýhodněných osob do společnosti.

Tato deklarace dala také základ ke vzniku **sociálních firem**, které se u nás odlišují od sociálních podniků. Sociální firma je mnohem více orientovaná na řešení otázek zaměstnanosti, sociálního začleňování a místního rozvoje. Každá sociální firma musí svůj obecně prospěšný cíl deklarovat ve stanovách nebo statutu. Její fungování se opírá o participaci zaměstnanců na samosprávě firmy, demokratické rozhodování a sociální kapitál, který posilují vnější vztahy s okolím, s místním společenstvím. Finanční vztahy a hospodaření sociální firmy jsou podřízeny obecně prospěšnému cíli. Hospodaření sociální firmy směřuje k dlouhodobé ekonomické stabilitě a udržitelnosti (interní i externí). Případný zisk z účasti na trhu je používán přednostně pro rozvoj sociální firmy. Samozřejmě stále nese jako podnikatelský subjekt také investiční rizika, ale uspokojuje přednostně místní potřeby a využívá přednostně místní zdroje. Řada sociálních firem vytváří pracovní příležitosti pro tzv. **chráněný pracovní trh**, provozuje chráněná dílna, příp. tréninková pracovní místa, nebo nabízí programy pracovní rehabilitace. Trh práce můžeme rozdělit na dva typy – chráněný a volný. Chráněný trh práce je tvořen zaměstnavateli, kteří zaměstnávají více než 50% osob se zdravotním postižením z celkového počtu svých zaměstnanců. Chráněná (tréninková) pracovní místa (dříve chráněné dílny) představuje speciálně vyčleněná pracoviště, kde jsou zaměstnáni lidé se zdravotním postižením a je uzpůsobeno jejich možnostem (bezbariérovost, zvláštní pomůcky, přestávky v práci apod.) Obvykle je jim věnována zvýšená péče během pracovního výkonu (asistence, mentoring) a zajištěna i nadstavbová sociální podpora

(poradenství, terapie, další vzdělávání). Provoz takového pracoviště částečně dotuje stát (úřady práce). Pracovní rehabilitace zahrnuje zejména poradenskou činnost zaměřenou na volbu povolání, volbu zaměstnání nebo jinou výdělečnou činnost, teoretickou a praktickou přípravu pro zaměstnání, zprostředkování, udržení a změnu zaměstnání. Příprava k práci je cílená činnost směřující k zapracování osoby se zdravotním postižením na vhodné pracovní místo a k získání znalostí, dovedností a návyků nutných pro výkon zvoleného zaměstnání nebo jiné výdělečné činnosti, a to na volném trhu práce.

Subjekty, které se považují za sociální firmy, musí plnit tzv. Standardy sociální firmy, které se nechaly inspirovat anglickým modelem a své vymezení staví na základě tří pilířů (Enterprise, Employment, Empowerment), s důrazem na vysokou míru transparentnosti fungování a zaměstnávání sociálně znevýhodněných osob. Sociální firma musí proto reagovat na specifické potřeby svých zaměstnanců, což zahrnuje např. delší čas na jejich zapracování a zaučení, zohlednění toho, že je potřeba upravit či zkrátit pracovní dobu, brát v potaz, že některé činnosti určitý zaměstnanec vykonávat nemůže, počítat s vyšší nemocností nebo častějšími výpadky zaměstnanců. To jsou ovšem faktory, které znevýhodňují sociální firmu na běžném trhu v konkurenci s ostatními firmami. Sociální firmy nemají u nás dosud legislativní ukotvení, jedním z důsledků tohoto stavu je i fakt, že nemají nárok na žádné státní subvence či přednostní právo při veřejných zakázkách. Mohou sice čerpat finance z jiných zdrojů (fondy EU, sponzoring, daňové úlevy), které jsou zatím nezbytné pro udržení provozuschopnosti, avšak cílem sociálních firem je finanční

nezávislost na veřejných zdrojích. To je možná prostor, který je vhodným polem působnosti pro socio-kulturního animátora, který může iniciovat vznik sociálních firem nebo vytvoření vhodných podmínek pro jejich rozvoj na místní úrovni.

Cerâmica Artística de Carcavelos

V keramické dílně, která v městečku Carcavelos vyrábí azulejos (typické portugalské kachličky), jsou zaměstnání osoby s duševním onemocněním (na pozicích pomocných kresličů). Tyto osoby by bylo jinak náročné zaměstnat, protože mají jiné tempo práce, potřebují na ni klid a ticho, nemají rádi kontakt ve velkém týmu apod. Pro tyto zaměstnance je důležité umět napodobit vzory, které vytváří hlavní výtvarník. V postupech práce kresličů se stále odráží poznatky techniky výroby, jak se proměňovaly v průběhu dějin, vč. vzorů a použitých materiálů. Tradičně se dodržuje způsob, jakých se vzor přenáší na kachličky a jak se skládají komplexní obrazy. Díky tomu dílna získala zakázku na záchranu poničených azulejos v blízkém kostele, kde je těmito kachlemi obložen celý vnitřní interiér. Na zakázku vyrábí dílna obklady vhodné do různých místností a částí domu (kuchyň, terasa) a tradiční i moderní vzory (dějinné obrazy, květinové výjevy, námořní motivy), které pak rozesílá zájemcům po celém

Portugalsku i do zahraničí. Dílna provozuje i malý obchůdek, kde nabízí ukázky svého zboží, a přijímá zakázky i na výrobu drobných dekorací, např. štítků na dveře funkčně určených místností (kuchyně, jídelna, kancelář, WC, sklep apod.) nebo číslice a písmena pro označení domů či ulic.

Služby neziskových organizací (např. typicky sociální služby) obvykle nemají tržní charakter a rozhodování jejich manažerů je vlastně velmi omezené, protože podléhá předem stanoveným standardům kladeným na výkon, cenu i rozsah. Cena za takto poskytované služby vůbec neodráží hodnotu, kterou v ní zákazník vidí. Na druhou stranu však samotní klienti svým způsobem očekávají od poskytovatele služeb zvyšování kvalifikace a kvality dialogu, především na úrovni hodnocení úrovně služeb. Čím dál tím více organizací se tak dostává do situace rostoucí soutěživosti o získávání klientů a příjmů. Také dynamicky narůstá vliv vnějšího prostředí, které zvyšuje náročnost úkolů v souvislosti s dlouhodobým fungováním neziskové organizace. Přestože taková nezisková (či komunitně orientovaná) organizace by neměla být založena za účelem dosahování zisku, není vyloučené, aby jedním z možných zdrojů příjmů byla také **výdělečná činnost** (jedná-li se o příjmy, které nesouvisí s posláním organizace, bude se jednat o tzv. doplňkovou činnost.)

S rozvojem výdělečných (doplňkových) činností v neziskové organizaci samozřejmě souvisí i vyřešení celé řady dilemat (např. jednotná mzdová politika, nakládání s rezervním fondem) a splnění zákonných podmínek, vč. placení daní z příjmů, od které byla zatím osvobozena. Zavedení nových doplňkových služeb vyžaduje značnou energetickou investici, což může vést ke snížení kvality a rozsahu činností či služeb hlavní činnosti. S výdělečnými

aktivitami se pojí také zavedení nových agend do managementu organizace. Pokud totiž záleží na tom, aby organizace na místním trhu uspěla, aby byly její placené služby poskytovány kvalitně a způsobem, který vyhovuje potřebám jejich uživatelů, potřebuje se naučit alespoň základy **marketingu**. Slovo marketing je anglického původu a jeho základem je „market“ (= trh). Jde o takový podnikatelský přístup, jehož podstatou je důsledná orientace na trh. Na základě potřeb zákazníka (klienta) vyvíjíme produkt (nebo jeho klíčové parametry), samozřejmě s přiměřeným ziskem. Nabídka organizace je odrazem zjištěných potřeb zákazníka (klienta). Průzkum potřeb zákazníka hraje proto v marketingově orientované společnosti klíčovou roli. Zásadní heslo marketingově orientované společnosti zní: „Vyvíjej (a produkej) to, co se prodá!“, a nikoliv (jak tomu většinou bohužel bývá): „Prodej to, co jsme vyrobili!“ Často musí neziskové organizace zjišťovat, co si jejich potenciální zákazníci opravdu přejí, a podle toho se snažit přání co nejlépe naplňovat. Právě výzkum potřeb či vedení marketingové kampaně se může konat za podpory socio-kulturního animátora a jeho expertních znalostí místních podmínek, organizačních schopností či kreativity.

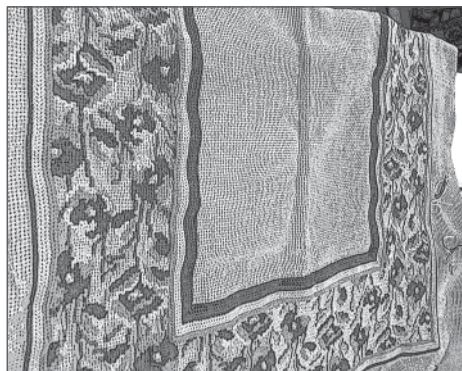
Nejvýrazněji se marketingu věnují organizace a instituce, které jsou vystaveny silným konkurenčním bojům. V takovém postavení se samozřejmě ocitne organizace, jejíž cílem je dosáhnout částečné nebo i úplné finanční nezávislosti vlastní činností. Této metodě se říká samofinancování. **Samofinancování** může neziskové organizaci přinést i celou řadu výhod, vč. zvýšení celkové profeseionality organizace a zdokonalení jejích řídicích systémů – samofinancování může pomoci organizaci zdokonalit systémy plánování, finančního řízení a vyhodnocování činnosti. Organizace může dělat pozitivní dojem

na případné dárce, na většinu totiž dobře působí fakt, že organizace je schopná zajistit část příjmů vlastními silami a není závislá pouze na darech, grantech a dotacích. Může dojít i na lepší zviditelnění a popularitu organizace. Marketingové aktivity mohou organizaci pomoci ke zlepšení její image, celkovému zviditelnění a zasažení nových cílových skupin, které zpětně mohou pomoci naplňovat její primární poslání. V neposlední řadě je významná i skutečnost, že schopnost vlastními silami vygenerovat část příjmů organizace přispívá ke zvýšení sebevědomí pracovníků i sebevědomí organizace jako celku. Sebevědomé komunitní organizace jsou pak dobrým odrazovým můstkem k sebevědomé komunitě.

Příjmy z výtěžné činnosti můžeme dělit na:

- 1) příjmy z vlastní činnosti:**
 - tržby za prodané vlastní výrobky (doplňková produkce např. chráněných dílen),
 - tržby za vykonané činnosti a poskytnuté služby (tržby za prodej služeb, příjmy ze vstupného na sportovní, kulturní či vzdělávací akce),
 - tržby za zboží (nakoupeného i darovaného, bazárky apod.),
 - členské příspěvky (pouze u členských organizací, tj. spolků a svazů).
- 2) příjmy z vlastního majetku (prodej nepotřebného vybavení, zásob, apod.),**
- 3) tržby za pronájem movitého a nemovitého majetku (může se týkat jak majetku vlastního, tak najatého),**
- 4) výnosy z cenných papírů a kapitálového majetku (úroky),**
- 5) příjmy plynoucí z práv k duševnímu vlastnictví (autorské právo, právo k patentům a vynálezům, příjmy z poskytnutých licencí za užití práv).**

Zakázková výroba dekorací a oblečení

Farní komunitní centrum v Carcavelos pro aktivaci zdravotně postižených provozuje centrum rukodělné činnosti, kde vytváří výrobky například z látky, rozvíjí dovednosti účastníků pečením dezertů a výrobou zakázkových produktů. Základ tvoří pořádání workshopů, jejichž náplní je souvislá navazující činnost, např. vyšívání, tkaní koberců, výroba keramiky, malba na látku. Následně centrum vyhledává soukromé subjekty či osoby, pro které by mohlo realizovat jejich konkrétní zakázky. Zakázková výroba se zaměřuje na výrobu dekorací (zápichy do květin, přáníčka, keramika aj.). Zakázku může mít i samotná komunita, a proto se můžeme setkat i s výrobou např. dětského oblečení (pletení ponožek, čepiček, šití zavinovaček aj.) pro místní nemocnici, dětský domov apod.

Z pohledu socio-kulturní animace (stejně jako komunitní sociální práce) jsou taktéž důležité ekonomické aktivity, jejichž cílem je řešení exkluze určité skupiny obyvatel. Tyto aktivity se opírají o představu komunity jako funkčního „společenství“ či „pospolitosti“, která akcentuje hodnoty jako kolektiv, jednota, sounáležitost, vzájemnost, solidarita. Stejně jako v případě skupin

i u komunit se můžeme bavit o určité kohezi, sociální soudržnosti. Potůček do definice pojmu **sociální soudržnost** zahrnuje sociální vztahy, sdílené identity, mezilidskou důvěru, sociální kontrolu a solidaritu, stejně jako loajalitu a vzájemná očekávání, jež si lidé pravidelně ve svých vzájemných vztazích budují a prokazují. Uvádí, že sociální soudržnost vzniká v každodenních interakcích lidí, kteří vystupují „ze své *individuální anonymity, podílejí se na veřejném nebo kolektivním životě a přijímají svůj díl odpovědnosti za dění mimo hranice jejich úzce vymezených individuálních zájmů.*“ (Potůček a kol. 2002, s. 146). K jejímu posílení vede soubor společenských procesů, které pomáhají vstřípit jednotlivcům pocit sounáležitosti v rámci společenství a pocit, že jsou uznáni jako členové této komunity (Jenson, 1988). Nejčastěji je soudržnost vnímána jako solidarita na úrovni pomoci mezi jednotlivými lidmi, druhou nejvíce zastoupenou skupinu pohledů na soudržnost představuje důraz na kvalitu mezilidských vztahů a různé prosociální hodnoty, jako např. tolerance, úcta, slušnost, atd. (Tuček a kol., 2006). Můžeme si pod ní představit kapacitu komunity k zajištění blahobytu všech jejích členů, bez opomíjení potřeb těch nejslabších a za minimalizace rozdílů mezi jednotlivými členy komunity.

Solidárními aktivitami jsou již dříve zmíněné veřejné sbírky, ale také sociální šatníky, sociální (charitativní, humanitární) obchody, potravinové banky aj. Sociální šatník slouží sociálně potřebným občanům, kteří se ocitli v nelehké životní situaci (zejména lidé bez přístřeší, obyvatelé azylových domů, ubytoven, osoby v hmotné nouzi, osoby propuštěné z výkonu trestu, osoby postižené mimořádnou událostí, živelnými pohromami). Dle aktuální situace

nabízí zdarma materiální pomoc formou ošacení, ložního prádla, ručníků, obuvi, nádobí, hraček apod. Sociální obchod (obvykle nese spíš označení „obchůdek“, protože je to typicky velmi malá prodejna) prodává věci, které mu lidé darují, a to za symbolické ceny (většinou 10–50 Kč). Přijímá obvykle nové i použité čisté oblečení, boty, keramiku, lůžkoviny a další funkční a neznečištěné potřeby pro domácnost. Výtěžek pak věnuje na vlastní rozvoj, např. na podporu dobrovolnických programů, které obstarávají třídění i samotný prodej věcí v obchodě, pomoc místních lidem v tíživé sociální situaci, příp. na vlastní provozní náklady. Lidé z komunity zde mohou levně nakoupit i originální a pěkné kousky.

Bank of Resources

Při komunitním centru Centro Comunitário de Esmoriz (CCE) v Portugalsku funguje tzv. Bank of Resources, tedy solidární obchod, který slouží k pomoci a podpoře socioekonomicky slabším občanům. Nachází se na běžné obchodní třídě v centru města. Zboží do obchodu je zajištěno prostřednictvím dárců, komunity či firem. V obchodě najdeme předměty pro domácnost, oblečení, obuv, nábytek, hračky, drobné spotřebiče, pomůcky pro děti, kočárky, dekorace aj.

Veškeré zboží je prodávané za velmi nízké ceny, aby bylo dostupné právě potřebným lidem z komunity. Posláním centra je podpora blahobytu a optimalizace příležitostí, pomoc lidem ve zranitelných situacích, rozvíjet orientaci a uplatňování práv a zamezit sociálnímu vyloučení. Centrum se při svých komunitních aktivitách zaměřuje na prevenci chudoby a rozvoj solidarity. Mezi jeho další činnosti patří např. solidární procházky či běh, oslavy na veřejném prostranství (den dětí, karneval, den rodiny, den dobrovolníků, mezinárodní den pro vymýcení chudoby), soutěže (fotografická) či komunitní výlety (na historické památky, do různých organizací, workshopy). Organizace se účastní také veřejných akcí (festivaly, městské oslavy, bleší trhy), kde má svůj stánek a prodává výrobky svých klientů. Cílem těchto aktivit je také seznámení s aktivitami organizace jak směrem k potenciálním klientům, tak i široké veřejnosti či partnerům.

5.8 Budování sebevědomých komunit

Jedním ze základních principů komunitní práce je koncept empowermentu.

Empowerment neboli zplnomocnění představuje proces, který probíhá skrze kritické uvědomění, participaci na lokálních záležitostech a partnerství zúčastněných aktérů. Výsledkem zplnomocnění je sdílení a redistribuce moci, přičemž za komponenty moci se považuje: vědění, dovednosti, rozhodování, síť a zdroje. Podle Pernellové je cílem tohoto přístupu posilovat v lidech schopnost ovlivňovat ty síly, které působí na jejich životní prostor (politici, úředníci, podnikatelé, lokální

lídři), vstupovat s nimi do rovnocenného dialogu a podílet se na řešení problému, který společně identifikují a který považují za významný (Pernellová, 1986). Pozornost se obrací k prostředí, ve kterém členové skupin žijí a mají v něm uskutečňovat změny přínosné nejen pro jejich vlastní prospěch, ale pro obecné blaho. S vlastním prostředím se lidé často potřebují v prvním kroku identifikovat a uvědomit si jeho přednosti a silné stránky. Kinkor v této souvislosti pracuje s termínem „komunitní rituál“, který odkazuje spíše ke zviditelnění místních specifik např. formou společného plnění tradic, průvodů, slavností pod širým nebem apod. (Kinkor, 2013). Socio-kulturní animace zde nachází široké uplatnění právě v situacích, kdy je potřeba překonávat určité kulturní a historické bariéry, které rozvoji komunitní práce brání. Rolí animátora je dle přístupu hot animace navození a podpora žádoucí sociální změny v daných místních podmínkách, a to zejména zapojením všech důležitých aktérů (občanů, úřadů, komunitních center, sociálních služeb, škol, ziskového sektoru, regionálních autorit), vytvořením účinné komunikační sítě, zajištěním dostupných finančních či materiálních zdrojů, navržením a realizací konkrétních projektů a řešení, odpovídajících potřebám komunity. Ve chvíli, kdy již „probuzená“ komunita získala vliv nad podmínkami svého života, byl cíl empowermentu dosažen a dochází k „předání“, k přenechání komunity jejímu vlastnímu řízení. Taková situace je důkazem toho, že členové komunity znají své problémy, jsou si vědomi svých zdrojů či silných stránek a mají schopnost a kapacitu jednat a dosahovat vlivu.

Zmíněné „sebevědomí“ u komunity lze dbudovat různými způsoby, patří k nim jak už dříve zmíněná tvorba a podpora vytváření

sítí vzájemné podpory (sousedská výpomoc a dobrovolnické aktivity), přes poskytování materiální pomoci na principu subsidiarity (výstavba komunitních center, potravinových bank a sociálních šatníků, komunitní ekonomika), tak i aktivity směřující k ovlivňování „držitelů moci“ (Thomas, 1983). Právě na ně se zaměřují tzv. **komunitní akce**, jejichž smyslem je vytváření příležitostí pro vyjednávání s cílem ovlivnit postoje těch, komu byla svěřena politická moc, a dosáhnout tím změnu v lokaci této moci a přerozdělování zdrojů. Zdánlivě se tu obyvatelé dostávají do role „obětí“ nějaké sociální nespravedlnosti, oprese či korupce a komunitní pracovníci následně do role „vyjednavců“, kteří zajistí komunikaci mezi „znepřátelenými tábory“. Tato konfrontační tvář komunitní sociální práce vychází z paradigmatu **radikalismu**, na který navázala např. feministická komunitní práce, která usiluje o zlepšení sociálního postavení žen a vnáší na lokální úroveň širší feministická témata (např. násilí na ženách), a je především reakcí na podceňování přínosu žen pro komunitní práci (Gojová, 2006). Podobně vznikla i antirasistická komunitní práce, která rozvíjí svépomocné aktivity imigrantů a usídlených menšin v Británii. Vychází z antiopresivních přístupů, jejichž smyslem je omezení znevýhodnění některých skupin, redukce individuální i institucionální diskriminace. Snaží se o vytváření podmínek pro participaci diskriminovaných skupin na řešení politických a sociálních otázek (Gojová, 2006).

Na vzrůstající zájem o témata životního prostředí a udržitelného rozvoje pak reaguje tzv. environmentalistická kritika. Jejím cílem je ovlivnit či změnit přístup k **ochraně životního prostředí** a dosáhnout obratu v krátkodobě orientovaném cílovém myšlení, založeném na přeceňování materiálního životního standardu, a změny spotřebních

zvyklostí. Chce vytvářet alternativy k přístupu současné konzumní společnosti k životnímu prostředí a aplikovat je v praxi. Právě masové demonstrace v osmdesátých letech 20. století proti jaderným elektrárnám a vojenským základnám ve Francii, SRN, Rakousku, Švédsku učinily z ekologie politické téma a proměnily ji v nástroj hlubší a všestrannější kritiky civilizace. Na lokální či regionální (a někdy i národní a nadnárodní úrovni) vznikají specifické organizace či neformální uskupení občanů, jež sledují cíle spojené s ochranou životního prostředí (Popple, 2015).

Typickým příkladem „nových“ komunit jsou ekovesničky. **Ekovesnička** či ekovesnice je sociálně, ekonomicky a ekologicky trvale udržitelnou a záměrně vytvořenou komunitou. Obvykle v ní žije 50–150 osob, protože takový počet je podle sociologů a antropologů (Hill, Dunbar, 2002) považován za optimální z hlediska vytváření sociální sítě. Obyvatelé ekovesnice sdílí stejné ekologické, sociální a spirituální hodnoty. Ekovesnice nejčastěji vytvářejí lidé, kteří nechtějí být závislí na většinovém systému s jeho centralizovanými sítěmi pro distribuci zdrojů a energií. Mnozí se tak snaží zabránit zániku tradičních komunit, straní se plýtvavého komerčního životního stylu, snaží se zabránit ničení životního prostředí, odmítají průmyslové zemědělství a nesouhlasí s nadměrným používáním fosilních paliv. Vytvoření malé komunity, kde mohou minimalizovat svůj dopad na životní prostředí, považují za nejlepší alternativu. Jednotlivé komunity spolu navzájem často spolupracují v rámci větších sítí (např. GEN – Globální síť ekovesnic). Na stejných principech se odvíjí i iniciativa Ten Thousand Villages (Deset tisíc vesnic), která podporuje celosvětový rozvoj fair trade obchodu.

Centro de Investigaçã e Educaçã para a Paz

Centrum založila v roce 1978 skupina ekologicky smýšlejících osob s cílem vytvořit místa léčivých biotopů pro výzkum a modelování nové planetární kultury se silnými etickými základy. Procházka areálem vede přes kaskády jezer a rybníků, které spojují rostoucí pre-kulturní zahrady, jež slouží jak pro výzkum, tak pro zásobování potravinami. Letní kuchyně Solar Testfield demonstruje techniky vaření se solární energií a biopalivem, výroby elektřiny, konzervace potravin a čerpání vody. Ve výzkumném skleníku jsou testovány nové technologie, které jsou určeny k tomu, aby se v budoucnosti zaměřilo závislosti na centralizovaných systémech zásobování energií. Na stavbách v areálu jsou kombinovány jednoduché tradiční konstrukční techniky s moderními architektonickými koncepcemi. Celá vize je postavena na budoucnosti bez strachu a válek a na ekologickém hospodaření se zdroji, zejm. s vodními.

Centrum se rozkládá v údolí Tamera (poblíž města Odemira ve středním Portugalsku) a rozrostlo se na komunitu čítající cca 200 lidí. Muži a ženy z různých zemí a kultur zde spolupracují a podporují rozvoj nového systému. Přispívají svými znalostmi a zkušenostmi a na oplátku získávají poznatky, které využijí k utváření vlastních sídel ve svých domovských zemích. Nejdůležitějším

aspektem tohoto všeho je setkání. Lidé, kteří se dříve naučili vnímat sebe jako nepřátele (například Izraelci a Palestinci), zde normálně fungují vedle sebe. Společná práce směrem k vyššímu cíli je důležitější než původní etnický konflikt. Soucit, odpovědnost za celek a vzájemná podpora jsou základními etnickými pravidly pro život v Tameře. Přijaté etické hodnoty jsou závazné pro všechny, kteří zde žijí, pracují a studují. Aby bylo možné udržet soudržnost komunity, všichni sdílí závazek začlenit tyto etické zásady do každodenního života jako trvalý kodex chování. Tyto základní etické zásady mají podobu pěti imperativů:

- 1)** Buďte pravdiví a transparentní!
- 2)** Poskytněte vzájemnou podporu!
- 3)** Chovejte se zodpovědně!
- 4)** Respektujte Zemi a pečujte o ni!
- 5)** Buďte spolehliví!

Dodržování určitých zásad se týká samozřejmě i návštěvníků, kteří se smějí volně pohybovat po celém areálu centra (s výjimkou uzavřených ekologických vesničky), užívat zařízení venkovní kuchyňky, nalít si čistou vodu, přespat ve společné noclehárně, v případě delších pobytů se zapojit do společné přípravy jídla, péče o komunitní zahradu nebo se zúčastnit seminářů, na druhou stranu se chovat tiše, dodržovat správně postup údržby ekologického WC, neodhazovat odpadky, nekoupat se ve vodě či jinak nenarušit vytvořený biotop apod.

Komunita podle zakladatelů Tamery potřebuje stabilní jádro lidí, kteří se na sebe mohou spolehnout, žít spolu a pracovat. Komunita totiž znamená žít pospolu v pravdě, tj. vzájemnou podporu a soucit. Komunita zahrnuje různé generace žijící společně, zahrnuje komunikaci o lásce mezi muži a ženami, zahrnuje znalosti řešení konfliktů a chápání individuality a společenství. Komunitu tvoří nejen lidé ale také zvířata a rostliny coby

naše spolu-bytosti. „Ve spolupráci s přírodou“ není jen slogan, ale opravdový zdroj poznání, přátelství a oduševnělé kvality života. Zakladatelé věří, že když půjdeme cestou spolupráce s přírodou, jednoho dne poznáme, že slovo „ráj“ již není jen náboženským tématem, ale životním úkolem.

Právě důraz kladený na budování důvěry a spolupráce je klíčový k pochopení, jak může různorodá komunita (osoby různého věku, pohlaví, národnosti atd.) žít pospolu. Pro budování vztahů mezi členy komunity jsou využívány různé metody, umělecká tvorba, společná práce, řada z nich má charakter socio-kulturní animace (workshopy zaměřené na změnu postojů nebo odstranění předsudků). Významnou složku činnosti tvoří také tréninky prostřednictvím transformačních vzdělávacích zkušeností, založené na plánu zdravých biotopů, resp. „globálním mírovém plánu“. Jsou určeny všem, kteří se chtějí stát profesionály v budování nové ekologicky smýšlející kultury. Pořádají se také školení pro děti a mládež formou Global Love School

(letní školy), přičemž účastníci jsou vyučováni mladými dospělými, kteří byly před několika lety sami studenty. Centrum v poslední době intenzivně spolupracuje se středními školami z celého Alenteja (region ve středním Portugalsku) a snaží se sdílet své znalosti s okolními komunitami. Podporují především postavení mladých lidí, kteří se rozhodli žít na venkově, spolupracovat s přírodou a znovu aktivovat společenský život v obcích. Za tímto účelem centrum buduje regionální síť aktivistů v rámci hnutí „Bránit posvátné“. V neposlední řadě centrum prostřednictvím dnů otevřených dveří, divadelních představení, koncertů a konferencí přináší do regionu kulturu, která je ve venkovských oblastech často vzácná. Výzkum, vzdělání a spolupráce spojuje všechny oblasti – ekologii, technologii, sociální kompetenci a politické sítě – v jeden systém. Skrze něj se vyvinula celosvětová síť různých skupin a iniciativ, které přinášejí znalosti do svých projektů nebo vytvářejí nové projekty založené na podobných principech, jaké fungují v Tameře.

The background features several overlapping, semi-transparent grey shapes. A large, dark grey shape on the left side contains the text. A thin white horizontal line is positioned below the text.

O projektu aneb Může být kavárna sociální službou?

6 O projektu aneb Může být kavárna sociální službou?

JAN HLOUŠEK, ZUZANA HLOUŠKOVÁ, MARTIN SMUTEK

6.1 Popis projektu

Od 1. 5. 2018 do 30. 4. 2020 jsme realizovali projekt Využití socio-kulturní animace jako inovativního nástroje komunitní sociální práce (č. CZ.03.2.63/0.0/0.0/17_071/0007718), který spolufinancovala Evropská unie z ESF v rámci operačního programu Zaměstnanost. O metodě socio-kulturní animace jsme věděli už dříve, protože jsme měli možnost se s ní seznámit během stáží v Portugalsku rámci učitelských mobilit programu Erasmus. Získali jsme díky tomu příležitost několikrát vést studijní skupiny, diskuse s místními vyučujícími, účastnit se odborných seminářů a navštívit i některé místní komunitní organizace. Myšlenka nás zaujala natolik, že jsme se rozhodli vyzkoušet, zda by byla také přenositelná do našich podmínek a podali žádost do výzvy „03_17_071 Podpora procesů ve službách a podpora rozvoje sociální práce“, která v rámci zvolených dílčích cílů hledala také nová řešení v sociálních službách a sociální práci.

Pro projekt jsme chtěli využít prostor **Komunitní klubové kavárny ClubCafé Pessoa**, kterou jsme provozovali v Hradci Králové od roku 2015 a která se už od svého založení zasazovala o integraci a aktivizaci lidí z Hradce Králové a jejího okolí, a to prostřednictvím přednášek, kurzů, workshopů, svépomocných skupin aj. Kavárna usilovala o to, aby lidé smysluplně trávili svůj volný čas prostřednictvím komunitních aktivit, díky kterým se mohou neustále vzdělávat,

rozvíjet a účastnit se společenského života. Častými návštěvníky naší klubové kavárny se postupně stali (vedle běžných návštěvníků) lidé trpící osamělostí a ohrožení sociálním vyloučením, kteří zde nacházeli nové možnosti pro uplatnění vlastní seberealizace, ať již při účasti na jednotlivých akcích nebo přímo jako dobrovolníci. Mezi návštěvníky byli také osoby z řad dlouhodobě nezaměstnaných. Některým z nich jsme pomáhali prostřednictvím jejich zapojení do provozu kavárny znovu získat návyky pro zlepšení jejich dovedností a schopností. Občanské poradenské středisko, o. p. s., které projekt i kavárnu zastřešuje, realizovalo kromě registrované sociální služby Odborné sociální poradenství i program pracovní rehabilitace, v rámci kterého nabízelo tréninková pracovní místa na pozici „provozní“.

Jméno „Pessoa“ nese naše kavárna nejen po slavném portugalském básníkovi, ale navíc v portugalské jazyce toto slovo znamená „člověk“ či „osoba“ – a tím vyjadřuje i náš cíl – přiblížit se co nejvíce člověku.

Projekt „Využití socio-kulturní animace jako inovativního nástroje komunitní sociální práce“ (dále jen „SKA“), jak už jeho název napovídá, si dal za hlavní cíl **vytvořit a ověřit metodiku socio-kulturní animace** pro pozici socio-kulturního animátora-profesionála v sociálních službách. Smyslem bylo

vytvořit ucelený popis metody socio-kulturní animace jako nástroje pro komunitní sociální práci, který dosud v českém jazyce chybí. Předpokládali jsme, že publikace přinese větší informovanost o socio-kulturní animaci u odborné veřejnosti a u praktikujících sociálních pracovníků a přispěje k diskusi o širším využívání komunitní sociální práce. Doufali jsme, že prostřednictvím metodiky dáme praktikům i vzdělavatelům do ruky nový a ověřený návod, jak socio-kulturní animaci uplatňovat v praxi, a že dojde k jejímu využití u dalších poskytovatelů sociálních služeb. A že tím také budeme lépe začleňovat osoby sociálně vyloučené (sociálním vyloučením ohrožené) do aktivního společenského života, a snižovat tak jejich závislost na využívání sekundárních sociálních struktur. Druhým dílčím cílem bylo vytvořit **kompetenční profil sociálního pracovníka využívajícího socio-kulturní animaci** ke své práci se skupinami a s komunitou. Na jeho základě jsme zamýšleli podnítit diskusi o změně Minimálního vzdělávacího standardu sociálního pracovníka. Doufali jsme v rozšíření spektra pracovních pozic, na kterých se mohou uplatnit sociální pracovníci.

K dosažení stanovených cílů měly vést tyto aktivity:

1) Sběr dat k vytvoření metodiky.

Výstupem aktivity měla být analýza zdrojů a příkladů dobré praxe z oblasti socio-kulturní animace v ČR i v zahraničí.

2) **Vytvoření metodiky.** Výstupem se měla stát vytvořená písemná metodika pro práci na pozici socio-kulturního animátora-profesionála v sociálních službách.

3) **Workshopy a pracovní setkávání socio-kulturních animátorů.** Výstup představují samotné osoby s rozšířenou kvalifikací a novými dovednostmi.

4) **Pilotní ověřování metodiky.** Výstupem měla být inovovaná písemná metodika upravená dle získaných poznatků z praxe.

5) **Evaluace dopadů – pozice socio-kulturní animátor.** Výstup měl přinést zhodnocení praktických dopadů metodiky na rozvoj komunitní sociální práce.

6) **Evaluace dopadů – klienti komunitní klubové kavárny.** Výstup měl vyhodnotit praktické dopady metodiky socio-kulturní animace na osoby z cílové skupiny návštěvníků ClubCafé Pessoa.

7) **Publikace výstupů.** Výstupem měla být vytvořená publikace a její prezentace před odbornou veřejností.

Inspirace z Portugalska

V rámci stáží na Escola Superior de Educação (=ESEC) v Coimbre se podařilo navázat spolupráci s místním týmem vysokoškolských pedagogů natolik, že docházelo ke každoročním výměnným pobytům nejen studentů, ale i učitelů. Nejaktivnějším z nich

byl Mário Montez, který se animací prakticky věnuje od roku 2004. Má bohatou praxi jako komunitní pracovník v různých portugalských městech vč. integrace cizinců, práce s chudobou a volnočasových centrech pro mládež. Na ESECu v Coimbre vyučuje na oboru, který vzdělává socio-kulturní animátory. Navštívil několikrát Českou republiku a vytvořil si tu přátelské vazby. Stál u zrodu ClubCafé Pessoa i základní myšlenky projektu SKA. ESEC každoročně pořádá mezinárodní semináře či týdenní workshopy, v rámci kterých rozvíjí téma socio-kulturní animace a dává prostor pro prezentaci projektů a organizací, v nichž se tato metoda uplatňuje. Tuto příležitost mělo i ClubCafé Pessoa v rámci hlavních příspěvků v roce 2018 a 2019, kdy jsme se pokusili některé části prezentovat anglicky i portugalsky. Díky tomu jsme měli možnost poznat kolegy ze Španělska, Brazílie, Anglie či Polska, kteří se taktéž zabývají šířením socio-kulturní animace a získat mnoho inspirace pro vlastní práci.

 Jelikož projekt nebyl zaměřen na poskytování sociálních služeb, ale na inovaci v sociální práci, primární cílovou skupinou projektu byli především **sociální pracovníci a pracovníce** dle § 110 zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, kteří působili nebo chtěli působit v oblasti komunitní sociální práce. Jádrem cílové skupiny samozřejmě tvořily osoby přímo z realizačního týmu na pozici **socio-kulturní animátor**, případně další členové realizačního týmu, kteří splňovali kvalifikační požadavky pro výkon takové pozice. Na aktivitách 1 a 5 se měly podílet také externí osoby z řad sociálních pracovníků (pracovníci komunitních center či jiných organizací pracujících s komunitami), a to na pozicích **informantů**. Hlavní výstup projektu (publikace) byl určen

především sociálním pracovníkům v ČR a další odborné veřejnosti.

V sociálních službách v ČR působilo v době plánování projektu cca 7 tisíc sociálních pracovníků (statistická ročenka MPSV 2016) a jejich počet stále narůstal díky novým absolventům vysokých škol (např. Ústav sociální práce UHK ročně absoluuje 120 sociálních pracovníků). Velký potenciál pro uplatnění socio-kulturní animace jsme viděli ve výkonu sociální práce na obcích. Pokud jde o velikost cílové skupiny, dle našich zkušeností (v minulosti jsme uspořádali celou řadu konferencí neziskových organizací, několik let poskytovali metodickou podporu obcím z Královéhradeckého kraje při komunitním plánování sociálních služeb a vydali sérii adresářů sociálních služeb pro jednotlivé okresy) se komunitní práci přímo i nepřímo zabývá 4 % sociálních pracovníků. Proto jsme odhadli, že projekt by mohl zasáhnout 300 osob z celé ČR.

Profily zapojených organizací

Momo Chrudim, o.p.s – je sociálně terapeutická dílna pro mentálně, tělesně a zdravotně postižené v Chrudimi. Nabízenými aktivitami jsou například: automatické kresby, háčkování, rodinné konstelace, životní mapy, vyjadřování emocí, mandaly, prožitkové

bubnování a zahradničení. Kontaktní osobou v této organizaci byla Mgr. Marcela Líbalová, která v Momodílně pracuje jako sociální pracovnice.

Salinger, z. s. – Centrum Semafor – nabízí pomoc a podporu rodinám s dětmi, které se ocitly v situaci, s níž si neumí samy poradit (např. problémy s bydlením, nezaměstnanost, finanční obtíže, pomoc při kontaktu se školou a při přípravě do školy). Cílem centra je prostřednictvím nabízených aktivit posílit schopnosti rodiny při řešení této situace. Služba je poskytována v Hradci Králové a regionu Hradecko ambulanti a terénní formou. Kontaktní osobou byla Mgr. Šárka Zbiňová, která v organizaci pracuje jako vedoucí centra.

Prostor Pro, o. p. s. – realizuje v Hradci Králové nízkoprahové, preventivní a proroďinné programy a také pořádá zajímavé akce a aktivity pro veřejnost. Poskytuje odbornou pomoc a podporu při hledání cest z obtížných životních situací a vytváří příležitosti pro změnu. Podporuje i zdravé fungování komunity, rodiny i jednotlivců. Dále také podporuje rozvoj osobních schopností, dovedností a mezilidských vztahů formou outdoorových a tembuildingových akcí. Cílovou skupinou jsou děti, mladí lidé, rodiny a školy, které se organizace snaží zapojit do aktivit jako je malování na chodník, lampionový průvod, velikonoční a vánoční tvoření, workshopy s výrobou domácí kosmetiky, přednášky na témata rodinného poradenství, příprava na porod a šestinedělí, vývoj dítěte apod. Provozuje nízkoprahové centrum pro děti a mládež, rodinné centrum Pohoda a nově také Klub pro seniory Dřevěnka. Kontaktní osobou byla Bc. Gabriela Lepková, DiS, která je koordinátorkou propagačního programu Právo pro každý den.

Komunitní centrum Právě Ted!, o. p. s. (později Právě Ted!, o. p. s.) – posláním této organizace je změna vnímání problematiky stáří a stárnutí a podpora mezigeneračního dialogu. Věnuje se především aktivním seniorům z celé Prahy, a to s ohledem na skutečnost, že naše populace stárne, dožívá se stále vyššího věku, ale často v něm nemá naplnění, smysl či cíl. Organizace nabízí množství aktivit, např. nordic walking, osobní rozvoj, kurzy na trénování paměti, kurzy počítačové či finanční gramotnosti, kurz první pomoci, tvůrčího psaní, různé přednášky a jazykové kurzy a také vzdělávací Kurzy Amos – Akademie moderního seniora, věnující se orientaci v rychle se měnícím světě. Kontaktní osobou byla Bc. Iveta Luxová, která je ředitelkou a zakladatelkou o. p. s. a pracuje zde také jako programová vedoucí a lektorka.

Sekundární cílovou skupinu projektu představovaly **osoby v postproduktivním věku a osoby trpící lehčí formou duševního onemocnění**, které byly zároveň také sociálně vyloučené či sociálním vyloučením ohrožené. Pro tyto osoby je typická osamělost a nesounáležitost, vznikající z důvodu ztráty svých blízkých, nedostatečné kompetence pro navázání vztahu s druhými, zdravotního omezení, sociálního statusu, socioekonomické situace. Výběr této cílové skupiny jsme odůvodnili poznatky z vývoje sociální politiky, jednak vlastními zkušenostmi. Je známo, že se prodlužuje doba, kdy lidé v postproduktivním věku tráví mnohem delší dobu mimo zaměstnání, a průměrný dožitý věk se pohybuje okolo 81 let (Eurostat, 2016). Tito lidé postupně ztrácejí sociální vazby, což prohlubuje individualistický způsob života jejich rodin, přátel, sousedů aj. a oslabuje jejich sekundární sociabilitu.

Se zvolenou cílovou skupinou jsme měli určité zkušenosti. Za specifickou potřebu osob v postproduktivním věku jsme proto označili pocit sounáležitosti, významnosti a potřebnosti či motivace a potřeba sdílení komunitního prostoru, kde snadněji navážou nové sociální vazby, kde budou moci sdílet své zájmy, potřeby, kde získají pomoc, podporu a pochopení, a kde budou moci smysluplně trávit svůj volný čas. Tyto potřeby dokazovala i výzkumná sonda, kterou jsme uskutečnili v rámci předprojektové přípravy (na otázku č. 3 „Co získávám díky možnosti navštěvovat ClubCafé Pessoa?“ odpovědělo 45 % respondentů, že získávají „možnost s někým něco sdílet a mít společnost“). Podobně je to i u osob trpících lehčí formou duševního onemocnění – i tito lidé postupně ztrácejí sociální vazby, nedokáží se orientovat ve společenských strukturách, což postupně vede k jejich sociálnímu vyčleňování a izolaci. Často má jejich onemocnění i společensky nepřijemné fyzické projevy (tiky, mlaskavé zvuky, vady pleti apod.) Tito lidé pocítují strach, že nebudou přijímáni běžnou populací, a proto se neúčastní běžných kulturních a společenských aktivit. Jejich specifickou potřebou je najít nediskriminující prostředí, které jim pomůže překonat tyto překážky (viz výsledky zmíněné sondy v rámci předprojektové přípravy: na otázku č. 4 „Je něco, co vám brání účastnit se běžného společenského a kulturního života?“ celkem 1/5 respondentů uvedlo, že příčinou je jejich zdravotní omezení). Velikost cílové skupiny jsme stanovili na základě kvalifikovaného odhadu, zdravotních statistik a uskutečněné dotazníkové sondy na 185 osob z Hradce Králové a okolí.

Příběh pana Boleslava

Životní příběh pana Boleslava začíná narozením, při kterém bylo zjištěné tělesné postižení. Pan Boleslav ve svém dětství prodělal několik operací, ale tu poslední, která slibovala značné zlepšení, již nepodstoupil, jelikož zemřel jeho ošetřující lékař a rodiče již neměli sílu hledat někoho dalšího. Pan Boleslav se proto celý život vyrovnával se svým handikepem, který ho velmi omezoval. Díky učiteli, který se mu věnoval v době průběhu tělesné výchovy jeho spolužáků, se pan Boleslav učil organizování různých aktivit, což ho posléze doprovázelo celý jeho život. Za nejdůležitější období ve svém životě považuje období dospívání, jelikož se v něm člověk nejvíce rozvíjí a rozhoduje se o svém životě, kdy se on sám rozhodl jít po dráze svého dědečka a tatínka a započal studium pedagogiky. Počátek studia pro něj byl těžký, protože se setkával s lidmi, kteří si neuměli představit, jak on chce jednou učit, když má tělesné postižení. Je možné, že i právě tyto negativní narážky pana Boleslava posouvaly dál, kdy si šel za svým cílem, což se mu vyplatilo, neboť z jeho slov šlo slyšet, že ho pedagogická práce velmi naplňovala a přinesla i spoustu pozitivní zpětné vazby, kterou doposud pan Boleslav získává od svých žáků. Pan Boleslav působil dokonce

i jako ředitel školy, avšak v mladém věku, což hodnotí jakožto velkou nevýhodu, jelikož byl nejmladším z celého učitelského sboru. Jeho působení na pozici ředitele skončilo s příchodem revoluce, kdy byl nucen odejít. Následovalo období, kdy se velmi přetěžoval, což mělo neblahé zdravotní dopady a prodělal infarkt. Přesto se vrátil na pozici učitele, a to na školu, kde působila i jeho manželka. Zde společně učili 11 let, což popisuje jako nejlepší roky života. Následovalo předdůchodové období, ve kterém se pan Boleslav opět přetěžoval, čímž si přivodil druhý infarkt, po kterém si uvědomil, že již nastal čas, kdy musí polevit a vypustit některé aktivity. Takže se věnoval pouze tomu, co pro něj bylo smysluplné a považoval to za podstatné. Pan Boleslav by byl ve svém životě spokojenější, kdyby neměl již od dětství tělesné postižení, a pokud by se mu jeho zdravotní stav stále nezhoršoval, což na sobě pociťuje zejména v posledních pěti letech. Pan Boleslav navštívil ClubCafé Pessoa na základě své potřeby najít organizaci, která realizuje aktivity pro veřejnost a která bude v centru města Hradce Králové, a tudíž i dobře dostupná. Panu Boleslavovi se velmi zamlouvá nabídka aktivit ClubCafé Pessoa, kdy uvedl, že nikdy neměl pocit, že by nějaká aktivita byla špatná či by ho zklamala, naopak uvedl, že mnohé mu hodně daly, a proto nabídku aktivit hodnotí jako největší přednost této komunitní kavárny. Dalšími důvody, proč navštěvuje ClubCafé Pessoa jsou, že se tu setkává s lidmi, které aktivity opravdu zajímají a nejdou sem jenom „zabít svůj čas“. Uvedl, že mu i vyhovuje průběh a organizovanost aktivit. Důvodem je i to, že se tu schází různodí lidé v malém počtu a v malém prostředí. Posledním důvodem je, že v navštěvování ho podporuje jeho manželka, která ho i na některé aktivity sama

doprovází a získávají tak společně téma. Pan Boleslav díky ClubCafé Pessoa získal možnost setkávat se na aktivitách neustále s novými lidmi, ale také možnost setkávat se s lidmi různých věkových kategorií, kdy nejvíce oceňuje možnost setkávat se s lidmi mladšího věku. Při návštěvě ClubCafé Pessoa má velmi příjemné pocity díky atmosféře, která v ClubCafé Pessoa panuje a kterou zde, dle jeho slov, vytváří zejména personál disponující zájmem, úsměvem a výbornou obsluhou a dodal, že z personálu pociťuje velkou přirozenost. Prostředí celé komunitní kavárny na něj působí velmi rodinně a malé prostory pro malý počet lidí hodnotí za přednost, díky které se lidé nebojí projevit. Na aktivitách má pocit, že všichni účastníci jsou si rovni, nikdo není upřednostňován, všichni jsou důležití. V průběhu aktivit cítí určité nabuzení a pocit seberozvoje, kdy uvedl, že je to zejména tím, že jsou témata na aktivitách velmi aktuální a že mu přinášejí něco nového. Také v ClubCafé Pessoa pociťuje diskrétnost a bezpečnost, díky které se mnozí lidé otevrou a sdílí své velmi osobní věci. Mezi hlavní bariéry, které pana Boleslava omezují v navštěvování společenského a kulturního života, patří jeho zhoršující se zdravotní stav, ale také silná potřeba, aby v rámci aktivit měl možnost aktivní účasti, z čehož plyne, že akce pro pasivní účastníky pana Boleslava spíše odrazují. Díky návštěvám akcí ClubCafé Pessoa se panu Boleslavovi daří lépe porozumět lidem, které dlouhodobě zná, protože zde se velmi otevrou, čímž pan Boleslav zjišťuje nové okolnosti z jejich životů a spojuje si to pak do souvislostí s jejich projevy (Hůlková, 2018).

Inovace ClubCafé Pessoa spočívá v kombinaci komunitního centra s klubovou kavárnou, která navozuje

atmosféru přirozeného, veřejného prostředí, zamezujícího stigmatizaci uživatelů takové služby. To, že má kavárna také podpůrné funkce, nedáváme při komunikaci s klienty i veřejností do popředí, proto se u nás mohou cítit dobře. To potvrzuje i výzkumná sonda z předprojektové přípravy, např. u otázky č. 2 „Co oceňujete na ClubCafé Pessoa?“

respondenti vyzdvihli, že u nás dostávají příležitost k seberozvoji (35 %), vstřícný přístup personálu (75 %) a nediskriminující prostředí (40 %). V jazyce sociální práce kavárna nabízí zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, podporu, pomoc a vzdělávání, a to vše za využívání potenciálu samotné komunity.

Jedinečnost ClubCafé Pessoa

Co byste dělal/a resp. jak byste řešil/a své potřeby člověka jako „bytosti společenské“, kdyby neexistovalo ClubCafé Pessoa?

Seděl bych doma.

Je fajn, že existuje.

Chodila bych tak jako dosud do divadla, do kina, na koncerty.

Člověk by šel o dům dál...

Navštěvuji i jiné instituce kulturního zaměření v HK.

Chodil bych více do kina, nebo na přednášky do knihovny, více číst knihy.

Navštěvovala divadlo, kino, přednášky ve vědecké knihovně a městské knihovně, scházela se s přáteli.

Kavárny, divadlo, knihovny.

Snažil bych se vymyslet něco pro ostatní...

To si radši už ani nepředstavuji.

... tak, jako když ClubCafé Pessoa ještě neexistovalo :-).

Nevím.

Mám dostatek aktivit, nestíhám všechno.

Vystačila bych si s občasným setkáním s kamarádkami, též nemocnými.

Asi bych hledala další možnosti, nebo se setkávala pouze v okolí se svými přáteli.

Hledal bych si kurzy někde jinde.

Zkusila bych navštívit nějaké webové stránky se seznamkou nebo přímo kontaktovat seznamovací agenturu, oslovit jen tak někoho na ulici, v kavárně apod. není jednoduché.

Asi bych takový podobný klub založil.

Vyhledala bych jinou organizaci, v HK je jich hodně.

Věnuji se rodině, vnoučatům. Pracuji v jiných organizacích, k setkávání využívám společnost vrstevníků, individuální soukromé aktivity.

 Naším návštěvníkům tedy dáváme možnost, aby se aktivně podíleli na společenském a kulturním životě, na řešení problémových a krizových situací, na sdílení svých zážitků, dojmů či zkušeností, a to v podobě možnosti vést si vlastní klub, svépomocnou skupinu, kurz, workshop, mohou si zrealizovat přednášku na libovolné téma aj., nebo se mohou jen některé z uvedených aktivit účastnit a následně být součástí dialogu. Socio-kulturní animátor (sociální pracovník) pak funguje pouze jako „katalyzátor“ a „moderátor“. Že se jedná o jedinečný koncept, dokazuje i otázka č. 5 téže sondy, ze které vyplývá, že by respondenti jen obtížně hledali jinou alternativu (viz příklad na předchozí straně).

6.2. Realizace projektu

ClubCafé Pessoa se v době realizace projektu prezentovalo jako klubová kavárna, centrum socio-kulturní animace a řadilo se mezi jedny z mála propagátorů portugalské kultury u nás (v ČR jsou v podstatě jen tři). Zároveň jsme také uváděli, že jsme nácvikové pracoviště pro osoby obtížně uplatitelné na trhu práce. Vedle provozu kavárny jsme každý měsíc připravovali bohatý program doprovodných akcí. Prostory kavárny byly vyzdobeny v portugalském stylu. Dalo by se skoro hovořit o jistém géniu loci, kterým tento prostor oplýval.

Mezi aktivity komunitní kavárny (jako alternativního modelu komunitního centra patřilo:

- tvůrčí aktivity (rukodělné workshopy, kurzy tvůrčího psaní aj.)
- besedy a setkání (čtenářský klub, diskusní klub „Čaj o šesté“, filmový klub aj.)
- jazykové kurzy (portugalština, angličtina),
- čítárna portugalské literatury,
- hraní deskových her, kvízy a soutěže,
- přednášky pro veřejnost (legislativní, cestovatelské, zdravý životní styl),
- ochutnávky, bazárky a výstavy,
- setkání svépomocných terapeutických skupin.

Návštěvníci si u nás mohli uspokojit touhu po exotických a kulinářských zážitcích bez nutnosti cestovat, zdokonalit a tvořivě rozšiřovat své vzdělávání či seberozvoj. Také u nás mohli najít příjemné, bezpečné a domácké prostředí, kde si nemusí připadat cizí, jednoduše mohli někam patřit. Zmíněný charakter prostředí samozřejmě odvisel do přístupu personálu, který byl v tomto ohledu pečlivě vybírán a proškolen.

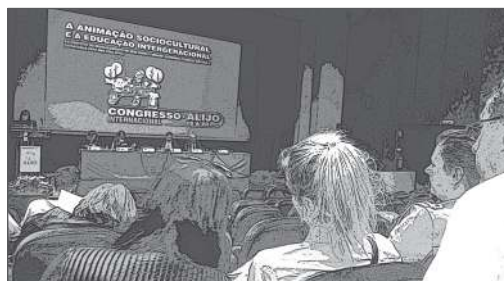
Realizační tým projektu se skládal z několika profesionálních i dobrovolnických socio-kulturních animátorů (2 × 0,5 úv.), manažerky projektu (0,4 úv.) a odborného garanta (0,1 úvazku). Úkolem animátorů bylo pracovat s cílovými skupinami osob vyloučených nebo ohrožených sociálním vyloučením, podílet se na tvorbě metodik, realizovat proces ověřování metodik, účastnit se workshopů a pracovních setkání a evaluace. Manažerka řídila celý realizační tým a poskytovala jednotlivým členům intervizi, koordinovala aktivity a tvorbu metodiky SKA. Odborný garant projektu dohlížel nad obsahovou stránkou aktivit, kontroloval výstupy a prezentoval výsledky projektu směrem

k odborné veřejnosti. Realizační tým se scházel na pravidelných poradách (nejprve 1 × týdně, později 2 × měsíčně), ze kterých vznikaly písemné zápisy. S realizačním týmem externě spolupracoval také evauátor, který zodpovídal za vytvoření evaluační studie na základě uskutečněných výzkumných šetření, a také supervizorka projektu, která dohlížela na proces ověřování, poskytovala nezávislou zpětnou vazbu a připomínkovala výstupy projektu, zejm. pracovní verze metodiky SKA.

6.2.1 Sběr dat k vytvoření metodiky

Nejprve proběhlo zmapování dosavadních teoretických i praktických poznatků v ČR a v zahraničí, které zahrnovalo především analýzu dostupných odborných zdrojů. Zaměřovali jsme se na příklady dobré praxe a takové přístupy k socio-kulturní animaci, které by tvořily základ budoucí metodiky uplatnitelné v podmínkách ČR. Na pravidelných týmových poradách jsme diskutovali další směr zkoumání a řešili dílčí kroky. Během prvních měsíců se podařilo zpracovat poznatky v oblasti socio-kulturní animace z celé řady zemí (Francie, Holandsko, Polsko, Bulharsko, Švýcarsko, Španělsko, Portugalsko aj.) Ze získaných poznatků vznikla informační brožura, určená k oslovování cílových skupin projektu. Ve stejném období přibíhalo také mapování komunitních center v ČR a jejich případných zkušeností se socio-kulturní animací. Shromážděné poznatky jsme následně podrobili analýze přístupů a metod socio-kulturní animace. V tom nám hodně pomohla odborná literatura, kterou jsme pořídili během týmové dvoutýdenní stáže v Portugalsku, kde jsme se kromě exkurzí a pracovních setkání zúčastnili konference o socio-kulturní animaci v malebném městečku Vila de Alijó.

Ze všech analýz pak vzniklo tak několik dílčích interních materiálů, které nám poskytly odrazový můstek k oslovení potenciálních spolupracujících organizací, jejichž pracovníci by se ujali role „informantů“. Na radu naší supervizorky jsme se více zaměřili na mapování současných komunitních center v ČR a jejich případné zkušenosti se socio-kulturní animací formou dotazníkového šetření. Cíleně jsme oslovili vytipovaná komunitní centra z celé ČR s prosbou, aby vyplnili krátký dotazník, umístěný na webu. Přestože respondentů nebylo mnoho, potvrdili jsme si některé pracovní hypotézy a otázky týkající se vztahu komunitní práce a socio-kulturní animace, možnostech jejího využití v systému sociálních služeb. Objevili jsme také určité pojmové úskalí, omezení u některých cílových skupin a potenciální překážky a rizika, která jsme původně nepředpokládali. Ujistili jsme se také v otázkách struktury plánované metodiky.

Congresso Internacional a Animação Sociocultural

Ve Vila de Alijó poblíž Viseu se v říjnu 2019 konala třídenní mezinárodní konference, která se zaměřovala na socio-kulturní animaci a mezigenerační vzdělávání v kontextu stárnutí ve venkovských a městských prostředích s podtitulem „Aktivity, techniky, metody

a strategie pro aktivní život“. Právě kvůli tomuto zaměření nás konference zaujala, protože jsme hledali inspiraci především do chystané metodiky SKA. Dále jsme kongres vnímali také jako místo setkávání a prostor získat nové kontakty na další osoby, které se socio-kulturní animací zabývají. Toho jsme využili především v přestávkách mezi bloky přednášek. První blok přednášek, který moderoval Hilário de Sousa, se týkal především užití SKA v gerontologických disciplínách, zejm. při práci se seniory v penzionech pro staré a v denních centrech. Příspěvky byly přednášeny v portugalštině, proto jsme si je museli simultánně překládat svépomocí (dva členové týmu se dorozumí portugalsky). Od 14 hod se pak konalo několik paralelních workshopů, z nichž jsme si po dohodě s organizátory vybrali ten, kde bylo možné komunikovat anglicky a který se zabýval konkrétními technikami socio-kulturní animace s cílem podpory aktivního stárnutí. Tento workshop vedla Andréa Viude a pod jejím dohledem jsme si mohli vyzkoušet aktivity zaměřené na trénování paměti a také narativní metodu založenou na „vyprávění příběhů“. Druhý den konference se zaměřoval na využití uměleckých přístupů v socio-kulturní animaci, zejm. divadelních technik a muzikoterapie. Zajímavý byl příspěvek zástupce univerzity ze São Paulo v Brazílii, který představil sociální cestovní ruch jako prostředník v přístupu k volnému času seniorů a upozornil na trend, který nás v budoucnosti čeká a kde se otvírá i velký prostor pro uplatnění socio-kulturních animátorů, kteří musí brát při volbě aktivit ohled na specifické potřeby této cílové skupiny. Byla zde také prezentována portugalská Národní strategie pro aktivní a zdravé stárnutí 2017-25: Intervence pro blahobyt seniorů, která počítá s širokým uplatněním socio-kulturní animace. Odpoledne opět

následovaly workshopy, které kontinuálně pokračovaly v tématech z předchozího dne. Třetí den se témata příspěvků zaměřovala na inovativní přístupy a zapojování moderních technologií. Už první příspěvek upozornil na nový „televizní“ prostor, který vytvářejí speciální TV kanály pro seniory, který je však uzavírá do izolace a socio-kulturní animace se tak ocitá v roli opozice vůči této formě trávení volného času. Hodnotný byl také příspěvek, který přednesl Rui Fonte z nadace Lapa do Lobo, který ukázal na možnosti SKA ve venkovském prostoru. Zazněly i další nápady pro mezigenerační animaci, k níž se dá velmi dobře využít hudba tanec, a ne-tradiční zážitek představovalo i vystoupení José Eduarda Pinta da Costa, zakladatele socio-kulturní animace v Portugalsku, který se zamýšlel nad uměním znalosti stárnutí, založené na životě komunity, přičemž rovnou animoval přítomné v sále, když citoval začátky známých rčení a pořekadel a přítomní měli zbytek dokončit. Na závěr konference jsme si ještě pořídili tištěný sborník s příspěvky a několik titulů odborné literatury, které se zabývají metodologií socio-kulturní animace.

6.2.2 Vytvoření metodiky

Nejprve jsme si tedy stanovili strukturu metodiky a rozvržení do kapitol, tak aby zahrnovala všechny agendy spadající do práce socio-kulturního animátora v sociálních službách, od navazování kontaktů s klienty a komunitou, vytváření programu, péči o účastníky a dobrovolníky, organizaci a správu zařízení až po reakci na sociálně-kulturní politiku, zjišťování zpětné vazby pro zvyšování kvality služeb. Rozšířili jsme naše poznatky ze zahraničí, a to analýzou odborné literatury, kterou jsme si přivezli ze stáže v Portugalsku a která by jinak byla nedostupná. Na jejím

zpracování jsme se podíleli týmově, takže každý pomohl s překladem vybraných pasáží s pomocí on-line překladačů.

Na sklonku roku 2018 tak vznikla první pracovní verze metodiky, u které jsme předpokládali, že bude ještě po ukončení fáze pilotního ověřování upravená podle získaných poznatků z praxe. To se také stalo a strukturu metodiky jsme znovu rozšířili, přičemž novými kapitolami jsme se snažili pokrýt všechny agendy spadající do práce socio-kulturního animátora, od oslovení komunity (práce s veřejným prostorem, propagace, zapojování veřejnosti), práce se skupinou (animační a motivační hry, svépomocné skupiny), vytváření programu (workshopy, kulturní akce, koncerty, výstavy, festivaly), péči o účastníky a dobrovolníky (získávání dobrovolníků, motivace dobrovolníků), organizaci a správu zařízení (manažerské dovednosti) až po reakci na sociálně-kulturní politiku (komunitní ekonomika, komunikace s donátory a úřady), zjišťování zpětné vazby a potřeb komunity (metody a techniky výzkumu) až pro zvyšování kvality služeb. Zaměřili jsme se i na prohloubení kapitol týkajících se profesního růstu animátora (komunikace a vyjednávání ve skupině, ZKI, supervize, koučink, stress management, relaxační techniky), v čemž nám hodně pomohla série interních workshopů i vlastní zkušenosti. V červenci 2019 vznikla druhá pracovní verze metodiky, která byla poskytnuta k připomínkování. Následovala revize zpracovaného textu tak, aby byl připraven pro vydání tiskem. Redukovali jsme proto některé části, které se věnovaly „notoricky“ známým tématům (komunikace, výzkum). Zpracovali jsme především doporučení, která zazněla na supervizní schůzce a která kladla důraz na větší stručnost a srozumitelnost sdělovaných poznatků pro cílovou skupinu. Další skupina

doporučení se týkala grafického zpracování textu tak, aby byly uplatněny některé postupy určené pro učebnice (manuály). Na tvorbě metodiky jsme se podíleli týmově v průběhu projektu a intenzivně především v závěru projektu, který byl poznamenán vnějšími událostmi ve spojitosti s koronavirovou karanténou.

Stolní hra

O portugalský poklad

Pro návštěvníky (zejména rodiny s dětmi) bývá v rámci již tradičního hradeckého festivalu Open Air vyhrazená odpočinková zóna v Žižkových sadech, kde se odehrávají nejrůznější relaxační aktivity, na jejichž přípravě se podílí místní sociální služby. Jeden ze stánků mělo v posledním ročníku také ClubCafé Pessoa, jehož záměrem bylo vyzkoušet si také nějakou animační techniku mimo prostor kavárny. Nástrojem se pro tuto akci stala vědomostní stolní desková hra „O portugalský poklad“, kterou vytvořily socio-kulturní animátorky ClubCafé Pessoa.

Na hracím plánu je mapa Portugalska a v ní spirálovitě umístěná políčka. Hráči mají za úkol postupovat políčky až do středu hry, kde se nachází poklad. Prvním políčkem je číslo 1, poté už jdou hráči po číslech až na konec. Hru může hrát maximálně 5 hráčů a každý z nich rozestaví svoji figurku ve tvaru lodičky do jedné plachty s písmeny tvořícími nápisy START. Hra se hraje tím způsobem, že si děti volí mezi kartičkami: zelené (postup o 3 pole), červené (postup o 5 polí) a žluté (postup o 4 pole) podle toho, o kolik políček chtějí postoupit. Otázky se týkají znalostí o Portugalsku. Především žluté karty obsahují otázky například ze zeměpisu, dějepisu ale i obecného přehledu, kde se musí volit ze tří možností. Zelené karty už jsou lehčí variantou, neboť na ně se odpovídalo pouze ANO/NE. K odlehčení a zpestření celé hry slouží červené karty, ve kterých se objevují úkoly jako „předved' hada“, „zamňoukej jako kočka“ nebo se v nich člověk může vrátit na úplný začátek či konec hry (symbol lebky se skříženy hnaty). Smyslem aktivity bylo nejen připravit pro děti program, při kterém budou mít možnost pobavit se s ostatními dětmi a kreativně strávit svůj čas, ale také se dozvědět něco nového. Hra obsahuje i otázky, které jsou pro dětské účastníky příliš těžké, neboť přesahují rámec učiva základních škol, a tak dětem napovídali rodiče. Pro děti bylo připraveno několik dárkových předmětů, které si mohly odnést jako odměnu za svůj výkon. Během jednoho odpoledne se u hry na stánku vystříдалo 15 dívek a 10 chlapců ve věku 5 – 12 let.

6.2.3 Workshopy a pracovní setkávání socio-kulturních animátorů

Oslovili jsme naše informanty ze zapojených organizací i další osoby z vytipovaných

komunitních center za účelem sestavení plánu budoucích workshopů a pracovních setkání (témata, časový harmonogram, vhodné dny v týdnu). Výsledkem byla dohoda, že workshopy se budou konat cca 1 × 3 měsíce v rozsahu 3 hodiny a že ideálním dnem je pátek. Významnou příležitostí se stala zahraniční stáž v Portugalsku, která přinesla celou řadu nových nápadů a spoustu inspirace, jak pro tvorbu metodiky, tak pro samotné pilotní ověřování. Celkem jsme navštívili 12 komunitních institucí a absolvovali 5 pracovních setkání. Měli jsme možnost seznámit se s různými formami, jakými se dá socio-kulturní animace realizovat, a jak se k tomu dá využívat veřejný prostor, několika akcí se přímo zúčastnit. Přivezli jsme si pomůcky, které jsme se rozhodli využít pro další aktivity v rámci pilotního ověřování.

Jako první proběhl workshop, který se zaměřil na specifika komunikace s osobami s duševním onemocněním. Reagoval na akutní vzdělávací potřeby sociálních pracovníků z řad členů realizačního týmu pro práci s touto cílovou skupinou. Další workshop proběhl u příležitosti happeningu Noc venku, který přinesl řadu poznatků a dobrých tipů pro organizování veřejných akcí. V následujícím období jsme uskutečnili další tři workshopy, které se věnovaly tématům: Vnitřní motivace jako cesta k realizaci změny, Efektivní komunikace a vyjednávání v praxi a Základní techniky – jak animovat skupinu. Workshopy vedli zkušení moderátoři, v jednom případě osoba, která se přímo věnuje vzdělávání budoucích socio-kulturních animátorů v Portugalsku. Workshopy byly založeny na aktivní účasti všech přítomných a jejich absolvování mělo přispět ke zvýšení dovedností během uplatňování socio-kulturní animace ve vlastní praxi (v rámci výkonu sociální práce). Nabízely se bezplatně jak členům

realizačního týmu, tak i dalším sociálním pracovníkům z vytipovaných komunitních center. Další dva workshopy se věnovaly tématům Time management v praxi a Měkké dovednosti socio-kulturního animátora, která doplňují skladbu profesního růstu, zjištěné v první etapě projektu. Poslední workshop Techniky artefilitiky v socio-kulturní animaci se pak týkal specifické dovednosti, která nespadá do základního profilu socio-kulturního animátora, ale rozšiřuje možnosti jeho uplatnění. Všechny workshopy vedli moderátoři s dlouholetou lektorskou nebo koučingovou praxí, se kterými bylo téma konzultováno dopředu tak, aby náplň odpovídala potřebám projektu a zohledňovala specifika metody socio-kulturní animace. V samotném závěru proběhlo také virtuální pracovní setkání v Děčínské kulturní kavárně Coffee & Books, které se zaměřilo na komunikaci s veřejností a na udržitelnost výstupů projektu, zejména socio-kulturních technik v dalším fungování ClubCafé Pessoa.

Workshop Efektivní komunikace a vyjednávání v praxi

V rámci projektu proběhl workshop s lektorkou Ivanou Honzlovou. V úvodu lektorka

představila sebe a svůj profesní život, a posléze vyzvala samotné účastníky, aby se i oni představili a sdělili svá očekávání a důvody, proč se workshopu účastní. Následovala neformální diskuse, do které lektorka vnášela teoretické poznatky, modelové situace ale i praktická cvičení. Lektorka také uvedla znaky nekooperativního chování v komunikaci (tzv. 3P), mezi které lze zařadit:

- agresivní chování,
- pasivní chování (submisivní chování, kdy jedinec dává v rámci komunikace najevo, že je „něco víc“ než člověk, se kterým komunikuje),
- manipulativní chování.

Z uvedeného vyplynulo, že pro efektivní komunikaci je klíčové, aby byl člověk asertivní, tedy aby znal své potřeby, pocity a byl schopen je taktně a slušně projevit. Na základě společné diskuse všech účastníků vyplynulo, že pro efektivní komunikaci v praxi je důležité, aby člověk:

- disponoval slovní zásobou,
- komunikoval jednoznačně a napřímo,
- uměl naslouchat,
- byl upřímný,
- vystupoval jako profesionál,
- dokázal poskytnout zpětnou vazbu,
- dotazoval se na tzv. OK otázky,
- používal vhodný tón hlasu,
- dokázal navázat kontakt.

Posléze byly formou brainstormingu hledány bariéry, které mohou značně komunikaci narušit. Objevily se mezi nimi tyto:

- neudržování očního kontaktu,
- časté používání tzv. slovních vycpávek,
- lež,
- používání spojení „ano, ale...“
- strach,
- manipulace,
- odbočování od tématu,
- nepřiměřený odstup.

Další částí workshopu byla aktivita s názvem *Moje jarní inventura*, v rámci které si každý z účastníků odpověděl na následující otázky a zmapoval si tak svou komunikaci:

1. Moje silné stránky jsou...
2. Nejlépe se mi komunikuje – rozhovory jsou pro mě příjemné když...
3. Nejhůře se mi komunikuje – rozhovory jsou pro mě nepříjemné, když...
4. Nejvíce mě rozčílí, když druhý při komunikaci říká, chová se, dělá...
5. Co chci ve své komunikaci zlepšit? Jak?

V rámci efektivní komunikace je nutné si uvědomit, že komunikace znamená zajímat se o druhého, a ne ho vyslyšet, hodnotit, kárat. Proto bychom se měli vyhýbat slovům: „proč“, „problém“, „vždycky“, „každý“, „nikdo“, „muset“.

Následně byli účastníci workshopu rozděleni do dvojic, v rámci kterých měl jeden z dvojice roli popisovatele obrázku a druhý roli němeého zhotovitele, který na základě pouhého popisu kreslil. Obrázek představoval neobvyklou složeninu geometrických tvarů, takže to vůbec nebyl lehký úkol. Díky této aktivitě vzešlo najevo, že je velmi důležité:

- zhodnotit a používat jazyk, kterému bude druhý rozumět;
- zaměřit se při komunikaci na neverbální projevy;
- dokázat věc říci různými způsoby.

Díky workshopu si mohl každý z účastníků uvědomit, jakým komunikačním bariérám by se měl vyvarovat a jaké efektivní nástroje by mohl naopak využívat. Workshop účastníkům přinesl zmapování jejich vlastní komunikace a zamyšlení se nad tím, jakým konkrétním způsobem mohou svou komunikaci zlepšit. Inspirativní mohly být i modelové komunikační situace v podání lektorky, čímž mohla některým navodit „nekomfortní zónu“, a mohl si tak komunikaci prožít napřímo

a uvědomit si chyby, které mají znaky neefektivní komunikace.

6.2.4 Pilotní ověřování metodiky

Pilotnímu ověřování předcházela přípravná fáze, která zahrnovala adaptaci nových prostor, včetně postupného dovybavení a úprav suterénu tak, aby byl připraven na realizaci plánovaných aktivit. Následovalo půlroční pilotní ověřování, v rámci kterého se uskutečnila celá řada různorodých akcí, u nichž byl vždy testován nějaký animační prvek, ať se jednalo o výstavu, bazárek, přednášku, workshop, hudební večer, stolní hru nebo filmový klub. Jednou z vrcholných aktivit představoval minifestival *Primavera portuguesa*, v rámci kterého byl uplatněn nový model oslovení komunity formou „open coffee space“.

Při všech aktivitách v rámci pilotního ověřování probíhala také přímá práce s cílovou skupinou osob sociálně vyloučených (sociálním vyloučením ohrožených), proto reflexe zahrnuje i hodnocení vlivu na klienty komunitní kavárny (dopady) a podrobný popis nástrojů a užitých metod. Smyslem pilotního ověřování bylo především testování metodiky socio-kulturní animace v praxi, proto jsme aktivity reflektovali na pravidelných poradách a zpracovávali pečlivě monitorovací záznamy o jejich průběhu. Ze získaných zkušeností vznikla baterie ověřených otázek pro zjišťování potřeb návštěvníků (formou rozhovorů, které jsme vyhodnotili jako efektivnější než dotazník). Na proces pilotního ověřování dohlížela externí supervizorka, se kterou proběhly v daném období dvě schůzky, díky nimž jsme získali nezávislý pohled na proces pilotního ověřování a inspiraci, jak můžeme jeho průběh zlepšit.

Festival Primavera Portuguesa

V prvním dubnovém týdnu 2019 jsme uskutečnili třídní minifestival Primavera Portuguesa (Portugalské jaro), jehož cílem bylo seznámit návštěvníky s portugalskou kulturou prostřednictvím jídla, hudby a architektury. Nejvíce návštěvníků přišlo hned první den, kdy si mohli užít „open coffee space“ i s hudebním doprovodem na klávesy (naš dobrovolník André Loureiro) nebo si mohli skládat puzzle mapy zámořských objevů. Zájem byl odpoledne také o portugalské speciality (návštěvníci se nebáli ochutnat ani takovou exotiku jako salát z chobotnice nebo dušené mušle). Výborně dopadla i večerní degustace vín a sýrů, kdy si účastníci mohli užívat nejen zajímavé chutě, ale i péči našich usměvavých portugalských dobrovolníků, kteří jim nalávali víno. Druhý den festivalu byl věnován hudbě. Film o královně portugalského fada Amálii Rodrigues zřejmě některé zájemce odradil titulkami, během odpolední přednášky o fadu se začali návštěvníci scházet (i s rodinami), ale na karaoke nakonec nikdo neměl odvahy. Nejvíce přilákal večerní živý koncert skupiny Loucas no fado, během něhož se návštěvníci dobře bavili, mohli tleskat do rytmu a společně zpívat refrén v portugalštině, po skončení

koncertu ještě zůstali dlouho v kavárně, povídali si, pili víno a prohlíželi si výstavu uměleckých fotografií Douro Vinhateiro. Třetí den začal workshopem pro děti a rodiče, v rámci kterého si mohli společně ozdobit kachličku motivy azulejos a také ochutnat dezert arroz doce. Bylo plno a všichni vyjádřili přání ještě někdy do CCP přijít „jen tak na kafe“. Během odpolední přednášky o portugalské architektuře se rozproudila živá diskuse, návštěvníci se zajímali o konkrétní tipy, co v Portugalsku navštívit a vyměňovali si zkušenosti. Hezkou tečkou za festivalem bylo nostalgické rozloučení u filmu Lisbon story a džbánku bílé sangrie, která vypadla úžasně a chutnala skvěle. Celkem se minifestivalu zúčastnilo 96 účastníků a bylo vidět, že kolem CCP vzniká komunita stálých návštěvníků (přátel a bývalých kolegů, ale i milovníků Portugalska z řad veřejnosti), kteří se jistě při podobné příležitosti sejdou rádi i příště.

6.2.5 Evaluace dopadů – pozice socio-kulturního animátora

V počátku projektu, kdy se sestavoval realizační tým, byla vytipována a oslovena osoba s vhodnou kvalifikací a zkušenosti na pozici evaluátor/ka projektu. Po projevení zájmu o spolupráci proběhla konzultační schůzka, v rámci které došlo k vyjasnění cílů projektu i způsobu sestavení členů plánované focus group a vhodných termínů realizace. Na základě získané zpětné vazby byly během další konzultační schůzky ještě upraveny okruhy otázek do evaluačního rozhovoru a zpracován celkový projekt evaluační studie vč. upřesnění způsobu pořízení a vyhodnocení záznamu. Protože byl pro nás důležitý „čerstvý“ pohled komunitních pracovníků na téma socio-kulturní animace, byla úvodní

fokusní skupina záměrně plánována ještě před úvodní informační schůzkou, která účastníky následně seznámila s cíli a záměry samotného projektu. Focus group se nakonec uskutečnila (vzhledem k dovoleným) ve dvou termínech a zúčastnili se jí členové realizačního týmu a 4 externí informanti, celkem tedy 8 osob. Následně probíhalo zpracování údajů, zachycených na audionahrávce, evaluátorem a vypracování podrobné písemné zprávy. Poznatky z této zprávy jsme využili především pro volbu témat workshopů a pracovních setkání) a samozřejmě také pro stanovení obsahu metodiky. V závěru projektu pak proběhla další focus group, jejíž poznatky umožnily srovnat, zda se účastníci rozhovoru někam posunuli, změnili názor, příp. získat jejich návrhy na další využití socio-kulturní animace v komunitní sociální práci. Provedené fokusní skupiny ukázaly jak na počátku projektu, tak i v závěru projektu možný potenciál socio-kulturní animace v českém prostředí komunitní práce. Provedené fokusní skupiny poukázaly na silné stránky i na slabá místa metody práce socio-kulturní animace. Zkušenost organizací s realizací akcí socio-kulturní animace za dobu konání projektu (časový rozestup 18–19 měsíců) popisuje samostatná subkapitola této metodiky, zaměřená na srovnání posunu v ohniskových tématech realizovaných na počátku projektu a na konci projektu. Ze závěrů lze potvrdit, že metoda socio-kulturní animace má optikou profesionálů v oblasti komunitní práce dopady na společnost i na integraci jedinců do společnosti. Tento pohled profesionálů je výrazně podpořen i z druhé strany, tedy z pohledu klientů, návštěvníků aktivit socio-kulturní animace.

Animátor v kavárně

Animátor se během jedné akce může ocitnout v mnoha rolích. Během procesu přípravy aktivit je v roli manažera, během konání samotné akce se může věnovat čistě animaci, ale hodně záleží na tom, jak se podaří naplnit cíl akce a zda vše probíhá dle plánu. Pokud ano, animátor může bez stresu zajišťovat příjemnou atmosféru, bezpečné prostředí a kontakt s účastníky. Pro socio-kulturního animátora je však důležité umět se přizpůsobit situacím či improvizovat a nedržet se striktně jedné role. U určitých akcí, které si žádají úvodní či průvodní slovo, může být animátor také v roli moderátora. Uvítá příchozí, představí hosty, dá jim prostor k vyjádření, sdělí praktické pokyny, vede diskusi. Je to také on, kdo pomáhá řešit problémy s nefunkční promítací technikou, náhlým výpadkem světel nebo třeba s ucpaným záchodem. V kavárně se může stát cokoliv. Obzvláště v té, kterou provozuje nezisková organizace. Když onemocní pracovník obsluhy, není tak snadné najít rychle náhradu, a tak musí animátor zastoupit i tuto práci

a stát se na chvíli kavárníkem, stále s úsměvem na rtech. A tak se může stát, že návštěvníci potkají stejného člověka jednou v roli animátora, jindy v roli číšníka. Abychom častými změnami rolí návštěvníky nemátli, využívali jsme jednoduchou pomůcku – služební zástěru. Ve chvíli, kdy ji měl animátor na sobě, dával jasně najevo, že dnes se bude věnovat obsluze. Jakmile se situace změnila, zástěra šla dolů a animátor předstoupil před publikum ve svém civilním oblečení.

6.2.6 Evaluace dopadů – klienti komunitní klubové kavárny

Abychom zjistili, zda má naše působení s využitím přístupů socio-kulturní animace nějaké výsledky u našich návštěvníků, uskutečnili výzkumné šetření zaměřené na zhodnocení praktických dopadů metodiky socio-kulturní animace na osoby z cílové skupiny sociálně vyloučených nebo sociálním vyloučením ohrožených. Zjišťování u návštěvníků ClubCafé Pessoa provedly dvě nezávislé výzkumnice (v rámci studentských praxí). Výzkum se skládal z dotazníkového šetření, kterého se zúčastnilo 93 respondentů. Sběr dat proběhl roztřednictvím aplikace Survio na základě přímého oslovení formou direct mailing nebo osobně v kavárně formou řízeného vyplňování dotazníků. Současně proběhly také hloubkové rozhovory u vybraných osob z cílové skupiny, jejichž smyslem bylo zmapovat především působení socio-kulturní animace na život klientů z komplexního pohledu. Vytipovali jsme pro tento účel několik osob, které jsou sociálně vyloučené z důvodu osamělosti, onemocnění nebo vysokého věku. Obě výzkumné techniky posloužily k nezávislé evaluaci efektivity socio-kulturní animace jako nástroje komunitní sociální práce. Ze získaných

poznatků vznikly rozsáhlé výzkumné zprávy, zahrnující statistické zpracování dotazníků a popis případových studií vč. interpretace zjištěných skutečností, které vypracoval evaluátor projektu.

Jak to viděli návštěvníci?

T: Na začátek bych se Vás chtěla zeptat, co se Vám vybaví, když slyšíte ClubCafé Pessoa?

R: Tak mně se vybaví určitý prostředí, určitý zázemí, který jako pomáhá ostatním lidem se sdružovat, se sblížovat a vlastně je to dělaný takovou formou, zábavnou. Takže takový i řekl bych, že intelektuální prostředí, že se tady scházejí třeba i vysokoškoláci nebo čtenáři nebo různý kroužky zájmový. A řekl bych, že pro mě to znamená osobně, takovou jako příležitost jednak k prezentaci i svezích přednášek, třeba co jsem tady i měl. Ale pak i jako ke konzultaci a ke konfrontaci názorů s ostatníma lidma.

T: A jak byste se vlastně popsal předtím (Vás a Váš život), než jste sem přišel?

R: No tak já bych řekl, že jsem byl takovej hodně uzavřený. Byl jsem prostě ne až zas tak komunikativní. Jako snažil jsem se prostě nějak žít si svůj život, ale ne moc mezi lidmi. Ale vlastně tady jsem se dostal do nějakýho prostředí, jako do... určitý sociální kontakty

jsem si oživil a vlastně pomohlo mi to, že jsem se jako začal víc zařazovat do společnosti a jako se začal víc projevovat.

T: A jaké jsou tedy důvody, proč navštěvujete ClubCafé Pessoa?

R: Ehm, tak já se tady cejtím dobře. Hlavně jsou to důvody společenský, že se dostanu mezi lidi, že tady jako jednak na přednášky nebo i jednak třeba občas se tady dělá oslava narozenin nebo prostě jsem v kontaktu. No a vlastně dozvím se informace zajímavý, můžu se i jako konfrontovat názor a jako jsem mezi lidma, takže jako pro mě je to takový jako určitý společenský zařazení. Jo a vlastně jsou tady i ty Čaje o šestý například, tak to je jako i vzdělávací, takže jako zároveň se trošku i posunuju v tom vzdělání.

T: Jaké jsou vaše pocity a dojmy při návštěvách ClubCafé Pessoa?

R: Dojmy jsou jako pozitivní, protože to prostředí tady se mi líbí. Jednak je to jako takový barevný jo. Jakože prostě na to dejchá i trošku ta jak bych to řekl, no... Pestrobarevnost toho jihu, těch jižanských národů. Třeba toho Portugalska a tak. Takže to vnímám, že je to takový pozitivní. Nebo že je to kladný a vlastně to prostředí zprvu, bylo tady nahoře. Tam to bylo takový trochu stísněnější. Pak se teda přesunulo dolů. Takže tam vnímám jako větší pohodlí a takový i jako klidnější zázemí. No a celkem jako i ta kuchyně je dobrá, takže vnímám to tady jako i kavárnu. Prostě kde si člověk odpočine.

T: A vnímáte nějaký vliv účasti na aktivitách ClubCafé Pessoa i na váš osobní život?

R: Mm... Hlavně teda kontakty vlastně. Když se scházíme teda i mimo Pessoa. Takže jsou to určitě nějaký jako přátelský vztahy a pak vlastně, já nevím no. Jedině že jako třeba se dozvím víc informací, teď o nějakých jako aktivitách. Třeba z tý vernisáže obrazů právě. Tak tam jako, že jsem

si odnesl zajímavý vlastně vědomosti nebo i jako poznatky. Takže to vnímám, že se to jako přelejvá mezi tady tím Pessoa a mým soukromým životem. Jako že to tak nějak funguje. Jako že je to dobrý.

T: A teď bych Vám dala prostor, jestli chcete cokoli ještě sám za sebe dodat. Třeba nějaké doporučení nebo cokoli, co vás napadá k tématu.

R: No tak mě přijde Pessoa, že je taková jako netradiční kavárna a vlastně, což bych řekl, že tady v Hradci chybělo. Protože většinou, jako když se řekne kavárna. Tak jo přijdete, dáte si kafe a zase jdete domů jo. Ale tady je to trošku spojený s tím, že tady mají ty doprovodný aktivity. Což teda jako podporuju, takže určitě jako je to pozitivní vliv na Hradec a tady na lidi, a jako na atmosféru. Takže jako bych to jediné byl pro, aby se to dál rozvíjelo a vlastně i jako, aby se rozšířil nějaký, jak bych to řekl...třeba jako sortiment, těch nabízených služeb. Jo, že jako třeba je jich tady dost, jo to jo. Ale třeba ještě nějaký další.

T: Něco konkrétního vás napadá?

R: No, třeba něco s hudbou, jo. Nějaký hudební školy, nebo hudební večery, těch je tady bych řekl, že pomálu. Třeba nějaký hudební vystoupení. Já vím, že tady bylo fado nebo prostě nějaký to, ale to bych řekl, že by tady mohlo být i víc. A třeba i nějaký jako školy, jako přes léto, to se jako trošku omezilo, ale to bych řekl, že taky bylo jako dobrý. Že teda byla ta škola angličtiny nebo škola francouzštiny nebo i nějaká škola třeba škola hudebních nástrojů, nebo něco takovýho třeba. Takže třeba nějaká kytarová, nebo portugalské nástroje různé hudební. Ale tak prostě bych viděl, že i to má vliv, že by se to mohlo i dál rozvíjet.

(Z rozhovoru s vytipovaným návštěvníkem, leden 2020).

6.2.7 Publikace výstupů

Už během realizace projektu jsme uskutecnili několik aktivit vedoucích k prezentaci výstupů projektu a poznatků z předchozích etap, jejichž smyslem bylo přispět k větší informovanosti o socio-kulturní animaci u odborné veřejnosti a u praktikujících sociálních pracovníků. V září 2019 proběhla prezentace v rámci pracovní sekce na konferenci Hradecké dny sociální práce vč. informačního stánku v předsálí. Prezentace byla formou článku vydána ve sborníku konferenčních příspěvků s názvem Sociální začleňování v kontextu sociální práce. Mentor projektu se dále zúčastnil zahajovací schůzky projektu Zavedení nového systému odborné přípravy zaměřené na dovednosti na 3 vysokých školách v České republice, kde prezentoval možnost zavedení socio-kulturní animace jako jedné z možných specializací v magisterském studiu. Hlavním výstupem projektu je především vydání této písemné metodiky. Stanovili jsme si minimální rozsah 150 stran a formát B5 jako optimální podobu, text měly doplňovat doprovodné ilustrace a samotnou publikaci také CD-rom s instruktážním videem (to si můžete bezplatně stáhnout z našich stránek, příslušný QR kód najdete nad zadní tiráží). Metodika měla vyjít v nákladu 200 kusů a šířena běžnými distribučními cestami (rozesílka na univerzity a VOŠ, úřady, MPSV, ombudsmana, radu vlády, komunitní centra v ČR, střešní organizace v sociální oblasti, Agentura soc. začleňování, Asociace vzdělavatelů v sociální práci aj.). V plánu bylo účastnit se v závěru projektu i dalších setkání odborné veřejnosti (konference, workshopy a pracovní skupiny), ale v tom nám zabránily vnější objektivní příčiny (mimořádná vládní opatření proti šíření koronaviru). Podařilo se připravit články pro odborné časopisy (Sociální práce/Sociálna

práca, Sociální služby, Listy sociální práce), jejichž vydání však proběhne až po ukončení realizační etapy projektu, resp. v květnu, červnu a prosinci 2020.

Hradecké dny sociální práce

Konference Hradecké dny sociální práce se uskutečnila 12. a 13. září 2019 v Objektu společné výuky Univerzity Hradec Králové. Konferenci uspořádal Ústav sociální práce Filozofické fakulty Univerzity Hradec Králové, tentokrát s podtitulem Sociální začleňování v kontextu sociální práce. Celkem na konferenci, kterou zahájila ministryně práce a sociálních věcí ČR Jana Maláčová, přijelo více jak 250 účastníků z řad odborníků i studentů. V rámci úvodních příspěvků a jednání v 7 pracovních sekcích hovořili účastníci, kteří přijeli kromě z České republiky, také ze Slovenska či Polska, Jižní Koreje, Spojených států amerických, Arménie aj., o aktuálních tématech v oboru. Po hlavním referátu a panelové diskusi probíhaly jednotlivé prezentace v sekcích. V rámci sekce „Sociální začleňování v oblasti zaměstnávání“ proběhla prezentace projektu SKA. Podstatou prezentace bylo vysvětlit účastníkům hlavní principy a nástroje socio-kulturní animace a praktické dopady jejího uplatňování

v sociální práci. Příspěvek vyvolal krátkou diskusi. Součástí konferenčního programu byla také prezentace poskytovatelů sociálních služeb, se kterými ÚSP FF UHK dlouhodobě spolupracuje při zajišťování praxí svých studentů. Návštěvníci konference mohli navštívit infostánky těchto organizací, k nimž patřilo i Občanské poradenské středisko, o. p. s. Na stánku v předšálí se prezentovaly jak odborné poradenské služby pro osoby v tíživé životní situaci nebo takovou situací ohrožené, tak aktivity ClubCafé Pessoa a výstupy z projektu SKA. Stánek navštívilo cca 50 osob.

6.3 Dopady projektu

V době, kdy jsme zkoumali dopady našeho projektu, nebyla socio-kulturní animace známou a využívanou metodou v rámci komunitní sociální práce v ČR a nebyla ani systematicky obsažena v kurikulu vysokoškolské výuky v rámci oboru sociální práce. Náš projekt „Využití socio-kulturní animace jako inovativního nástroje“ se pokusil o ranou institucionalizaci socio-kulturní animace jako metody práce i jako pracovní pozice v oblasti komunitní práce na příkladu komunitní klubové kavárny ClubCafé Pessoa v Hradci Králové. Současně byla metoda socio-kulturní animace prezentována dalším pracovištěm v oblasti komunitní práce v regionu, která měla zájem se s metodou seznámit a implementovat ji do své činnosti.

6.3.1 Evaluace dopadů na sociální pracovníky (animátory)

Evaluace se zaměřila na zjištění potenciálu socio-kulturní animace, silných stránek i rizik. Zaměřila se na otázku institucionalizace socio-kulturní animace v českých podmínkách

komunitní práce jako metody práce i jako institucionalizované pracovní pozice. Věnovala se také zhodnocení praktických dopadů metodiky socio-kulturní animace na rozvoj komunitní sociální práce prostřednictvím focus groups. S informanty se pokusila objektivně zhodnotit pozici socio-kulturního animátora, metodu práce socio-kulturní animace, zjistit potenciál zavedení pozice socio-kulturní animátor do komunitní sociální práce a zjistit překážky (bariéry) zavedení pozice socio-kulturní animátor do komunitní sociální práce.

Cílem evaluace bylo rámcové srovnání obsahu jednotlivých dílčích témat realizovaných fokusních skupin na počátku projektu a na jeho konci s cíle zachytit posuny ve vývoji zkušeností s realizací socio-kulturně animačních aktivit (časový rozestup konání fokusních skupin byl 18 – 19 měsíců).

Dílčí cíle evaluace byly tyto:

DC1: Formou focus group s profesionály v oblasti komunitní sociální práce zjistit potenciál zavedení pozice socio-kulturní animátor do komunitní sociální práce (formativní fáze evaluace, na počátku projektu).

DC2: Formou focus group s profesionály v oblasti komunitní sociální práce zjistit překážky (bariéry) zavedení pozice socio-kulturní animátor do komunitní sociální práce v oblasti právních předpisů a ekonomické udržitelnosti (formativní fáze evaluace, na počátku projektu).

Závěrečný DC: Formou focus group s profesionály v oblasti komunitní sociální práce zjistit praktické dopady metodiky na rozvoj komunitní sociální práce (kvalitativní sumativní ex-post evaluace implementace cílů projektu; komparace výstupů se zjištěními z DC1 a DC2).

Srovnání k DC 1: Příležitosti socio-kulturní animace

V prvním fokusním tematickém okruhu zaměřeném na obsah a využívání samotného **pojmu socio-kulturní animace** byly na počátku projektu obavy, že bude pojem příliš spojován např. s animací v letních turistických destinacích. Tyto obavy nebyly na konci projektu potvrzeny. To má však možné vysvětlení v tom, že fokusní skupiny na počátku projektu samy doporučily nepoužívat pojem „socio-kulturní animace“ v komunikaci, tedy směrem k veřejnosti, resp. k návštěvníkům animačních aktivit, nebo jen v těch případech, kdy je možné pojem ihned vysvětlit. Tohoto doporučení se participanté fokusních skupin drželi.

V tematickém ohnisku silných stránek a **přínosu socio-kulturní animace** byly akcentovány na počátku projektu dvě roviny: (a) překonávání bariér a „stavění mostů“ mezi lidmi, a (b) nástroj „poznejme se navzájem“ mezi organizacemi, jejich metodami práce. Obě roviny fokusní skupinou v závěru projektu reflektovány jako relevantní. V případě zkušeností s překonáváním bariér a propojováním lidí navzájem tuto roli animace potvrzují plně. V případě spolupráce mezi organizacemi alespoň částečně.

Fokusní téma týkající se **vhodných cílových skupin** pro uplatnění aktivit socio-kulturní animace bylo již v počátečních fokusních skupinách uzavřeno tak, že uvažování o cílových skupinách a jejich definování je „rozbíjení konceptu socio-kulturní animace“. Zároveň však bylo zmiňováno riziko na straně dotačních a grantových programů, které obvykle vyžadují jasné vymezení cílové skupiny, pro kterou je plánovaná aktivita určena. V závěrečné fokusní skupině byla první část tématu potvrzena – realizátoři aktivit socio-kulturní animace necítili svůj

program úzce na vybrané cílové skupiny. Dařilo se oslovovat širokou komunitu, věkové i sociální kategorie. Lze říci, že se tím dařilo naplňovat smysl a podstatu socio-kulturní animace.

V ohniskovém tématu zaměřeném na vymezení socio-kulturní animace spíše jako **metody práce** nebo jako pracovní pozice bylo na počátku projektu fokusními skupinami doporučeno pracovat se socio-kulturní animací jako s metodou a nevymezovat jednoznačně pracovní pozici. Nositel projektu (Občanské poradenské středisko, o. p. s.) v době realizace projektu pracovní pozice přímo pojmem „socio-kulturní animátor“ nazýval. Fokusní skupina však tuto zkušenost shrnuje tak, že se socio-kulturní animace přesto objevovala napříč organizací a promítala se do všech pracovních pozic. Závěrečným doporučením tak je i na základě zkušenosti z tohoto projektu pojímat socio-kulturní animaci jako metodu práce. Doporučeními z úvodních fokusních skupin rovněž bylo „šířit metodu socio-kulturní animace na školách“. Tento bod se dařilo naplňovat po dobu realizace projektu ve formě zapojení studentů na povinných praxích do realizace aktivit socio-kulturní animace.

V tématu, které bylo označeno jako vysoce „abstraktní“ a teoretické, se účastníci fokusních skupin zaměřili na otázku, zdali má být socio-kulturní animace pojímána spíše jako **nástroj integrace jedinců** (rodin) do společnosti, nebo jako nástroj ke změně sociálního prostředí. Na počátku projektu došly fokusní skupiny k závěru, že v českém prostředí je tradičně vnímána role sociální práce jako nástroje integrace jedinců do společnosti. Přesto převládá názor, že rolí socio-kulturní animace má být spíše ovlivňování společnosti v rovině „prolomení bublin“. V závěrečné fokusní

skupině byla jednoznačná tendence trvat na ambivalenci, kdy socio-kulturní animace je jak nástrojem integrace do společnosti, tak zároveň nástrojem společenské změny.

V dalším tematickém ohnisku vznášely fokusní skupiny svá očekávání ohledně psané **metodiky socio-kulturní animace**. Byla vymezena řada témat, která by měla být obsažena (kompetence pracovníka, zdrojové disciplíny poznání, zásady práce s dobrovolníky, manažerské dovednosti, stressmanagement a ochrana před profesním vyhořením). V závěrečné fokusní skupině vychází najevo už jen pár dalších upřesnění, návrhů na doplnění metodiky. Výše uvedené oblasti jsou zpracovány, jako další doporučení je uvedeno např. upravit kompetence s ohledem na aktivity socio-kulturní animace „uvnitř“ a „venku“. Dále doporučení jazykové kompetence z důvodu práce v multikulturním prostředí.

Srovnání k DC 2: Překážky realizace socio-kulturní animace

V úvodních fokusních skupinách byla akcentována témata, jako je nalezení vhodného prostoru pro venkovní aktivity. V závěrečné fokusní skupině, bylo doplněno doporučení soustředit se více na pravidelné aktivity (pomůže předejít i technickým a administrativním potížím např. s jednorázovým zábořem veřejných prostranství).

Další doporučení se týkalo spolupráce na akcích mezi organizacemi navzájem, což pomáhá odstranit jedno z podstatných rizik, které vymezily už úvodní fokusní skupiny: je realizována řada dílčích jednotlivých aktivit, které ale dohromady nebudují komunitu.

Závěry evaluace a doporučení v rámci dopadů na sociální pracovníky (animátory)

Mezi základní doporučení vzešlá z realizace fokusních skupin na počátku realizace projektu i na jeho konci patří následující:

- Nepoužívat název socio-kulturní animace „navenek“, jen tam, kde to může být následně vysvětleno účastníkům/veřejnosti.
- Chápat socio-kulturní animaci nejen jako nástroj poznání lidí navzájem, ale i nástroj vzájemného poznání organizací působících v lokalitě.
- Neměla by být vymezována explicitně cílová skupina, aby nevznikaly bariéry v přístupu ke komunitním akcím tohoto typu.
- Implementovat do české komunitní práce socio-kulturní animaci jako metodu práce využitelnou v práci bez ohledu na konkrétní název pracovní pozice.
- Šířit metodu socio-kulturní animace na školách. Vzdělávání v tématu socio-kulturní animace v našich podmínkách nemusí nutně usilovat o akreditaci celého studijního programu, ani nezbytně o systematické zavedení do vzdělávacích standardů v oboru sociální práce;

doporučením je existence akreditovaných kurzů dalšího vzdělávání.

- Zapojovat studenty v rámci povinné praxe do aktivit socio-kulturní animace, případně realizovat prezentace socio-kulturních animátorů, kteří by navštěvovali poskytovatele sociálních služeb a předávali příklady dobré praxe.
- Provádět osvětu a šíření psaných materiálů o metodě socio-kulturní animace.
- Pracovník využívající socio-kulturní animaci musí mít „přístup k životu, který odpovídá budování komunity“. V první fázi realizace socio-kulturní animace by bylo vhodné najít dobrovolníky, kteří získají zkušenosti, a pak budou metodu šířit dále.
- Provádět další rozhovory s účastníky aktivit socio-kulturní animace s cílem zjistit, zdali se mění nejen situace jedince, ale i náhled okolí na něj.
- Provádět systematické pozorování návštěvnosti a sledovat, zdali se zapojí i někdo jiný, než je očekávaná skladba účastníků akce.
- Zaměřovat se ve větší míře na pravidelné aktivity a na spolupráci s jinými organizacemi při realizaci akcí sociálně-kulturní animace.

6.3.2 Evaluace dopadů na účastníky aktivit

Evaluace se zaměřila na dopady aktivit socio-kulturní animace na klienty ClubCafé Pessoa. Snažila se nalézt odpověď na otázku, jakou stopu zanechaly aktivity socio-kulturní animace na návštěvnících kavárny. Evaluace byla vystavěna na dvou výzkumných metodách: kvantitativní část proběhla dotazníkovým šetřením mezi návštěvníky komunitní klubové kavárny a kvalitativní část byla

založená na individuálních kvalitativních interview s pravidelnými klienty ClubCafé Pessoa. Celkem bylo provedeno 5 interview, kritériem pro výběr respondentů byla opakovaná účast na aktivitách socio-kulturní animace, což umožnilo zaznamenat dopady na život jedince a k jakým změnám v životě jednice docházelo.

Cílem **kvantitativního dotazníkového šetření** bylo: a) zjistit četnost návštěv komunitní kavárny a skladbu návštěvníků a za b) zachytit názory respondentů na změny v jejich životě, které nastaly v důsledku participace na aktivitách socio-kulturní animace. Dotazník obsahoval **celkem 14 otázek**. Celkem bylo odevzdáno **93 vyplněných dotazníků**.

Návštěvníky komunitní kavárny tvoří převážně osoby ve věku **26 – 55 let (49,5 %)**. Obě věkové kategorie **56 – 70 let a 70 a více let** dohromady pak tvoří přesně **třetinu všech respondentů (33,3 %)**.

Složení datového souboru z hlediska zdravotního omezení ukazuje, že klienti komunitní kavárny jsou z jedné čtvrtiny **osoby s nějakou formou zdravotního omezení (25,8 %)**.

Vzhledem k rámcové cílové skupině projektu, kterou jsou kromě osob v postproduktivním věku i osoby sociálně vyloučené, nebo sociálním vyloučením ohrožené, byla zařazena otázka zaměřená na druh soužití respondentů. Zcela **osaměle žijících osob je čtvrtina (25,8 %)**, s **rodinou nebo v partnerském svazku** žijí dvě třetiny respondentů **(66,7 %)**. Zbývající respondenti pak v přechodné formě ubytování kvůli zaměstnání či studiu (7,5 %).

Jaká je skladba návštěvníků kavárny a aktivit doprovodného programu ClubCafé Pessoa?

Z frekvenční analýzy vyplývá, že **celkem 69,9% návštěvníků kavárny zde bylo více než jednou** (pouze jednou 30,1% respondentů). **Z nich pak 14% navštěvuje kavárnu pravidelně** a stává se tak pro ně komunitním centrem. Z hlediska četnosti a pravidelnosti návštěv kavárny nás dále zajímalo, jaká je situace u osob osaměle žijících, což by pomohlo odhalit, jaká je role kavárny v udržování osaměle žijících osob v kontaktu s jinými lidmi a věkovými i sociálními kategoriemi. Data ukazují, že pouze jednou navštívilo kavárnu 37,5% respondentů osaměle žijících, což je dokonce o něco více než za celý datový soubor (30,1%). Podobně mezi pravidelné účastníky akcí kavárny patří

jen 8,3% osaměle žijících osob, což je méně, než za celý datový soubor (14%). Dá se tedy říci, že není možné jednoznačně prokázat roli samotné komunitní kavárny jako integračního činitele.

Také nás zajímalo, jaká je situace s četností a pravidelností návštěv aktivit komunitní kavárny mezi osobami se zdravotními omezeními. Zde se vliv komunitní role kavárny již projevuje zřetelně. Podíl jednorázových návštěv se snížil v tomto subsouboru **jen na 20,8% (versus 37,5% v celém datovém souboru)**. Podstatným může být zjištění, že podíl osob navštěvujících aktivity kavárny „občas“ vzrostl v souboru osob se zdravotními omezeními na 66,7% (versus 55,9% v celém datovém souboru). 12,5% osob ze zdravotním omezením je pravidelnými účastníky aktivit.

SROVNÁNÍ ČETNOSTI NÁVŠTĚV KOMUNITNÍ KAVÁRNY CÍLOVÝCH SKUPIN

Jak často chodíte do naší kavárny?	Osaměle žijící osoby		Osoby se zdravotním omezením	
	responzí	podíl	responzí	podíl
navštívil/a jsem kavárnu pouze jednou	9	37,5 %	5	20,8 %
občas	13	54,2 %	16	66,7 %
pravidelně	2	8,3 %	3	12,5 %
celkem	24	100 %	24	100 %

Z rozboru četností odpovědí v dotazníkovém šetření vyplývá, že **více než 3/4 respondentů (77,4%)** navštívilo doprovodný program. Komunitní kavárna tak jednoznačně naplňuje svůj komunitní a kulturní účel a je místem vhodným pro realizaci socio-kulturní animace. Pravidelně navštěvuje aktivity či kluby **více než 1/5 respondentů (21,5%)**. Roli socio-kulturní animace (aktivit doprovodného programu komunitní kavárny) jsme dále sledovali u podsouboru osob osaměle žijících (opět s cílem zjistit dopad na integraci osaměle žijících osob do společnosti). Zde se ukazuje, že podíl osob osaměle žijících, které nenavštívili žádný z programů socio-kulturní animace (doprovodného programu) je nízký (16,7%). Naopak podíl osob pravidelně se účastnících klubových aktivit je mírně vyšší oproti celému datovému souboru (25% versus 21,5%). Kumulativně pak představuje podíl osaměle žijících osob, které navštěvují alespoň „občas“ doprovodný program komunitní kavárny **celých 82,3% respondentů**, tzn. komunitní role aktivit socio-kulturní animace je zde zřetelně potvrzena. Z hlediska naplnění cíle předcházení sociálnímu vyloučení je podstatné zachytit dynamiku změny v komunitě. Kromě samotného zjištění, že téměř 4/10 respondentů (39,8%) navštěvuje komunitní kavárnu a její aktivity vždy s přáteli a 1/2 respondentů navštěvuje kavárnu sama (50,6%) je nejpodstatnější zjištění, že **téměř 1/10 respondentů (9,6%)** uvádí, že zpočátku navštěvovala kavárnu sama,

ale později se to změnilo. Obzvláště tento údaj vypovídá o schopnosti klubové komunitní kavárny zapůsobit na rozvoj a soudržnost komunity a předcházet tak riziku sociálního vyloučení.

Jaké jsou dopady návštěv komunitní kavárny na život klientů?

Cílem této části analýzy dat bylo hledat odpovědi na otázku, do jaké míry došlo u respondentů ke změně v životě, k aktivní změně v posledních 6 měsících i k dopadu na jejich sociální okolí. Dopad navštívených aktivit na život člověka měří otázka dotazníku zaměřená na změnu v životě člověka (v rovině názorových posunů, změn postojů, zvyků). **Z celkových 93 odpovědí bylo 21 pozitivních výroků (22,6%)**. Na první pohled se může podíl osob s deklarovanou změnou v životě jevit spíše nízké. Opak však může být pravdou. Postoje, či každodenní zvyky měníme jen velmi pomalu a málo často. V tomto kontextu může být udaná míra změny naopak až překvapivě vysoká, když uvážíme, že se jedná o vliv několika navštívených aktivit, případně pravidelné návštěvy aktivit socio-kulturní animace. Signifikantně vyšší podíl respondentů, kteří uvedli, **že v jejich životě došlo k změně**, je mezi respondenty z okruhu **osob se zdravotním omezením (33,3%)**. Lze tedy vyvodit dílčí závěr, že k aktivní změně dochází spíše u skupiny osob charakterizované zdravotním omezením, než u skupiny definované životem o samotě.

PODÍL ODPOVĚDÍ OSOB SE ZDRAVOTNÍM OMEZENÍM

Otázka č.5: Změnil/a jste něco (náзор, postoj, zvyky)	počet responzí	podíl
ano	8	33,3 %
ne	16	66,7 %
celkem	24	100 %

Potvrzením souvislosti aktivního přístupu k životu a změny v životě může být rozbor odpovědí v okruhu respondentů, kteří deklarovali, že **navštěvují pravidelné aktivity/ kluby**. V tomto okruhu respondentů **55 %** deklaruje, že vlivem navštívené aktivity **došlo v jejich životě ke změnám**. Lze tak vyvodit dílčí závěr, že aktivity socio-kulturní animace přispívají **ke změně v subjektivně prožívané kvalitě života respondentů**. V návaznosti na předchozí otázku v dotazníku je další otázka měřením subjektivně deklarované aktivity za posledních 6 měsíců v životě respondentů. Dvě třetiny respondentů (**66,7 %**) subjektivně vnímá, že **v posledních 6 měsících začali něco aktivně dělat**. Zároveň však také lze interpretovat data tak, že **pouze 1/4 až 1/3 respondentů pociťuje změnu v životě**, přestože celé 2/3 respondentů se snažily v uplynulých 6 měsících o aktivní změnu. Přesto i tento výsledek lze považovat za velmi zřetelný přínos ke kvalitě života respondentů.

Jako kontrolu validity dat lze využít filtraci respondentů, kteří odpověděli, že se účastní pravidelných aktivit socio-kulturní animace. Zde se pak procento odpovědí „ano“ v případě aktivity v posledních 6 měsících dosahuje **vysoké hodnoty 93,3 %**. Vliv aktivit socio-kulturní animace na širší sociální okolí respondenta měří otázka č. 7.

Jde opět o subjektivní vyjádření z pohledu respondenta, návštěvníka komunitní klubové kavárny. V celém datovém souboru lze vysledovat jen mírně nadpoloviční subjektivní vyjádření „**ano, změna v mém jednání má dopad i na lidi v mém okolí**“ (**57,8 %**). O to zajímavější mohou být dílčí rozbor rozložení odpovědí u osob osamoceně žijících, či osob se zdravotními omezeními (cílovými skupinami projektu socio-kulturní animace)

Mezi respondenty osaměle žijícími je subjektivní hodnocení dopadu změny **v jejich chování na okolí vyjádřeno v 35,7 % případech**. To lze interpretovat samotným statutem osamoceně žijících osob – změna v jejich osobním přístupu k životu má z důvodu osamoceně obývané domácnosti menší vliv na okolí, než je tomu v celém datovém souboru. Zřetelný výkyv v distribuci odpovědí je **u osob se zdravotními omezeními**. Tato skupina respondentů deklaruje, že **změna v jejich chování má na okolí vliv v 63,6 % případech**.

Nejvyšší míru subjektivního hodnocení dopadu změn na své sociální okolí lze nalézt mezi respondenty, kteří **se aktivně pravidelně zapojují do aktivit** socio-kulturní animace. Zde je **míra pozitivní odpovědi u 73,3 % respondentů**. Lze tak potvrdit výrazný vliv aktivit socio-kulturních aktivit pravidelného typu (kluby) na sociální okolí

respondentů. Nekomerční a nezisková podstata ClubCafé Pessoa byla popsána výše. K tématu se přímo váže dotazník formulací „Vnímáte naši kavárnu jinak než jako běžnou komerční kavárnu?“ Distribuce odpovědí je v poměru 80/20 ve prospěch vnímání klubové komunitní kavárny jinak než jako běžné komerční kavárny. Částečně otevřená otázka zaměřující se na kvalitativní slovní vyjádření **podstaty „jiné“ kavárny** přinesla nejvyšší četnost odpovědí ve čtyřech výrocích: „místo, kde si můžu rozšířit obzory a poznat nové věci“ (23,7 %); „místo, odkud si odnášíme zajímavé myšlenky a podněty“ (19,4 %); „místo, kde mají zájem o člověka, ne jenom o prodané kávy“ (18,3 %) a „místo, které člověka osvěží příjemnou atmosférou a klidem“ (16,1 %). V dalších volných odpovědích s možností formulace odpovědi vlastními slovy (4,3 %) pak zaznely tyto výroky: „místo, které je zajímavé“; „místo, které se mi spojuje s kamarády“; „místo, které každého přichozícího obejmě hřejivou atmosférou a nabízí sdílení aktivit, které rozvíjejí ducha, pohladí srdce i osvěží tělo“ nebo „je neutrálním územím pro myšlenky, názory, pro různé kulturní žánry a aktivity, svou různorodostí programů vzbuzuje zvědavost“.

Hlavním výzkumným cílem **kvalitativní evaluace** bylo zjistit, jaké dopady má socio-kulturní animace na život jedince v komunitě. Tento hlavní výzkumný cíl (HVC) se dále dělí na dva dílčí cíle (DC), které jsou následně transformovány na devět otázek tazatelských (TO).

DC1: Jaké jsou důvody motivující účastníky k návštěvám socio-kulturních aktivit v ClubCafé Pessoa?

DC2: K jakým změnám dochází a jak je ovlivňován život jedince, který opakovaně navštěvuje aktivity socio-kulturní animace?

V první fázi výzkumného šetření byl věnován prostor pro tvorbu strategie a otázek pro kvalitativní evaluační rozhovor (částečně narativní technika, částečně polostrukturovaný rozhovor). Celkem došlo k oslovení osmi návštěvníků kavárny, kteří splňovali zvolená kritéria cílové skupiny projektu. Jednalo se o záměrný výběr, kdy podstatné bylo, aby všichni byli návštěvníky ClubCafé Pessoa (dále jen CCP) a jejich návštěvy byly pravidelné (viz tabulka na následující straně). Konečný rozhovor byl uskutečněn s pěti z nich.

PŘEHLED RESPONDENTŮ (ROZHOVORY S KLIENTY)

Respondent	Počet let navštěvování kavárny	Fiktivní jméno pro výzkum
R1	3,5	Lukáš
R2	4,5	Nela
R3	1,5	Kateřina
R4	4	Tomáš
R5	3,5	Kamil

Rozhovor probíhal za pomoci techniky čáry života a narativního rozhovoru. V první fázi tedy dotazovaný obdržel papír a jeho úkolem bylo nakreslit křivku jeho života podle toho, jak vnímá, že se jeho život vyvíjel. V druhé fázi na křivce vyznačil výrazné, zlomové body a v posledním kroku svůj příběh popsal slovně. Následně byl dotazován na další skutečnosti, které v samotném vyprávění nebyly řečeny. Všechny rozhovory byly se souhlasem respondentů nahrávány na záznamové zařízení a následně doslovně přepsány. Poté probíhala analýza těchto rozhovorů a jejich interpretace.

Jaké důvody motivují účastníky k návštěvám socio-kulturních aktivit v ClubCafé Pessoa?

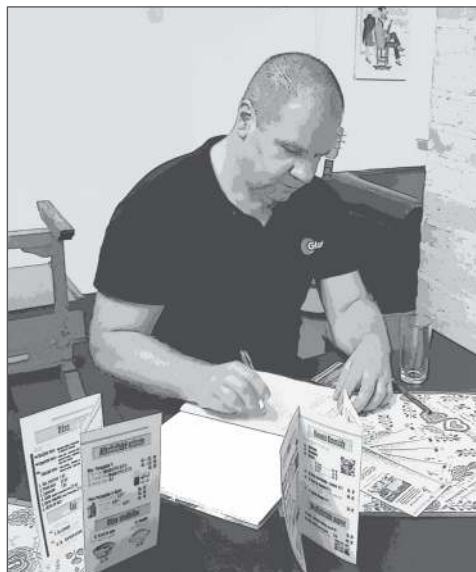
Dotazovaní se shodují, že CCP pro ně představuje **přednášky na nejrůznější témata**. Současně se jim vybaví i **samotné prostředí kavárny**. Dva z respondentů také již v tomto bodě zmínili a ocenili **možnost účasti a vlastní prezentace**. Celkově respondenti navštěvují CCP v rozsahu od jednoho a půl roku po čtyři a půl roku. Cesty, jak se k němu dostali, byly různé. Počínaje

objevením některého z letáčků, přes doporučení a pozvání od přátel, až po spolupráci s jinými organizacemi. Hlavními důvody, které podmiňují opakované návštěvy v CCP, patří zejména **atmosféra**, která pro návštěvníky představuje **příjemné a podnětné prostředí**. Samotné prostředí představuje další z často zmiňovaných oblastí, ať se jedná o prostory kavárny, nebo o **personální zajištění**. Třetí podstatnou oblastí je **zdroj informací a možnost rozvoje a vzdělávání**. Čtvrtou oblastí je společnost, **vytváření sociálních kontaktů**, kdy **vznikají i trvalá přátelství**. Zároveň to představuje skupinu lidí (například s podobným zaměřením či podobnými zájmy), ve které je možné **vést diskusi na různá témata**. Dále byly zmíněny oblasti jako nostalgie a vzpomínky, anebo **vlastní zainteresovanost na programu**. Při výběru konkrétní akce hraje nejdůležitější **roli samotné téma**, kdy největší zájem vyvolává **cestování**, přičemž takto zaměřené přednášky slouží jako **zisk nových a zajímavých informací**, tak i **inspirace pro vlastní cestu**. Zájem byl také o **psychologická či sociální témata, zdravý životní styl**. Byly také zmíněny akce, kde návštěvníci sami něco tvoří,

či vernisáže obrazů a hudební vystoupení. Jeden z dotazovaných také uvedl, že v jeho rozhodování hraje i roli **doporučení od někoho známého**.

K jakým změnám dochází v životě jedinice, který opakovaně navštěvuje aktivity socio-kulturní animace?

Všichni z dotazovaných zaznamenali **alespoň nějakou změnu**. A to ať se již jednalo o **změny drobnější**, nebo **změny celkové**. Dotazovaní se pravidelně či sporadicky účastní i jiných aktivit mimo CCP. Mnohdy se jedná o podobné aktivity a akce, jako jsou nejrůznější přednáškové cykly nebo hudební vystoupení. Někteří se i sami věnují tvorbě nějaké aktivity. Za **největší překážku je považován nedostatek času**. Jeden z respondentů pak vnímá i jiné překážky, jako například to, že ve svém okolí **nemá osoby s podobnými zájmy**. Takovéto výsledky vnímáme tak, že vybraní respondenti již navštěvují CCP několik let a došlo u nich během té doby k mnoha posunům a změnám. Za největší přínos jsou celkově považovány **nové sociální vztahy, prostor k trávení volného času a informace**. Pocity a dojmy z návštěv CCP lze shrnout **především pozitivně**. Pozitivně na ně působí i **samotné prostředí**, ve kterém se jednotlivé akce konají. U většiny z dotázaných má návštěva aktivit v CCP **vliv na jejich osobní život**. Ať se již jedná o **budování sebedůvěry a schopnosti sebeprosazení**. Za stěžejní je také považováno **navázání sociálních kontaktů**, které přesahují do osobního života. Přednášky jsou pak považovány za zdroj informací pro možnost **osobního rozvoje a dalšího vzdělávání**.

Závěry a doporučení v rámci dopadů na účastníky aktivit

Řada dílčích zjištění z kvantitativní části evaluace ukazuje na pozitivní vliv aktivit socio-kulturní animace na udržení osob ohrožených sociálním vyloučením v kontaktu s komunitou.

Data dokazují, že se částečně **daří zaujmout komunitu** natolik, že se vytváří i skupina osob pravidelně se účastnící aktivit socio-kulturní animace (14 % respondentů). Zároveň lze jednoznačně postulovat, že 3/4 respondentů se účastnily doprovodného programu kavárny. To znamená, že aktivity socio-kulturní animace jsou **hlavním objektem zájmu** návštěvníků kavárny (dokonce 82,3 % seniorů a osob se zdravotním omezením).

Podařil se zachytit i jev, kdy téměř 1/10 respondentů (9,6 %) uvedla, že zpočátku navštěvovali kavárnu sami, ale v čase se to změnilo a stali se součástí větší skupiny. Kvalitativní výstupy z individuálních interview pak jasně potvrzují, že dochází k navazování přátelství a k budování **přirozených sociálních sítí**.

V kvalitativních interview je jednoznačně akcentováno prostředí komunitní kavárny jako silný motivátor pro opakovanou účast na aktivitách. Je zmiňováno prostředí plné důvěry a tedy **bezpečí pro klienta**, který prochází nelehkým obdobím života a může se za normálních okolností stranit společnosti. Z pohledu dopadů aktivit socio-kulturní animace na život respondentů ukazuje jak kvantitativní analýza, tak kvalitativní část studie, že respondenti deklarují **subjektivní posun** v rovině názorových a hodnotových osobních východisek. Třetina respondentů se zdravotním omezením uvádí, že v jejich životě došlo ke změnám a respondenti, kteří se účastní pravidelných socio-kulturně animačních aktivit, dokonce uvádí **v 55 %, že v jejich životě došlo ke změnám**. Podobně pak i v otázce, zdali respondenti něco aktivně ve svém životě změnili v posledních 6 měsících. Pokud nejsou samotné aktivity socio-kulturní animace přímo spouštěčem těchto **pozitivních změn v životě**, pak jsou minimálně prostředím, ve kterém se mohou tyto pozitivní změny realizovat a trvale udržet. Budování sebedůvěry, také schopnosti sebezprosažení jsou v širším kontextu průvodním jevem participace na aktivitách socio-kulturní animace. Jak kvantitativní část, tak kvalitativní část evaluační studie potvrzuje vliv změn v životě klienta i na jeho bezprostřední okolí nejzřetelněji u osob se zdravotními omezeními (63,6 % respondentů). Pozitivním signálem do budoucna může být i fakt, že 1/5 návštěvníků komunitní kavárny je ochotna se **aktivně zapojit do budoucích aktivit** socio-kulturní animace (další přednášky, workshopy, výstavy atp.).

Doporučení pro rozvoj aktivit socio-kulturní animace do budoucna zní takto:

- Provést s časovým odstupem roku až dvou další on-line dotazníkové šetření (případně doplněno o papírovou formu sběru dat v případě potřeby oslovit osoby se ztíženým přístupem k moderním komunikačním technologiím) pro potřeby srovnání vývoje ve skladbě klientů kavárny (zdali roste podíl návštěvníků pravidelně se účastnících aktivit, nelze zachytit výzkumnou „momentkou v čase“, která byla provedena v tuto chvíli).
- Na základě interpretace kvalitativních interview, které zachytily fenomén vytváření „malých kroužků přátel“ při některých aktivitách (kdy se samostatně přichází jedinec může cítit „na okraji“ se pokusit pracovníky klubové kavárny o další propojování lidí, vzájemné představení a integraci do již existujících sociálních sítí).
- Zachovat stávající diverzitu aktivit socio-kulturní animace, která pokrývá zájem celého spektra věkových kategorií i zájmů.
- Klást důraz na pravidelně se opakující typy aktivit za účelem získání dalšího množství pravidelných participantů na aktivitách.
- Pravidelně vystavovat např. výrobky klientů z rukodělných aktivit a (v případě souhlasu) prezentovat dokumentaci z aktivit na webu organizace.
- Prezentovat (v případě souhlasu) názory účastníků, pravidelných participantů na pořádané aktivity na nástěnkách v organizaci, či na webu organizace.

Závěr

Vážení čtenáři,

děkujeme, že je dočtli až sem! Každý závěr je vhodnou příležitostí ohlédnout se zpátky a zhodnotit, co nám realizovaný projekt přinesl i vzal. Pro ClubCafé Pessoa to bylo období zlomové, protože se přesunulo do nových prostor a začalo s uplatňováním prvků socio-kulturní animace jako nedílnou součástí svého programu. Od května 2019 začalo být v kavárně pravidelně otevřeno pro veřejnost.

Dosáhnout na tuto metu nás samozřejmě stálo mnoho energie. Testovací režim sice přerušily letní prázdniny, ale na podzim se podařilo zdárně navázat. Provoz pak zasáhl vnější okolnosti a k 13. 3. 2020 byl v souladu s vládním nařízením opět přerušen. I tak jsme zaznamenali nárůst návštěvníků. V počtu registrovaných členů jsme se přešplhali přes 800, začali jsme více lákat mladé lidi a cizince. Vedle tradičních aktivit jako cestovatelské přednášky, čtenářský či filmový klub se během projektu objevilo více výstav, bazárků, a v závěru projektu i hudebních večerů a herních úterků. Příjemným oživením byla dlouhodobá stáž dvou mladých dobrovolníků z Portugalska, díky nimž se podařilo uspořádat třídní minifestival Primavera Portuguesa. Stejný scénář jsme chtěli zopakovat i v roce 2020, kdy u nás zahájili praxi další dva zahraniční dobrovolníci, tentokrát z Itálie. Festival i praxe musely být odsunuty na neurčito.

Všechno samozřejmě není vždycky skvělé a občas se akce nepovedou, nebo se vůbec neuskuteční, ale dokud se lidé rádi vracejí, nemáme se čeho bát. S touto nadějí vstupujeme do období „oživení“ celé naší země po několikátýdenní karanténě, kdy byly uzavřeny všechny kavárny a vůbec všechna místa, kde se shromažďují lidé a realizují zde své volnočasové, zájmové, kulturní či sportovní aktivity. Vše tak nějak proti duchu ClubCafé Pessoa i celému projektu SKA, vidíte? Brzy se však ukáže, zda jsme schopni obhájit si svou existenci a fungovat v komunitě dál. Držte nám palce!

Summary

Socio-cultural animation as a concept or labour method is not very well known in our country yet. In spite of that it can enrich the approach of social workers and contribute to the innovation of procedures used by them providing services to individuals, groups and communities. It can help in the key moments of effort to „revive“ and motivate clients to be active in finding solutions to their own problems. This book works with the theoretical basis of both socio-cultural animation and community social work, but also brings a number of methodological procedures, techniques and instructions, as well as 100 practical examples how the new concept could be applied. It presents the thought construction of the „socio-cultural animation“ concept as well as its historical development, values, goals and paradigms. This book demonstrates the first use of animation techniques and reveals the space for socio-cultural animation in the current concept of community work also in the historical context of community work development. Describes models and approaches of various social scientists, educators and animators from around the world in range of community work and socio-cultural animation, incl. its geographical situation to Western, Central and Eastern Europe, the USA, Latin America and Australia. The authors of the book focus on three models of intervention – educational, social and cultural – which they introduce within the Czech knowledge context. They are mainly based on Portuguese literature and experience gained during the internship in Escola Superior de Educação Coimbra in Portugal full of excursions and workshops in community centers in Lisbon, Porto and northern and central Portugal. Attention is focused mainly to the role of socio-cultural animator, which is the key to successful application of this concept, as well as his professional competencies, personal preconditions, forms of education and tools of life-long learning. The book describes methods and procedures applying socio-cultural animation in a group and in a community. It provides a brief introduction of the basic theses of working with group dynamics and group typology, followed by a whole set of tools to apply animation techniques during lectures, workshops and other educational activities, in hobby clubs, self-help groups or during artefiletics and musicofiletics. The authors rely on the concepts of community and hobby education, experiential pedagogy, psychotherapy and experiential learning. The greatest effort of the author's team is then reflected in the description of the use of animation approaches in community development, where important concepts such as strengthening communities, participation, renewal of traditions, public space, volunteering or solidarity economy are mentioned. There is also the area of creating community projects and building distinctive communities, based on the concepts of community development, radical community work, enculturation, philanthropy, altruism and Defourny's economic theses. In conclusion, the authors present their own example of the implementation of socio-cultural animation in a community café, which was tested in the project „Utilization of socio-cultural animation as an innovative tool of community social work“ and based on evaluation research of the impact on visitors of café and workers who have applied the innovative approach in their practice.

Profily autorů

Hlavní autoři

Mgr. Jan Hloušek, Ph.D.

Vystudoval obor právo na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Od roku 1995 se věnoval právu neziskového sektoru, zejména oblasti statutárního práva a sociálního podnikání. Po roce 2000 se začal profesně zaměřovat na odborné sociální poradenství, zejména na oblast oddlužení a osobních bankrotů, které rozvíjí v občanských poradnách v Hradci Králové, Náchodě a Jičíně. Na Univerzitě Hradec Králové působí od roku 2005 jako odborný asistent, od roku 2017 pak jako ředitel Ústavu sociální práce Filozofické fakulty. V poslední době se výzkumně i publikačně zaměřuje na rozvoj komunitní sociální práce, zejména specifické metody socio-kulturní animace. Na přízpusobení této metody v českém prostředí spolupracuje s Vysokou školou pedagogickou v portugalské Coimbre od roku 2015. V projektu SKA působil jako mentor.

Mgr. et Bc. Zuzana Hloušková

Vystudovala bohemistiku na Filozofické fakultě UK a sociální práci na Univerzitě Hradec Králové. Od r. 1999 pracuje v nevládním sektoru, kde získala zkušenosti s řízením organizace i evropských projektů, poradenskou činností, dobrovolnickými a vzdělávacími programy. Několik let působila také v akademické sféře, kde se věnovala výuce prakticky orientovaných předmětů. Podílela se edičně i autorsky na vzniku řady adresářů neziskových organizací a sociálních služeb v Královéhradeckém kraji a odborných publikací věnovaných spolkové činnosti, fundraisingu a komunitnímu plánování sociálních služeb. S metodou socio-kulturní animace se seznámila během spolupráce s Vysokou školou pedagogickou v portugalské Coimbre. V projektu SKA působila jako jeho manažerka.

Mgr. Veronika Hůlková

Vystudovala na Ústavu sociální práce Univerzity Hradec Králové obor Sociální práce. Během studia absolvovala odbornou praxi v komunitním centru Amaro Phurd a v komunitním centru ZIP v rámci organizace Salinger. Od roku 2016 působila jako koordinátorka vzdělávacích aktivit v ClubCafé Pessoa, díky kterému se začala zabývat socio-kulturní animací a v roce 2018 obhájila diplomovou práci věnující se tomuto tématu. V roce 2019 se zapojila do projektu „Systémová podpora sociální práce v obcích“ pod záštitou MPSV. V projektu SKA do té doby působila jako socio-kulturní animátorka. Nyní je na rodičovské dovolené.

Hosté

PhDr. Martin Smutek, Ph.D.

Působí na Ústavu sociální práce Filozofické fakulty Univerzity Hradec Králové. Absolvoval obor Sociální politika a sociální práce na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně. Jeho odborným zaměřením je teorie sociálního státu a soudobé modernizační procesy

ve společnosti. Dlouhodobým předmětem jeho zájmu je proces standardizace práce v pozdně-moderní společnosti a jeho dopady na sektor služeb, způsobující „robotizaci“ práce, „pásovou produkci“ služeb a de-humanizaci na poli sociální práce. Odborně se také zabývá evaluacemi sociálních programů a na toto téma napsal také několik odborných publikací. V projektu SKA působil jako evaluátor.

Mgr. & Lic. Mário Miguel Montez

Absolvoval bakalářská studia v oboru Kulturní animace na Instituto Superior de Ciências Educativas v Odivelas a v magisterském stupni navázal oborem Rozvojová studia na ISCTE-IUL v Lisabonu. Získal také licenciaturu v oboru Animace v sociální pedagogice a certifikaci v rámci oboru Sociální práce a orientace se specializací v Socio-kulturní animaci na ESEC v Coimbre. V současné době završuje doktorská studia v oboru Místní rozvoj a mezinárodní spolupráce na Polytechnic University of Valencia. Socio-kulturní animaci se věnuje od roku 2004 (Komunitní centrum v Santa Casa Misericórdia Lisabon, Centrum komunitních služeb v Carcavelos, Programa Escolhas - národní program sociálního začleňování atd.). Nyní působí jako odborný asistent na ESEC v Coimbre v Portugalsku. Zabývá se rozvojem komunit s využitím socio-kulturní animace a participačních technik. V projektu SKA působil jako konzultant a lektor.

Autoři dílčích částí

Bc. Veronika Obrovská

Získala bakalářský titul v oboru Sociální práce na Ústavu sociální práce Univerzity Hradec Králové a nyní zde studuje navazující magisterský obor. Od roku 2018 pracuje jako odborná sociální poradkyně v Občanské poradně v Hradci Králové, kde se věnuje poradenské činnosti poskytující pomoc osobám v nepříznivých životních situacích. V projektu SKA působila jako socio-kulturní animátorka.

Mgr. Nikola Kozová

Vystudovala sociální práci na Univerzitě Hradec Králové. Již při studiu pracovala v nízkoprahovém zařízení s dospívajícími dětmi. Následně začala pracovat jako metodička pro Ministerstvo práce sociálních věcí v rámci projektu „Systémová podpora sociální práce v obcích“. V roce 2018 se zapojila externě do projektu SKA, díky kterému získala mnoho nových zkušeností a vyzkoušela si metodu socio-kulturní animace v praxi.

Bc. Veronika Dostálková

Získala bakalářský titul v oboru Sociální patologie a prevence na Pedagogické fakultě Univerzity Hradec Králové. Profesionálně se věnuje produkční činnosti, která se zaměřuje na digitální a analogický obsah v komerční sféře. Zasloužila se také o vznik co-workingového studia KOUT. V projektu SKA působila krátce (zástup za V. Hůlkovou) jako socio-kulturní animátorka, kdy se snažila věnovat především tvůrčím aktivitám, přispívajícím ke kreativnímu rozvoji specifických skupin obyvatelstva.

Seznam použité literatury:

- ADRA. *Dobrovolnický program*. Adra.cz [online]. ©2014 [cit. 25. 8. 2019]. Dostupné z: <https://www.adra.cz/dobrovolnictvi/liberec/dobrovolnický-program>.
- ALAN, J. Alternativní kultura jako sociologické téma. In ALAN, J. (ed.) *Alternativní kultura: Příběh české společnosti 1945-1989*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2001.
- ALKIRE, S., DENEULIN S. Introducing the Human Development and Capability Approach. In Deneulin, S. (ed.) *Development and Freedom: An Introduction to the Human Development and Capability Approach*. Earthscan: Dubaj, 2009. ISBN 978-1-55250-470-3.
- ANDER-EGG, E. *La Problemát i ca de l'Animación Sociocultural : Animace Sociocultural*. Buenos Aires, San Pablo Editora, 2012, s. 24–38.
- ASSMANN, J. *Kultura a paměť: písmo, vzpomínka a politická identita v rozvinutých kulturách starověku*. Praha: Prostor, 2001. Obzor; sv. 33. ISBN 80-7260-051-6.
- BAPTISTA, A. M. Animação e Animadores Socioculturais : imprecisões, ambiguidades, incertezas e controvérsias de uma ocupação profissional num mundo em transformação. *Revista Práticas de Animação* roč. 6, č. 5, 2012. ISSN 1646-8015. Dostupné z <https://docs.google.com/file/d/0BwkMI7wWB45IN2luVm12QnB6STQ/edit>.
- BARKER, Ch. *Slovník kulturních studií*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-736-7099-2.
- BARTOŠOVÁ, Z. *Průvodce firemní filantropií*. Praha: Fórum dárců, 2005. ISBN 80-902965-5-6.
- BEDNÁŘOVÁ, Z., PELECH, L. *Slabikář sociální práce na ulici: supervize, streetwork, financování*. Brno: Doplněk, 2003. ISBN 80-7239-148-8.
- BERGER, P. *Pozvání do sociologie: humanistická perspektiva*. Brno: Barrister & Principal, 2003. ISBN 80-85947-90-0.
- BERNARD, R. *Research Methods in Anthropology: Qualitative and Quantitative Approaches*. Landham (USA), Rowman Altamira: 2011. ISBN 978-07-591-1243-8.
- BLOCHOVÁ, M. *Využití arteterapeutických technik k naplnění cílů sociální práce*. [online]. Praha, 2017. Bakalářská práce. Pražská vysoká škola psychosociálních studií. [cit. 25. 1. 2020] Dostupné z http://www.pvpsps.cz/data/2017/11/20/12/blochova_marketa.pdf.
- BÖHNSCH, L., MÜNCHMEIER, R. *Wozu Jugendarbeit? Orientierungen für Ausbildung, Fortbildung und Praxis*. Weinheim–München: Juventa Verlag, 1987. ISBN 978-377990-294-2.
- BRADFORD, I., GIBB, J., & BENNE, L. *T-Group and Laboratory Method*. New York: Wiley, 1964.
- BRAGER, G., SPECHT, H. *Community Organizing*. New York: Columbia University Press, 1991. Rev. vyd. Social Work and Social Issues.
- BRUEGGEMANN W. G. *The Practice of Macro Social Work*. 3. vyd. Belmont: Thomson Brooks/Cole, 2006. ISBN 978-0534575854.
- BUŽGOVÁ, R. *Paliativní péče ve zdravotnických zařízeních: potřeby, hodnocení, kvalita života*. 1. vyd. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-5402-4.
- BROŽ, F., VODÁČKOVÁ, D. *Krizová intervence v kazuistikách*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-802-6208-112.
- CABANAS, Q. *Pedagogía familiar*. Madrid: Narcea Ediciones, 1993. ISBN 978-84-277-1009-2.
- CARIDE, J. A. Paradigmas teóricos en la Animación Sociocultural. In TRILLA, J. (ed.) *Animación Sociocultural teorías, programas y ámbitos*. Barcelona: Ariel, 1997. s. 41–59.

- CARIDE, J. A. Teorie, Models I Paradigmas En Educació Social. In PLANELLA, J. VILAR, J. (eds.) *L' Educació Social: projectes, perspectives i Camins*. Barcelona: Pleniluni. 2003. s. 1–22.
- CENTRUM DIVADLA UTLAČOVANÝCH. *Co je divadlo utlačovaných?* Divadloutlacovanych.cz [online]. ©2015. [cit. 11. 11. 2017]. Dostupné z: <http://www.divadloutlacovanych.cz/index.php>.
- CENTRUM PRO INTEGRACI CIZINCŮ. *Dobrovolnický program*. Cicpraha.org [online]. ©2012 [cit. 25. 8. 2019]. Dostupné z: <http://www.cicpraha.org/cs/dobrovolnici-a-kluby/dobrovolnici-a-kluby.html>.
- COVEY, S. R. *7 návyků skutečně efektivních lidí: zásady osobního rozvoje, které změni váš život*. Praha: Management Press, 2006. ISBN 978-80-7261-156-0.
- CRKALOVÁ, A., RIETHOF, N. *Průvodce světem koučování a osobnostní typologie: inspirace pro praxi*. Praha: Management Press, 2012. ISBN 978-80-7261-252-9.
- CUNGI, Ch. *Como controlar el estres en la vida personal y profesional*. Barcelona: Biblograf SA, 2004. ISBN 978-8483325360.
- CUNGI, Ch., LIMOUSIN, S. *Relaxace v každodenním životě*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-717-8948-8.
- CUNGI, Ch., LIMOUSIN, S. *Relaxace v každodenním životě: pro profesionály*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-717-8948-8.
- ČIŇČERA, J. *Práce s hrou: pro profesionály*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1974-0.
- DAHLKE, R. *Everyday Initiations: How to Survive Crises Using Rituals*. Nashville: Bluestar Communications, 1999. ISBN-13: 978-1885394231.
- DANĚK, J. *Osobnostní a sociální rozvoj*. [online]. Brno, 2009. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, Institut mezioborových studií Brno. [cit. 3. 9. 2019]. Dostupné z: http://digilib.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/9610/dan%C4%9Bk_2009_bp.pdf?sequence=1.
- DEFOURNY, J. *Social enterprise at the crossroads of market, public policies and civil society*. London: Routledge. 2006, ISBN 978-0415-37878-9.
- DEL MAR, H. M. La animación sociocultural: una práctica participativa de educación social. In *Revista de Estudios de Juventud*, č. 74, 2006, s. 73–93.
- DENEULIN, S., SÉVERINE, S., *Přístup k lidskému rozvoji a schopnostem*. In SHAHANI, L. Úvod do lidského rozvoje a schopnosti přiblížit svobodu a agenturu. Sterling, Virginia Ottawa, Ontario: Earthscan International Development Research Center, 2009. ISBN 9781844078066
- DEVITO, J. A. *Základy mezilidské komunikace*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2018-0.
- DOBROVOLNICKÉ CENTRUM. DIECÉZNÍ CHARITA ČESKÉ BUDĚJOVICE. *Dobrovolnické programy*. Dobrovolnicib.cz [online]. ©2020 [cit. 25. 8. 2019]. Dostupné z: <https://dobrovolnicib.cz/o-dobrovolnickem-centru/dobrovolnicke-programy/mosty-nadeje/>.
- DRLÍČKOVÁ, S. Muzikofiletika. *Arteterapie*, 2014, č. 34, s. 75–89. ISSN 1214-4460.
- DTI. *Social Enterprise: a strategy for success*. [online]. ©2002 [cit. 20. 9. 2019]. Dostupné z: http://www.nftmo.com/adapt/publisher.kc/TMO%20Docs/original%20doc%20lib%20docs/Supporting%20Information/TMOs%20and%20the%20Right%20to%20Manage/Soc%20ent%20stratNComm_047.pdf.
- DUDOVÁ, A. Animace jako model komunitní práce. *Fórum sociální práce*. Roč. 2018, č. 2, s. 51–55. ISSN 2336-6664.
- DUDOVÁ, A., KAPLÁNEK, M., MACKŮ, R. *Mnohotvarý fenomén animace. Pokus o rozdělení animace na základě východisek a cílového zaměření jednotlivých typů animace*. Pedagogická orientace, 2011, roč. 21, č. 3, s. 284–304. ISSN 1211-4669.
- DUFFKOVÁ, J., URBAN, L., DUBSKÝ, J. *Sociologie životního stylu*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-123-6.

- DUCHOŇ, B., ŠAFRÁNKOVÁ, J. *Management: integrace tvrdých a měkkých prvků řízení*. Praha: C. H. Beck, 2008. ISBN 978-80-7400-003-4.
- DVOŘÁK, P. *Příručka aktivisty peer programu*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2007.
- DVOŘÁKOVÁ, M. *Technologie vzdělávání dospělých I*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2013. ISBN 978-80-244-3580-0.
- DVOŘÁKOVÁ, M. *Technologie vzdělávání dospělých II*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2013. ISBN 978-80-244-3581-7.
- DYCZEWSKI, L. *Kultura polska w procesie przemian*. Lublin: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 1993. ISBN 978-8385291633.
- ELICHOVÁ, M. *Sociální práce: Aktuální otázky*. Praha: Grada Publishing, 2017. ISBN 978-80-271-9803-0.
- ENOA - ASSOCIAÇÃO INTERCULTURAL DE ANIMAÇÃO. *Animation*. Enoa.ro [online]. ©2007 [cit. 16. 12. 2017]. Dostupné z: <http://enoa.ro/home/animation/>.
- ETTLEROVÁ, M. *Role a význam tradic v životním způsobu*. [online]. Praha, 2006. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Katedra sociologie. [cit. 26. 7. 2019]. Dostupné z: file:///C:/Users/Notebook/Downloads/DPTX_2006_1_11210_ASZK10001_129702_0_27597.pdf.
- FONTE, R. *A formação de Animadores Socioculturais*. Fundação Lapa do Lobo: Canas de Senhorim, 2012. ISBN 978-989-20-2802-6.
- FOTH, M. Sociocultural Animation. In *Encyclopedia of Developing Regional Communities with Information and Communication Technology*. [online]. ©2006. Queensland University of Technology. [cit. 26. 9. 2019]. Dostupné z: <https://www.irma-international.org/viewtitle/11456/?isxn=9781591405757>.
- FREIRE, P. *Pedagogy of the oppressed*. Harmondsworth: Penguin Books, 1972. ISBN 0-14-080331-9.
- FRIČ, P. a kol. *Dárcovství a dobrovolnictví v České republice: Výsledky výzkumu NROS a AGNES*. Praha: AGNES a NROS, 2001. ISBN 80-902633-7-2.
- FRIČ, P., VÁVRA, M. *Tři tváře komunitního dobrovolnictví: neformální pomoc, organizovaná práce a virtuální aktivismus*. Praha: Agnes, 2012. ISBN 978-80-903696-9-6.
- GABORA, L., SAAB, A. Creative interference and states of potentiality in analogy problem solving. In CARLSON, L., HOELSCHER, C., SHIPLEY, T. (eds.) *Proceedings of the 33rd Annual Meeting of the Cognitive Science Society*. Austin, TX: Cognitive Science Society, 2011. s. 3506–3511.
- GARCÍA, J. M. Educación y adultos mayores. in Fonte, R. *A formação de Animadores Socioculturais*. Fundação Lapa do Lobo: Canas de Senhorim, 2012. ISBN 978-989-20-2802-6.
- GARCÍA, E., SERRANO, M., JUÁREZ N. Los adultos ante la sociedad digital: el perfil del animador sociocultural. In VENTOSA, V. (ed.) *Los agentes de la animación sociocultural: el papel de las instituciones, de la comunidad y de lo profesionales*. Madrid: Editorial CCS, 2008. s. 559–611.
- GEIST, B. *Sociologický slovník*. Praha: Victoria Publishing, 1993. 647 s. ISBN 80-85605-28-7.
- GÉRINGOVÁ, J. *Pomáhající profese. Tvořivé zacházení s odvrácenou stranou*. Praha/Kroměříž: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-394-3.
- GIDDENS, A. *Modernity and Self-identity: Self and Society in the Late Modern Age*. Cambridge: Polity Press, 1991. ISBN 978-08-0471-944-5.
- GIDDENS, A. *Sociology*. Cambridge: Polity Press, 2000. ISBN 978-07-4560-546-3.
- GILLET, J.-C. Animação entre Marcha e Democracia. In *Actas do XV Congresso Internacional de Animação Sociocultural*. Intervenção: Chaves, 2006. ISBN: 978-989-95733-3-8 222.
- GILLET, J.-C. *Animation et Animeurs : Le sens de l'action*. Paříž: L'Harmatan, 1995.
- GILLET, J.-C. *Animation: der Sinn der Aktion*. Luzern: Verlag für Soziales und Kulturelles, 1998. ISBN 3-906413-02-0.

- GILLET, J.-C. L'animazione è utile alla democrazia, la democrazia è necessaria per l'animazione. *Animazione sociale*. [online]. 2000, č. 8-9. [cit. 3. 11. 2019] Dostupné z: <http://www.animacionesociale-archivio.it/archives/15129>.
- Glossaire des Terms Utiles: Projet d'Animation Socioculturelle*. Štrasburk: Rada Evropy. 1976.
- GOJOVÁ, A. *Teorie a modely komunitní práce*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2006. ISBN 8073681544.
- GÓMES, J. A. C. *Paradigmas Teóricos na Animação Sociocultural*. In TRILLA, J. (ed.) *Animação Sociocultural: teorias, programas e âmbitos*. Lisboa: Piaget, 2004, s. 45–63.
- GRANOVETTER, M. The Strength of Weak Ties. *American Journal of Sociology*. 1973, č. 78, s. 1360–1380.
- GREY, M., COATES, J., BIRD, Y. M. *Indigenous Social Work around the World*. Burlington: Ashgate Publishing Company, 2008. ISBN 978-075464838-3.
- GULICK, L. G. Notes on the Theory of Organization in *Papers on the science of administration*. New York: Institute of Public Administration, Columbia University, 1937.
- GULOVÁ, L. *Sociální práce: pro pedagogické obory*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3379-1.
- HADDAD, M.A. Civic Responsibility and Patterns of Voluntary Participation Around the World. *Comparative Political Studies*. 2006, roč. 39, č. 10, s. 1220–1242. ISSN: 00104140.
- HADDAD, M.A. *Politics and Volunteering in Japan*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007. ISBN-10: 0521869498.
- HARDILL, I., BAINES, S. Volunteering for all? Explaining patterns of volunteering and identifying strategies to promote it. *Policy and Politics*. 2007, č. 35, s. 395–412. ISSN1747-1346.
- HAJDUK, Ł. *Edukacyjne uwarunkowania rozwoju regionalnego: w świetle badań wsi Związku Gmin Jeziora Rożnowskiego*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2013. ISBN 9788323335979.
- HANUŠ, R., CHYTILOVÁ L. *Zážitkově pedagogické učení*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2816-2.
- HARTL, P. *Komunita občanská a komunita terapeutická*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. ISBN 80-85850-45-1.
- HARTL, P. *Úvod do práce s komunitami*. Praha: Univerzita Karlova, 1992.
- HAVRÁNKOVÁ, O. Skupinová práce. In Matoušek, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*. Praha, 2008, s. 153–168. ISBN 80-7178-548-2.
- HAWKINS, P., SHOHET, R. *Supervize v pomáhajících profesích*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0987-4.
- HEŘMANOVÁ, E., PATOČKA, J. *Regionální sociologie, sociologie prostoru a prostředí II*. Praha: Oeconomica, 2007. ISBN 978-80-245-1304-1.
- HESS, R. *Sociologia da Intervenção*. Lisboa: Rés, 1983.
- HESTIA. *O Hestia*. Hest.cz [online]. ©2020 [cit. 25. 8. 2019]. Dostupné z: <https://www.hest.cz/cz/o-hestia/poslani-a-hodnoty>.
- HILL, R., DUNGAR, R. Social networks size in humans. *Human Nature*. New York, 2003, roč. 14, č. 1, s. 53–72. ISSN 1936-4776.
- HLOUŠEK, J. *Usando a Animação Sociocultural como uma Ferramenta Inovadora de Trabalho Social Comunitário*. [přednáška]. Coimbra (Portugalsko): Escola Superior Educação de Coimbra, 9. 4. 2019.
- HLOUŠEK, J., HLOUŠKOVÁ, Z. The use of techniques of visual anthropology in social work. In *Spolupráce v sociální práci*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2013, s. 118–122. ISBN 978-80-7435-259-1.
- HLOUŠEK, J., HLOUŠKOVÁ, Z. *Získávání zdrojů na aktivity NNO působící v sociální oblasti*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2011. ISBN 978-80-7435-121-1.
- HLOUŠKOVÁ, Z., HLOUŠEK, J. Sociokulturní animace jako inovativní nástroj sociální práce. In *Sociální začleňování v kontextu sociální práce / XVI. Hradec Days of Social Work – Social Integration in the Context of Social Work*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2019, s. 29–37. ISBN 978-80-7435-767-1.

- HRODKOVÁ, M. *Sociální práce a sociokulturní animace v Aulách třetího věku v Santiagu de Compostela*. [online]. Praha, 2008. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Katedra sociální práce. [cit. 3. 12. 2019]. Dostupný z <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/download/120106422>.
- HORÁČEK, R. *Galerijní animace a zprostředkování umění: poslání, možnosti a podoby seznamování veřejnosti se soudobým výtvarným uměním prostřednictvím aktivizujících programů na výstavách*. Brno: CERM, 1998. ISBN 80-7204-084-7.
- HUSTINX, L., LAMMERTYN, F. Collective and Reflexive Styles of Volunteering: A Sociological Modernization Perspective. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organization*. 2003, roč. 14, č. 2, s. 167–187. ISSN: 0957-8765.
- CHOVANCOVÁ, M. *Práce se skupinou sebe-zkušenostní a svépomocné skupiny* [online]. Zlín, 2015. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. [cit. 23. 7. 2019]. Dostupné z: https://digilib.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/36848/chovancov%C3%A1_2016_dp.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
- CHUDÍČKOVÁ, B. *Od jedinečnosti k mase: Jakým způsobem pohlcuje mainstream alternativní kulturu?*. [online]. Brno, 2014. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Katedra sociologie. [cit. 13. 9. 2019]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/kvbed/Bakalarska_prace_finalni_verze.pdf.
- ILLICH, I. *Tools for Conviviality*. 1973. Dostupné z: <https://docs.google.com/folderview?id=0B-YLV8eg-GwSuWmVNWWdOSXc3bXM#list>.
- INSTITUT PLÁNOVÁNÍ A ROZVOJE HLAVNÍHO MĚSTA PRAHY. *Manuál participace: Jak zapojit veřejnost do plánování města*. [online]. ©2016 [cit. 24. 7. 2019]. Dostupné z: http://www.iprpraha.cz/uploads/assets/dokumenty/participace/manual_participace_tisk_2017.pdf.
- JAHNOVÁ, M. *Vnitrobloky jako specificky utvářený městský prostor*. [online]. Praha, 2015. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Fakulta humanitních studií. [cit. 3. 9. 2019]. Dostupné z: file:///C:/Users/Notebook/Downloads/DPTX_2012_2_11240_0_364814_0_139492.pdf.
- JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-535-0.
- JANEBOVÁ, R. *Kritická sociální práce*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 978-80-7435-413-7.
- JARVIS, P., WILSON, A. L. *International dictionary of adult and continuing education*. Rev. vyd. Sterling, Va: Stylus Publications, 2002. ISBN 0749437367.
- JEKLOVÁ, M., REITMAYEROVÁ, E. *Interní supervize*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007. ISBN 978-80-86991-06-1.
- JENSON, J. *Mapping of Social Cohesion: The State of Canadian Research*. [online]. CPRN Study No. F/03, 1998. [cit. 2019-05-03]. Dostupný z: http://www.cccg.umontreal.ca/pdf/CPRN/CPRN_F03.pdf.
- JEŽKOVÁ, Z. *Cesta ke komunitní knihovně*. Duha: Informace o knihách a knihovnách z Moravy. [online]. 2015, roč. 29, č. 3. [cit. 22. 3. 2020]. ISSN 1804-4255. Dostupné z: <http://duha.mzk.cz/clanky/cesta-ke-komunitni-knihovne>.
- JIRINCOVÁ, B. *Efektivní komunikace pro manažery*. Praha: Grada, 2010. ISBN 9788024717081.
- JURÁNKOVÁ, M. *Role masové kultury*. [přednáška]. Praha Letní doktorandská konference, UK FSV, Institut sociologických studií, 2005. [cit. 9. 2. 2020]. Dostupné z: <https://docplayer.cz/11470530-Role-masove-kultury-magda-jurankova-institut-sociologickych-studii-uk-fsv-letni-doktorandska-konference-iss-uk-fsv-praha-26.html>.
- JUREČKOVÁ, P. Aktivizace seniorů. *Sociální práce/Sociální práce*. Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2003, č. 2, s. 140–151. ISSN 1213-6204.

- KALCHEVA, A. Theoretical and historical aspects of socio-cultural animation. *Trakia Journal of Sciences* [online]. Trakia University in Bulgaria, 2016, s. 203–206. [cit. 10. 10. 2019]. ISSN 1313-7069. Dostupné z: <http://www.uni-sz.bg/tsj/Vol.14,%20N%203,%202016/A.Kal4eva.pdf>.
- KAPLÁNEK, M. *Animace skupiny*. [přednáška]. Brno: Pedagogická fakulta, 2009. [cit. 2019. 01. 06] Dostupné z: <https://www.slideserve.com/grizelda-thomas/animace-skupiny>.
- KAPLÁNEK, M. *Animace. Studijní text k předmětu Animace jako výchovná metoda*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2012.
- KAPLÁNEK, M. *Animace: studijní text pro přípravu animátorů mládeže*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0565-4.
- KAPPL, M. *Úvod do teorií a metod sociální práce s komunitou* [CD-rom]. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. Texty k sociální práci. Vybrané kapitoly z teorií a metod sociální práce; sv. 16. ISBN 978-80-7435-401-4.
- KELLER, J. *Úvod do sociologie*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004. 5. vyd. ISBN 80-86429-39-3.
- KINKOR, M. Komunitní práce. In MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2013. s. 253–270. ISBN 978-80-262-0213-4.
- KLÍMA, P. Pedagogika mimo zdi institucí. In JEDLIČKA, R. et al. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. Praha: Themis, 2004. s. 355–367. ISBN 80-7312-038-0.
- KNOTOVÁ, D. Neformální zájmové vzdělávání dospělých ve volném čase. In RABUŠICOVÁ, M. *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity*. Brno: Masarykova univerzita, 2006. Řada pedagogická (U), č. 11, s. 67–77. ISBN 80-210-4143-9.
- KOLÁŘ, J., LAZAROVÁ, B. (eds.). *K sobě, k druhým, k profesi. Teorie, programy a metody osobnostního a sociálního rozvoje pedagogických pracovníků*. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4595-8.
- KOLAŘÍK, M. *Interakční psychologický výcvik*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-2941-1.
- KOLB, D. A. *Experiential Learning: Experience as the source of learning and development*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall, 1984. ISBN 978-0-13-389240-6.
- KRATOCHVÍL, S. *Skupinová psychoterapie v praxi*. 3. vyd. Praha: Galén, 2005. ISBN 80-7262-347-8.
- KREBS, V. a kol. *Solidarita a ekvivalence v sociálních systémech*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2009. ISBN 978-80-7416-044-8.
- KRICHEVSKY, M. (ed.). *Pedagogía Social y educación popular. Perspectivas y estrategias sobre la inclusión y el derecho a la educación*. La Plata: UNIPE, Editorial Universitaria, 2011. ISBN 1853-8908.
- KULKA, J. *Psychologie umění*. Praha: Grada, 2008, s. 356–357. ISBN 978-80-247-2329-7.
- KURO. *O nás*. Kuro. cz [online]. ©2020 [cit. 25. 8. 2019]. Dostupné z: <https://www.kuro.cz/>.
- KUZNÍKOVÁ, I. *Pokročilé metody sociální práce se skupinami*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2013. Studijní opora. ISBN 978-80-7464-471-9.
- LAKEIN, A. *How to Get Control of Your Time and Your Life*. New York: P. H. Wyden, 1973. ISBN 0451134303.
- LEDVINOVÁ, J. *Fundraising z místních zdrojů*. Baltimore: The John Hopkins University Institute for Policy Studies, 1996. ISBN 1-886333-31-9.
- LEHKÁ, V. *Socio-kulturní animace jako nástroj komunitní sociální práce* [online]. Hradec Králové, 2018. Diplomová práce. Univerzita Hradec Králové. Filozofická fakulta. [cit. 26. 7. 2019]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/ybefkc/STAG89950.pdf>.
- LIEBMANN, M. *Skupinová arteterapie: Nápady, témata a cvičení pro skupinovou výtvarnou práci*. 2. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-729-9.
- LIMBOS, E. *Les barrages personnels dans les rapports humains*. Montrouge (France): ESF éditeur, 1984. ISBN 10: 2711105067.

- LOKŠOVÁ, I., LOKŠA J. *Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-205-X.
- LOPES, M. S. A Animação Sociocultural: Democracia, cidadania, participa eo dédalo do real c om on virtual. In CEBOLO, C., PEREIRA, J., LOPES, M. (eds.) *Animação Sociocultural, Intervenção e Educação Comunitária: Democracia, Cidadania e Participação*. Chaves, Intervenção, 2012, str. 79–90. ISBN: 978-989-97571-2-7
- LOPES, M. S. *Animação Sociocultural em Portugal*. Intervenção: Amarante, 2008. ISBN 978-989-99851-3-3.
- LORENCOVÁ, J. *K problému utváření oborové a profesní identity sociální pedagogiky*. [online]. Brno, 2017. Habilitační práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. [cit. 13. 10. 2019]. Dostupné z: <https://www.muni.cz/inet-doc/828892>.
- LUNCH, N., LUNCH, CH. *Insights into Participatory Video*. Oxford: InsightShare, 2006. ISBN 0-9552456-0-5.
- MAGALHÃES AM., PEREIRA J. D. L., LOPES, M. de S. (eds.) *A Animação Sociocultural e a Educação Intergeracional*. Intervenção: Chaves, 2018. ISBN 978-989-99835-2-6.
- MALACH, J. *Klíčové kompetence lektora*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2003. ISBN 80-7042-945-3.
- MAŇÁK, J. *Stručný nástin metodiky tvořivé práce ve škole*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-002-6.
- MAŇÁK, J., ŠVEC, V. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-7315-039-5.
- MARANA, J. *Renovar a esperança*. Lisbon: Santa Casa da Misericórdia de Lisboa, 2014. ISBN 978-989-8712-02-8.
- MARRENGULA, M. L. *Řešení sociokulturní animace jako komunitní sociální práce s dětmi ulice v Maputo*. Disertační práce. University of Tempere, Katedra výzkumu sociální práce. Acta Electronica Universitatis Tamperensis 1015, 2010. ISBN 978-951-44-8269-4.
- MARRON, J. *Animação Sociocultural: contextos e práticas*. [online]. Lisbon: Instituto para o desenvolvimento social Escola Profissional, 2011. [cit. 24. 7. 2019]. Dostupné z: <http://www.youblisher.com/p/165615-Animacao-Sociocultural-Contextos-e-Praticas/>.
- MARTINEK, M. Animace. *NAIM – časopis pro pastorační mládež*. 1994, č. 1, s. 11–13. ISSN 1211-3107.
- MARTINEZ, D., DÍAZ, G. Una aproximación psicosocial al estrés escolar. *Cundinamarca*. [online]. 2007, roč. 10, č. 2, s. 11–22. [cit. 3. 5. 2019]. ISSN 0123-1294. Dostupné z: <http://www.redalyc.org/articulo.oa?id=83410203>.
- MAŠÁT, V. *Vybrané postupy sociální práce se skupinou*. Vimperk: Akcent, 2012. ISBN 978-80-86057-80-4
- MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-548-2.
- MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 2. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-368-0.
- MCCANNON C. J., BERWICK D. M., MASSOUD M. R. The science of large-scale change in global health. *Journal of the American Medical Association*. 2007, roč. 16, č. 298, s. 1937–1939. ISSN 1538-3598.
- MEJÍA, M. R., AWAD, M. *Educación Popular en tiempos de Globalización*. Bogota: Educaciones Aurora, 2003.
- MĚSTO PLZEŇ. *Veřejná prostranství v Plzni*. [online]. ©2020 [cit. 8. 12. 2019] Plzeň: Partnerství, o. p. s., 2014. Dostupné z https://ukr.plzen.eu/files/ukr/pdf/VP_Plzen_cast_C_pravni_rozbor_l_final.pdf.
- MIGUEL, S. *Pertil del Animacion Socioculturales*. Madrid: Narcea, 1995, ISBN 978-84-277-1134-1.
- MÍLOVÁ, L. *Artefiletika jako nástroj resocializace u žadatelů o azyl* [online]. Pardubice, 2015. Diplomová práce. Univerzita Pardubice, Filozofická fakulta, Katedra věd o výchově. [cit. 7. 9. 2019]. Dostupné z: https://theses.cz/id/v49prf/MlovL_ArtefiletikaJakoNstroj_ID_2015.pdf.
- MONTEZ, M. *Jak animovat skupinu*. [workshop]. Hradec Králové: Občanské poradenské středisko, 29. 4. 2019.

- MONTEZ, M. Paisagens contemporâneas para uma possível animação militante. *Quaderns d'animació i Educació Social* [online]. Valencia, 2015, č. 22, s. 1–33. [cit. 25. 3. 2020]. ISSN: 1698-4404. Dostupné z: http://quadernsanimacio.net/ANTERIORES/veintidos/index_html_files/paisagens%20possivels.pdf.
- MONTEZ, M. Sociocultural Animation and Community Development: contributions for social work. In KVĚTENSKÁ, D. (ed.) *Nové směry, trendy a inovace v sociální práci/New Trends and Innovations in Social Work*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2019, s. 355–362. ISBN 978-80-7435-745-9.
- MORATA, T. Animació sociocultural i escola. In: *Animació Sociocultural. Una experiència pel desenvolupament i l'empoderament de comunitats*. Barcelona: UOC, 2012.
- MOULINIER, P. *The training of cultural animators*. [online]. Paříž: Cultural development: documentary dossier, 1980. [cit. 27. 10. 2019]. Dostupné z: <http://unesdoc.unesco.org/images/0004/000426/042694eb.pdf>.
- MUSIL, J. *Úvod do pedagogické psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1996. ISBN 80-7076-469-9.
- MUSIL, L., KUBALČÍKOVÁ K., HUBÍKOVÁ O. *Kvalifikační potřeby pracovníků v sociálních službách pro seniory*. Praha: VÚPSV Praha výzkumné centrum Brno, 2006.
- MUSITU, G., BUELGA, S. Desarrollo Comunitario y Potenciación. In MUSITU, G., HERRERO, J., CANTERA, L., MONTENEGRO, M. (eds.) *Introducción a la Psicología Comunitaria*. Barcelona: UOC, 2004. s. 167–195. ISBN 950-12-4523-3.
- MUŽÍK, J. *Andragogická didaktika*. Praha: Codex Bohemia, 1998. ISBN 80-85963-52-3.
- MUŽÍK, J. *Didaktika profesního vzdělávání dospělých*. Plzeň: Fraus, 2005. ISBN 80-7238-220-9.
- NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*. Praha: Academia, 1999. ISBN 80-200-0690-7.
- NAKONEČNÝ, M. *Encyklopedie obecné psychologie*. 2. vyd., Praha: Academia, 1997. ISBN 80-200-0625-7.
- Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha*. Praha: Tauris, 2001. ISBN 80-211-0372-8.
- NAVRÁTIL, P. *Teorie a metody sociální práce*. 1. vyd. Brno: MZ, 2001. ISBN 80-903070-0-0.
- NEŠPOR, R. (ed.) *Sociologická encyklopedie*. [online]. rev. 11. 12. 2017. [cit. 9. 2. 2019]. Dostupné z: http://https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Hnut%C3%AD_ekologick%C3%A9
- NEVŠÍMAL, P. *Terapeutická komunita pro drogově závislé II.: Česká praxe*, Praha: Středočeský kraj, Hl.m. Praha, Magdaléna, o. p. s., 2007. ISBN 978-80-7106-937-9.
- NOBIS, A. *Od emergencji do samoorganizacji: zagadnienie nowości kultury*. Wrocław: Wydawn. Uniwersytetu Wrocławskiego, 1999. Acta Universitatis Wratislaviensis, č. 2134. ISBN 83-229-1890-9.
- NOVÁČKOVÁ, I. *Peer programy jako podpora jedince v riziku poruch chování* [online]. Brno, 2018. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Pedagogická fakulta. Katedra speciální a inkluzivní pedagogiky. [cit. 23. 7. 2019]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/zzpg0/DIPLOMOVA_PRACE.pdf.
- NOVOTNÁ, V., SCHIMMERLINGOVÁ, V. *Sociální práce, její vývoj a metodické postupy: Skripta pro posluchače filozofické fakulty Univerzity Karlovy*. Praha: SPN, 1992. ISBN 80-7066-483-5.
- OBROVSKÁ, V. *Formy podpory pro sociální pracovníky v občanských poradnách* [online]. Hradec Králové, 2018. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové, Filozofická fakulta. [cit. 7. 9. 2019]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/bykgys/STAG89882.pdf>.
- OMOTO, A. M., SNYDER, M. Considerations of community. *American Behavioural Scientist*. [online]. 2002, č. 45, s. 846–867. [cit. 8. 9. 2019]. ISSN 1552-3381. Dostupné z: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.972.5696&rep=rep1&type=pdf>.
- OPASCHOWSKI, H. W. *Einführung in die freizeitkulturelle Breitenarbeit: Methoden und Modelle der Animation*. Klinkhardt: Bad Heilbronn, 1979. ISBN 3-7815-0388-7.
- OUŘEDNÍČEK, M., TEMELOVÁ, J. (ed.) *Sociální proměny pražských čtvrtí*. Praha: Academia, 2012. ISBN 978-80-200-2064-2.

- PALÁN, Z. *Výkladový slovník vzdělávání dospělých: pro profesionály*. Olomouc: DAHA, 1997. ISBN 80-902-2321-4.
- PAULÍK, K. *Základy psychologie*. Ostrava: Ostravská univerzita, 1998. ISBN 80-7042-518-0.
- PAULÍK, K. *Základy psychologie*. Ostrava: Ostravská univerzita, 1998. ISBN 80-7042-518-0.
- PECHOVÁ, Z. *Metody animace kulturně historického dědictví zprostředkování poznání tvůrčí interpretací přítomného*. [online]. Brno, 2011. Disertační práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra výtvarné výchovy. [cit. 20. 6. 2019] Dostupné z: https://is.muni.cz/th/mglby/DSP_Pechova.pdf.
- PELÁNEK, R. *Příručka instruktora zážitkových akcí*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-262-0454-1.
- PELČÁK, S. *Stres a syndrom vyhoření*. Hradec králové: Gaudeamus, 2015. ISBN 978-80-7435-576-9.
- PEREIRA J. D. L., LOPES, M. de S., MACIEL, M.A. (eds.) *O Animador Sociocultural no século XXI*. Inter-venção: Chaves, 2015. ISBN 978-989-97571-8-9.
- PERNELLOVÁ, R. B. Empowerment in Social Groups Works. In PARNES, M. (ed.) *Innovatons in Social Group Work: Feddback from Practise to Theory*. New York: Haworth, 1986.
- PETRUSEK, M. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-310-5.
- PODLIPNÁ, A. *Zájmové vzdělávání dospělých*. [online]. České Budějovice, 2016. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita, Pedagogická fakulta. [cit. 20. 7. 2019]. Dostupné z: [file:///C:/Users/Notebook/Downloads/Podlipn%C3%A1_Annaz%C3%A1jmov%C3%A9_vzd%C4%9BI%C3%A1v%C3%A1n%C3%AD_dosp%C4%9BI%C3%BDch_Bakal%C3%A1C5%99sk%C3%A1_pr%C3%A1ce+\(1\)+\(1\)%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Notebook/Downloads/Podlipn%C3%A1_Annaz%C3%A1jmov%C3%A9_vzd%C4%9BI%C3%A1v%C3%A1n%C3%AD_dosp%C4%9BI%C3%BDch_Bakal%C3%A1C5%99sk%C3%A1_pr%C3%A1ce+(1)+(1)%20(1).pdf).
- POLÁČKOVÁ, Z. *Fundraisingové aktivity: jak získat finanční prostředky od místní komunity*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-694-2.
- POLLO, M. *Animazione culturale: Teoria e metodo*. Roma: LAS, 2004.
- POPPEL, K. *Analysing Community Work. Its Theory and Practice*. Maidenhead: Open University Press, 2015. ISBN 978-0335245116.
- POSPĚCH, P. Městský veřejný prostor: Interpretativní přístup. *Sociologický časopis*, Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2013, roč. 49, čís. 1, s. 75–100. ISSN 0038-0288.
- POSTMAN, N. *Ubavit se k smrti: veřejná komunikace ve věku zábavy*. Praha: Mladá fronta, 1999. ISBN 80-204-0747-2.
- POTŮČEK, M. A. kol. *Průvodce krajinou priorit pro Českou republiku*. Praha: Gutenberg, 2002. ISBN 80-86349-06-3.
- POTŮČEK, M. a kol. *Veřejná politika*. Praha: C. H. Beck, 2016. ISBN 978-80-7400-591-6.
- QUINTAS, F. a SÁNCHEZ, M. *Construir la animación sociocultural*. Malaga: Ediciones Amaru, 1999. ISBN 978-84-863-6894-4
- RABUŠICOVÁ, M. *Místo vzdělávání dospělých v konceptu celoživotního učení*. In RABUŠICOVÁ, M. Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 13–26. ISSN 1211-6971.
- RABUŠICOVÁ, M., RABUŠIC, L. (eds.) *Učíme se po celý život?* Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-5859-0.
- RIEGER, Z. *Lod' skupiny. Inspirace pro současné i budoucí lodivody ve skupinové terapii*. Hradec Králové: Konfrontace 1998. ISBN 80-86088-03-0.
- RICHELLE, J. *Dimensions politique, sociale et Spaciale de l'animation professionnelle*. Bordeaux: Carrières Sociales Editions, 2013, ISBN : 9791093839097.
- RORTY, R. *Nahodilost, solidarita, ironie*. Praha: Pedagogická fakulta UK, 1996. ISBN 80-86039-14-5.

- RODRIGUES, P. J. O animador sociocultural como educador nao formal. In PEREIRA J. D. L., LOPES, M. DE S., MACIEL, M.A. (eds.) *O Animador Sociocultural no século XXI*. Intervenção: Chaves, 2015. s. 105–115. ISBN 978-989-97571-8-9.
- RYAN, M., HABIBIS D. a CRAFT C, Guarding the gates of the profession: Findings of a survey of gate-keeping mechanisms in Australian Bachelor of Social Work programs. *Australian Social Work*. 2008, roč. 50, č. 3, s. 5–12. ISSN 0312-407X.
- ŘEZNÍČEK, J. *Komunitní práce na příkladu organizace Český západ*. [online]. Olomouc, 2011. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra křesťanské sociální práce. [cit. 6. 10. 2019]. Dostupné z: https://theses.cz/id/sms6nz/2011_eznicek_-_Komunitn_prce_na_pkladu_organizace_esk_zpa.pdf.
- SAUER, R. *Mystik des Alltags: Jugendliche Lebenswelt und Glaube. Eine Spurensuche*. Freiburg/Basel/Wien: Herder, 1990. ISBN 3451219921.
- SHAW, J., ROBERTSON, C. *Participatory video: a practical approach to using video creatively in group development work*. London: Routledge, 1997. ISBN 978-0-4151410-5-5.
- SHILS, E. *Tradition*. Chicago: The University of Chicago Press, 1981. ISBN 0-226-75325-5
- SCHMEIDLER, Karel. *Sociologie v architektonické a urbanistické tvorbě*. Brno: Zdeněk Novotný, 2001. ISBN 80-238-6582-X.
- SCHURINGA, L. *Komunitní práce a inkluze Romů*. 1. vyd. Ostrava: Radovan Goj, 2007. ISBN. 80-7367-040-2.
- SIMON, F. B., STIERLIN, H. *Slovník rodinné terapie: přehled, kritika a integrace systémově terapeutických pojmů, konceptů a metod*. Hradec Králové: Konfrontace, 1995. ISBN 80-901773-1-X.
- SIOSTRZONEK, J. *Animace kultury: polské inspirace*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Filozoficko-přírodovědecká fakulta, Institut tvůrčí fotografie, 2008. ISBN 978-80-7248.
- SKALCOVÁ, J. *Obecná didaktika: vyučování proces, učivo a jeho výběr, metody, organizační formy vyučování*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-1821-7.
- SKOVAJSA, M. a kol. *Občanský sektor: organizovaná občanská společnost v České republice*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-681-0.
- SLÁDKOVÁ, Z. *Využití artefiletiky v práci se skupinou*. [online]. Praha, 2009. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Husitská teologická fakulta. [cit. 3. 3. 2019]. Dostupné z: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/21325/BPTX_2008_1_11280_LDEF01_2887_0_64379.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
- SLAVÍK, J. Artefiletika: příležitost pro expresi v dialogu teorie a praxe. *Kultura, umění a výchova*. [online]. 2015, roč. 3, č. 1. [cit. 26. 3. 2019]. ISSN 2336-1824. Dostupné z: http://www.kuv.upol.cz/index.php?seo_url=aktualni-cislo&casopis=8&clanek=92.
- SLAVÍK, J. *Od výrazu k dialogu ve výchově: artefiletika*. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 8071844373.
- SLAVÍK, J. *Umění zážitku, zážitek umění: teorie a praxe artefiletiky*. Praha: Univerzita Karlova, 2001. ISBN 80-7290-066-8.
- SLAVÍK, J., WAWROSZ, P. *Umění zážitku, zážitek umění: teorie a praxe artefiletiky*. 2. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2011. ISBN 978-80-7290-498-3.
- SMEJKAL, V., RAIS, K. *Řízení rizik ve firmách a jiných organizacích*. 2. vyd. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1667-4.
- SMÉKAL, V. *O lidské povaze*. Brno: Cesta, 2005. ISBN 80-7295-069-X.
- SMITH, M. K. *Animateurs, animation and fostering learning and change, the encyclopaedia of informal education*. [online]. London, 2009. [cit. 6. 12. 2019]. Dostupné z: <https://infed.org/mobi/animateurs-animation-learning-and-change/>.
- SMITH, T. Culture. *Journals of Clinical Psychology*. 2011, roč. 67, č. 2. s. 165–175. ISSN 1097-4679.

- SMOLÍK, J. *Subkultury mládeže: uvedení do problematiky*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2907-7.
- SOULET, M., H. *Les transformations des métiers du social*. Freiburg, Suisse: Editions universitaires, 1997. ISBN 2827107910.
- SPÁČILOVÁ, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. [online]. Olomouc, 2012. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta, Ústav pedagogiky a sociálních studií. [cit. 26. 7. 2019]. Dostupné z: https://theses.cz/id/mv0v8h/Zjmov_vzdlvn_dosplch_Bc__Martina_Spilov.pdf.
- STANTON, C. H. *Closed environment for living space*, VADS. Design Journal 1969. United Kingdom. 2018. Dostupné z: <https://vads.ac.uk/diad/article.php?title=241 & year=1969 & article=d.241.34>
- STEBBINS, R. A. *Personal decisions in the public square: Be-yond problem solving into a positive sociology*. New Brunswick, NJ: Transaction, 2009. ISBN-10: 141280826X.
- STEBNER, E. The Settlement House Movement. In *Union Seminary Quarterly Review*. 2003, č. 57, s. 57–76.
- SUCHÁNKOVÁ, A. *Firemní dobrovolnictví jako jeden z nástrojů společenské odpovědnosti firem*. Závěrečná absolventská práce. CARITAS – Vyšší odborná škola sociální Olomouc, 2008.
- SVÁTKOVÁ, B. *Výzkum galerijní pedagogiky v České republice a Evropě 2005-2008*, In. Aktuální otázky zprostředkování umění. Brno: Masarykova univerzita, 2007. ISBN 978-80-210-4371-8.
- ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: MJF Praha, 2005. ISBN 80-86284-55-7.
- ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-551-6.
- ŠERÁK, M. Zájmové vzdělávání mládeže a dospělých. In: PRŮCHA, J. (ed.) *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009, s. 503–507. ISBN 978-80-7367-546-2.
- ŠERÁK, M., DVOŘÁKOVÁ, M. *Kapitoly z teorie a praxe vzdělávání dospělých*. Praha: Česká zemědělská univerzita, Institut vzdělávání a poradenství, 2009. ISBN 978-80-213-2001-7.
- ŠIČKOVÁ-FABRICI, J. *Základy arteterapie*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-616-0.
- ŠŤASTNÁ, J. *Když se řekne komunitní práce*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3356-5.
- ŠUROVSKÁ, A. *Sousedská soudržnost*. [online]. Hradec Králové, 2015. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové, Filozofická fakulta, Katedra sociologie. [cit. 9. 9. 2019]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/y0h0cl/STAG74056.pdf?lang=en>.
- TAMM, T. *Professional Identity and Self-concept of Estonian Social Workers*. Tampere: Acta Universitatis Tamperensis 1531, 2010. ISBN 978-951-44-8115-4.
- TAYLOR-IDE, D., TAYLOR, C. *Just and lasting change*. London: Johns Hopkins University Press, 2002.
- THELEN, H. *Dynamics of Groups at work*. Chicago: University of Chicago Press, 1954. ISBN 0226794733.
- THOMAS, J. Cross-Cultural Pragmatic Failure. *Applied Linguistics*. 1983, roč. 4, č. 2, s. 91–112. ISSN 0142-6001.
- THOMPSON, J. B. *Média a modernita: sociální teorie médií*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2004. Mediální studia. ISBN 80-246-0652-6.
- TILDEN, F. *Interpreting our Heritage*. Chapel Hill (USA): University of North Carolina Press, 1957. ISBN 0807858676.
- TOTEM. *Dobrovolnictví*. Totemplzen.cz [online]. ©2020 [cit. 25. 3. 2020]. Dostupné z: <https://www.totemplzen.cz/regionalni-dobrovolnicke-centrum/chci-se-stat-dobrovolnikem/>.
- TOURAINÉ, A. *O Retorno do Herec: Ensaio Sobre Sociologia*. Lisboa: Instituto Piaget, 1996. ISBN 978-9728245-59-7.
- TRILLA, J. (ed.) *Animación Sociocultural: teorías, programas y ámbitos*. Barcelona: Ariel, 1997.
- TRILLA, J. Conceito, Exame e Universo da Animação Sociocultural. In TRILLA, J. (ed.) *Animação Sociocultural: teorías, programas e ámbitos*. Lisboa: Piaget, 2004. 2. vyd. s. 19–43.

- TRINDADE, B., CONDE, M., POCINHO, J. *Estudo Da Importância Da Animação Sociocultural Em Contexto Educativo*. [online]. Universidade de Salamanca, Instituto Politécnico de Coimbra, 2017. [cit. 4. 8. 2019]. Dostupné z: http://quadersnanimacio.net/index_htm_files/Estudo%20da%20iportancia.pdf.
- TUCKMAN, B. W., JENSEN, M.A. C. Stages of Small-Group Development Revisited. *Group & Organization Studies*. 1978, roč. 2. č. 4. s. 419–427. ISSN 0364-1082.
- TUČEK, M. *Soudržnost v diferencující se společnosti*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2008. ISBN 978-80-7330-145-3.
- TUMA, M. Metódy výchovno-vzdelávacej činnosti v osvetových zariadeniach. In: HOLEČKO, M. *Výchovno-vzdelávací proces v osvetových zariadeniach*. Bratislava: Osvetový ústav, 1986, s. 145–160.
- TWELVETREES, A. C. *Community work*. New York: Palgrave Macmillan, 2008. 4. vyd. ISBN 1-4039-4999-9.
- UHLÍŘOVÁ, M. Vrstevnícké programy v prevenci rizikového chování na školách. *Perpetuum - Magazín o vzdělávání bez hranic*. [online]. 2014-2015, roč. 2, č. 3, s. 25. [cit. 11. 2. 2020]. Dostupné z: https://perpetuum.cz/wp-content/uploads/2017/09/perpetuum_03.pdf.
- VAŇKOVÁ, P. *Manuál Agentury pro sociální začleňování pro komunitní práci*. [online] Praha, Agentura pro sociální začleňování Úřadu vlády ČR. [cit. 2.12. 2019] Dostupné z: [file:///C:/Users/U%C5%BEivatel/Downloads/ASZ_Man%C3%A1l_Komunitn%C3%AD-soci%C3%A1ln%C3%AD-pr%C3%A1ce%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/U%C5%BEivatel/Downloads/ASZ_Man%C3%A1l_Komunitn%C3%AD-soci%C3%A1ln%C3%AD-pr%C3%A1ce%20(1).pdf).
- VÁŽANSKÝ, M., SMĚKAL, V. *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Paido, 1995. ISBN 80-901737-9-9.
- VENTOSA, V. J. P. De Salamanca 2006 a Béjar-Plasencia 2008: balance y perspectivas iberoamericanas de la ASC. In VENTOSA, V. J. P. *Los agentes de la animación sociocultural: El papel de las instituciones, de la Comunidad y de los profesionales*. Madrid: Editorial CCS, 2008. s. 15–32. ISBN 978-84-9842-254-2.
- VENTOSA, V. J. P. *Fuentes de la Animación Sociocultural en Europa*. Madrid: Editorial CCS, 2002. ISBN 84-7884-115-6.
- VETEŠKA, J., VACÍNOVÁ, T. *Aktuální otázky vzdělávání dospělých: andragogika na prahu 21. století*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2011. ISBN 978-80-7452-012-9.
- VICHÉ, M. *Ciber@nim@ção*. Valencia: Primera, 2014. ISBN 978-1-326-08719-7.
- VILARDOURO, F. C. *Cultura e Participação: Animação Sociocultural em contextos Iberoamericanos*. Leiria: RIAP - Associação Rede Iberoamericana de Animação Sociocultural – Nodo Português, 2014. ISBN 978-989-20-5122-2.
- VILARDOURO, F. C. *O Contributo da Animação Sociocultural para o Desenvolvimento Pessoal e Social de Alunos com Necessidades Educativas Especiais*. [online]. Universidade Católica Portuguesa, Centro Regional das Beiras, Viseu, 2015. [cit. 16. 2. 2020]. Dostupné z: <https://repositorio.ucp.pt/bitstream/10400.14/13639/1/tese20maio%20Catarina%20Vilardouro.pdf>.
- VÍZDAL, F. *Techniky poznávání osobnosti*. Brno: IMS, 2004. ISBN 978-80-247-2206-1.
- VLÁDA ČR. *Studie o dobrovolnictví. Koncepce politiky vlády vůči nestátním neziskovým organizacím do roku 2020*. Vlada.cz [online]. ©2009-2020 [cit. 8. 8. 2019]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/dokumenty/studie_tosner_pro_web.pdf.
- VODÁČKOVÁ, D. a kol. *Krizová intervence*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0212-7.
- VODVÁRKOVÁ, N. *Vývoj a specifika komunitních center v České republice*. [online]. Pardubice, 2012. Bakalářská práce. Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická. [cit. 12. 12. 2019]. Dostupné z https://dk.upce.cz/bitstream/handle/10195/46514/VodvarkovaN_Vyvojspecifika_%C5%A0_2012.pdf.pdf?sequence=3&isAllowed=y.
- VOPEL, K., W. *Handbuch für Gruppenleiter/innen. Zur Theorie und Praxis der Interaktionsspiele*. Salzhau- sen: Iskoproess 2006. ISBN 978-3894030995.

- VOTRUBOVÁ, A. *Divadelní workshop*. [online]. Brno, 2016. Diplomová práce. Janáčkova akademie múzických umění v Brně, Divadelní fakulta, Ateliér divadlo a výchova. [cit. 10. 1. 2020]. Dostupné z: https://is.jamu.cz/th/wkgwy/DP_VOTRUBOVA.pdf.
- VRBOVÁ, I. *Didaktické metody a zásady vzdělávání dospělých* [online]. Ostrava, 2014. Bakalářská práce. Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta. [cit. 8. 8. 2019]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/6aa22d/>.
- VYBÍRAL, Z. *Psychologie komunikace*. Praha: Portál, 2009. 2. vyd. ISBN 978-80-7367-387-1.
- VYMĚTAL, J. *Úvod do psychoterapie*. 3. vyd. Praha: Grada Publishing, 2010. ISBN 978-80-247-2667-0.
- WADHWA, S. *Modern methods of teaching adult education*. New Delhi (India): Sarup, 2000. ISBN 8176251291.
- WALLENIUS, T. *Sociocultural animation in youth work. Survey of sociocultural animation in the work of the youth coordinators in districts of Finnish Red Cross*. [online]. Helsinki, 2009. Závěrečná práce. Metropolia, University of Applied Sciences. [cit. 15. 1. 2020]. Dostupné z: <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/4679/Sociocultural+animation+in+youth+work.pdf?sequence=1>.
- WALTHER, J. B., BOYD, S. *Attraction to computer-mediated social support*. [online]. 2002 [cit. 10. 12. 2019]. Dostupné z: <https://www.msu.edu/~jwalther/docs/support.html>.
- WASSERBAUEROVÁ, K. *Svépomocné skupiny v České republice: analýza současného stavu*. [online]. České Budějovice, 2018. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta. [cit. 1. 10. 2019]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/el3fgw/Svpomocn-skupiny-Wasserbauerov.pdf>.
- WATTS, A. G. The new career and public policy. In COLLIN, A., YOUNG, R. A. (eds.): *The Future of Career*. Cambridge: Cambridge University Press, 1996.
- WELBOURNE, P. The professionalisation of social work: a cross-national exploration. *International Journal of Social Welfare*. 2008, roč. 17, č. 4, , s. 281–290. ISSN 1369-6866.
- WELLMAN B. The Community Question: The Intimate Networks of East Yorkers. *American Journal of Sociology*. 1979, č. 84, s. 1201–1231. ISSN 0002-9602.
- Workshop*. IT-slovník.cz [online]. ©2008 [cit. 5. 12. 2019]. Dostupné z: https://it-slovník.cz/pojem/workshop/?utm_source=cp & utm_medium=link & utm_campaign=cp.
- ŽEBROWSKI, J. (ed.) *Animacja kulturalna i społeczno-wychowawcza w środowiskach lokalnych*. GTN, GWSH: Gdańsk, 2003.
- Zákon č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě. In: Sbíрка zákonů ČR. 2002, částka 82, s. 4834–4880. ISSN 1211-1244. Dostupný také z: <file:///C:/Users/U%C5%BEivatel/Downloads/sb082-02.pdf>.
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: Sbíрка zákonů ČR. 2012, částka 33, s. 1026–1368. ISSN 1211-1244. Dostupný také z: [file:///C:/Users/U%C5%BEivatel/Downloads/sb0033-2012%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/U%C5%BEivatel/Downloads/sb0033-2012%20(1).pdf)
- Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích. In: Sbíрка zákonů ČR. 2000, částka 38, s. 1737–1799. ISSN 1211-1244. Dostupný také z: <file:///C:/Users/U%C5%BEivatel/Downloads/sb038-00.pdf>.
- Zákon č. 117/2001 Sb. o veřejných sbírkách. In: Sbíрка zákonů ČR. 2001, částka 47, s. 3010–3024. ISSN 1211-1244. Dostupný také z: <file:///C:/Users/U%C5%BEivatel/Downloads/sb047-01.pdf>.
- Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce. In: Sbíрка zákonů ČR. 2006, částka 84, s. 3146–3272. ISSN 1211-1244. Dostupný také z: <file:///C:/Users/U%C5%BEivatel/Downloads/sb082-02.pdf>.

Seznam příkladů dobré praxe

Kapitola 1 – Co je socio-kulturní animace a k čemu je dobrá?

Multidisciplinárnost socio-kulturní animace.....	10
Lidové vzdělávání v Latinské Americe	13
Animace kultury v Polsku	14
Socio-kulturní animace v Brazílii	19
Neviditelná animace	24
Animace a zákon o sociálních službách.....	26
Zdi společnosti.....	29
Příklady podpory komunitní práce v ČR	31
Participativní video	35

Kapitola 2 – Jak se socio-kulturní animace dělá?

Auly třetího věku v Santiagu de Compostela	39
Pedagogika utlačovaných.....	41
Společné aktivity v Nantes.....	42
Čtenářský klub	43
Komunitní centrum São Cirilo	44
Literární animace ve Fundação Lapa do Lobo.....	45
Divadlo utlačovaných.....	46
Salesiánská střediska mládeže	48
Streetartový projekt „Pocta“	50
Animace jako mise.....	56
Diskusní klub Čaj o šesté.....	58
Prodejní výstavky	59
Clube 60	60
Ledolamka „Horse racing“	61

Kapitola 3 – Co musí socio-kulturní animátor znát a umět?

Funkce socio-kulturního animátora v ASC v Hartfordu.....	66
Pracovní tým centra Esmoriz.....	68
Profil socio-kulturního animátora.....	71
Câmara Municipal de Odemira	72
Aktivita „The news“	74
Návštěvnická pravidla komunitního prostoru	77
Bezpečné prostředí.....	78
Manažerský proces v ClubCafé Pessoa.....	81

Akční multidisciplinární tým	83
Vzdělávání socio-kulturního facilitátora ve Španělsku	85
Struktura studijních předmětů oboru Socio-kulturní animace na Instituto Superior de Ciências Educativas – ISCE (Lisabon).....	86
Technika GROW	89
Provedte si sebediagnózu!	91
Pravidla pro účinný time management.....	92
Padmāsana – pozice lotosového sedu	92

Kapitola 4 – Jak se dá socio-kulturní animace uplatňovat ve skupině?

Aktivita „Face“	95
Aktivita „A peacock“	99
Aktivita „The names“	101
Aktivita „An animals“	102
Nedirektivní výchova bezprizorníků.....	103
Spanish community center (SCC).....	106
Cestování všemi smysly.....	107
Černé historky	109
Pohybový workshop Kreutzerova sonáta.....	112
Výroba adventních věnců.....	113
Zašití velikonoční zajíčci.....	116
Literární úterky	118
Filmový klub	120
Klub Amigos	122
Svépomocná skupina nespavců	124
Peer Support Program.....	126
Kruhy úspěchu	130
Nástroje muzikofiletiky.....	132

Kapitola 5 – Jak se dá socio-kulturní animace uplatňovat v komunitě?

Junta de Freguesia de Santo André	137
Growing Together	140
Noc venku.....	142
Setkání sousedů v parku	145
Nedokončená stavba	147
Otevřené komunitní knihovny.....	148
Příklady dobrovolnických programů	150
Skok do budoucnosti	152
Dobrovolnické centrum při Farním komunitním centru v Carcavelos	153
556 samolepek.....	154
Open Air festival	156
Tyjátrio pod širým nebem	158
Vernisáž výstavy malovaných obrazů	159

Atelier Concorde	161
Slet čarodějnic v Náměšti nad Oslavou.....	165
Zvyky a tradice na obou stranách hranice.....	168
Potravinová banka ve Farním komunitním centru v Carcavelos.....	169
Aktivní život.....	173
Fundação Lapa do Lobo	174
Gastrofestival v Santo André	176
Engage Days	178
Bazárky ve Farním komunitním centru v Carcavelos.....	179
Aukční salon výtvarníků Konta BARIÉRY.....	181
Kampaň spolku LaBandita	182
Café Suspenso da Mouraria.....	183
Cerâmica Artística de Carcavelos.....	185
Zakázková výroba dekorací a oblečení	187
Bank of Resources.....	188
Centro de Investigação e Educação para a Paz.....	191

Kapitola 6 – O projektu aneb Může být kavárna sociální službou?

Inspirace z Portugalska.....	195
Profily zapojených organizací	196
Příběh pana Boleslava	198
Jedinečnost ClubCafé Pessoa	200
Congresso Internacional a Animação Sociocultural.....	202
Stolní hra O portugalský poklad.....	204
Workshop Efektivní komunikace a vyjednávání v praxi	206
Festival Primavera Portuguesa	208
Animátor v kavárně.....	209
Jak to viděli návštěvníci?	210
Hradecké dny sociální práce	212
Závěry evaluace a doporučení v rámci dopadů na sociální pracovníky (animátory).....	215
Závěry a doporučení v rámci dopadů na účastníky aktivit.....	222

Výběr z Katalogu prací ve veřejných službách a správě (Nařízení vlády č. 222/2010 Sb.)

Celkem je 345 druhů prací – u 38 z nich lze v pracovní náplni shledat potenciál pro animační prvky:

1. 01. 06 PRACOVNÍK VZTAHŮ K VEŘEJNOSTI

- Podávání komplexních informací o různorodých skutečnostech, dějích, datech a procesech se vzájemnými souvislostmi a vazbami, například o poskytovaných službách, zájmovostech, ubytování, stravování a cenách.
- Poskytování odborných informací z různých oborů podle stanovené dokumentace a postupů, například historických, zeměpisných a přírodopisných.
- Příprava a organizace informačních a popularizačních akcí pro veřejnost, například dnů otevřených dveří.
- Vyhodnocování názorů veřejnosti na činnost organizace, správního úřadu nebo orgánů územního samosprávného celku. Získávání různorodých informací z různých zdrojů včetně jejich třídění a poskytování k dalšímu využívání a zpracovávání rešerší podle obecných zadání.
- Zajišťování publicity významných společenských akcí, případně některých pracovních jednání. Zpracovávání rozborů a vyhodnocování publicity a podnětů veřejnosti k Činnosti organizace, správního úřadu nebo orgánů územního samosprávného celku včetně návrhů na další postup.
- Příprava a organizace informačních a popularizačních akcí s vlivem na nejširší skupiny obyvatel včetně zajišťování součinnosti s médii a organizace tiskových konferencí.
- Koordinace poskytování informací, poradenské a konzultační činnosti v reálném čase. Poskytování odborných konzultací ve specializovaném oboru v reálném čase.
- Vytváření a realizace projektů a programů informování a prezentace činnosti organizace ve vztahu k veřejnosti.
- Komplexní zajišťování informačních, publicistických a tiskových vztahů k veřejnosti a hromadným sdělovacím prostředkům (tiskový mluvčí).
- Stanovování přístupů a způsobů provádění informačních kampaní ve sdělovacích prostředcích včetně jejich přípravy a realizace.

1. 01. 12 KOORDINAČNÍ, PROJEKTOVÝ A PROGRAMOVÝ PRACOVNÍK

- Koordinace přípravy nebo organizačního zajišťování projektů zájmového vzdělávání včetně koordinace a tvorby týmů podílejících se na zájmovém vzdělávání dětí, mládeže nebo dospělých zájemců.
- Vytváření a realizace volnočasových programů nejrůznějších typů pro děti, mládež nebo dospělé zájemce.

- Komplexní koordinace realizace krátkodobých projektů, programů nebo akcí, jejich organizačního, personálního, finančního, technického, provozního a jiného zajištění v trvání do jednoho roku, podle standardizovaných postupů, zpravidla místního významu, které vyžadují účast zpravidla jednotlivých osob.
- Koordinace a komplexní organizační a technické zajišťování zájmového vzdělávání nebo vzdělávání v působnosti územně členěného statutárního města nebo kraje.
- Tvorba a koncepční příprava volnočasových programů odborného zájmového vzdělávání pro děti, mládež nebo dospělé zájemce.
- Metodicko-poradenská a konzultační činnosti subjektům neformálního vzdělávání, odborné veřejnosti a ostatním zájemcům.
- Zajišťování administrace projektů a programů ústředního správního úřadu při přípravě a v průběhu realizace projektů a programů.
- Realizace dobrovolnického programu doplňující léčebný proces, ovlivňující systém poskytování zdravotních služeb směrem k důraznější podpoře zdraví pacientů, ke zvyšování spokojenosti pacientů, osob pacientům blízkých a snížení zátěže zdravotnických pracovníků.
- Konzultační a poradenské činnosti v oblasti zvyšování kvality dobrovolnických služeb ve zdravotnickém zařízení.
- Tvorba koncepce a organizace odborného zájmového vzdělávání.
- Koordinace dobrovolnického programu s léčebným procesem, činnostmi zdravotnických pracovníků a provozem zdravotnického zařízení napomáhajícím zlepšit psychosociální podmínky pacientů, vedoucí ke zlepšení léčebného stavu pacienta a jeho uzdravení, ovlivňující systém poskytování zdravotních služeb směrem k důraznější podpoře zdraví pacientů, ke zvyšování spokojenosti pacientů, osob pacientům blízkých a snížení zátěže zdravotnických pracovníků. Metodické usměrňování dobrovolnictví u poskytovatele zdravotních služeb.

1.05.01 PSYCHOLOG

- Vedení výcvikových a dalších programů osobnostního rozvoje a prevence sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů. Psychologické poradenství související se vzdáváním a výchovou dětí, žáků a studentů.
- Samostatné provádění náročných kontaktních činností zaměřených na jedince a skupiny se zvýšeným rizikem školní neúspěšnosti nebo vzniku problémů v osobním a sociálním vývoji.
- Tvorba, koordinace a hodnocení nejsložitějších projektů z oblasti vzdělávání a pedagogicko-psychologické péče o psychický a sociální vývoj, vzdělávání a volbu životní dráhy jednotlivců a skupin dětí, žáků a studentů.

2.02.02 VYCHOVATEL VE VĚZEŇSKÉ SLUŽBĚ

- Komplexní výchovná, vzdělávací, diagnostická a preventivní činnost ve věznicích a vazebních věznicích.
- Samostatné provádění socioterapie ve věznicích a vazebních věznicích, směřující k sociální rehabilitaci a integraci.

2. 03. 01 KNIHOVNÍK

- Profilování fondů a vedení specializovaných akvizičních činností na regionální úrovni.
 - Správa a organizace specializovaných samostatných studoven v knihovnách s regionální působností.
-

2. 04. 09 PRŮVODCE

- Doprovázení skupin návštěvníků ve zpřístupněných přírodních a památkových objektech, v muzeích, galeriích a jiných kulturních zařízeních, případně s reprodukcí průvodcovských textů.
 - Organizační zajišťování a koordinace návštěvnického provozu ve zpřístupněných přírodních a památkových objektech nebo kulturních zařízeních a poskytování kvalifikovaných výkladů se znalostí dvou cizích jazyků.
 - Poskytování informací a demonstrace určených a osvojených činností vztahujících se svou povahou k prezentované expozici, času a prostředí, dohled nad stavem expozice a odpovědnost za svěřené předměty.
-

2. 04. 11 VÝSTAVÁŘ

- Organizační zajišťování a koordinace činností souvisejících s přípravou výstav.
 - Koordinace prací při instalaci výstav a expozic, zajišťování bezpečnosti práce účastníků instalace a dodržování časového harmonogramu.
 - Zpracovávání záměrů a libret částí výstav nebo jednotlivých expozic a příprava prováděcích scénářů.
 - Zpracovávání projektů méně rozsáhlých výstav nebo jednotlivých expozic podle daných záměrů.
-

2. 04.14 ZŘÍZENEC V KULTURNÍCH ZAŘÍZENÍCH

- Podávání informací, prodej propagačních materiálů, dohled a zajišťování provozu při samostatných prohlídkách návštěvníků.
 - Podávání odborných informací včetně dozoru v expozicích, sbírkách muzeí, galérií, výstav a podobně.
-

2. 04. 32 EDUKÁTOR V KULTUŘE

- Podávání výkladu k určité problematice nebo expozičnímu objektu, poskytování informačních a demonstrátorských služeb v kulturních institucích včetně předvádění tradičních technologií či prací a aktivit spojených s prezentovanou expozicí či příslušným objektem.
- Realizace a lektorování připravených vzdělávacích programů v oblasti hmotného a nehmotného kulturního dědictví pro jednotlivé cílové skupiny spadající do oblasti neformálního nebo formálního vzdělávání s využitím vzdělávacího potenciálu výstupů kulturních institucí a uplatňováním vhodných metodických postupů.
- Tvorba vzdělávacích programů v oblasti hmotného a nehmotného kulturního dědictví pro jednotlivé cílové skupiny, jejich příprava a realizace.

- Poskytování metodické a konzultační pomoci v oblasti hmotného a nehmotného kulturního dědictví pedagogům a subjektům působícím ve vzdělávání a volnočasových aktivitách.
- Zpracovávání samostatné koncepce vzdělávací činnosti instituce v oblasti hmotného a nehmotného kulturního dědictví.
- Tvorba, organizace a realizace vzdělávacích programů v oblasti hmotného a nehmotného kulturního dědictví pro skupiny se speciálními potřebami.
- Tvorba, organizace a realizace vzdělávacích programů v oblasti hmotného a nehmotného kulturního dědictví spadajících do širokého rámce neformálního a formálního vzdělávání pro nejrůznější cílové skupiny.
- Tvorba, organizace a realizace meziinstitucionálních vzdělávacích projektů v oblasti hmotného a nehmotného kulturního dědictví včetně koordinace specializované vzdělávací činnosti.
- Vedení stáží a odborných praxí v oblasti hmotného a nehmotného kulturního dědictví pro studenty pregraduálních a postgraduálních programů vysokých škol.

2. 07. 02 REDAKTOR, NOVINÁŘ

- Samostatná publicistická činnost, příprava zpráv, článků a reportáží.
- Zajišťování odborné informační nebo umělecké úrovně a obsahového zaměření publikovaných materiálů.
- Organizování a koordinace vydávání periodik nebo vysílání sdělovacích prostředků.
- Samostatný výkon zpravodajských, komentátorských a reportérských činností.

2. 08. 01 PRACOVNÍK V SOCIÁLNÍCH SLUŽBÁCH

- Podpora při vytváření, prohlubování a upevňování základních hygienických a pracovních návyků při péči o klienty. Spolupráce na posilování sociálních a společenských kontaktů klientů (základní výchovná nepedagogická činnost).
- Vytváření vztahů klientů k živým tvorům včetně péče o ně (základní výchovná nepedagogická činnost).
- Zajišťování zájmové a kulturní činnosti v zařízeních sociálních služeb (základní výchovná nepedagogická činnost).
- Vyhledávání, organizování a provádění volnočasových aktivit zaměřených zejména na rozvíjení osobnosti, zájmů, znalostí a tvořivých schopností klientů formou výtvarné, hudební, dramatické nebo pohybové výchovy (základní výchovná nepedagogická činnost).

2. 08. 02 SOCIÁLNÍ PRACOVNÍK

- Řešení nepříznivé sociální situace osob, rodin, skupin nebo komunit s využitím metod a technik sociální práce, která je souhrnem odborných činností a postupů k řešení sociálních problémů a utváření žádoucích životních podmínek pro sociální fungování jedince, skupiny či komunity a podporující sociální spravedlnost, sociální soudržnost, prosazování lidských práv, sociální změnu a rozvoj a respektování lidské důstojnosti.
- Zajišťování a provádění sociálně-výchovné prevence negativních jevů a sociální práce s osobami, skupinami nebo komunitami sociálně vyloučenými nebo ohroženými sociálním vyloučením.

- Tvorba koncepce a strategie výkonu sociální práce vedoucí k řešení nepříznivé sociální situace a k sociálnímu začleňování osob, skupin nebo komunit.
- Provádění náročných metodických a specializovaných kontaktních činností se zaměřením na jednotlivce, rodiny a skupiny osob se zvýšeným rizikem sociálního vyloučení nebo vzniku problémů v osobním a sociálním vývoji.

2. 10. 09 REFERENT ŠKOLSTVÍ, VÝCHOVY A VZDĚLÁVÁNÍ

- Provádění analýz, konzultační a metodické činnosti v jednotlivých oblastech vzdělávací soustavy nebo celoživotního vzdělávání v návaznosti na kompetence ministerstva, kraje nebo hlavního města Prahy.
- Tvorba zásad rámcových vzdělávacích programů.
- Tvorba metod a nástrojů pro zjišťování nových trendů ve vzdělávání.

2. 10. 12 REFERENT SPRÁVY KULTURY A OCHRANY PAMÁTKOVÉHO FONDU

- Zpracovávání koncepcí a programů rozvoje muzejní, galerijní, divadelní, knihovnické, kulturně-naučné, vědeckopopulární a dalších oblastí kultury.

2. 10. 33 REFERENT SOCIÁLNÍCH VĚCÍ

- Provádění dílčích šetření romských komunit (romský asistent) a jiných národnostních menšin v regionu podle kritérií demografických, sociálně-ekonomických, vzdělanostních apod. pod odborným vedením a hledání způsobu komunikace mezi jednotlivci, komunitou a orgány veřejné moci.
- Poskytování konkrétních forem podpory a pomoci osobám v obtížné životní situaci.
- Zajišťování komunikace a dalších vztahů romských komunit na území regionu s orgány veřejné moci včetně návrhů příslušných opatření směřujících ke včlenění romských komunit do sociálních vazeb měst a obcí, provádění potřebné poradenské a konzultační činnosti k romské problematice, řešení zásadních problémů romských komunit v oblasti občanského soužití, zaměstnanosti, vzdělání, sociální a dalších (romský poradce).

2. 10. 33 REFERENT ROZVOJE ÚZEMNÍCH SAMOSPRÁVNÝCH CELKŮ

- Zajišťování komplexního rozvoje obce nebo její části bez výkonu působnosti pověřeného obecního úřadu.
- Sestavování programů rozvoje obce s pověřeným obecním úřadem nebo části obce s pověřeným obecním úřadem.
- Tvorba a koordinace komplexních koncepcí a programů rozvoje statutárních měst. Komplexní zpracovávání návrhů hlavních směrů sociálního rozvoje, ochrany a rozvoje zdravých životních podmínek, zdravotnictví, dopravy, potřeby informací, výchovy a vzdělávání, kulturního rozvoje nebo bezpečnosti ve statutárních městech.
- Komplexní zpracovávání návrhů hlavních směrů sociálního rozvoje kraje nebo hlavního města Prahy, ochrany a rozvoje zdravých životních podmínek, zdravotnictví, dopravy, potřeby informací, výchovy a vzdělávání, kulturního rozvoje nebo bezpečnosti.

2. 10. 35 PRACOVNÍK INFORMAČNÍHO CENTRA

- Samostatné zajišťování činnosti informačního centra, které vytváří informační databázi o turistických cílech, službách cestovního ruchu, rekreační, volnočasové a kulturní nabídce v území svého působení a poskytuje tyto informace, zajišťuje propagaci daného území a poskytuje další služby a produkty související s cestovním ruchem.
 - Analýza, průzkum a vyhodnocování rozvoje a potřeb cestovního ruchu v místě, regionu nebo destinaci.
-

2. 14. 08 HEREC, HEREC S LOUTKOU

- Interpretace rolí dramatických děl.
 - Tvůrčí interpretace hlavních nebo náročných rolí dramatických děl.
-

2. 14. 09 ČLEN ORCHESTRU, SOBORU, SBORU

- Interpretace lidových písní ve folklorních souborech.
 - Interpretace jednotlivých skladeb v tanečních souborech.
 - Interpretace kolektivních částí baletních, instrumentálních, vokálních nebo vokálně-instrumentálních děl.
-

2. 14. 21 PRODUKČNÍ, PROGRAMOVÝ A KULTURNĚ-VÝCHOVNÝ PRACOVNÍK

- Organizační zajišťování kulturně-osvětových akcí místního významu. Koordinace místa, času, pořadatelského zajištění, propagace a dalších věcí méně rozsáhlých a organizačně náročných akcí.
- Zajišťování kulturně-osvětových akcí místního významu, činnosti klubů, souborů a jiných zájmových uskupení se zaměřením na kulturně-výchovnou činnost.
- Samostatné zajišťování kulturně-výchovných akcí a programů regionálního (kraj, více obcí) významu, činnosti klubů, souborů a jiných zájmových uskupení se zaměřením na kulturně-výchovnou činnost.
- Zajišťování kulturně-výchovných činností (zájmového vzdělávání, neprofesionálního umění, regionální kultury) ve specializovaných kulturních zařízeních.
- Samostatná odborná činnost v jednotlivých oblastech kulturně-výchovné činnosti, například obsahová příprava a realizace regionálních akcí.
- Organizace muzejních programů, spolupráce na jejich dramaturgii.
- Provádění informační a konzultační činnosti a odborné pomoci v jednotlivých oborech kulturně-výchovné činnosti a veřejných služeb kultury.
- Specializované mimoškolní vzdělávání dětí v oblasti působnosti hvězdáren a planetárií rozvíjející jejich zájmovou činnost, znalosti a tvořivé schopnosti a systematicky doplňující školní výuku.
- Stanovování priorit kulturně-výchovné činnosti pro dané období včetně koncipování organizačně náročných a složitě koncipovaných celostátních a mezinárodních přehlídek, festivalů, symposií, konferencí apod.

- Stanovování obecných celostátních zásad, podmínek a kritérií realizace akcí neprofesionálního umění, zájmového vzdělávání a regionální kultury, hledání a aplikace nových postupů a specifických metod.
- Tvorba celostátní koncepce rozvoje jednotlivých oblastí kulturně-výchovné činnosti a veřejných služeb kultury.

2. 14. 22 TAJEMNÍK UMĚLECKÉHO PROVOZU

- Zajišťování realizace složitě koncipovaných národních a mezinárodních kulturních akcí.
- Koordinace a usměrňování složitě koncipovaných národních a mezinárodních akcí, například programů, koncertů, soutěží a festivalů.

2. 16. 01 UČITEL

- Tvorba a koordinace mezinárodních projektů zaměřených na vzdělávání a výchovu a projektů dalšího vzdělávání přesahujících rámec škol, tvorba a koordinace vzdělávacích programů vyšších odborných škol.
- Tvorba koncepcí celostátních nebo mezinárodních programů vzdělávání.

2. 16. 02 VYCHOVATEL

- Výchovná a vzdělávací činnost zaměřená na vytváření a rozšiřování vědomostí, dovedností a návyků klientů zařízení sociálních služeb nebo v záchytných zařízeních včetně rozvíjení jejich zájmové činnosti s využitím pedagogických metod.
- Komplexní vychovatelská činnost ve školách a školských nebo jiných zařízeních rozvíjející zájmy, znalosti a tvořivé schopnosti dětí, žáků i studentů nebo specificky rozvíjející osobnost dítěte nebo žáka i studenta včetně využívání variantních výchovných metod a hodnocení jejich účinnosti spojená s tvorbou a průběžnou aktualizací pedagogické dokumentace, kterou vychovatel vytváří a podle níž postupuje při výkonu své výchovné činnosti, a vycházející ze školního vzdělávacího programu.

2. 16. 03 SPECIÁLNÍ PEDAGOG

- Kontaktní činnosti zaměřené na jedince a skupiny dětí, žáků a studentů se zvýšeným rizikem školní neúspěšnosti nebo vzniku problémů v osobnostním a sociálním vývoji.
- Provádění speciálněpedagogických nápravných, edukačních, reedukačních a kompenzačních činností s jedinci i skupinami dětí, žáků nebo studentů.
- Speciálněpedagogické poradenství v oblasti nápravných, edukačních, reedukačních a kompenzačních postupů, prevence poruch chování, negativních jevů v sociálním vývoji a v oblasti vzdělávací dráhy a vedení programů prevence sociálně patologických jevů.
- Příprava a odborné vedení speciálněpedagogických vycvikových, preventivních, vzdělávacích a dalších programů osobnostního rozvoje.

2. 16. 04 PEDAGOG VOLNÉHO ČASU

- Výchovná a vzdělávací činnost zaměřená na oblast zájmového vzdělávání dětí, žáků, studentů, mládeže nebo pedagogických pracovníků a dalších dospělých zájemců se všeobecným zaměřením na rozvoj jejich zájmů, znalostí, tvořivých schopností, probíhající podle rámcového plánu činnosti školského zařízení.
- Výchovná a vzdělávací činnost zaměřená na oblast zájmového vzdělávání dětí, žáků, studentů, mládeže nebo pedagogických pracovníků a dalších dospělých zájemců s odborným zaměřením na jejich celkový i specifický rozvoj.
- Provádění informační a konzultační činnosti a odborné pomoci v oblasti zájmového vzdělávání pro školy, školská zařízení, občanská sdružení a další zájemce. Organizace soutěží, přehlídek, soustředění, pobytů a táborové činnosti pro děti, žáky, studenty, mládež nebo pedagogické pracovníky a další dospělé zájemce.
- Tvorba programů, poskytování metodické a konzultační činnosti a specializované odborné pomoci subjektům působícím v oblasti zájmového vzdělávání a volného času. Zajišťování péče o talenty.
- Tvorba obecných celostátních nebo krajských forem a metod ve výchově a vzdělávání v oblasti zájmového vzdělávání dětí, žáků, studentů, mládeže nebo pedagogických pracovníků a dalších dospělých zájemců.
- Komplexní metodická a koordinační činnost v oblasti výchovy a vzdělávání a dalšího vzdělávání pracovníků.
- Komplexní tvorba, realizace a podpora mezinárodních programů a projektů v oblastech zájmového vzdělávání.

2. 16. 05 ASISTENT PEDAGOGA

- Přímá pedagogická činnost spočívající v pomocných výchovných pracích zaměřených na zkvalitnění společenského chování dětí a žáků nebo studentů.
- Výchovné práce zaměřené na zkvalitnění společenského chování dětí a žáků nebo studentů.

2. 16. 06 AKADEMICKÝ PRACOVNÍK

- Vzdělávací činnost při osvojování a upevňování znalostí a dovedností studentů nebo absolventů vysokých škol.
- Vzdělávací a tvůrčí činnost při vyučování studentů nebo absolventů vysokých škol, vedení cvičení, seminářů, průběžná kontrola studia, poskytování konzultací, popřípadě přednášení a řešení vědeckých, výzkumných a vývojových úkolů, provádění tvůrčí činnosti v oblasti umění nebo další tvůrčí činnosti.

2. 16. 07 METODIK PRO VZDĚLÁVÁNÍ

- Metodická a specializovaná poradenská činnost poskytovaná pedagogům a tvorba preventivních programů.

2. 16. 08 LEKTOR-INSTRUKTOR

- Odborné specializované práce zaměřené na zkvalitnění společenského chování dětí, žáků nebo studentů.
 - Odborné specializované práce zaměřené na vytváření základních pracovních, hygienických a jiných návyků.
 - Provádění vzdělávací činnosti v kurzech zájmového vzdělávání pro veřejnost.
 - Provádění vzdělávací činnosti v kurzech poskytujících dílčí odborné znalosti a dovednosti.
 - Provádění vzdělávací činnosti poskytující odborné znalosti a dovednosti k získání odborné kvalifikace nebo k rekvalifikaci.
-

2. 19. 06 OŠETŘOVATEL

- Provádění složitějších výkonů základní a specializované ošetrovatelských péče u pacientů nebo klientů sociálních služeb s omezenou pohyblivostí nebo nepohyblivých, inkontinentních, se závažnými změnami psychického stavu, případně s těžkým zdravotním postižením, asistence při provádění ošetrovatelských, diagnostických a léčebných výkonů při zvláště náročných specializovaných ošetrovatelských postupech, a nebo podíl na **zajišťování herních a výchovných aktivit dětí** při poskytování zdravotní péče.
-

2. 19. 12 PRAKTICKÁ SESTRA

- Provádění dílčích výkonů, které jsou součástí vysoce specializované ošetrovatelské péče pod přímým vedením, například péče o základní potřeby pacientů ohrožených selháním základních životních funkcí, **usměrňování herních aktivit dětí** při poskytování zdravotní péče.
-

2. 19. 14 PORODNÍ ASISTENTKA

- Provádění poradenské činnosti v oblasti reprodukčního zdraví a plánovaného rodičovství, sexuálně přenosných chorob, epidemiologické ochrany a sexuálního zneužívání. Předepisování nebo provádění vyšetření nezbytných ke sledování fyziologického těhotenství.
 - Zajišťování cílených preventivních programů včetně zajišťování gynekologického screeningu, ke kterému je nezbytné získání specializované nebo zvláštní odborné způsobilosti.
 - Provádění **zdravotní výchovy žen a dalších osob** včetně přípravy edukačních materiálů. Zajišťování a provádění **celoživotního vzdělávání zdravotnických pracovníků** včetně specializačního vzdělávání v oboru příslušné specializace.
-

2. 19. 18 ZDRAVOTNĚ SOCIÁLNÍ PRACOVNÍK

- Provádění zdravotně-sociálních činností, například **psychosociální intervence** podle individuálních potřeb pacienta nebo klienta sociálních služeb, řešení sociálně-právních problémů pacienta (klienta sociálních služeb), provádění sociálního šetření v terénu. Provádění **odborných prací při vedení terapeutických komunit** zvláště v psychiatrických léčebnách.

2. 19. 21 ASISTENT OCHRANY A PODPORY VEŘEJNÉHO ZDRAVÍ

- Provádění náročných činností v podpoře veřejného zdraví, například sledování a analýza ukazatelů zdravotního stavu, specializovaná poradenská, výchovná a konzultační činnost, zpracovávání podkladů pro hodnocení a řízení zdravotních rizik a pro další opatření a rozhodnutí příslušného orgánu ochrany veřejného zdraví, realizace místních programů ochrany a podpory veřejného zdraví.
- Provádění náročných činností na úsecích epidemiologie, hygieny dětí a mladistvých, hygieny obecné a komunální, hygieny práce, hygieny výživy a předmětů běžného užívání, podpory zdraví obyvatel nebo pracovně-lékařské péče, například realizace místních programů ochrany a podpory zdraví, výchova občanů ke zdravému způsobu života.

2. 19. 32 PSYCHOLOG VE ZDRAVOTNICTVÍ, KLINICKÝ PSYCHOLOG

- Provádění specifických činností v oblasti péče o psychický stav tělesně i duševně nemocných pacientů včetně paliativní péče o nevléčitelně nemocné a přípravy na lékařské zákroky pod odborným dohledem klinického psychologa.
- Provádění činnosti klinického psychologa pod odborným dohledem, například provádění psychologické diagnostiky, psychoterapie a socioterapie, rehabilitace, reedukace a resocializace psychických funkcí.
- Provádění specializovaných činností na úseku klinické psychologie, například psychologická diagnostika, psychoterapie a socioterapie, rehabilitace, reedukace a resocializace psychických funkcí, provádění psychologické prevence, výchovy a poradenství ke zdravému způsobu života, poskytování neodkladné péče v případě akutních psychických krizí a traumat.

2. 19. 39 ODBORNÝ PRACOVNÍK V OCHRANĚ A PODPOŘE VEŘEJNÉHO ZDRAVÍ

- Hodnocení a interpretace výsledků šetření na úsecích epidemiologie, hygieny dětí a mladistvých, hygieny obecné a komunální, hygieny práce, hygieny výživy a předmětů běžného užívání, podpory zdraví obyvatel nebo pracovně-lékařské péče a jejich porovnávání s hygienickými normami pod odborným dohledem včetně přípravných prací, například sledování zdravotního stavu populace ve vztahu k pracovním a životním podmínkám, zadávání a specifikace měření složek životního a pracovního prostředí a složek životních a pracovních podmínek, výrobků a materiálů pro účely státního zdravotního dozoru, příprava podkladů pro hodnocení a řízení zdravotních rizik, realizace programů ochrany a podpory zdraví.

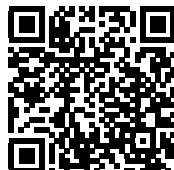
2. 19. 43 ARTETERAPEUT, PRACOVNÍ TERAPEUT

- Komplexní provádění pracovní terapie bez odborného dohledu při výkonu řemeslných činností s cílem vytvářet, upevňovat a prohlubovat začlenění do společnosti a posilovat soběstačnost a spolupůsobení v rámci léčby.

2. 19. 47 BEHAVIORÁLNÍ ANALYTIK

- Kontaktní činnosti zaměřené na jedince a skupiny v oblasti rozvoje žádoucího chování a úpravy maladaptivního chování v osobním a sociálním vývoji včetně provádění individuálních i skupinových programů.
-

Instruktažní video o tom, co je socio-kulturní animace, si můžete zdarma stáhnout zde:

SOCIO-KULTURNÍ ANIMACE

a její uplatnění v komunitní sociální práci

Jan Hloušek a kolektiv

Vydalo Občanské poradenské středisko, o. p. s.,
Československé armády 543, 500 02 Hradec Králové

www.ops.cz

jako svou 24. publikaci

1. vydání, duben 2020

Ilustrace na obálce Jaroslav Svoboda

Sazba Marie Svobodová

Vytiskl Jaroslav Sakař – Astra print, Pražská 88, Hradec Králové

ISBN 978-80-86701-13-4

ISBN 978-80-86701-14-1 (pdf)

